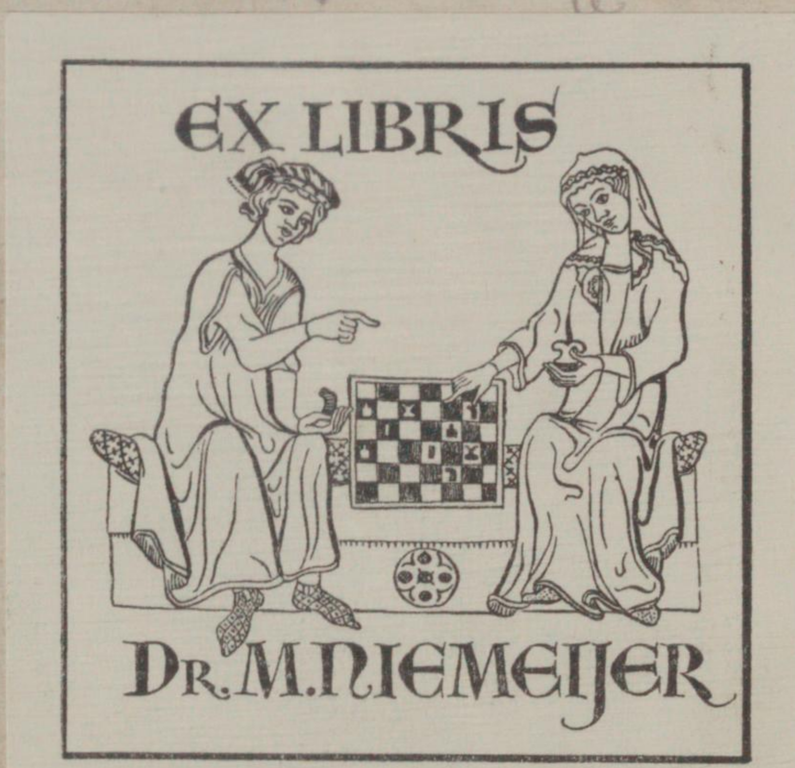

364
E
100

EX LIBRIS
DR. M. NIEMEIJER

Schaakspel:

Bldz. 257
415

Het Natúúrlyk
TOVER-BOECK
of
SPEEL-TONEEL
der
KONSTEN

HET NATUURLYK
TOVER-BOEK,
Of 't Nieuw
SPEEL-TONEEL
Der
KONSTEN;

Verhandelende vijf hondert natuurlijke Tover-konsten, so uyt de Gogel-Tas, als Kaart-spelen, Mathematische Konsten, en meer andre diergelijke aerdigheden, die tot vermaeck en tijtkortingh verstrecken:

Mitsgaders een Tractaat van het

BLANKET-WERCK,

om verscheyde wel-ruykende Wateren, Poederen en Balsemen; als ook kostelijke bereydselen, om het Aensicht, Hals en Handen, wit en sagt te maken;

door

SIMON WITGEEST,
Middelburger.

t'AMSTERDAM,

By Jan ten Hoorn, Boeckverkooper over het Oude Heere Logement, 1684.

VOOR-REDEN

Tot den

LESER.

DEwijl wy onſe Jaren lange verſleten hebben in verſcheyde ſtoffen, aengaende de MATHESIS, en daer uyt veel Aerdigheden en Nuttigheyt is te halen, ſoo heb ick van lange tijd af geſocht iets aen den Dagh te geven, dat de geheele Weereld mogte vermaken, ſijnde ſekerlijk een natuurlijke en vermakelijke Toverye, die niet door Duyvels Konſt oft TOOVERYE, gelijk men dat gemeenlijck neemt, gepractiſeert werd, maer die men alle met natuurlijke redenen kan bevatten, en in veele dingen maer een behendigheydt, en een gaeuwe Handt greep is, op welcke het gemeene Volck niet en merckt, en alles voor een Duyvels konſt aen neemt, 't geen waarlijck niet meer dan Guygelen is, dat is, dat deſe Konſt wert verciert door een groote behendigheyt, die met een ſnelle geſwintheyt is vermengt; en hier uyt be-

ſtaat de heele kraam van de Gochel-Tas, en Hocus Bocus, waar van wy verſcheyde rare ſtuckjes hebben aengetekent.

Ik weet en ick ben verſekert dat Nederland in hare Taal nooit diergelijks gesien heeft, want wat ſijn de Mathematiſche vermakelijckheden, dan een party grollen en leuren, van verſcheyde dingen die in de proeve niet en ſtaan: wat aangaat nu het Boeck, 't gene ick te vooren uytgegeven heb, die ſijn alle wel goed maar te weynig, derhalven verſogt ick het op den Drukker, dat hy my wilde begunſtigen, om mijn Tractaat onder de Pers te nemen, beſtaende uyt een menigte ſoort, van die men uyt de Gochel-Tas, met de Kaert als anders door de MATHESIS kan ſpelen: deſe heb ick in 't geſelſchap van deftige Lieden in Italien, Spangie, Vrankrijck, Duytſlant en Engelant by gewoond, ſo dat ik weet dat ſe probatum ſijn: hier uyt kan men al een groot gedeelte der ware Philoſophie halen, die niet uyt enkele giſſing beſtaat, maar uyt ſuyvere waarheden, gelijk het den Leſer in 't vervolg ſal blyken, waer in ook verſcheyde ſtukken ſijn, die ick

voor

voor de Koning van Vrankrijk, en de Keyſer in Duyſland geſpeelt heb.

Daer benevens heb ick 'er nog een Tractaat van het Blanketten by gevoegt, beſtaende alle uyt geexperimenteerde dingen.

Houd dan dit in waarde Leſer en vermaakt uw daar mede. Onderwijlen ſal ick verblyven UE. aller-konſt-lievende Konſtenaer,

S. WITGEEST.

Uyt Middelburgh
den 6. September
1683.

Den

DRUKKER

Tot den

LESER.

WAarde Leser, de wyle wy in het vorige Tractaat van den Heer S. Witgeest, *belooft hebben verscheyde vermeerderingen in den tweeden Druk daer by te voegen, soo is't dat tot ons geluk dienden, dat den Schryver deses Tractaats ons versogt, sijne gedachten, die hy aengaende die materie op Papier gestelt had, ick in Druck wilde uyt geven; herdenkende wat wy voor heen belooft hadden, heb ick het terstond op de Perse geleyd, en vertoonen nu sulks, 't geen wy langen tyd hadden schuldig gebleven: sijnde seker een stoffe om jonge verstanden niet alleen te scherpen, maar ook om oude droefgeestige hersenen te vermaken.*

Ick hebbe daer geen kosten willen aen sparen, en daer om met een menigte Figuren verrykt, want anders soude men sommige dingen niet hebben konnen verstaen: gebruykt dan dit, waerde Leser, en vermaakt uw daer mede, op dat wy Eer van ons doen en moeyten mogen hebben: verblyvende altijd U E. Dienst-bereyde Vriend. Vaart wel.

Het

Het natuurlijck TOVER-BOECK, Of SPEEL-TONEEL Der KONSTEN.

Eerſte Boeck.

Om een beecker van Ys te maecken, en Ys in de Somer te vertoonen.

MEn neemt dan een gladde ſilvere of tinne beecker, in de welcke men ſneeuw en ſout doet, dit ſet men in een pot met water tot boven aen de randt, ondertuſſchen roerdt men het ſout met de Sneeuw onder malkanderen ; onderwijl als dit geſchiedt, ſoo begint het Ys rondtom buyten de beecker te groeyen, ja ſoo dick, dat men daer fatſoenlijck uyt kan drincken, als men de ſelvighe van den tinnen of ſilveren Beecker heeft los gemaeckt door de voorige compoſitie daer uyt te

 gieten,

gieten, en door warm of heet water daer in te ſtorten.

Wanneer het nu des Soomers gebeurt dat het hagelt, gelijck het veel gebeurt is, kan men op de ſelfde wijſe te werck gaen, ſoo ſal men in de Soomer Ys kunnen vertoonen.

I I.

Om te maecken dat de Boeren niet kunnen karnen, noch de Brouwers brouwen.

WAnneer men een Boer een pots ſchuldigh is, en men is begeerigh ſijn Kern te ontſtellen, behoeft men maer een handt vol Souts in de Karnen te ſmijten, ſoo ſal hy geen Boter kunnen krijgen, en ſal meenen betovert te zijn.

't Gebeurt oock dat ſommighe Brouwers geen Bier kunnen brouwen, dat komt hier van daen, dat ſommige knechts in de ketel wat ſeep doen, ſoo kunnen ſy niet Brouwen, en wijten het mede op toverye.

III.

Manier hoe men het vuur kan handelen ſonder ſigh te branden.

DE Quackſalvers, om haer Balſemen, Olien, en wat diergelijcke meer is, te verkoopen aen het gemeene Volck, waſſen hare handen af in ge-

geſmolten loot, om dat ſe ſchijnen ſouden haer handen te branden, en die wederom op ſtaende voet door haer Olien en Balſemen te geneſen, en ſoo het volckjen te doen geloven, dat ſe daer door alleen moeten geneſen werden, als ſy haer mochten gebrandt hebben, even als ſy ſien dat de Quackſalvers haer geneſen, als ſy ſig gebrand hebben.

Om dit bedrogh eens te ontdecken, en met eenen bekendt te maecken, dat de Doctoren dat ſoo wel weten als zy: Soo is't, dat ſe eerſt haere handen ſmeeren of waſſchen met eenige dinghen, waer door het vuur of de hitte geen ſchade aen haer doen kan; de middelen dan die ſe gebruyc-ken zijn viſch-lijm, aluyn en brandewijn, waer mede de handen geſmeert zijnde, niet branden ſullen: of ſy nemen wel wit van een Ey, met ſlijm van Heemſt-wortel en vloyen-ſaed, met kalk en radijs-ſap gemenght, hier mede ſtrijcken ſy haer handen, en ſullen niet branden.

IV.

Op wat wijſe de Quack-ſalvers Fenijn in drinken ſonder ſchade.

DAer is een ſoorte van Quackſalvers de welcke Fenijn in drincken, en dat ſonder ſchade, gelijck men onlanghs den Orvietaen heeft ſien doen, dit gheſchiedt dan om het gemeene

volckjen wat uyt de beurs te kloppen, en te doen geloven, dat haer dingen daerom te beter waren, om dat sy van het ingedroncken Fenijn, door haer Medicamenten daer op ingenomen, geen schade lijden. Arme menschen die haer soo laten bedriegen. *Laurentius* dien grooten Man, heeft haer bedriegeryen al langh ontdeckt, en was het dat geleerde Lieden hem gelesen hadden, of ten minsten de Mannen van de Chirurgie, soude het selve niet alleen niet handhaven oft voeden, maer souden het liever weeren en verwerpen.

Doch wat seght nu *Laurentius* van dese bedriegers, hy seght dan dat se eerst wel te degen boter eten, of drincken Olie genoegh om de maegh en slock-darm daer mede te smeeren, op dat het Fenijn door het vet belet zijnde, haer niet mocht bijten, of dat de maegh en slock-darm door het overvloedigh vet, mochte aen het braken geraecken, waer door sy dan al het Fenijn soo overgeven, als sy het ingenomen hebben. Siet, zijn dat geen schoone kunsjes van dese Heeren, die met een half dosijn pagiens en lakeyen, en gemeenlijck met een heel dosijn narren en gecken verselt zijn?

Om

V.

Om ymant een Olykoeck of een Broodt uyt de handt te blasen.

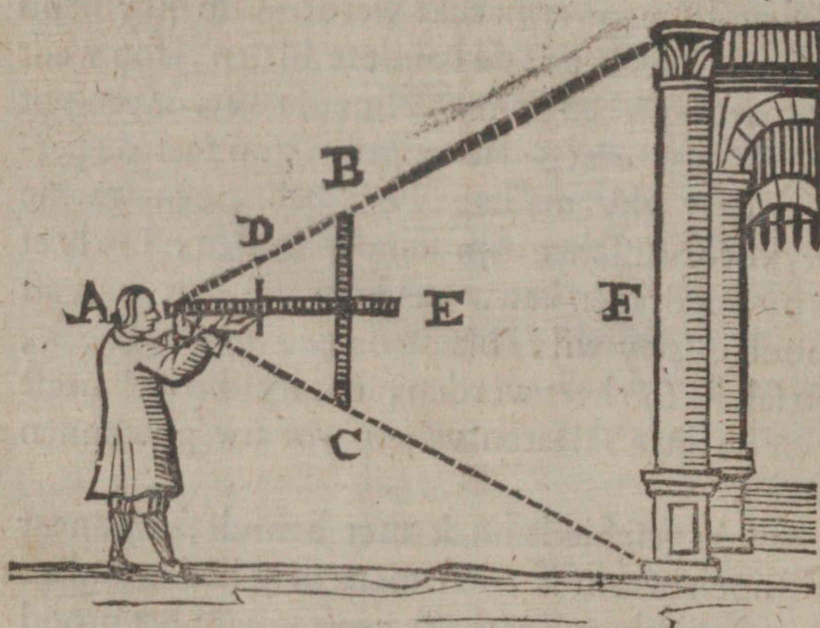
'T IS seer vermaeckelijck wanneer men in eenigh geselschap is, daer men op Olykoecken genoodight werdt, dat men eenige klugten voor den dagh kan brenghen, waer mede een gheheel geselschap vermaeckt werdt. Om nu ymand een Olykoeck uyt de handt te blasen, soo wedt men eerst om een kanne Wijns of twee, of een pot vol Wafels, dat gedaen zijnde, soo laet de persoon daer ghy mede gewedt hebt, een warme Olykoeck tusschen sijn handen nemen, soo heet als hy ver dragen kan, laet hem die dan soo vast houden als hy wil, blaest dan op de Olykoeck, soo sal die soo heet werden, dat hy die wel haest door de hitte sal laten vallen, of uw gewonnen geven.

Sulcks geschiedt oock met broodt, wanneer het noch warm is, en men dan het mes daer kruys-wijs door steeckt, so geeft ymant het brood te houden op die sijde daer het mes heeft door gegaen, soo blaest dan van boven neder daer het mes is door gestoocken, soo sal hy wel haest het broodt uyt sijn handen laten vallen.

VI.

Om de hooghte van een Tooren, Pilaer of yets anders te meten, door middel van twee kleyne ſtockjes of ſtroo-halmtjes.

MEn moet hebben twee ſtockjes, alſoo geproportioneert dat E B. gelijk zy met D E.

en D E met D A, als dan ſtellende het punt A na by den hoeck van 't eene oogh, en het ander toe doende, moet men te rugge gaen, tot dat de geſichtelijcke ſtralen ontdecken het punct van de hooghte C. en van de diepte ofte Pilaer. Als dan ſo meet de diſtantie die daer is van u voet tot by

by den boom, en ghy ſult hebben de hooghte van den ſelven.

VII.

Om een Thuyn te planten, welcke van ſeeckere plaets geſien zijnde, een begeerde Figuur vertoondt.

DOor middel van de Perſpectijf kan men een Thuyn of Hof met boomen, kruyden, of diergelijcke dingen beplanten, welcke van ſekere plaets geſien zijnde, by voorbeeldt uyt een kamer-venſter van een Paleys dat op den Hof ſiet, een figuur als een Menſch, Arent, Leeuw of yets diergelijcks dat men begeert, vertoondt. Soo maeckt men op het doeck, dat op de raem van 't inſtrument des Perſpectijfs geſpannen is, ſoodanigen figuur als men den Hof wil hebben, die gemaeckt zijnde, ſnijdt men dat uyt; wanneer ghy dan ſiet door het gaetjen G, ſult ghy gebieden overal ſtockjens te ſetten of een ander teecken te maecken op die plaets daer de eynd-ſtralen van 't Inſtrument door paſſeren. Gelijck men ſulcks beter uyt de Figuur afmeten ſal.

't Selve kan oock door middel van draden geſchieden. Nu, 't uytgeſneden beeldt, plaetſt dat in uw Iuſtrument ſonder doeck beſpannen, bindt dan een fijne draedt aen G, aen de lat FG, ſpant dat ſoo uyt, dat 't de eynden van 't uytgeſneden

beeldt komt te raecken, of dat het door de gaten gaet, en te gelijck het vlacke voorwerp raecke. Want de aengeraeckte plaets in 't vlack, is de plaets die met de punten over-een-komt van 't eerste beeld, die de draed aenraeckt of laet door gaen. 't Is blijckbaer door de voorgaende Figuur, en steldt den gantschen aerdt des gesights-stralen voor oogen; dit kan men oock gebruycken om Hoven te planten.

VIII.

Om pilaren in een Kerck of Huys alsoo te stellen, dat se van verre recht schijnen, maer van na by van een te scheyden en te vallen, maeckende een ydele schrick voor die de oogh-bedriegh-kunde niet verstaen.

FRanciscus Aguillonius *in syn vierde Boeck van de gesight-kunde*, handelende van de bedriegelijckheden des gesights ontrent de bewegingh en ruste, ontknoopt in de 142 *Voorstel* d'oorsaeck, waerom de varende 't Schip daer sy in zijn, schijnt stil te staen, en d'andere die stil staen te bewegen. En met eenen leght hy uyt een vercierfel van een oude Fabel. In de *Pontus Euxinus*, getuyght Plinius in sijn 4. Boeck, 13. Hooft-stuck, zijn twee Eylanden *Syndromites* geseght, die andere oock *Cyaneæ* en *Symplegades* noemen. Dese seggen de Dichters dat sigh in den ingangh van de *Pontus* ver-

vereenigen. Om deser oorsaecken wil hebben sommige die dwael-sterren genoemdt, 't welck den selfden *Plinius* seght in 't sesde Boeck, in 't 12. Hoofdt-stuck: sy zijn als dwalende klippen, en om sijn eygen woorden te gebruycken: *Om dat se met een weynigh tusschen wyte, die aen d'over-syde zijn lijckenen, siet men die als dubbeld, maer een weynigh daer van af wijckende, lijcken sy sigh te vereenigen.* Te weten, om dat de varende sig na haer toe beweeghden, en uyt de beweging van 't siende tuygh oordeelden zy dat de Eylanden sig beweeghden, en scheenen haer dan in 't oogh als by een te gaen.

Hier voeght *Aguillonius* by, dat men het gesight op diergelijcken wijs kan doen dwalen, en daer door ymandt lichtelijck vervaert maecken: 't welck in seecker soort van gebouwen geschieden kan. Het werck-stuck toondt hy met dese woorden aldus:

Maeckt uw een gebouw, welckers muuren voor eerst 't onderste deel in haer geheele omtrek omcingelen, met vele bochten van hoecken gebroocken zijnde. Laet dan een welffel hier van af naer om hooge opgaen, zijnde met soo veel hoecken gekromt, die in haer voortgangh in andere en weder in andere t'samenvoegingen van vlacke deelen verdeeldt werden. Voeght dan in elck vlack deel yder pylaer, welcker opper-deel boven de wanden in de neder-hellende welffel-

 deelen

deelen in heghten, in deſer wijſe nochtans, dat die op den dorpel van 't gebouw ſtaen, alle de pylaren recht ſchijnen, dat op die wijſe light gheſchieden kan, ſoo beyde linien van alle de hoecken met een recht geſight, gelijck als uyt een diameter voor onſe oogen komen; vorders de andere orders, die op de kolummen werden geſet, werden door de neygingen van yder vlack verſtaen ſoo geleydt te werden, ſoo dat die van den drumpel des ſelfden Huys naer om hooge ſien, meenen dat het d'onderſte order der deelen is. Dit dan ſoo zijnde, ſoo ſal het gheſchieden, dat die met'er haeſt in het Huys ſoeckt te loopen, dat alle de deelen van de kolommen, die boven de Muur op het gewelffel ſtaen, heel anders ſchijnen, en achter over ſchijnen te vallen, en dat oock alle de opperſte reken over hoop ſchijnen te vallen, ſoo dat den looper ſigh daer van ſal ſoecken te verhoeden: Want die reght ſullen ſchijnen aen die, welcke op de dorpel ſtaet, ſullen van een andere plaets krom ſchijnen, en die eerſt geleecken te ſtaen, ſal men daer na meenen te vallen.

IX. *Om*

IX.

Om een ſtuck geldts van onder een Kan te doen halen, ſonder dat ghy de Kan ſelfs ſult aenraecken.

WEd in een geſelſchap dat ghy een ſtuk gelds onder een kan ſult leggen, dat het yder een ſal ſien, en dat ghy het ſtuck geldts daer onder van daen ſult halen, ſonder dat ghy de Kan aen raeckt: als ghy dit in 't werck wilt ſtellen, ſo leght voor de oogen van alle de omſtaenders het ſtuck geldts daer onder, maeckt nu wat grimatſen, en laet het daer wat onder leggen, ſeght dan dat ymant de kanne opheffe, terwijl hy dan de kan op heft, ſo haeld met 'er haeſt het ſtuck gelds daer onder van daen, ſoo hebt ghy 't gewonnen, 't geld daer onder van halende ſonder de kan op te lighten, want een ander doet het voor uw.

X.

Om Bier en Water onderſcheyden in een glas te doen, en 't Bier onder en het Water boven, en dan het Bier van onder uyt drincken.

NEemt een wijd en hoogh Bier-glas, vult dat half vol Bier, doet dan op dat Bier in het glas een doeck, of neusdoeck uyt uw ſack, giet daer het Water op, tot het glas vol is, laet het dan ſaghjes door de doeck loopen, op dat het Bier

Bier en het Water niet onder een en menge, dan ſult ghy beyde voghten onderſcheydelijck van elkanderen gemenght ſien. Wilt ghy nu het bier van onder uyt drincken, ſoo ſteeckt daer een pijp in tot den bodem toe, en ghy ſult het alles van onder uyt kunnen ſuygen.

XI.

Een pots.

WAnneer men ymant bedriegen wil aen een haert ſittende, ſoo ſeght men, kom, ick ſal daer, eer ymant dertigh huyſen ver geloopen en wederom gekomen is, daer op de tafel Peterſelie of yets anders doen groeyen, en ſoo het niet geſchiedt, ſult ghy my met de tange wacker afroſſen: Dit contract aldus ghemaeckt zijnde, ſoo leght men de tange in het vuur, terwijl hy heen gaet; en tegen het wederom komen, ſoo ſet men de heete tange op ſijn plaets; als hy nu ſiet dat 'er geen Peterſelie of yets anders gewaſſen is, ſoo neemt hy de tange om uw af te ſlaen, en met eenen brandt hy deerlijck ſijn handen, en werdt daer-en-boven van het gantſche geſelſchap uytgelachen.

XII. *Een*

XII.

Een andere pots om ymant op een Solder te lesen.

LAet ymant op de plaets sitten, met sijn hoedt af, en gaet op de Solder hart oplesen, en giet hem van boven neer op het hoofdt een pispot of een back met water, soo sult ghy wel so lange lesen, tot hy van selver sal by uw komen, om uw wat af te smeeren.

XIII.

Om ymant van onder een mandt te singen.

LAet yemand onder een groote mandt sitten, en gaet daer al singende rondtom, ondertusschen soo giet wat water op de mandt, soo sal hy daer wel haest van onder duykelen.

XIV.

Een andere pots.

MEn neemt een tinne Schotel; hier doet men wat water in, en men seght tegens de omstanders dat men daer allerley figuuren in sal doen verschijnen, als het dan gebeurd, dat een yder soo ernstigh toe-kijckt, so sal men met de vlacke handt in't water slaen, op dat se alle nat werden, soo sal een yder een verscheyde figuur van

aen-

aenghesight maecken, en ghy sult se alle uytlachen.

XV.

Maniere om te verlacken.

NEemt van de beste Saad-lack twee oncen, set die op voorloop van Brandewijn die seer sterck is tien oncen. Laet dit eenighe dagen in de heete Sonne staen, soo sal de voorloop van Brandewijn, heel schoon roodt werden, welcke ghy bewaren sult en tot het gebruyck bewaren.

Neemt dan lijm, koockt die in water, met sodanigen fijn gewreven verf, als ghy begeert dat uw koleur sal zijn, dit dick genoegh gekoockt hebbende, bestrijckt daer het gene mede dat ghy wilt verlacken, en laet het droogen; is't dat het elders ongelijck is, soo moet ghy dat een weynigh gladden.

Maer soo ghy uw Lack-werck silverachtigh wilt hebben, soo lijmt eerst maer met simpel gekoockte lijm, noch nat zijnde, stroyt daer over van het kleyn gesneden plat geslagen Silver of klater silver dat de verciersters gebruycken om haer Bloemen op te proncken: stroyt over al te degen, dat 'er geen plaets open en blijve, gedroogt zijnde, leckt men het over al effen.

Dit nu gedaen zijnde, neemt men de boven geschreven Tinctuur van Lack en men strijckt 'et daer

daer over, 't welck ſoo dickwils herdaen werdt, tot'er een bequame korſt van Lack boven over heen gedrooght is. Maer men moet weten, dat het altijt in de Sonne moet gedrooght werden, of anders blinckt het niet.

XVI.

Een andere maniere om te verlacken.

NEemt *Gom-Lack*,
Copal,
Barnſteen en
Hedere, van elcks even veel:

Smelt ſe elcks byſonder, gheſmolten zijnde en kout geworden, vrijſt ſe geſamentlijck ſeer fijn, en laet ſe in voorloop van Brandewijn ſmelten, en doet als vooren geſeght is, met een grondt te leggen.

Nota. Wanneer ghy verſchildpadden wilt, moet ghy loot-wit in uw lijm doen, met een weynigh geel van Curcuma, gedrooght zijnde, kunt dan met Keulſe aerde daer ſulcke figuuren mede maecken als ghy begeert.

XVII.

Om alderley vrughten van Was te maecken.

NEemt uw vrught, by exempel een Abricoos, ſnijdt hem midden door, leght hem met

ſijn

ſijn open geſnedene plat op de grondt neer, maekt dan hier rondtom een walletjen van potaerde; neemt dan fijn gevreven Gypſum, dat is pleyſter, menght die met water, giet dat boven op de Abricoos, laet het droogen, ſoo hebt ghy de vorm van de eene helſt. Doet oock ſoo met de andere helft, deſe vormen hebbende, giet die vol geſmolten was, en leght dan beyde ſtucken op malkanderen, op dat het als een Abricoos mag gelijcken, dat gedaen zijnde, moet ghy ſe met verwe beſchilderen gelijck de vrughten zijn.

XVIII.

Om glas te maken.

NEemt een heldere key uyt de Straet, kalcineert die, bluſt hem uyt, doet dit verſcheyde reyſen, tot ſy tuſſchen de vingers friabel is, ſtampt hem dan heel fijn, en doet by een once een dragme *Sal tartari*, dit gedaen ſijnde, ſet het een uur af twee in vuur, ſoo ſult ghy Crijſtal hebben, wilt ghy nu een robijne coleur hebben, ſoo neemt een aesjen Gout, legt dat in Konings-water ſoo ſal het ſmelten, en doot bijten. Doet dan dit aesjen by uw *Sal tartari*, en ſet het te gelijk op het vuur. Alſoo wert uyt ſilver blauw, uyt Koper groen &c. alſoo geeſt elk metael een beſondere koleur.

XIX. *Een*

XIX.

Een wonderlijcke maniere van schrijven.

NEemt Gout-glid koockt die met water en Asijn, schrijft daer mede op Papier. Laet het droogen, legt dan boven op het schrift een boeck Papier, strijkt dan boven op dit boek Papier een papier van water auripigment en levende Kalk gemaeckt, so sullen de letters daer onder te voorschijn komen.

XX.

Een Appel in een neusdoeck te doen, en den Appel door te hakken sonder de neusdoek te schenden.

NEemt een Appel, die niet al te hard is, wind hem losjes in uw Neusdoek, legt die dan op een Tafel, hakt met uw mes op de neusdoek, in welcke de Appel is, so sal de Appel ontstucken sijn en de Neusdoek heel gebleven wesen. Dit wat behendig gedaen werdende schijnt wel toverye te zijn.

XXI.

Om Turks ofte gemarmelt Papier te maken.

MEn laat gom dragant oft Arabische gom in water weeken, 't welk soo dik moet wer-

den dat 'er de verf op kan drijven : sommige konnen dit wel met Lijm of Stijffel-water doen : daer na doet men het door een doek of seef om van alle vuyligheyd te suyveren , dit gedaen zijnde werd dit vogt in houte bakken gedaen , die soo groot zijn als een vel Papier , en ontrent twee of drie vinger diep , dan so sprengt men daer de koleuren op, en werden van elkander verspreyd , hier op legt men het Papier , gelijk terstond sal gesegt werden.

Maer men moet letten , dat het water niet te lijmig sy of te dun : want soo het Water te dik was soude de verwen niet vloeyen, en te dun zijnde , sou de verf meest na de grond sinken.

Hoe de koleuren ligter zijn , hoe sy tot dit werck bequamer zijn. *Lak* gebruykt men tot rood : *Indigo* oft *Lak-moes* tot blauw, voornamelijk daer een weynig loot-wit mede vermengt , want anders is 't al te blauw. *Auripigment* is goed tot geel en *Ceruis* oft *Loot-wit* tot wit , alhoewel het swaer is , maer men moet het uyt nood gebruyken , dewijl 'er geen wit gevonden werd dat wit is.

Elke verf werd dan besonder gevreven met wit van een Ey en Osse-gal , waer by sommige een weynig Petercelie doen, dog dat is so noodig niet. De verf aldus op een Marmer-steen fijn gevreven zijnde , doet men in bakjes , de verwen moeten niet te dik nog niet te weekzijn : 't welk men be-

proe-

proeven kan met die op het water (daer de gom in gekookt is) te spatten, soo se dan op het water drijven en fraeytjes van elkander verspreyden, is het goed, soo niet moet men daer nog wat Osse gal in doen.

Men doet dan in yder verf-bakje een quast, met welcke men op het water uyt elck backje spat, tot het water meest bedoocken is: het water aldus bedoken zijnde, heeft men een kam, die men uyt yser draedjes maekt, door een houtje gesteken, met welke men door de verf haelt die op het Water gespat is, welcke ronde droppelen sig dan sullen verspreyden als veren, pluymen, &c. Dese kammen werden mede van verscheyde wijdte en digte gemaackt, om de figuuren verscheydete maken, 't welck d' ervaring best sal leeren.

Wanneer men het Papier op sijn frans nu glat wil hebben, moet het geglad werden, op een Lek-Tafel oft glad-Tafel, die van een groote Marmersteen of twee gemaeckt is, over welke twee sware pok-houte rollen loopen, tusschen een schuyf die daer met eenig gewigt boven op gemaekt werd, om des te swaarder te zijn.

XXII.

Een ander manier om Papier te Marmeren.

PRepareert de Verw met pis of brandewijn, en doet daer soo veel Osse-gal by tot dat het op

het water wil drijven. Het water nu daer gy de verwe in ſpat moet met Arabiſe gomme verdikt werden. Dan hebt gy Frans Gemarmelt Papier.

XXIII.

Van den Water-drincker, en om verſcheyde koleurige Wijnen en Gediſtilleerde VVateren uyt te ſpouwen en te braken.

HOe dit water drincken over eenige jaren van ſeker perſoon is geſchied, weet men tot nog toe niet ſeker te ſeggen. Men meynt dat hy een fontenel had, die ſig door de ſtrot in de mond onder de tonge opende, hier door leyde een looden pijpjen, welke beneden in een leren pijp eyndigde,

en

en tot onder in de schoenen kan neer gaan, wanneer hy nu water dronck, liet al het water door dese Pijpen onder te schoenen uyt, 't welck niemand en merkte.

Maer als het gebeurde dat hy allerley fijne Wateren spoog, so liep dese pijp in verscheyde Schaeps blaesjes, die hy in de sijden onder het hemd hadde hangen, alle dese blasen moeten dan met allerley soorten van wijnen en brandewijnen gevult zijn, wanneer hy dan diergelijcke wateren spoog, duwde hy met sijn hand in de zijden, en perste dese vogten door de pijpen na de keel in de mond, en konde die doe lichtelijk uyt braken.

Vorders kan men den hals bedekken met een lobbe, op dat de looden Pijpen door den hals loopende niet gesien werden.

XXIV.

Om Rook, Vuur en Vlam uyt de Mond te blasen.

NEemt geele tondel, ofte swamp by de droogisten genoemdt, soo groot als een duyven Ey, laet die aen het vuur effen vonk vatten legt het dan in een graeuw Papier, vouwt het toe en steek het in de sak ontrent een half quartier uurs eer men 't in 't werk stelt.

Als men dan dit vertoonen wil, soo staet men wat verre af van het volk, en men laet een schotel met werck oft vlas konnen; noodigt dan uw

gasten op dese salaad, steekt dan een hand vol wercks in uw mond, haelt dan de Tondel met uw neusdoek uyt uw sak, en houd uw als of ghy niesen wildet; terwijle gy nu de neus snuit, soo steekt het Papiertjen met de tondel in uw mond, 't welk gy soo wat behendig doen moet, of anders souw het ligt bemerkt werden, doet dan wederom wat vlas in de mond, om het vuur aen te houden, als dit soo wat geduert heeft, soo snuyt weder quansuis uw neus, en spuwt dan heymelijck de brok in uw neusdoek, onderwijlen moet gy soo wat kortswijligheyd voor den dag brengen, om het de bekijkers des te aengenamer te maken.

XXV.

Om Vuur te eten, en brandend Loot en Olie over syn Tongh te doen en een gloeyend Yser over syn tonge te strycken.

HEt Vuur-eten is al een seer rare konst, en noch aen weynige bekent. Wanneer sy dese konst in 't werck stellen, nemen sy een stuck Arabische gom in de mond, met welke sy haer tonge gantsche mond geduurig mede vet maken: als sy dan vuur of yts diergelijcks dat brandend is in haer mond doen, soo is het selve geblust, eer het vleesch geraakt werd, konnende geen de minste schade aenbrengen.

XXVI.

Om yets in ſijn hand te doen branden ſonder beſeeren.

OM een raer kunsjen, voornamelijck by de avond te vertoonen, is 'et als dat men voorloop van Brandewijn neemt, en die in het hol van ſijn hand doet, en de ſelve aen brand ſteeckt, ſoo ſal de ſelve branden ſonder dat uw hand beſeert werd.

XXVII.

Om ſneeuw tot in de Somer te bewaren.

SOuw het geen toverye ſijn dat ick ſeyde, dat de Sneeuw in kaf, even als Campher in lijnſaad, bewaard kan worden. Dit werd in Italien dagelijcks in 't werck geſteld, alwaer ſy op ſoo een wijſe in de ſpelonken en holen der bergen, de Sneeuw tot in de Somer toe bewaren, om haer kruycken en kannen met water en wijn in te koelen. De gemeene luyden hebben daer groote winſte af, met die aen de rijcke te verkoopen.

XXVIII.

Om een roode Roos terſtond Wit te maken.

WAnneer een roode purpere Roos verſch is, en gy hen begeert wit te maken, ſoo rookt

een weynig ſwavel, houd dan uw roos daer over, ſoo ſal hy aenſtonds wit werden.

XXIX.

Om des avondts in een kamer daar een kaers is, eenige Slangen aen de muur te vertoonen.

MAackt uw van ligt papier een omgekronkelde ſlang, met haer behoorlijke koleuren geſchildert. Neemt dan een lang yſer of ſtok van een elle twee of drie lang, maakt daar boven op een ſtuckjen uytgeholt glas op vaſt, maekt dan boven om de ſtock de ſlangh ſijn hoofd vaſt, hem met ſijn lichaem om de ſtok krinkelende, om het ligt te doen bewegen. Stelt dan deſe ſtok en ſlang in een duiſtere kamer, by de muur; ſtelt daer onder een brandende kaars, welckers rook na boven toe gaende, deſe ſlang bewogen werdende dan ſoo ſal des ſelfs ſchaduwe aan de wand ſchijnen, even of hy kroop en klom.

Dit kan noch anders vertoondt werden, wanneer men in een muur of venſter van een duyſtere Kamer, meenighte kleyne gaetjens gemaeckt waren die digte by elkanderen ſtonden, ſoo dan het beeld van ſoo een papieren ſerpent buyten de gaten verkeert geſet wierde: en door een kaars verlicht ſijnde, ſal des ſelfs afſchijnſel door al de gaten heen komen, en tegen over op de muur menigte ſlangen vertoonen.

XXX. *Om*

XXX.

Om een Hoen een gantsche dag stil te doen leggen sonder sig te verroeren.

LEght een Hoen dat met sijn pooten gebonden is op de vloer: welcke voelende gebonden te sijn, sal sijn best doen met sijn vleugels en met spartelen om daer van verlost te sijn dog alles vergeefs, ten laetsten wanhopende, sal hy stil blijven leggen; als het Hoen dan stil blijft leggen, haelt dan met kryt een linie op de vloer en laat het oog des Hoens daer op leggen, ontbind dan de banden van sijn pooten, soo sal het Hoen soo stil blijven leggen, en niet weg vliegen, alhoewel je het Hoen daer toe aenporde.

XXXI.

Hoe men op een doeck een kool vuurs kan leggen sonder die te branden.

NEemt een tinne lepen, Tabaxdoos of yets anders 't geene rondagtig is, spant hier over uw Neus-doeck heel strak, legt dan daer vry een kooltjen vuurs op, en blaest het aen, soo sal het niet branden.

Of men neemt een Tinne beker die vol Water is, hier werd een draed om gebonden, die seer strack moet wesen, als men de vlamme van een kaers daer aenhouwt, sal die niet branden.

Sulcks gebeurt oock als men een blad Papier boven de vlam van een kaers houdt, en daer louter op blaeſt, ſoo ſal het Papier niet in de brand geraecken.

XXXII.

Om ſes en dertig Stuyvers en een Duyt in gelijke deelen te deelen.

IN de Cyfer-konſt ſijn veel loopjes en vonden die d' onnooſele menighmaels ophoud, ſoo wert 'er gevraegt hoe met ſes en dertigh ſtuyvers en een duyt tot gelijcke deelen ſal deilen?

Antwoort: neemt ſeventien ſtuyvers en ſeventien deuyten, ſoo ſijn het gelijcke hoopen oft vier en dertigh ſtuyvers en ſoo veel penningen, ſoo hebje de ſes en dertigh ſtuyvers en een duyt uytgevonden.

XXXIII.

Vrage.

ALs twee-mael drie doen ſeven, hoe veel doet dan acht-mael negen?

Practijck:

```
2 -- 3 -- 7 -- 8 -- 9
———         ——— (8
 6           72
            ——— (7
            504 }
             66 } Antw. 84.
```

Om

XXXIV.

Om Eyeren lang te bewaren.

WAnneer het ſomers heet is, en men veel eyeren van ſijn Hoenders krijgt, kan men die niet beter bewaren, dan die in droog Sout te leggen: ſulcks doet men gemeenelijck in Ooſt-Indien.

XXXV.

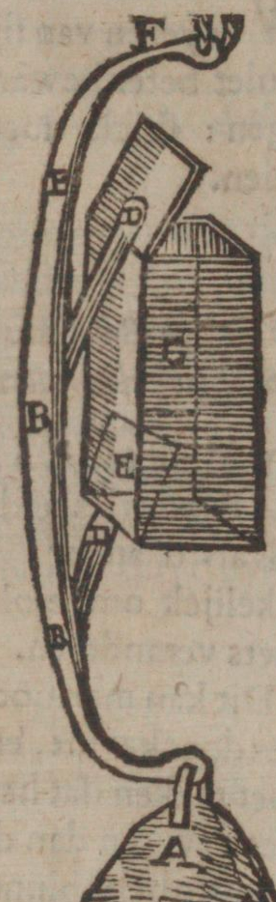
Om eenige Briefjens die niet verleght werden van plaats te doen veranderen.

OM dit te doen, ſoo maeckt dan langwerpige Papiertjes of doekjes, van welke d'eene grooter is als d'ander; laetſe onder gelijck ſijn en gelijckelijck omgerolt werden, ſoo ſullen ſy van plaets veranderen.

Dit kan men oock doen, als men een mes in een neus doeck wint, en geduurig omrolt, maer men moet maken dat het mes in't midden van de neusdoeck ſy, en dan de neusdoeck toevouwen, de kleynſte helft binnen latende.

XXXVI.

Een Instrument om het water van onder uyt de Zee te putten.

OM dit Instrument ofte Werk-tuyg te maken, heeft men alleen een vierkante Emmer van doen, welkers beyde bodemen E E so sijn gemaekt, dat als het gewight A het yser B neertreckt (aen welckes Emmer C, met twee hanthaven DD, hebbende de twee op en toegaende bodems E E, aen 't eynd als twee klap-deuren vast ghehegt sy) en alsoo de Emmer na omlage treckt; de wederstandt van het water houd de Emmer in de postuur C, so dat 't water ligtelijck op die tijdt kan door gaen, wanneer de Emmer nederdaeld. Maer wanneer de emmer door de touw F na om hoog getrokken werd, soo trekt de wederstand van het water, die van die beweginge ontstaen is, de Emmer na de grond, en houd hem in de stand, gelijk in de figuur getoont werd; soo dat het water dat 'er bin-

binnen beſlooten is niet uytgaen, nog het buytenſte binnen komen kan.

Hier door kan men weten of het water onder in de grond van de Zee zoet is of niet, gelijck als *Linſchoten* meynt dat ontrent de Perſiſche Zee ſoude geſchieden.

XXXVII.

Een ſak Fonteyn om malkander in een geſelſchap te bedriegen.

WAnneer men in een Maeltijd van goede vrienden by elkanderen is, werdt het waerdig geagt, dat men eenige fraeye kunsjes voor den dag kan brengen, ſoo kan men dit met deſen mijn ſak-fonteyn, daer men mede boerten wil, van ter ſijden heymelijk in het aenſight ſchieten, niet wetende waar hem dit ſo ſchielijck van daen komt.

Laet dan een fleſſe van blick of Koper maken daer omtrent een mingele nats in gaet, en dat in ſoo een gedaente datmenſe bequamelijk in de ſak kan ſteken, laet hier een pijp aen maken, in welkers grond eenige ronde gaatjes ſijn, boven aan de hals moet ook een gat ſijn om een ſleutel in te ſteken, om open en toe te drayen.

Neemt dan een ſpuyt, daar mede men het ſy water of wijn in de fonteyn met kragt van boven in ſpuyt, en ſoo ras als het vogt daer in is, moet men

men de kraan vaerdig toedrayen, en ſet dan weder de ſpuyt, als hy met vogt geladen is, op de mond van de fles ofte fonteyn, en doet de kraan weder open, en duwt het uyt de ſpuyt weder in de fles tot dat hy vol is, drayt dan de kraan toe.

Soo gy ſe nu gebruyken wilt, ſoo ſet 'er het Inſtrument, van ſo een forme als gy begeert, boven op, en verſorgt dat ſe wel digt ſluyten, op dat 'er geen logt ter ſijden in en dringe. Hier mede kont gy op maeltijden of dat gy het geſelſchap vermaken wilt, veel kortswijl hebben.

XXXVIII.

Om een ſpreek-trompet te maken.

DE ſpreek-trompetten ſijn op de Schepen als anders om van verre tot malkanderē te ſpreken ſeer dienſtig, d' Engelſen ſijn daer de eerſte vinders van, men kan ſe maken van blik of koper. Sy hebben een figuur als een gemene trompet, dat is van een enge pijp ſig allenskens verwijderende, tot de wijte van ontrent een half elle ruim diameters, maer de enge pijp moet ſoo nauw ſijn, dat 'er de mond effen op ſluyte. Des ſelfs langte is ontrent twee ellen: hier mede kan men een half uur verre roepen.

XXXIX. *Om*

XXXIX.

Om ſonder weeg-tuyg te weten hoe veel rook van yder verbrand lighaam vervlogen is.

WAnneer men wil weten hoe veel rook van eenig vuur vervlogen is, behoeft men de ſtoffe die verbrand werd maer eerſt te wegen, welke dan verbrand zijnde, weegt men de aſſche en men trekt het af van het gewigt der verbrandbare ſtof.

By voorbeelt, hebt hondert pond hout, die verbrand ſijnde, ſoo weegt de overige aſſe die tien pont ontrent mag wegen, trekt die van hondert, ſoo is 'er tnegentigh pond rook geweſt.

XL.

Om ſonder wegen te weten hoe veel ſout in allerley Zout water is. Of welk vogt dikker of dunder is.

MAakt een lank-werpigh rond houtjen van ſwaer en wightigh hout, ontrent van een ander half voet langh, laet het oock aen 't eene eynd dikker ſijn als aen 't andere eynd. Laet het dikſte oft onderſte eynd uytgehold werden, giet dat dan vol met Lood, op dat als het houtjen in't water geſet werd, lijn-regt oft perpendiculaar over eynde ſtaet, en niet aen deſe of gene zijde kome te hellen.

Neemt

Neemt dan een Tobbe of pot vol ſoet Water, laet daer dan een loot ſouts in ſmelten, dit nu volkomen geſmolten ſijnde, ſoo ſet daer het geſchreven ſtokjen in, en teykend dan aan het ſtokjen hoe diep het daar in ſonk, dat met een I gevoegelijk kan geſchieden.

Dit gedaan zijnde ſmeld in het Water nog een Lood ſouts en ſet het ſtokjen daar weder in, en teykend met een 2 hoe diep het daar in ſinkt, 't welk om de dikte des waters dan hooger ſal dryven als te voren.

Dit kan men nu ſoo lange doen, tot 'er ettelijke looden in het Water ſijn geſmolten geweeſt.

Soo het nu gebeurt dat men wil weten in wat Zee-water meerder ſouts is, om ſout uyt te koken, behoeft men maer dit ſtokjen daer in te doen drijven, ſoo ſult gy terſtond weten of 'er veel of weynig ſouts in is.

Behalven dit kan men mede ligtelijk wegen welk vogt of Water dunſt of dikts is, na dat't ſelve daer min af meerder diep in ſinkt.

XLI.

Om te weten van twee of meer lighamen die ſwaarder ſyn als het Water, ſynde van verſcheyden ſoort, nogtans evenwigtig, of zy in groote over een komen of niet.

NEemt twee Metale Lichamen, als van gelt, gelijk in gewigte, maer verſcheyden in Me-

Metael; indien je nu wilt weten, welke van beyden het grootſte oft kleynſte lighaem of omtreck heeft; ſoo hangt beyde lighamen met een hairtjen vaſt gemaeckt aen een balans in 't water, en ſiet hoe dat de wigten minderen: ſoo ſy evenwigtig blyven, ſijn ſe ook even groot van omtrek. Maer ſoo de balans ongelijk hanght in 't water, ſijn ſe in groote van elkanderen verſchillig; want welkers gewigte meeſt verminderd is de grootſte.

Hier door kan men weten of eenig gelt van een valſche munt is of niet.

XLII.

Om een boute beeld op het water te doen wandelen.

ALhoewel dit een kinder ſpul is, moet nogtans om ſijn vermakelijkheyd niet verworpen werden. Men laat ſoo eenige ligt houtene beeldjes maken, groot of kleen ſo als gy begeert, en onder aan de voet giet men wat lood in, op datſe in het water een weynig mogte nederſinken, waar toe men onder eenig hout laad, 't welk heel onder water duykeld, om van d'aenſchouwers niet geſien te werden. Dit gedaan ſijnde kan men ſe eenige Piêken en Vaandels op de ſchouders geven, en latenſe ſoo in een Riviere marcheren.

XLIII.

Om dry of meer Manen te vertoonen.

VV Anneer des Avonds de Maen helde ſchijnt, ſo neemt een klare ſpiegel, laa de Maen daer in ſchijnen, ſoo ſult gy verſchey den manen ſien.

XLIV.

Kraak-glaasjes waar op men ſlaan kan ſonder te breken.

DAar ſijn eenige glaasjes lankwerpigh en peerwijs omgebogen, loopende heel dun

aan het eynd, als men op het dikſte van dit glas ſlaat met eenig houd ſoo ſullen ſy niet breken, maer niet alleen op des ſelfs buyk geſlagen werden is nu dat het dunſte eynd daer van gebroken is ſul-

len ſy dadelijk in hondert duyſend ſtukken ſpringen, niet wetende waer de ſtukken gebleven ſijn.

Wanneer men deſe glaesjes in het Inſtrument van den Heer *Robbert Boyle* doet, en de lugt uythaald, ſpringen ſy mede in ſtukken.

Sommige ſpringen in ſtukken ſoo men ſe maar een weynigh vrijft.

XLV.

Om alles 't geen buyten een kamer is van binnen te vertoonen.

MEn maekt dan een kamer ganſch donker, in welckers venſter men een rond gaatjen boort, in dit gaatjen ſet men een bril-glaasjen, ('t welck men oock met de Criſtallijne voght uyt het oogh van eenigh dier kan doen) om het light met het ſchijnſel dat buyten is, door te doen komen, de muur die regt over het gat komt dat in de venſter is, moet wit weſen, en in plaets van dat, kan men daer een vel wit Papier aen vaſt maken, op dat de koleuren van d' uyterlijke voorwerpen daar op mogten geſien werden, voorts moet de kamer over al ſonder ligt ſijn, anders ſouw alles niet wel vertoont werden, dit ſoo gedaen ſijnde, ſal alles 't geen ſig buyten de kamer in 't groot vertoont van binnen op het wit Papier volkomelijk met ſijn koleuren geſien werden ſelfs hoe laat het aen de wijſer is, maer alles ſal

verkeert schijnen: om dit nu regt te vertoonen, moet gy nog een glas setten tussen het gat en Papier en alles sal sig regt vertoonen. Die curieus is om dit in 't werk te stellen, sie daer van de Figuur by Beverwijk in sijn schat der ongesontheyt, Capittel 26.

XLVI.

Hoe men een glas Wijn sonder storten kan omkeeren.

OM eenige kunsjes op een maeltijd te doen is het niet onaerdig en over mael een glas met Wijn sonder storten om te keeren: soo neem dan een roemer, doet hem by na vol wijn of water, legt dan daar een Papier op, dat niet te doorvloeyende is, houdt uw hand dan op het Papier, en keerd de roemer om, laet uw hand van het Papier af, soo sal de Wijn niet uyt het glas storten, en op het Papier blyven staan.

XLVII.

Om het hair van een Wit Paart met een Orangie koleur te verwen, dat niet af en gaat.

MEn segt dat men het hayr van een wit Paerd met Orangie vlacken kan doen werden, dat het noyt sal afgaen, ten zy het hayr uyt valt.

Wanneer men het hayr van een Paerd kemd,

ſoo maeckt men dat hayr, 't welck ghy op de kam hebt, met Sterck-water nat, 't welck ghy terſtond met gemeene loogh moet waſſen, en ſal een Orangie koleur geven. Konnen hier de Lief-hebbers van Paerden eenigh voordeel by doen, 't is haer gegunt, 't geeft nochtans een voet om de Paerden met een cierlijcke koleur te doen proncken, ick geloof dat men 't met yſer wel ſou konnen uytwercken. Want de Katoen-winckels hebben een Kattoen dat kaſtanie-bruyn geſpickeld is, 't welck geſchied wanneer de witte kattoenen eerſt door een vergalt water getrocken werden, en daer na met een water-verf gemaeckt uyt yſer-roeſt beſprenckelt werden, zijnde een vaſte koleur, die door 't waſſen niet af en gaet: door dit middel geloof ick dat men fraeye bruyne Paerden ſoude kunnen maecken.

XLVIII.

Ymand hebbende een ſtuck Gouts of een ſtuck Silvers, te raden in welcke handt hy het Silver of het Gout heeft.

WAnneer men dit heymelijck wil doen, ſoo moet men aen het Gout een ſeecker getal of prijs ſetten, en van gelijcken oock aen het Silver, ſoo dat het eene even, en het andere oneven moet zijn, of anders kan het niet geraden werden.

By voorbeeld, laet het Gout acht en het Sil-

ver

ver veertien wesen. Laet hem dan 't geen hy in de rechterhandt heeft multipliceren met het oneven getal; van gelijcken, 't gene hy in de lincker hand heeft met het effen getal; laet d'uytkomsten te samen rekenen, en vraeght dan of de somme even is of oneven; want by aldien se oneven is, moet het volgen dat het Silver in de regterhandt is, en het Gout in de lincker: maer als 'er even uyt quam, soude het Silver in de linker en het gout in de rechterhand zijn.

XLIX.

Om een hout of yets anders in stucken te slaen met de eynden op twee Roemers geleght, sonder dat se storten of breecken.

WAnneer ghy dit begeert te doen, soo moet ghy twee glasen op twee banckjes van gelijcke hooghte setten, twee of drie voet van malkander; legt dan uw stockjen of yets anders even op de kant van de glasen; de eynden van de stokjes dienen wel wat scherp gemaeckt: dit gedaen zijnde, slaet dan met een kloecken stock in 't midden van het stockjen dat op de glasen leyd, so sal het selve aen stucken springen, sonder de glasen te breken of het voght daer uyt te schudden.

Dit kan mede met twee rieten of stroohalmen geschieden.

Op gelijcke wijse kan men op de Roemers, of op

op de hand een been ſtucken ſlaen, met de rugh van een mes, wanneer het been op de muys van de hand en de twe voorſte vingers komt te ruſten.

L.

Manier om Lighamen te balſemen op de wyſe van de Bils.

LEſende in de *Collectanea* van den vermaarden Heer Doctor *Blankaart*, wiens vernuftigheyd niet genoeg kan gepreſen werden, vind ick de manier van balſemen, die den Heer *Lois de Bils* pleegh in 't werk te ſtellen, welke aldus is:

Hy ontbloote dan eerſt de holligheden, te weten het hooft, borſt, en onderbuyk, van hare ligt-bedervende deelen, ſijnde het vel van de ſpieren los gemaakt, en goot dagelijks vier of vijf malen brandewijn en peeckel daer tuſſchen, waer toe hy een bequame houte mout had, om het lichaem daer in te leggen. Het vel hield hy geduurigh met water door een ſpongie ſlap: op dat het door de ſtercke ſoutigheyd en hitte van de Brandewijn niet uyt ſijn ploy ſouw raken.

Dit aght dagen geduert hebbende, ſcheyde hy de groote ſpieren ten deele met een beene mesje ſeer ſubtiel, en ſtroyde daer tuſſchen een ſeer t'ſamen-treckend poeder van Aluyn, wilde Granaet-bloemen, Granaet-ſchillen, Aloë, Myrrhe, Maſtix, Olibanum, gemeene Roomſche

 Alſem,

Alſem, Averuyt, Munt, Majoleyn, Hyſop en diergelijcke meer; dit ſtroyde hy oock tuſſchen het vel, voornamelijck in de holligheden.

Wanneer hy nu oordeelde dat de ſpieren en het vel door deſe middelen van hare bedervinge bevrijd waren, nam hy fijne gediſtilleerde Olien als *Oleum Spicæ*, *Lavendulæ*, *Menthæ*, *Majoranæ*, *&c.* en ſmeerde daer mede tuſſchen alle deelen in, welcke hy daer in liet droogen, om van alle bedervingen vry te zijn, de lichamen dus bereyd zijnde, kunnen vijftigh en meer jaren ſonder bederven gehouden werden.

Het vel koleurde hy met Alkonet-wortel, die in Lavendel-olie geweeckt was: Hier moet in 't begin ſomtijds na geſien werden, om het uytſlaen te benemen.

Het ingewand, als hert, lever, longh, darmen, en wat diergelijcken meer is, leyde hy drie dagen in pekel, om alle bloedt en rottende vuylgheden daer uyt te trecken, deſe drooghde hy dan hart tegen een vuur ſonder roock, dan heeft hy daer *Spiritus vini rectificati*, waer in *Gum Laccæ*, *Copal* en diergelijcke in geſmolten was, over geſtreecken, dit wel tien of twaelf malen hervattende.

LI. *Een*

LI.

Een manier om Vogels, Ganſen en ander gevogelten jaren lang ſonder bederven te bewaren.

HEt gebeurd dickwijls dat ſommige ſchilders verlegen ſijn om eenig gevogelte na het leven te ſchilderen, by gebrek van de ſelve te hebben, ſoo heeft men een manier uytgevonden om die ettelijke jaren agter een ſonder bederven met haer pluymen goet te houden.

Deſe manier geſchied aldus: men neemt ſulcke vogels als men wil, die men van haer ingewanden eerſt ontweyd. Deſe hangt men met de pooten om hoog in een wijde glaſe fles, dan ſoo neemt men een Pijp Tabak, en men berookt de ſelve louter. Dit gedaen ſijnde bind men een blaas dight rondtom de fles, maer men moet maecken, dat men in 't toe ſluyten een volle mondt met roock binnen blaaſt, hier door ſullen ſy lange jaren konnen bewaerdt werden.

LII.

Glaasjes welke in 't vuur geſmet en ſynde, een ſlagh geven als een Mosket.

OM dit te doen gaet men by een glaes-blaſer en men laet eenige ronde glaasjes maken ſoo

groot als een grauwerwt, hier binnen werd een weynigh Brandewijn gedaan, en weder met een ſtukje glas toe gelymd. Deſe doet men in 't vuur of in de vrouwe vuurteſten, als de brandewijn dan in damp komd te veranderen ſpringen de glaasjes ſtukjen en geven een groote ſlag.

LIII.

Manier om Campher te maken, bequaem om in Vuurwerken te gebruyken.

OM dit te doen ſo neemt Jenever-gom anders Sandraken witte vernis genoemt, ſtoot daar van een pond, giet hier over ſoo veel gediſtileerden edik, dat de gom in een glas gedaen ſijnde moy bedoken ſy, laet dit twintig dagen in paardemiſt ſtaan: giet het daar na in een ander glas met een wijde hals over, ſet het dan een maend lang in de Son om te doorkoken, ſoo hebt ghy een Kampher die de natuurlijke ſeer gelijk is.

LIV.

Blixem-Goud oft Donder-Gout.

NEemt Koninks-water (dat is ſterck-water met Salarmoniak geſmolten) ſo veel het uw belieft, laet hier eenige ſtukken gouts in ſmelten; geſmolten ſijnde, laet het vogt door een klad Papier loopen, drupt 'er dan eenige droppelen Oli

op

an Wijn-steen-sout in, soo sal het gesmolte goud p de grond sincken; wast dan het nedergesonke out eenige reysen af.

Dit poeder gedroogt sijnde in de Son, sal al-jd swaarder sijn als het goud selver eer het ge-molten was.

Legt dan een duyt op een kooltjen vuurs, met en grijntjen van dit poeder, soo sal het een slag even als een kanon schoot.

Andere doen dit ook met ses oncen Wijnsteen-out, twee oncen swavel, en een once Salpeter, lles tot een poeder onder malkander geroert.

L V.

Poeder om te versilveren.

SMeld een stuk silver of twee in sterk water, gesmolten sijnde, doet daer poeder van zout en Wijnsteen by, tot het sterkwater tot een poe-der kan gebragt werden: vrijst dan met dit ge-droogde poeder yser, koper of eenig ander me-taal, soo sal het versilverd werden.

L VI.

Om te maken dat het Water schijnt te branden.

DIt is niet onaardig elders buyten in een vy-ver te vertoonen als of het water in de brand was. Neemt alleen fijn gestooten Kampher, stroyd

ſtroyd die op het water, en ontſteekt het ſelve, ſoo ſal de Brand in het water ſchijnen.

LVII.

Om te doen ſchijnen dat een geſchilderde Kik-vorſch aen't quaken raakt.

MAakt een gat in een muur, ſet daer een levende Kik-vorſch in, maakt dat behendig toe met een ſchilderytje daer een kikvorſch in geſchilderd is, egter ſodanig, dat een weynig van het gat daar de kikvorſch in is, open blijve, als men dan met een kaars daar voor komt, ſal de kickvorſch door 't light beginnen te quaken, die nu ſulcks niet en weet, ſal meynen dat het de geſchilderde Kikvorſch doet.

LVIII.

Om een ſneeuw-bal te doen branden.

SEker Quakſalver kreeg in de winter een groote loop om dat hy ſneeuw-ballen kon maken, die ſchenen te branden: hy nam alleenig geſtoote Kampher, die mede wit is als ſneeuw, en kneede die onder de ſneeuw, welke hy doe ligtelijk met vuur kon ontſteken.

LIX. Om

LIX.

Om een uyt geblasen kaars aan eenigh beeld t' ontsteken.

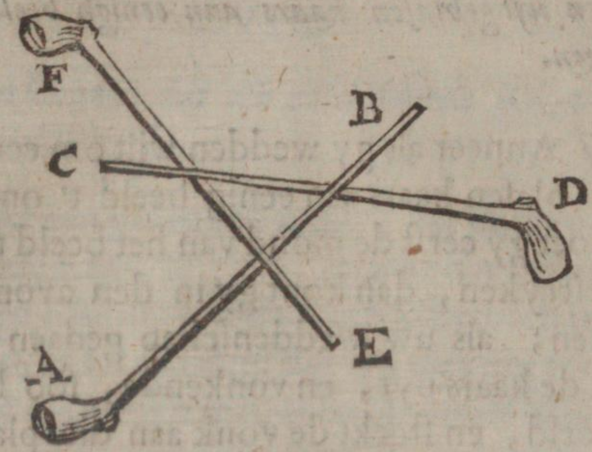
WAnneer als gy wedden wilt om een uytgeblasen kaars aan eenig beeld t' ontsteken, soo moet gy eerst de mond van het beeld met swavel bestryken, dan kont gy in den avond-stond wedden; als uw weddenschap gedaen is, soo blaast de kaars uyt, en vonkende, soo loopt na het beeld, en steekt de vonk aan die plaats daar gy de Swavel gesteken hebt, soo sal hy dadelijk aan brand vliegen.

LX.

Om dry stokken, Pijpen, Lepels, &c. over eynde te setten, dat 'er een Wyn-kan sonder vallen op kan staen.

NEemt d' eerste Pijp A B, steld des selfs een eynde omhooge, en het ander eynd op een Tafel, legt hier op overdwers de Pijp C D, ten derden voegt de laatste Pijp E F onder de Pijp van A B, komende met E op C D, makende in 't midden een triangel. Dit gedaan sijnde sullen de

de Pijpen over eynde blyven ſtaan, waar op me een ſchotel, kan, of yts anders kan ſetten.

LXI.

Chineeſche manier van verlakken.

1. NEemt wel geſuyverde *gum lacca*, (waar van onder ſal geſproken werden) doet deſe in een wijd glas, op dat die niet en breken.

2. Giet hier op ſeer goede voorloop van Brandewijn, tot de hoogte van vier vingeren.

3. Laat dit een dag of twee ſtaan; ſomtijds eens met een ſpatel omſchuddende, op dat de gom aen de fles niet blijve hangen.

4. Dit gedaen ſijnde, ſijgt de ſelve door een doek met de vinger uytperſende, doet het ſelve dan in een fles met een nauwe hals.

5. Laet

5. Laet dit op een warme plaats ſtaan digereren, of op warme aſſche ontrent 24. uiren.

6. So ſult gy 't vernis ſeer klaar en doorſchijnent ſien boven drijven. Dit is dan het vernis om alle dingen te gladden.

Manier om de laeca te ſuyveren.

7. MOet men *Gom Lacca* van ſijn ſtokjen ſuyveren, daar de ſelve aan gewaſſen is.

8. Dan ſal men die tot een grof poeder in de vijſel ſtooten.

9. Doet dan dit grove poeder in een grove doek, met eenige ſtukjes ſuyvere ſeep; laet dan een naght in een kom met ſchoon water weecken.

10. Roerd dan des anderen daags deſe grove doek met lak ſoo lange door het water, tot dat 'er een roode koleur uyt geverſt is, by welk men wat aluyn doet, ſonder ſeep nogtans, dat tot verſcheyde gebruyk bewaert werd: 't geen dan in de doek blijft is de geſuyverde vernis, om hier boven te gebruyken.

Manier om ſtokjes en ander huys-raad te verniſſen.

Roode Vernis.

11. NEemt de beſte tranen van Drakenbloed, ſmelt die in dit vernis, die

boven

boven No. 10. in 't ſakjen gebleven is, en hier moet de ſtok beſteken werden, waer van hier onder meerder.

Swarte Vernis.

12. OM een ſwarte grond te maken, is het ſwart uyt beenen gebrand het beſte, welk fijn gevreven ſijnde, onder het vernis ofte lak, die in 't ſakjen geprepareert is gemengt werd.

Manier om in 't werck te ſtellen.

13. LAat een kisjen, ſtok, of yets anders van ligt hout maken, dat ſeer net gepolijſt is, en ſoo gy het met verſcheyde koleuren gevlekt wilt hebben, ſoo neemt vernis die ſeer fijn is, en mengt die onder het boven gemelde vernis, No. 6. gemelt.

14. Met dit mengſel ſult gy tot drymaals toe beſtrijken; maar d' eerſte ſtrijking moet niet met al te dikken ſtrijking weſen; maar redelijck dun; het tweede moet wat dicker weſen, ende het derde nog dikker; dit laat men dan droogen; gedroogt zijnde, vrijſt men 't ſelve met ſeer fijn gevreven puim-ſteen poeder, op dat het glad en gepolijſt werde.

15. De vlekken werden gemaakt met het ſwarte vernis 12. die men ſoo hoogh van koleur

kan

kan maken als men begeert, en leggen daer dan over uw vernis No. 6. tot vier of vijſmaels toe; gedroogt ſijnde ſal men weder polyſten. Men moet waar nemen dat de vlekken ſigh vertoonen als ſchildpad.

16. Uw werk dus gepolijſt en geſuyvert ſijnde, werd ten laetſten met de tinctuur in No. 10. uytgedrukt, twee of drij maals overſtreken: dan vrijſt men weder met puynſteen, en dan met gebrand tin, dat eerſt geſchied met een natte lap.

Om geſprenkelde gulde Lijſten en Kaſſen te maken.

17. NEemt goud welk de borduurders en knoopmakers gebruyken, ſnijd die met een ſchaer ſoo fijn als ſand.

18. Menght dan onder uw vernis wat root, groen oft violette koleur.

19. Strijkt met het neerſetſel van uw vernis, en nog nat ſijnde, ſprengt daar uw goud over, en laat het ſoo droogen.

20. Neemt dan uw vernis met drakebloed vermengt, en beſtrijkt daar mede, gedroogd ſijnde, hervat ſulx nog eens, en ſtrijkt dan, weder gedroogt weſende met uw vernis No. 6. dan moet gy nog eens met puinſteen, en gebrand Tin uw polijſting verrigten.

LXII.

Manier om een Koegel uyt een Mosket te schieten dat hy midden door sprinkt.

DIt moet indien men het in 't Werck steldt wat behendig gedaan werden, laat eenige koegels in twee stukken splijten, en wind hem in dun geslagen Tin of Loot, of men weet se weder aan een te schroeven, het musket geladen hebbende, en soo een koegel uytschietende, moet noodsakelijk in twee stukken springen.

LXIII.

Om een kanne te maken uyt welke, als men drinkt, men sig selven bestort.

LAet een aerde kanne backen, en laet 'er een gaetjen van de buyck tot in de handvat van de kanne gemaeckt werden, soo sal den drincker wanneer hy dorst heeft, sigh selven altijd bestorten, ten sy hy het gaetjen met sijn vinger of duym toe hield.

LXIV.

Om een neusdoeck in de brandt te steken, sonder die te verbranden.

ONder andere kunsten is dit mede vry wat vreemds, neemt om dit te doen uw neus-

doeck

doeck en ſteeckt hem in goede Brandewijn, en ſteeckt hem aen de vlam, ſoo ſal hy ligterlaeg branden, en de neusdoeck ſal heel blijven.

LXV.

Om eenige letteren op een Roemer of witte kan te ſchrijven, die men heymelijck leſen kan.

LAet eenighe ſtuckjes Arabiſche gom of gom dragant in regen water ſmelten, ſchrijſt daer mede op een Roemer, glas, kan, ey of diergelijcke, gedrooght zijnde, houd ſe maer een weynigh over de waeſſem van een koockende pot, en beſtrijckt de ſelve dan met wat ſwartſel, ſoo ſullen ſigh alle de letteren leesbaer vertoonen.

LXVI.

Om het koper te doen ſchijnen als gout, waer van men allerley water kan maecken.

NEemt *Quick-ſilver* twee oncen.
Spaens-groen, drie oncen.
Tutia of *Niet*.
Curcuma elcks twee oncen.
Borax een dragma.
Wijn-Aſijn een mingele.

De quickſilver en het Spaensgroen, werdt in een yſere pot of panne te ſamen geroert, en voort den Aſijn daer by gedaen, roerende het om tot een

Maſſa, dan ſnijd men het kleyn, daer na mengh daer by de *Tutia* en *Curcuma* onder malkanderen in een ſmelt-kroes, te weten, dan een lagie van de maſſa, en dan een lagie van het ander; digt toe gedaen zijnde, laet het drie uuren langh in het vuur ſtaen gloeyen; gevreven zijnde met de hand werd het als hagel, dan ſnijd men daer de Borax by om te ſmelten, ſoo hebt ghy een metael als gout, van welcke men allerley ſoorten van vaten kan laten gieten, die men begeert.

LXVII.

Om van Yſer Stael te maecken.

LAet uw een Steene of Yſere back maecken strooyt hier in geſtampte houts-koolen, en dan eenige ſtaven yſer, doet dit ſoo met lagen, tot dat de back vol is, doet hem dan boven dight toe, en leght'er eenige uuren langh vuur op, ſoo ſult ghy, kout geworden zijnde, ſtael vinden.

LXVIII.

Om ſleghte Taback goedt te maecken.

LAet uw ſleghte Taback in heet water weeken, tot de onguure reuck en ſtanck daer uyt getrocken is, doet die dan in een koockſel van Saſaphras-hout en Styrax, laet ſe dan om ſtocken droogen, ſoo is ſy ſeer goed om te roocken.

LXIX. Te-

LXIX.

Tegens de Muggen.

WAnneer de Muggen ymand des nagts quellen, ſoo hanght men in de bedſtede alleen een ſackjen met komijn-ſaed, of een bosjen alſem, ſint Jans kruyd, kennipſaeds bladen, &c. en ghy ſult geen Muggen vernemen.

LXX

Tegens de Weeghluyſen.

WEegh-luyſen of Wand-luyſen in ſijn huys of bedſteden te hebben, is een groote plaeg, ſoo neemt dan Braſiliſche Peper, koockt die in water en ſchuert daer uw bedſtede mede. Item, roockt de ſelve louter alle dagen met ſwavel, ſoo ſullen ſy door de ſtanck haer adem niet konnen krijgen, en by gevolgh moeten ſterven.

LXXI.

Manier om de Marmerſteenen te koleuren en te ſchilderen.

DIt geheym heeft *P. Baldigiani* aen de Heer abt *Nazari* bekend gemaeckt, en is veel mackelijcker en lighter om te doen, dan *Pater Kircherus* in ſijn *Mundus Subterraneus* gedaen heeft.

De koleuren die hy daer toe neemd sijn Gom-men: tot rood neemd hy *Sanguis draconis in gut-tis.* 2. Tot geel gebruykt hy *Gutta Gamba.* 3. En om swart te maecken, diendt hy sigh van de Gommeuse substantie, van welcke de Mumie vol zijn.

De maniere om de koleuren te bereyden is de-se: Hy maeckt van de gommen een fijn poeder, dat weeckt hy op een Marmer-steen met goed Brandewijn, en als hy de koleuren daer op leyd, laet hy de Marmer dien hy beschilderen wil, eerst warm werden, op dat de koleuren des te dieper moghten indringen.

Door dit middel kan men op Marmer schilde-ren het gene men begeert, en de saecken staen dae soo natuurelijck op als of se daer in gegroeyd wa-ren.

P. seght sulcks beproefd te hebben met goed succes op Marmer van *Carara*; maer hy durf niet verseeckeren of het oock op ander souw gaen dat harder is, want daer is tusschen de Marmer-steenen groot onderscheyd.

LXXII.

Wyse om op roodt Koper te etsen.

WAnneer men sijn platen wel gesleepen heeft, so bestrijckt men die met een menghsel als volght: Men neemt tien loot Griecks peck, of

Bourgondies peck, en ſo veel Tyriſche hars, anders gemeene hars, geſmolten zijnde, doet 'er by acht loot Noot-olie, roerd het op het vuur een half uur langh om, koockt het tot de dickte van een Syroop, en koel geworden zijnde, ſigh laet ſpinnen met draden, ſijght het dan door een doeck en bewaert het.

Neemt dan uw wel geſlepen plaet, leght die op een konfoor met vuur, warm zijnde, neemt ſe af en beſtrijckt ſe met uw vernis over al ſeer dun. Dit gedaen zijnde, laet de plaet dan over een kaers of lamp over al ſwart werden.

Dan ſoo leght ghy uw plaet op twee brandt-yſers en ſtoockt daer rondtom vuur, ſoo ſal de plaet hard op droogen.

Teeckend dan hier op 't zy met krijd of rood-aerde 't gene gy begeerd te etſen, 't welck gy dan met de naelden gelijck hier de Figuur volgd moet uytſteken.

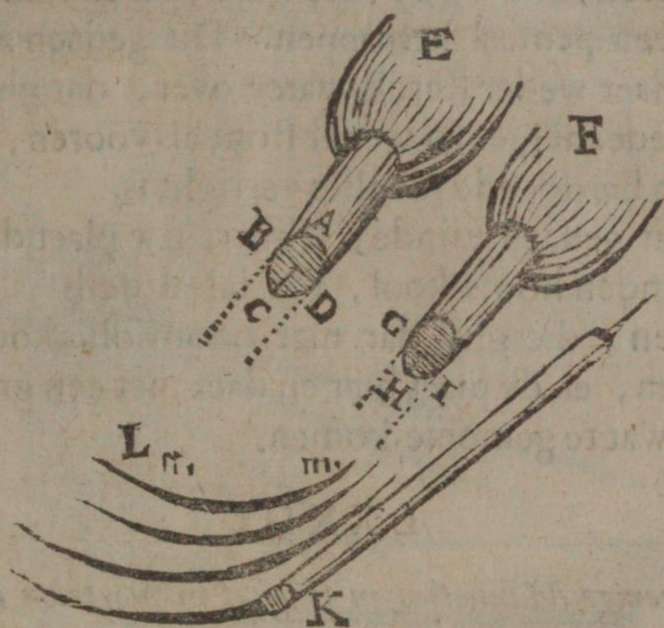
Welcke meest alle driekantigh zijn, d'een grof, en d'ander fijn, na de verscheydene gebruycken; men doet het oock wel maer met gemeene nael-den die men daer toe slijpt.

In de navolgende figuuren siet ghy den bree-den geslepen ets-naeld, wiens ovael A B C D is als een snede der penne, en dat deel by C, het eynde waer mede men schrijst. De manier om door strepen mede te maecken, is als E F ver-toond, welcke alwillens grooter afgebeeld zijn, als sy behooren.

Voor eerst siet ghy dat A B C D een ovael ver-toond, soo wanneer ghy nu met het eynde van uw breede ets-naeld in het koper tot de letters B D, 't welck het breedste van de ovael is, in dringht, soo hebt ghy een streep gemaeckt soo breed als de linie B D van een is, en in 't midden soo diep als A C langh is, en soo ghy uw naeld so diep niet en drijst, soo maeckt ghy een streeck soo breed en diep als de figuur F aenwijst, met de letters G H I.

Soo ghy nu uw naeld niet diep en druckt, sal uw treck niet diep zijn, maer smalder, maer die-per in stekende, sal se dieper en breeder zijn, ge-lijck als K in 't midden gemaeckt heeft, het welk afgeteeckent is met de letters L M N, alwaer ghy siet dat saght begonnen zijnde by L, en daer na allenghskens dieper tot aen M, en van M de hand verlightende tot aen N, soo sult ghy een

treck maecken als de ſtreeck getekend L M N, en ſoo voorts.

Uw plaet nu wel uyt gegraveert, giet men daer het ſterck-water over, gemaeckt aldus:

Neemt een half pint ſtercke Wijn-aſijn, twaelf loot Salarmoniack: Item, twaelf loot gemeen Sout, en aght loot geſuyvert Spaens-groen. Alles wel geſtooten zijnde, doet het by malkander, en giet ſe in een groote verglaeſde pot, toegedekt zijnde, laet ſe eenige reyſen op koocken, somtijds eens omroerende: indien het te ſterck is, kunt ghy het altijd met water temperen.

Dit giet ghy nu over uw plaet, die eerſt rondom met een Waſſe wal bekleed is, dit laet ghy op

de daeg-grond maer een weynigh in eten, en giet het weder af, 't geen gy nu tot de dagingh wilt bewaren, moet ghy met wat ongel en boom-olie met een penseel bestoppen. Dit gedaen zijnde, giet daer weder sterck-water over, dat ghy daer na weder af giet en weder stopt als vooren, dit so langh herdoende tot alles verright is.

Dit gedaen zijnde, schuert uw plaet dan met een linden houts-kool, soo sal al de hars weder afgaen, die ghy dan met boom-olie kond opmaken, en de plaet hier en daer met een graveer-yser wat te gemoete komen.

LXXIII.

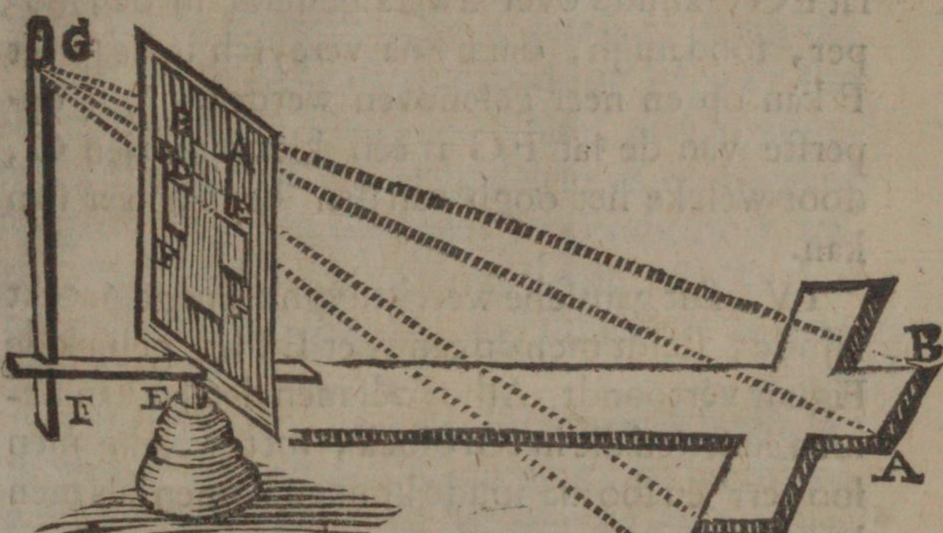
Om eenige Mannetjes en Wijfjes in wortelen te doen groeyen.

NEemt wilde Wijngaerts-wortel, of Mandragers wortel, snijd daer Mannetjes of Wijfjes van, soo aerdigh als ghy kond, set se weder een Jaer in d'Aerde te groeyen, soo sullen se zijn of se natuurelijck also gegroeyd waren, fatsoeneert se wederom wat, en steeckt boven op het hoofdt eenige havers of garst als oock aen de schamelheyd, so sullen die uytgroeyende als hayren vertoonen, dat seer aerdigh om te sien sal zijn.

LXXIV. Een

LXXIV.

Een wercktuygh tot de doorsight-kunde of perspectief, om alderley saecken na het oogh af te meten en te vormen.

I. MAeckt een *Paralelogrammum* of evenwijdige vierhoeck, A, B, C, D, van vier t'samen-gevoeghde latten, welckers zijden A B, en C D, de langhte hebben van ontrent vijf handen breed, en de zijden AC en BD van vier handen breedt. Spandt 'er over een seer dun doeck, dat doorschijnendt is, even als de groote Juffers dragen om het aengesight te decken, soodanigh nochtans, dat men het selve kan af en aen doen.

II. In

II. In het deel E, van de zijde C D, is de lat overdwers beweeghlijck H E F, om die na believen voorwaerts en achterwaerts in de ſpleet E te trecken. De lat H E F is de looper van 't werck-tuygh.

III. In het deel F des loopers, is een andere lat F G, zijnde over dwers geſteldt in den looper, ſoodanigh, dat hy na vereyſch in de ſpleet F kan op en neer geſchoven werden. In 't opperſte van de lat F G is een kleyn gaetjen G, door welcke het oogh van den Teyckenaer ſien kan.

IV. Dit gantſche wercktuygh aldus gemaeckt zijnde, ſteldt men op een voet E I K, gelijck de Figuur vertoondt. Alhoewel men den lat kan nemen en ſetten die in een block, met welcke men ſoo verr' en ſoo na ſoude kunnen komen als men begeerde.

LXXV.

Om een geknoopt hair te ontvouwen.

DIt is geen ſaak moeyelijk om te doen; men neemt alleen een hayr uyt het hoofd, hier doet men een knoop in, dan ſoo leght men een weynigh ſpog in 't toeknyppen van de hand, by de pink, legt daar die knoop in, vouwt dan uw hand ſtijf toe, ſlaat dan met uw vuyſt omtrent honderd malen op uw knie, ſoo ſal de knoop

knoop door het beweegen allenghskens los gaen.

LXXVI.

Te schrijven dat niet kan gelesen werden ten sy in eenig vogt, by het vuur, of ligt.

VOor eerst neemt groene *vitriool*, smelt die in water, schrijft daar mede op Papier, soo sullen de letters, gedroogd sijnde, niet meer gesien werden. Wanneer gy den selve nu begeerd te lesen: so neemt *Galnoten*, weykt die in 't water, het water klaar gemaakt sijnde, steekt daar het beschreven Papier in, soo sullen alle de letteren swart sijn.

Ten tweeden, neemt *Salarmoniak* smelt het in water, schrijft daar mede, als gy dit schrift tegens het vuur houd sal het seer swart werden. Sulx geschied ook met *Spiritus vitrioli* en mede met *Limoen-sop*.

Ten derden. Smelt Aluyn in wat Water, schrijft daar mede en laet het droogen. Als gy dit lesen wilt, soo steekt het in 't water, soo sullen al de letteren terstond verschijnen.

Ten vierden. Neemt fijn gevreven *Goud-glid*, kookt die in Wijn Asijn, doet het door en bewaert het, schrijft dan met *Limon-sop*, en gedroogd sijnde, steekt het in 't voorschreven vogt, so sullen de letteren sig als melk vertoonen.

LXXVII.

Een verborgen manier van ſchryven.

'T IS onder Koningen en Princen gebruyckelijck Brieven te ſchrijven op deſe wijſe, namelijck ſy transporteren of verſetten de woorden, op dat wanneer de ſelve in handen van vreemde Potentaten quamen te geraken, die niet ſouden konnen geleſen werden, by voorbeeld ick ſchrijf:

A de Vyand C Muur E gekomen.
B Is aen de D Reeds
Wy konnen Beſchermen.
Ons nauwlijks Indien
Gy ons Helpen Verloren.
Niet komt Sijn wy

dat is nu op deſe wijſe als ik meen. Want A is verknogt met B, B met C, en C met D, en ſoo voort met E, tuſſchen de tuſſchen-wijten nu die open ſijn kan men eenige vreemde woorden tuſſchen voegen op dat de vreemde leſer die niet ſouw konnen leſen, want het maakt dan geen ſin: ſijnde het bedrog alleen maar openbaer die het weet.

LXXVIII. *Om*

LXXVIII.

Om van Seſtien mingelen edik al ſijn leven in ſijn huys-houding genoeg te hebben.

DEſe kunſt is ſeer profijtelijk, en kan de Aſijn-makers geen weynig ſchade aanbrengen, men neemt een vaatjen van ſeſtien mingelen edik, die heel ſterk ſuur is. Deſe legt men op ſolder des Somers, en des Winters in de kelder, of op een ander plaets daer het warm is. Dan ſoo tapt men twee mingelen edik van het vat in een fles, die men weg ſet, en men vult het vat weder met twee mingelen warm water vol, ſoo ſal die weder in bequame edik verandert werden, tegen dat gy de twee mingelen edik verbruyckt hebt, tapt dan weder uw fles vol edik af, en giet 'er weder warm water in, en continueerd dit altijd ſoo hebt gy tot honderd jaeren toe edik genoeg.

LXXIX.

Om ymands Hooft door een Ring te ſteken.

'T IS voor ſommige niet onaardig, in een geſelſchap ſoo eenige potſen en quinkſlagen, om de Juffers wat te vermaken, voor den dag te brengen.

Om nu het hooft door een ring te ſteken, is een geringe ſaak, dog in een geſelſchap mogelijken te begrijpen; als het nu tot de ſaak begint te komen, ſoo moet men ſigh houden of de ringh

vry

vry kleyntjes was, om ſoo een hoofd daer door te konnen ſteecken, en dat ghy uyt uw weddenſchap ſcheyd: ſoo ſal die gewed heeft, en ſijn hoofd daer wil laten door ſteecken, des te grager aenhouden.

Neemt dan de ringh eyndelijck, en leght die aen het achterhoofd, krijght dan behendigh een ſpeld ofte naeld, en ſteeckt hem door de ringh in de kop dat ſy het voelen, ſoo ſullen ſy wel haeſt geloven dat de kop door de ringh geſtoken is, en willen het d'omſtanders niet geloven, ſoo laten ſy het proberen.

LXXX.

Om met vier letteren allerley verborgen Schrift te ſchrijven.

OM dit te doen, behoeſt men alleen maer de vier letteren A B C D te gebruycken. Wy ſullen dan een Alphabet ſchrijven, en onder elcke Romeynſche letter de ſijne ſchrijven. By voorbeeld:

A.	E.	I.	O.	V.	B.	C.	D.	F.	G.	H.	K.	L.	M.
c.	d.	b.	a.	cd.	dd.	bd.	ad.	dc.	db.	da.	cb.	ca.	bc.

N.	P.	Q.	R.	S.	T.	W.	X.	Y.	Z.
ba.	cc.	ab.	ac.	bb.	aa.	ccc.	ddd.	bbb.	aaa.

Als ghy nu ſecreet ofte verborgen begeert te ſchrijven, ſoo ſiet na de Romeynſche letteren. By voorbeeldt: *De Stadt is overwonnen*, wil ick

ick dit nu verborgen ſchrijven , ſoo doen ick aldus:

D. E. S. T. A. D. I. S. O. V. E. R.
ad. d. bb. aa. b. bb. b. bb. a. cd. d. ac.
W. O. N. N. E. N.
ccc. a. ba. ba. d. ba.

Als men dit een weynigh gewoon is, ſoo gewent men daer ſoo toe, even of het een gemeen ſchrijven was.

L XXXI.

Om alleenigh met punčten verborgen te ſchrijven.

DEſe manier van ſchrijven is mede ſeldſaem en aerdigh, doch geheel light om te doen. Men neemt een gedruckt Boeck. Als men nu yets ſchrijft, als *de Stadt ſal morgen over gaen*, ſo ſoeckt van 't begin des Boecks de letter D, die gevonden hebbende, ſet daer mede een punt boven op, ſoeckt dan na de E, en ſteld daer mede een punt boven op; doet ſoo oock met de S, T, en ſoo voort, tot ghy ſoo veel hebt ghedaen als ghy begeert; ſoo kond ghy dit boeck maer aen ymant ſenden die het verſtaet, en die ſal ſulcks leſen, ſonder dat het van een vreemde verſtaen werd.

LXXXII.

Om een getal te weten dat ymant gedaght heeft.

LAet ymand het getal dat hy gedaght heeft multipliceren, laet hem ſulcks midden door verdeelen, en deſe helft weder multipliceren, en dan het getal ſeggen. Deeld dan het ſelve met negen, multipliceert de uytkomſt met twee, ſoo heb je het getal. Maer ſoo het met negen niet en geluckt, ſoo moet ghy by de verdubbeling noch een toe adderen.

By voorbeeld: ymand heeft ſes gedaght, men laet daer noch eens ſoo veel by doen, het welck achtien uytmaeckt, dit ten halven door gedaen zijnde, komt negen, hier weder eens ſoo veel by gedaen, maeckt ſeven-en twintigh: Als hy het getal nu geſeght heeft, ſoo deeld het met negen, ſoo komt 'er drie, dit met twee gemultipliceert, geeft ſes, gelijck als 'er gedacht was.

LXXXIII.

Om door reeckeningh te weten hoe veel ſtucken gelds ymand by ſigh heeft, maer moeten niet hooger dan 105. *zijn.*

LAet ymand ſijn geld dat hy by ſigh heeft met 3. 5. en 7. deelen, en ſeggen 't gene geduurig overſchiet; Vrage, hoe veel gelds over gebleven

is?

is? is het een ſtuck, ſoo ſchrijft daer voor 70, zijnder twee, ſo ſchrijft twee mael 70 dat is 140. laet het getal van ſijn geld dan met vijf deelen, indien daer 1 over blijft, ſchrijft ſoo dickwils 21, laet hem ſulcks noch eens deelen met 7, ſoo meenighmael 'er 1 over blijft, ſoo meenighmael ſet 15, telt dan de uytkomende getallen by een, trekt daer van 105 ſoo dickwils als ghy kunt, ſo is het overige de reſt van 't geld.

Soo het gebeurde dat 'er ſoo d'een als d'andere mael niet over bleef, ſoo ſchrijft men daer oock niet voor.

Soo 'er ook by alle afdeelingen mede niets over bleef, is het geld 105. ſtucken geweeſt.

By voorbeeld: ymand heeft 32 ſtucken gemunt geld, ſulcks in dryen gedeeldt zijnde, ſoo blijft 'er twee over, ſet daer voor 2 mael 70 dat is 140; deeld met de 32 weder met 5, ſoo blijven daer wederom 2 over, ſchrijft daer voor 2 mael 21, dat is 42; eyndelijck, deelt de 32 met 7, ſoo blijft 'er 4, ſchrijft daer voor 4 mael 15 dat is 60, addeert dan die drie getallen als

140
42
60
———
242
105
———
137
105
———
32

Soo

Soo komt uyt de additie 242, hier van getroc-ken 105 blijft 137, noch eens 105 afgetrocken re[st] 32, 't welck de begeerde ſtucken gelds zijn.

Ick ſal noch een voorbeeld by brenghen om i[n] een ander geval beter te verſtaen. Soo het getal n[u] 30 had geweeſt, en ghy deeld het met drie en dae[r] na met vijf, ſoo blijft 'er niet over, maer met [7] blijft 'er 2, ſeght dan als voren, 2 mael 15 is der-tigh, waer van ghy geen 105 kont trecken, ſoo is het getal des gelds dertigh geweeſt.

De grondt van deſe regel beſtaet hier in, wan-neer men 3 met 5 multipliceert komt daer 15, en 15 met 7 komt 105, hier van 5 mael 7 dat is 35 af-getrocken blijft 70. Vorders 105 met 5 gedivi-deert brenght 21 uyt, 't welck met 7 gedivideert brenght 3, nu drie mael 5 is 15.

LXXXIV.

Een nieuwe inventie om een vloer van vuuren hout, als ſakerdanen hout te maken.

NEemt alleenig het bloed van Oſſen, Koeyen, of Stieren, laet uw Kamer daer mede ſchrob-ben, ſoo ſal het hout werden als Sakerdanen hout.

LXXXV.

Om te weten wat getal ymant gedaght heeft.

YMant een getal gedaght hebbende, laet hem dat dupliceren, en daer noch 4 by doen, en de Somme met 5 multipliceren, en by de uytkomſte 12 tellen, en vorder de ſomme met 10. multipliceren, en van het product 320 trecken, vraeght dan wat 'er over blijft, ſnijd van het overſchot dan 2 nullen af, ſoo blijft het begeerde getal.

By voorbeeld: Laet eens ymand 20 gedaght hebben.

```
  20
   2
 ----
  40
   4
 ----
  44
   5
 ----
 220
  12
 ----
 232
  10
 ----
2320
 320
 ----
2000
```

LXXXVI.

Een andere maniere.

LAet het gedaghte getal verdubbelen, en dae 2 4, 6, 8, 10, of 12 by tellen, laet d'uytkomſ midden door doen, doet dan met 4 multiplice- ren, en twee mael ſoo veel als 'er eerſt by getelc was daer van aftrecken. Laet dan eyndelijck he getal ſeggen, divideert dat met 4, ſoo bekom ghy het gedaghte getal.

20	20	20
2	2	2
40	40	40
2	6	10
42	46	50
21	23	25
4	4	4
84	92	100
4	12	20
80	80	80
4)	4)	4)
20	20	20

Derhalven is het gedaghte getal 20 geweeſt.

LXXXVII.

Om te raden een getal dat ymant gedaght heeft.

LAet ymant een getal dencken, by voorbeeld 10, laet ſulcks verdubbelen maeckt 20; ſeght dat hy daer 6, of meer na uw believen by ſteld, maeckt 26, laet dit midden door deelen, komt 13, dit gedaen zijnde, laet 'er dan ſoo veel af doen als eerſt gedaght is, blijft drie, als men nu begeert te raden hoe veel daer overigh is, ſoo deelt dat getal midden door, dat ghy daer hebt laten by doen, 't welck dan drie is, en met dit overige getal 3 over een komt.

LXXXVIII.

Om door reeckenen te weten wat woordt, 't zy Latijn of Duyts, ymand gedaght heeft.

OM dit in 't werck te ſtellen, moet men voor eerſt de getallen der letteren weten, hoe veel dat yder doet, en zijn als volght:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q

17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.
r	s	t	v	w	x	y	z.

Dit Alphabeth nu ſoo geteeckent zijnde, moet men de volgende regel in acht nemen: addeert eerſt de tweede en derde, by elkander getelt zijn-

 de,

de, substraheert daer van de eerste. Ten twe
den addeert de eerste met de derde, trekt daer va
de tweede. Ten laetsten addeert de eerste met d
tweede, en treckt daer van de derde: Tot ee
exempel kan het woord *Got* nemen, 't welck me
alsoo set:

7. 14. 19.	26	33	33
g o t.	21	21	26
	47	54	59
	33	26	21
	14	28	38
	2)		
	7	14	19
	g	o	t

Soo het woord nu vier, vijf, of meer letters had
handeld men met de drie eerste als vooren: neem
dan het getal des vierden letters *gotes* welck 5 is, en
addeert het by de derde, so komt 'er 24. als oock
het getal des vijfden is 18, geteld by de vierd
brenght 23.

39
26
27
———
24
23

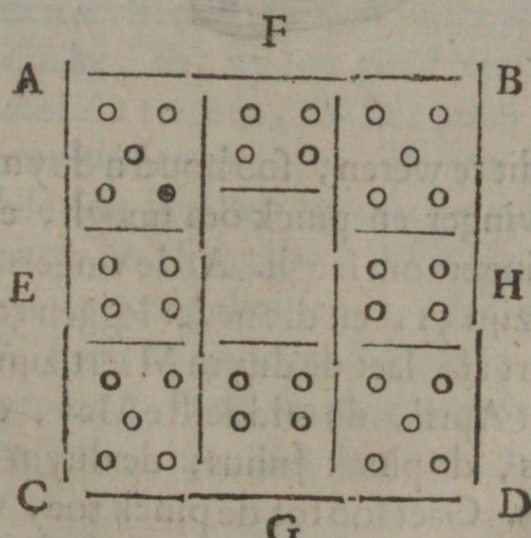
Substraheert dan 5 van 23 blijft 18 voor de S.

LXXXIX. *Om*

LXXXIX.

Om 32 Soldaten in sekere ryen gesteld acht te nemen, en vier in een andere plaets te setten, te doen schijnen dat'er geen gemist worden.

IN't volgende vierkant A, B, C, D, zijn in den omtreck acht kleynder vierkanten, F, A, B, C. D, E, F, G, H, in yder set men vier man, welcke in yder linie recht of neerwaerts geteld, altijd 12 Man zijn. Nochtans van de binnenste E, F, G, H, twee Man wegh genomen zijnde, als 2 uyt E, 2 uyt F, 2 uyt G, en twee uyt H, welcke t'samen 8 Man maecken, en in plaets van dese 8, soo set men 4 Man, in yder hoeck, van A een, B een, C een, en D een, soo blijven in de linien evenwel 12 Mannen als te vooren.

XC.

Hoe men op de handt tellen kan hoe veel dagen yd[e]r Maend heeft.

OM dit te weten, soo houd u duym, middelste vinger en pinck om hoogh, en de twee andere vingers om laegh. Al de vingers nu die opsteken, zijn 31, en die neder leggen 30, telt dan van Maert af, laet de duym Maert zijn, de voorste vinger April, de middelste Mey, de volgende Junius, de pinck Julius, de duym wederom Augustus. Gaet soo tot de pinck toe, welck December is, komt dan weder tot de duym Januarius

us: Februarius nu, weet men wel heeft altijd 8 of 29 dagen. 't Is gerieffelijck wanneer ymant een Almanack by sigh heeft.

CXI.

Wanneer driederley persoonen uyt driederley glasen drincken, te weten uyt welcke een yder gedroncken heeft.

WAnneer dit gedaen werd, moeten daer drie glasen zijn, elck met verscheyde vogt gevult, als Bier, Mee, en Wijn, yder getekent met een besonder getal, als 1, 2, 3, laet het Bier geteeckent zijn 1, de Mee met 2, en de Wijn met 3, diergelijck getal schrijf ick mede de persoonen toe, als *Petrus* 1, *Claudius* 2, en *Marten* 3, nu segh ick tegens den eersten, namelijck *Pieter*, als hy uyt sijn glas drinckt, dat hy het getal verdubbele: maer *Claudius* de tweede, sal het getal van sijn glas met 9 multipliceren, en *Marten* de derde met 10, dese drie getallen by een geteld zijnde, hiet ick die van 60 af trecken: Vraeght dan hoe veel getal dat 'er uyt gekomen is, dat divideert men met 8, so sal de quotient het eerste glas aenwijsen, de rest dat na de divisie overgebleven is, het tweede: waer door dat dan oock het derde bekend is.

By exempel: *Petrus* drinckt uyt het glas met Mee,

Mee, ſo verdubbeld hy het getal des glas, welck 4 uyt brenght.

Claudius drinckt oock uyt het Wijn-glas, en multipliceert ſijn getal 3 met 9, 't welck 27. uyt brenght.

Maerten nu drinckt uyt het bier-glas, ſoo multipliceert hy 1 met 10, 't welck 10 blijft.

De ſommen by een geteld zijnde, brengen 41 uyt, treckt die van 60 af, ſoo blijft 'er 19 over, divideert die met 8, komt 2, en blijft over 3, hier uyt volght dan dat *Petrus* de Mee, *Claudius* de Wijn, en *Maerten* het Bier gedroncken heeft.

Of men hiet het getal des eerſten drinckers glas met 3 multipliceren, de tweede met 10, en de derde met 12, welcke getallen alle drie te ſamen geteld werden, 't welck van 72 afgetrocken, en het overige met 9 gedivideerd werd, ſoo wijſt uw den quotient het aen gelijck het genomen is.

XCII.

Aen yemant te ſeggen het getal dat hy denckt, na eenige operatien die hy ſal gedaen hebben, ſonder yets te vragen.

LAet yemant 7. gedaght hebben, laet die multipliceren met 5, komt 35, telt daer by 10. is 45, deſe gedeeld door 5, blijft voor het quotient 9, van welcke ſoo ghy eenmael het gedachte getal laet aftrecken (om dat den multipliceerder ge-

gedeeld door den deeler 1. geeft) ſal de reſt 2 zijn: en ſoo veel komt oock, ſoo ghy 10 deeld door 5.

Als twee mael drie bedraeght 7, hoe veel doet dan 8 mael 9?

```
 2 --- 3 --- 7 --- 8 --- 9
---          3     9
18          ---   ---
            21    72
                  21
           ----------
                1512 }
                 188 } 84. antwoort.
                   1 }
```

Anders.

```
 2 --- 3 --- 7 --- 8 --- 9
 3                       8
---                     ---
 6                       72
                          7
                   ---------
                     504 } 84.
                      66 }
```

XCIII.

Of'er meer hayren als oogen in de Wereld zijn.

IMand gevraeght zijnde of'er meer hairen als oogen in de Wereld waren, wierd daar op geantwoord, dat'er meer oogen waren, wanneer men

men denckt dat 'er soo eenige Beesten sonder ha[illegible] zijn als slangen, visschen, luysen, vloyen, &[illegible] die alle haer oogen en nogtans geen hayr hebben welcke het getal der hayren verre te boven gaet hier uyt moet dan nootsaeckelijck volgen dat 'e[illegible] veel meer oogen in de wereld zijn.

XCIV.

Om 't Gulden getal te vinden van de geboorte Christi af tot nu toe en in 't toekomende.

MErckt dat het Gulden getal alle Jaren nie[illegible] meer dan een vermeerderd, en niet hooge[illegible] en komt dan 15, want als se 19 is, soo is het jae[illegible] daer aen weder 1, en vervolgens also van jaer to[illegible] jaer, altijt geduerende, ende is in den Alexan[illegible] drijnschen en Roomschen Almanack zijn begin[illegible] sel gegeven in 't eerste Jaer des *Conciliums* van *Ni[illegible] cenen* Anno Christi 323, van welcke te rugge ge[illegible] rekend, soo word bevonden als dat se in 't eerste jaer na Christi geboorte geweest is twee, daerom dat se gevonden kan werden na dien regel: doe[illegible] 1, tot den jare onses Heeren geboorte, deeld dan het selve door 19, het overschot van de deelinge geeft te kennen het Gulden getal: soo daer niet[illegible] over blijft, so is het gulden getal 19.

By exempel.

Neemt het jaer 1678, en teld by 't selve een

getal;

getal; 't wełck 1679 uytbrenght, deeld het ſelve door 19, ſoo ſchiet 'er 7 over, 't welck het gulden getal is van 't jaer 1678.

XCV.

Om het gulden getal op de leden van uw vingers te tellen.

IN deſe Figuur ſiet ghy dat al de leden binnens hands juyſt 19 uytmeten: daerom ſoo beeld alle de gulden getallen op de ſelve leden, in ſulcken

ken vervolgh en order als ghy hier ſiet, teldt dat op de ſelve leden by 100 jaren, op volgende maniere.

Steld het jaer onſes Heeren op 't onderſte lit van de kleynſte vinger of pincke, en het jaer van 100 op 't tweede lit des ſelfs, dan 200 op 't derde lit, en 300 boven op de pincke, dan 400 op 't onderſte lit van de ring-vinger, en 500 op 't twede lit des ſelfs, 600 op 't derde lit, 700 boven op de ſelfde, dan 800 weder beneden op 't nederſte lit van de middelſte vinger, alſo voorts tellende, dat ghy komt op 't bovenſte van den duym, op welck dan komt te vallen 1800, ſo mag men dan voorts als men wil 1900 ſetten van voren aen op 't nederſte lit van de pincke, en van daer wederom gaende voorts, als van begin aen rondtom tellen tot eeuwigheyd toe, en ſult verſtaen, alleen t'elken reyſe ygelijck jaer te gevallen komt op ſijn gulden getal, vooren geteyckent.

By exempel.

Het jaer 300 komt te vallen boven de pincke, aldaer vind ghy het gulde getal 16. Item 1500 komt op 't uytterſte van de voorſte vinger, daer vind ghy het gulden getal 19. Item 1600 valt op 't benedenſte lit van de duym, alwaer het gulden getal gevonden werd 5 te zijn, tellende voorts rondom tot in toekomende, ende alſo kunt ghy bekomen het gulden getal van yder honderd of duyſend.

Als

Als ghy nu het gulden getal van honderd jaren gevonden hebt, ſo ſult gy lichtelijck het gulden getal van de volgende jaren vinden, herſtellende de 19 getallen op de binnenſte leden van uw lincker hand, in ſoodanigen gevolgh als deſe Figuur uytwijſt.

Als by voorbeeld.

Om nu te weten het gulden getal van 't Jaer 1678. want het gulden getal van 1600 is gevon-

den 5, soo steld dat jaer 1600. op het tweede lit van de voorste vinger, alwaer 5 geteeckent staet, ende teld van daer voorts van jaer tot jaer een lit rondom in deselve onder als die getallen op dese hand staet geteeckend, soo sal het jaer veertien ten eynde komen, boven op de pinck, steld het volgende jaer 15, van vooren aen op het onderste lit van de duym, en de resterende jaren vervolgt voortaen tot het jaer 78, van welcke gy het gulden getal begeerd te hebben, en valt het eynd van de voorsz. vinger alwaer 7 staet, 't welck het gulden getal is, en het naest-komende jaer sal het gulden getal 8 zijn, en dat moet ghy alsoo vervolgen.

Dit selve hebt ghy oock tot allen tijden lichtelijck te volgen op d'eygen hand, want al staen de gulden getallen daer juyst niet op geteykend, so wijst dat lit dat selvige genoegsaem uyt.

By exempel.

Ick begeer by memorie te weten wat gulden-getal op het bovenste van de ringh-vingehr valt: de leden van de duym houden in vervolgens 3 getallen, de voorste vinger 4, maken t'samen 7, de middel-vinger mede 4 komt 11, dan op het benedenste lit van de ringh-vinger komt 12, ende de andere 13, de derde 14, het bovenste 15.

Om te weten wat gulden getal 't selve lit moet heb-

hebben na de eerste Figuur, soo is't te bemerken dat de benedenste leden van de punt tot aen den duym zijn 5, de andere leden van de ringh-vinger, van gelijcken vervolgh, zijn mede 5, facit 10, de derde leden van de middelste vinger zijn mede 5, maecken 15. Soo is daerom het bovenste van de pinck 16, en boven op den ring-vinger valt 17.

XCVI.

Van het Maen-getal.

HEt Maen-getal wijst ons in den Almanak van Maend tot Maend den eersten dagh der Hebreeusche of Grieckſche maenden of Lunatie, op welcke dagh de nieuwe Mane komt.

Dit getal verminderd jaerlijcks elf, of't welk al even veel is, vermeerderd negentien, en mag wel 30. wesen, maer niet daer boven, de Epacta reght contrari, welcke de ouderdom der Manen aenwijst, en jaerlijcks elf vermeerderd of 19 verminderd, blijvende altijd beneden 30.

Dit Maen-tal verloopt alle 312 jaren, en 208 dagen, een geheelen dagh, die zy verminderd, gelijckerwijs de rekeninge van de anticipatie der nieuwe Manen is mede brengende.

XCVII.

Om het Maen-getal op de drie leden van den duym te vinden.

HIer toe zijn drie ghetallen van nooden, op de drie leden van u duym, welcke veranderlijck zijn na de anticipatie of verloop der nieuwe Manen, ontrent alle 312 jaren een, als boven verhaeld is.

Om dan de ſelve te ſtellen na deſe tijd, beginnende van 1583. aen Anno 1700 na den nieuwen Gregoriaenſen ſtijl: ſoo neemt voor de wortel of eerſte Maen-tal 23, en addeert tot de ſelve 11, komt 34, want de ſomme mach niet boven 30 klimmen, ſteld de reſterende 4 op 't onderſte lit van den duym, d'andere getallen werden bekomen door geduurige toedoeninghe van 10, daerom tot de 4 zijnde geſteld op 't benedenſte lit van den duym, addeert 10, ſo komt 14 op 't middelſte lit, hier toe dan weder 10, komt 24. boven op den duym.

Nota. Na den ouden ſtijl te rekenen, ſo is de wortel of eerſte Maen-getal 12 van Anno 1577 af, tot 1881 toe geduurende, daerom ſo doet 11 daer toe, ſoo hebt ghy beneden op den duym 23, om

te

te hebben de andere getallen, soo teld 10 tot 23, wegh werpende 30, blijft voor het middelste lit 3, daer toe weder 10, so hebt ghy 13 boven op den duym, tot den ouden stijl dienstigh.

Om hier uyt te vinden het Maan-getal, so trekt het gulden getal van u jaer 20, de reste steld op de drie leden van u duym, settende op 't benedenste lit 1, tellende soo voorts opwaerts dat boven drie komt, dan beneden weder 4 soo langhe rondom gaende, tot dat gy de reste vol-teld hebt, merkende dat dat lit daer de tellinge op ge-eyndigt is, addeert dat getal te samen, op 't selfde lit getekent met u gestelde reste, weg werpende 30 indien u somme is, so krijght ghy het Maen-getal des selven jaers.

By exempel.

Het Jaer 1678, van welcken het gulden getal geweest is, en de rest uyt 20 is 13, welcke na de tellinge op den duym is eyndigende, onder op den duym alwaer 4 getekent staet, addeert 13 tot vier, maeckt op welck het Maen-tal of Epacten zijn, maer soo de somme hooger is als 30, so snijd 30 af en de rest is het Maan-tal na den nieuwen Gregoriaensen stijl.

XCVIII.

Om altijt te vinden op wat dagh van de maenden van January en Maert dat het nieuwe Maen is, so min of meer na den nieuwen of ouden stijl verschelende.

ALs ghy nu in 't voorgaende het Maend-getal geleerd hebt, soo doet tot de selve 7, werpende 30 wegh, so de somme meer komt te bedragen, 't gene daer uyt komt, wijst aen den dag wanneer het nieuwe Maen in January en Maert zijn sal.

By exempel.

Anno 1678 na den nieuwen stijl is het Maen-getal 17, teld daer 7 by, soo hebt ghy op den 24 Maert en January nieuwe Maen volgens de stellingh van *A. Metius*, dat als men daer by doet in plaets van 7, komt het met onsen Almanak op 22, en na den ouden stijl op 12.

XCIX.

Den dagh der nieuwe Mane van January en Maert noch lichter te bekomen.

IN 't voorgaende hebben wy drie getallen op den duym gesteld, als 4, 14, 24, om door den selven op dese tegenwoordige tijd van honderd

jaren het Maan-tal te vinden, na den nieuwen Gregoriaensen stijl, waer door voorts bekend gemaeckt werd op wat dagh in January en Maert het nieuwe Maen sal zijn, welcke dagh der nieuwe Mane lichter te bekomen sal zijn, als gesteld werd op de duym dese drie volgende getallen 10, 20, 0, gelijck als dese Figuur aenwijst, trekt nu het gulden getal van u tegenwoordige jaer uyt 20, en de rest teld als vooren geleert is, en het getal daer u rest op eyndight, addeert tot de selve rest, so hebt ghy na den Nieuwen stijl gevonden den dagh der nieuwe Manen in Januarius ende Maert.

By exempel.

Anno 1678. is het gulden getal 7, dese van 20 getrocken rest 13, welck op de drie leden des duyms getelt als vooren, so eyndight de selve op

't onderste eynde des duyms alwaer 10 staet, det met 13 geaddeert, wijst den dagh van de nieuw Maen in Januario en Maert volgens *Metius*.

Maer om na den ouden stijl te wercken so stelt de drie getallen op de drie leden van de duym op volgende order 0, 10, 20, en werkt als vooren gesegt is.

C.

De Sonnen Circkel te vinden, op de hand na d'Oude en Nieuwe stijl.

ANno 1621 is na den Ouden stijl de Sonne cirkel 1 volgens *Metius*; daerom steld 't selve jaer op 't

op 't onderſte lit van u voorſte Vinger, en teld van daer voorwaerts van Vinger tot Vinger; eerſt de onderſte leden, en dan de bovenſte toppen of nagelen, vervolgende voorts mede alle die krakelen buytens handts, welcke alle te ſamen zijn met 28 t'elcken reyſe, ſpringende van de pincke op de voorſte Vinger, gelijck in de Figuuren ſtaet afgebeeld. Merckt dan op wat lit, dat u jaer is eyndigende, en die wijſt u aen het Sonnen-cirkel.

Van den jare 1625 tellende na de ordeninge der getallen van den Jare 1621 af, ſoo bevind ghy dat het Jaer 1625 is eyndelijck op het vierde lit van de voorſte vinger, namelijck op het getal van 5, welcke dan ſal zijn het Sonnen-cirkel; maer rond tellende tot 78, ſoo krijght ghy het getal 2, welcke het Sonnen-circkel van 't jaer 1678 is, volgens *Metius*. Maer ſo ghy 't ſelve begeert na den nieuwen Stijl, ſoo addeert by 't ſelve 20, en ſoo het ſelve hooger komt als 28, ſoo treckt daer 28 af, en het overige blijft het Sonnen-cirkel na de nieuwe Stijl.

Eynde des eerſten Boecks.

Het natuurlijck TOVER-BOECK, Of SPEEL-TONEEL Der KONSTEN.

Tweede Boeck.

I.

Een tobbe met honderd pond Water te wegen en gelijck in de ſchael te maken, en in de tobbe met water noch 25 pond te doen, ſonder dat de ſchael over gaet.

DIt ſchijnt yets wonderlijcks, en is egter ſoo bevonden: Laet een tobbe met water vullen, en weeght hem, dat hy in effen balans ſtaet; doet in deſe tobbe dan 25 pond levendige viſch, dat is, dat hy moet ſwemmen, ſoo ſal de ſchael niet over gaen. De reden is, dat de Viſch van de loght dependeert en geenſins van het water, maer te gronde gaende, geeft

geeft hy gewight; op dese wijse kan men goed koop Visch koopen.

II.

Om het middel-punt van een cirkel, die op papier, perkement of leer geschreven is, sonder instrument te vinden.

HEt papier daer de cirkel op gemaeckt is, snijd dat rondom de cirkel af, vouwt hem dan toe soo hebt ghy twee halve cirkels, vouwt dat dan noch eens toe, soo hebt ghy vier quartieren des cirkels, welck papier ontvouwen zijnde, het middelpunt gesien sal werden.

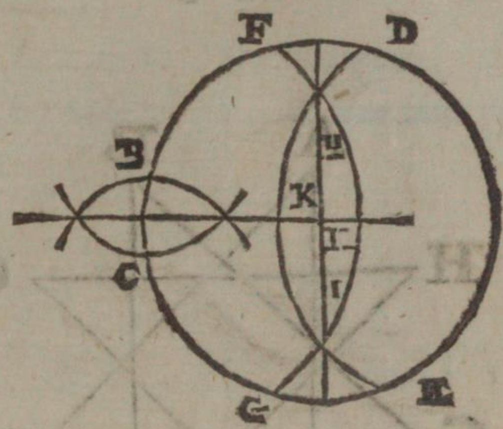
III.

Door drie gegeven punten in geen rechte linien gesteldt, in den omtreck van een rondt te beschrijven.

LAet de drie gegeven punten zijn A B C, om dit te doen, soo steldt de eene voet van een gemeene passer in A, en beschrijft een halve cirkel, daer na met de selfde openingh des passers, maeckt uyt B een andere Cirkel-boogh F G, die de eerste op twee plaetsen in H I doorsnijd, doet van gelijcken tusschen B en C, treckt dan daer na door de gemeene snee'en de halve Cirkel-boogen twee rechte linien, malkanderen met rechte hoec-

ken

ten doorsnijdende als K K, welcke doorsnijding het middenpunt is van dese drie gegeven punten, in welcke men de passer sal setten en een ronde kringh beschrijven.

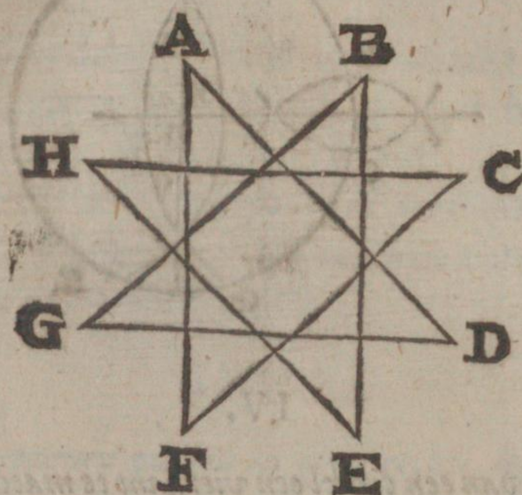

IV.

Om van een cirkel een vierkant te maecken.

MEn neemt, om dit te doen, een papier dat soo rond is als een cirkel, 't welck men in vieren snijd door het middelpunt heen. Legt dan de hoecken des papiers die het middelpunt uyt maecken anders om na buyten toe, soo, dat al de buytenste deelen na binnen toe gekeerd zijn, soo hebt ghy een vierkant.

V.

Om ſeven ſtucken gelds op een geometriſe figuur alſoo te verſchuyven, dat yder ſchuyf aen een eynd altyd aenvange, daer geen geld leght, en altyd op het eynd van een linie neer geleght werde.

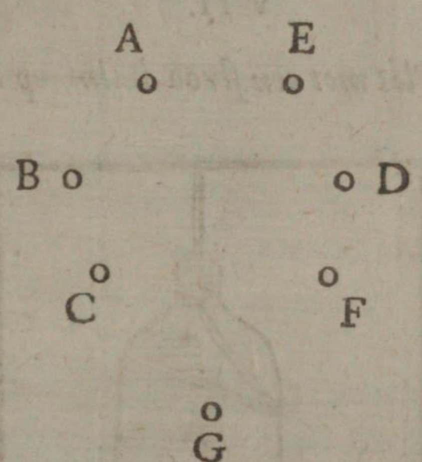

DIe Figuur zy A B C D E F G H, nu ſchuyf ick den eerſten penningh van A in F, en leg hem neder in F, dewijl ick nu van A aengevangen heb, ſoo ſchuyf ick een penningh na A toe, dat niet dan van D af kan geſchieden. Nu, dewijl ick den tweeden van D af geſchoven heb, ſchuyf ick den derden van G in D, alſoo doet met den vierden penningh uyt B in G, de vijfde uyt E in B, van H in E, en van C in H.

Die

Die nu deſe regel niet en weet, ſtaet'er voor en kijckt, ja ſal het duyſend mael proberen eer hy het kan vinden, ten zy dat het hem geſeght werd.

VI.

Om ſes ſtucken gelds neder te leggen, dat yder legginge drie geteld werde, en men van geen leggend ſtuck gelds af en telle.

MEn ſet dan ſeven punten of ſeven tekenen, of wel ſeven Linien, die van een middelpunt alle even wijd van elkander, uytgeſtreckt zijn na de boven geſchreven letteren. Vorders ſal ick altijd met drie te tellen een penningh neder leggen, en daer een penningh geleght is, geen aenvangh maken.

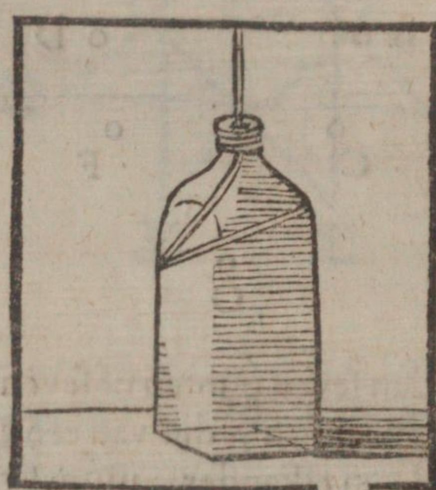
Soo neem ick een penningh, telle van A een, B twee, en C drie, alwaer ick oock mijn penningh

ningh neder leggen. Ten tweeden, dewijl ick van A begonnen heb, ſo tel ick weder van D tot A toe die wederom drie is, leght dan den tweeden penningh, in A. Ten derden, van G in D. Ten vierden, van B in G. Ten vijfden van E in B, en eyndelijck van F in E.

Dit kunsje kan een ander die het niet en weet, niet lichtelijck na doen.

VII.

Om een Fles met een ſtroo-halm op te beuren.

NEemt ongebruyckt ſtroo dat ſtevigh is, vout dat te ſamen, ſoodanigh, dat het een hoeck maeckt, ſteeckt het in een nauw-gehalſde fles, ſoo dat het grootſte eynd uyt den hals der fleſſe kijkt, en het ander eynd ſigh ter ſijden in de fleſſe uyt-

ſpreyde;

oreyde; als dan na de proportie van den hoeck
ie in 't glas komt, vattende het stroo van buy-
en, sult ghy kunnen de voorschreve flesse by het
roo oplighten, en dat soo veel te seeckerder als
en hoeck des stroos sal te scherper zijn, en dat
ynd dat gebogen is, het nauwste komen sal by
e perpendiculaer Linie, die op het andere eyn-
e correspondeert.

VIII.

Een questie.

IN vijf korven zijn seeckere eyeren, als men die
teld met vier, resteert drie, met vijf vier, met
egen 8, met elf 10, met dertien 12. De vraegh
s, hoe veel eyeren daer waren? Antwoordt
5739.

Want soeckt eerst het minste getal, daer in 4,
5, 9, 11, 13 kan gedeeld werden, welke is 25740.
Ende dewijle de onderscheyden tusschen vier en
3 5, en 4 9, en 8 11, en 10 en 12 gelijck zijn,
e weten 1, soo treckt 1 van 25740, rest voor 't
begeerde getal 25739.

IX.

Een ander.

DAer zijn vijf korven met eyeren, als men die
teld met 5, 6, 7, 8, 9, soo resteert en

 blijft

blijft'er altijd in 't laetste 3 over. Daer werdt n gevraeght hoe veel eyeren daer geweest zijn? an- woord 2523.

Soeckt het minste getal, daer in 5, 6, 7, 8, 9 10 kan sonder resten gedeeld werden, welcke 2520, daer toe vergaderd 3, (dewijl dat al de r- sten gelijck zijn) komt het gesochte getal 2523.

X.

Zijnde twee getallen voorgesteld, het eene even en h ander oneven, te raden aen twee persoonen, wel- ke van beyden yemant heeft.

BY exempel, soo wanneer ghy voorgestel hebt aen *Titus* en *Julius* twee stucken geldts of yets anders, het eene even, het ander onever als 10 en 9, en dat nu elck van haer kiese van des getallen, sonder u weten, het gene hy begeert om te raden wie de 10 of de 9 heeft. Dit gedaer zijnde, neemt twee andere getallen, als 2 en 3 het een even, en het ander oneven. Doet he daer na multipliceren met 2, en dat *Julius* heef met 3, doet dan beyde uytkomsten vergaderen en de somme daer van openbaren. Anders, soo vraeght alleen; of de somme even of oneven is of pooght door een behendiger middel de selve te ontdecken, als gebiedende de helft te nemen, soo het sonder gebroken kan geschieden, waer door ghy lichtelijck weten kunt, of het even is of on- even.

ven. Soo nu de ſomme oneven is, ongetwijffelt het getal dat ghy hebt doen multipliceren met u even getal 2, ſal het even getal 10 zijn, en ſo de voorſchreven ſomme oneven is, het getal dat gy hebt doen multipliceren met 2, ſal ongetwijfelt het oneven getal 9 zijn. Alſo *Titus* 10 hadde, en *Julius* 9, deſe uytkomſten ſullen zijn 20 en 27, diens ſomme is 47, te weten oneven: waer uyt ghy kunt beſluyten, dat het gene ghy hebt doen multipliceren met 3 het oneven getal is, en dien volgens had *Julius* 9 gekoſen, en *Titus* 10.

XI.

Yemant hebbende een ſtuck Gouts en een ſtuck Silvers, te raden in welcke hand hy het Silver of het Goudt heeft.

OM bedecktelijck te weten in wat handt dat yemand het Silver of het Goudt heeft, ſoo geeft aen het gout een ſekere prijs, en aen het ſilver oock een prijs, met conditie dat het eene zy even, en het ander oneven: als by exempel, laet het goud 4 en het ſilver 7 doen, ſeght hem dan dat hy multiplicere met het oneven getal, het gene hy heeft in de rechterhand, en dat hy in de linkerhand heeft, met het even getal. Deſe twee uytkomſten t'ſamen geteld zijnde, vraeght hem of de ſomme even of oneven is; want ſo het oneven is, ſoo is't een teken dat het ſilver in de reg-

terhand is, en by gevolgh het goud in de linker: maer soo het even is, soo is het goud in de rechter-hand, en het silver in de lincker.

XII.

Van drie persoonen te raden, hoe veel stucken geldts, penningen, kaerten of yets anders hy verborghen heeft.

OM dit te doen soo seght dat den derden een sulck getal penningen, of andere dingen daer men mede begeerd te spelen, neemt als't hem belieft, alleen dat het gelijckelijck even zy, dat is, dat het door 4 kan gedeeld werden. Seght daer na den tweeden, dat hy 'er soo menighmael seven neemt, als 'er den eersten 4 heeft genomen, en dat den eersten soo menighmael 13 neemd. Gebied dat den eersten van sijn penninghen soo veel geeft aen de twee andere als sy elck hebben: daer na dat de tweede soo veel aen de ander geeft, als sy elck sullen hebben: eyndelijck dat den derden van gelijcke doe; dat gedaen zijnde, neemt het getal der penningen van een der drie persoonen, welcke ghy wilt, (want een yder evenveel heeft) de helft van dese penningen sal het getal der penningen zijn die den derden in het beginsel hadde. Waer uyt dan lichtelijck te raden is het getal der andere twee, want nemende voor der tweden getal soo menighmael 7, en voor des eersten so menighmael

nighmael, als 'er 4 is in het getal der eersten, dat alrede bekend is.

By exempel.

Laet den derden 12 genomen hebben; de tweede 21, dat is drie mael 7, en de eerste 39, dat is drie mael 13, om dat in 12 drie mael 4 is, daer na den eersten 39, gevende van sijne penningen aen de twee andere soo veel, als 'er elck hebben, soo sal 'er de derde 24 hebben, de tweede 42, ende sullen 'er noch 6 by de eerste resten. Noch meer, de tweede hebbende gegeven aen de twee andere soo veel als sy 'er elck hebben, so sal 'er de derde 41 hebben, de eerste 12, en dan resteren noch 12. voor de tweede. Eyndelijck, de derde hebbende sijn uytdeylinge gedaen gelijck de andere, sal 't gebeuren dat een yder sal hebben 24 penningen, welker helft twaelf zijn sal, voor het getal des derden persoons.

XIII.

Eenighe Vragen.

Eerste vrage.

Soo yder erwt dertigh andere voortbrengt, en dat men al die daer af komen twaelf jaren langh saeyden, men soude na verloop des tijds hebben 5314 1000000000000 erwten; als men 'er 50 gaf voor de lenghte, breedte en dickte van een teer-

linxſe voet, of een voet in 't vierkant, en dat e[illegible]
ke vierkante voet weerdigh was een halve Rijcks
daelder, *vrage* hoe veel Rijcksdaelders al deſ
erweten beloopen ſouden? *facit* 212576400000[illegible]
Rijcksdaelders, en of wel ſoo veel Rijcksdael
ders nauwelijks in de geheele wereld ſouden zijn
ſoo ſoud men nochtans (indien men deſe erwte[illegible]
door de geheele wereld wilde verſpreyden) he[illegible]
gantſche vlack van den kloot der aerden en van[illegible]
water daer niet mede konnen bedecken, als me[illegible]
die maer leyde een erwte dick op malkander.

Tweede Vrage.

Een Jongelingh is out 18 jaren, twaelf maen
den, 3 weecken, 6 dagen, 21 uuren en 48 minu
ten. Vrage hoe veel minuten hy in alles out is
het jaer gerekent tot dertien maenden, de maen[illegible]
4 weecken, de weeck tot 7 dagen, dag en nach[illegible]
tot vier-en-twintigh uuren, en de uure tot 6[illegible]
minuten? *antwoord* 9958908 minuten.

Derde vrage.

Een Jonghman vraeght ſijn Vader hoe oud h[illegible]
is? en antwoordende dat hy tegenwoordig[illegible]
7224353 minuten oud is; vrage hoe veel jare[illegible]
het zijn? het jaer gerekend op 365 dagen en 6 uu
ren. Antwoord de Soon is oud dertien jaer, 26[illegible]
dagen, vijftien uuren, en 53 minuten.

Vierd[illegible]

Vierde vrage.

Als de klocke niet meer dan heele uuren slaet, vrage hoe menighmael hy dan in een Jaer moet slaen? Antwoord 56940 slagen.

```
 1
12        365
----      156
13      -----
 6    facit 56940 slagen.
----
78
 2
----
156 slagen in 24 uuren.
```

XIV.

Te raden aen wat vinger, en aen wat lit des vingers yemant een ringh heeft.

OF 'er in een seecker geselschap van verscheyde persoonen, in u afwesen, aen yemant van de selve een ringh was gedaen, en gy raden soud, wie de ringh heeft, aen wat vinger en aen wat lit des vingers die steeckt.

So laet de persoonen ordentelijk sitten in getal, als den eersten, tweeden, derden en soo voorts, en u seggen wie d'eerste zy. Desgelijcks teld oock de vinger van de reghter duym af, tot de kleynste lincker vinger toe, welck tien maeckt, dat ge-

gedaen zijnde, seght tot den eenen van haer, d
hy het getal van de persoon die den ringh heeft
verdubbele, en daer 5 by doet, en als dan d
somme multipliceere met 5, vergaderende to
dien de uytkomst tien, en hier by noch het get
des vingers daer den ringh over steeckt, doet da
dese somme multipliceeren met tien, en daer b
vergaderen het ghetal des lits, vraeght dan ho
veel hy heeft, van het welcke 350 afgetrocke
zijnde, sal de rest u wijsen 't gene ghy begeert t
weten. Want het getal van die persoon die de
ringh heeft, sult ghy vinden in de honderden
't getal der vingeren in de tienen, en 't ghetal de
lits in de eenen.

By voorbeeldt.

Laet onder een geselschap van twaelf menschen
de negende persoon den ringh hebben aen de agt
ste vinger, en aen het derde lit; nu 't getal van
de persoon, zijnde 9 verdubbeld, komt achtien
daer by 5, doet 23, die gemultipliceert met 5
komt honderd vijftien, daer by gedaen tien, maek
honderd vijf-en-twintigh, hier toe vergadert he
getal des vingers daer den ringh aen steeckt, zijnd
8, komt 133, multipliceert die ook met 10, kom
1330, doet hier noch toe het getal des lits, te we
ten 3, sal komen 1333, dit u geseydt zijnde, trek
'er af 350, rest 983, so is 9 de persoon, den ringl
aen de achtste vinger aen het derde lit.

Maer

Maer als 'er na de afrekeninge met 350 in 't getal der tienen een nul quam te blijven, als dan soud 'er van de honderden een moeten afgenomen werden, en de nul voor tien reeckenen, of voor den tienden vinger aen welken de tingh steeckt.

XV.

Verscheyde legpenningen op een rye, of in het ronde geleyd zijnde, te raden de gene die yemant sonder u weten aengeroerd heeft.

OF 'er 16 penningen of yets anders op een rye of in 't ronde leggen, en gy raden soud de gene die yemand sonder u weten heeft gedaght of aengeroerd, soo laet hem beginnen te tellen van de reghter na de linker hand, te weten aen de laetste, zijnde in desen de Q, nemende de selve voor een meer, als het aengeroerde getal eenen is hebbende, desgelijcks de P voor twee meer, en so voorts ruggelinghs tellende tot 40 toe, (het dubbel getal der penningen 8) laet hem u dan seggen op wien de veertighste valt, of met wat letter hy getekend is: hy u dan sulcks seggende, soo teld van daer af, op welcke de veertighste is gevallen, 8 wederom voorwaerts na de regterhand, so sal het juyst op den penningh komen, die hy gedaght of aengeroerd heeft.

By voorbeeld.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q.

Laet nu yemand ſonder u weten de twaelfſte dat is de M geroerd of gedaght hebben, hy ſal dan de Q moeten nemen voor dertien, de P voor veertien en ſoo voorts tot 40 toe, (het dubbel getal der penningen en 8) ſoo komt de 40 te vallen op de E, welcke u geſeght zijnde, teld wederom van de F, 8 voorwaerts na de regter-hand, ſo ſal die juyſt op M komen, zijnde den penningh die hy gedoght of aengeroerd hadde.

XVI.

Drie perſoonen, drie verſcheyden dingen onder haer verborgen hebbende, te raden wat een yder heeft.

DRie Perſoonen als Piet, Kees, en Klaes, hebben onder haerlieden verborgen een ringh, een ſilveren beecker, en een goude kroon; om nu te raden welck een yder verborgen heeft; ſoo laet den ring een, de beecker twee, en de kroon drie zijn.

Laet daer na het getal des dinghs, dat den eerſten heeft genomen multipliceren met drie, des anderen met tien, en 't ghetal des dinghs dat den derden heeft met twaelf, de ſomme van het gene dat daer af komt, laet u ſeggen, dat ghy trec-
ken

ken ſult van 72, 't blijvende divideerd door 9, 't komende, ſeyd u 't gene dat den eerſten heeft verborgen, en 't half deel van 't overblijf, 't gene den tweeden heeft genomen, het derde meldt ſigh ſelfs.

By voorbeeld.

Laet Piet hebben genomen de beker, Kees den ringh, en Klaes de kroon, dat is 2, 1, 3, multipliceert nu 2 met 3, een met tien, en drie met twaelf, komt 6, 10, 36, addeert die, komt 52, treckt die van 72, blijft twintigh, deeld die door 9, komt 2 voor de beecker die Piet heeft, d'overblijvende twee, neemt half, komt een voor den ringh die Kees genomen heeft, en by gevolg heeft Klaes de goude kroon verborgen.

XVII.

Vier perſoonen, vier verſcheyde dingen onder haer verborgen hebbende, te raden wat elck heeft.

DAer zijn vier perſoonen, Steven, Klaes, Kees, Matthijs, de welcke onder haer verborgen hebben een Schellingh, Ducaton, Rijcksdaelder, en een Roſenobel, om nu te raden welck een yder ſal genomen hebben, ſoo laet de Schellingh zijn een, de Ducaton twe, de Rijcksdaelder drie, en de Roſenobel vier.

Daer na laet het ghetal van de ſchellingh multiplice-

pliceren met twee, 't getal van de ducaton met 21, van de rijcksdaelder met 25, en van de rosenobel met 26, laet dan dese vier uytkomsten by een tellen, en de somme seggen, treckende de selve van 260, het resteerende deeld door 24, het quotient seyt u 't gene dat den eersten heeft genomen, het resteerende divideert met 5, en het quotient seght dat den tweeden heeft genomen, en 't overblijvende van dese tweede divisie, meld 't gene dat den derden heeft verborgen, het resterende sal dan de vierde moeten verborgen hebben.

By voorbeeldt.

Laet Steven hebben de rijcksdaelder, Klaes de rosenobel, Kees de ducaton, en Matthijs de schellingh, soo komen dese vier getallen, 3, 4, 2, 1; nu multipliceert 3, met 2, 4 met 21, 2 met 25, en 1 met 26, sal komen 6, 84, 50, en 26, die t'samen geaddeert, komt 166, dit u gesegt zijnde, treckt het van 260, rest 94, die door 24 gedivideert, komt 3 voor de rijcksdaelder die Steven genomen heeft; en d'overige 22 divideert vorders met 5, komt 4 voor den rosenobel, die Klaes genomen heeft; maer het overblijvende van dese tweede divisie, te weten twee, meld dat de derde de ducaton had genomen, de resterende schellingh sal Matthijs dan moeten verborgen hebben.

Vrage.

XVIII.

Vrage.

ALs 5 zijn 3, hoe veel ſal 9 zijn? antwoord $5\frac{2}{5}$.

$$5 — 3 — 9$$

$$\begin{array}{r} 3 \\ \hline (2 \\ 27 \\ 5 \end{array} \Big\} 5\tfrac{2}{5}.$$

Vrage.

Hoe ſchrijft men 100 met cyfer-getal ſonder nullen? Antw. met een C.

XIX.

Queſtie.

IN een gelagh van twaelf perſoonen, verſpreecken ſy ſigh onder een, dat men in d'anderen van eenen af ſal beginnen te tellen tot tienen toe, ende op wien in het omtellen de tiene valt, die ſal afſtaen en vry zijn van het gelagh; en daer na al wederom van de volgende beginnende tot 10 toe, en dat ſoo continuerende tot dat'er van de twaelf maer een overblijft die het gelagh betaeld. Of men van de elfde perſoon, van d'eerſte af te reeckenen, het gelagh geerne wilde doen betalen, vrage aen wien men ſal moeten beginnen

om

om te tellen? antwoord aen de G of sevende persoon.

Teld van die gene af die ghy wild doen betalen altijd 5 ter linckerhand te rugge, tellende dese voor een, de volghende naer de rechterhand voor twee, en soo voorts, soo dat deselfde die betalen sal (also voort tellende) ten eersten komen te vallen op de vijfde, &c. dewijle men dan de L ofte elfste in desen wil doen betalen, soo teld van daer af 5 te rugge na de linckerhand, vallende op de G of sevenste, tellende die dan voor een, de H voor twee, de I voor drie, en soo voort tot tien toe, streepende de tiende altijd door, sonder weder te tellen, en beginnende wederom van de volgende te tellen een, twee, drie, &c. tot tien toe, so komt eyndelijck de L of elfde over te blijven, waer voor hy 't gelagh sal moeten betalen, en staet aldus:

Van dese begint te tellen. — Dese sal dan beta-len moe-ten.

A B C D E F G H I K L M.

I I I I I I I I I I I I

Nota. Onder 12 per-soonen omtel-lende.	12	Begint te tellen van de gene af die gy wilt doen beta-len.	11	Voor hem ter lin-kerhand.
	11		6	
	10		5	
	9		2	
	8		5	Na hem ter rech-terhand.
	7		1	
	6		3 ste	Voor hem ter reg-terhand.
	5		1	
	4		1	
	3		4	
	2		5	Na hem ter rech-terhand.
	1		1	

Desgelijcks, onder 15 persoonen, omtellende met twaelf, begint te tellen van die gene die beta-len sal, de vijfste voor hem ter linckerhand dat is dat selve van de lincker na de rechter omtellende op de vijfde gevalt.

Onder 20 persoonen, omtellende met 16, be-gint sleghts om te tellen van de gene die betalen sal, en hy sal eyndelijck maer over blijven, en het gelagh betalen.

XX.

Om te vinden de hooghte van een Tooren, of yets anders door de Sonneschijn.

NEemt een reght ſtockje van drie, vier, of meer voeten langh, ſteeckt het reght om hoogh in de aerde, en meet ſijn hooghte boven d'aerde, en ſijn ſchaduwe: deſgelijcks meet oock de ſchaduwe van de Tooren, wiens hoogte ghy begeert te weten; multipliceert dat dan met de hooghte van 't ſtockje boven de aerde, het geen 'er komt, dat deeld door de hooghte van de ſchaduwe des ſtockjes, ſoo bekom je de hooghte van den Tooren.

By voorbeeldt.

Laet het ſtockjen vijf voeten boven de aerde uytſteecken, en de ſchaduwe daer af laet zijn acht voeten: neemt oock dat de ſchaduwe van de Tooren is 480 voeten, multipliceert dan nu 480 met vijf (hooghte des Stockjes) komt 4000; die divideert door 8, (ſchaduwe van het ſtockjen) ſal komen 300 voeten voor de hooghte van den Tooren: aldus doet oock met andere.

XXI

Om de hooghte van een Tooren of yets anders door een spiegel te vinden.

LEght uw Spiegel eenighe voeten wijd van de Tooren, plat op d'aerde neer, en gaet soo verre daer af, tot dat ghy in het selve sult konnen sien het bovenste spitse van de Tooren, soo komt de Spiegel in het midden tusschen uw en de Tooren: daer na meet de wijtte tusschen u voeten en de Spiegel, en sulcke proportie als 'er is tusschen de hooghte van u lichaem, tegens de wijtte van u voeten tot de Spiegel, sulcke proportie is er oock tusschen de wijtte van de Spiegel tot onder aen den Tooren tegens de hooghte des selven.

By exempel.

LAet u Spiegel 240 voeten wijt van 't onderste des Toorens leggen, en om in het selfde te vernemen het bovenste spitse van den Tooren, soo neem ick of ghy noch 5 drie vijfde voeten van de Spiegel te rugge moest gaen, al eer ghy sulcks meught doen; ick neem mede of de hooghte van uw lichaem waer 7 voeten, met dese drie getallen werckt dan gelijck volght:

gront hooghte gront

$5\frac{3}{5}$ ——— ——— ——— ——— 240

1

28 4(60

7) ——

4 5

komt 200 voet voor de hooghte van de tooren, aldus doet met anderen.

XXII.

Vrage.

D*Iodorus* getuyght, dat Egyptenlandt ſoude gehad hebben 20000 bemuurde Steden, ſoo nu dies tijds in elcke Stad (doch d'eene min en d'ander meer) geweeſt waren 20 ſtraten, in elcke ſtraet 25 huyſen, in elck huys een Man en een Vrouw met drie kinders; desgelijcks in yder huys 3 Kamers, in elcke Kamer 2 jonge Juffers, en by elcke Juffer twee Jonghmans. De vraegh is hoe veel oude en jonge menſchen dienvolgens in gantſch Egyptenland, uytgeſonderd de Dorpen en Vlecken, ſullen gheweeſt zijn? Antwoord 230000000, zijnde 200, 1000 mael 1000, en 30 duyſend mael duyſend menſchen.

Vrage.

XXIII.

Vrage.

EEn Edelman ontmoet sijn Huysman, die een Korf met Eyeren draeght, vraeght hem wat hy in de Korf heeft? De Huysman antwoordt: Ick heb'er even 100 eyeren in. De Joncker seyd, ick wedde ghy en sult de eyeren een voor een niet uytgebraght hebben, te weten het eerste ey een schrede van de Korf, en voorts elck ey een schrede wijt van malkanderen, of ick sal een mijle heen en weder gegaen hebben. Den Huysman dit wonder doende, wed om een vet Kalf en al de Eyeren. De Vrage is wie van beyden gewonnen heeft? Antw. den Edelman, want de Huysman noch honderd schreden gaen most, doe de Edelman wederom gekomen was. 5000 Schreden voor een mijle gerekend, hier toe heeft de boer by na een halve dagh van doen gehad.

XXIV.

Om te vinden hoe veel boonen de vier-en-twintighste knoop soude moogen bedragen.

SOo steld sommige ghetallen drievuldigh opklimmende na malkanderen aldus:

0.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.	2.	9.	27.	81.	243.	729.	2187.	6591.

Multipliceert nu 6561 (ſtaende onder 8) met 2187 (daer 7 boven op ſtaet) komt 14348907 voor het getal daer 15 boven behoord te ſtaen, want 8 en 7 maecken 15.

Multipliceert vorders 14348907 met 6561, (daer 8 boven ſtaet) ſal komen 94143178827 voor het getal daer 23 behoord boven te ſtaen. Want vijftien en acht maecken drie-en-twintigh, zijnde van het beginſel het vier-en-twintigſte getal, en ſoo veel boonen beloopt de vier-en-twintighſte of de laetſte knoop.

Wijders multipliceert deſe 94143178827 met 3 (de proportie) komt 282429536481, hier van neemt een, de waerde des eerſten knoops, deelende de reſte als 282429536480 door twee (de proportie min een) ſal komen 141214768240 voor de ſomme aller boonen van de vier-en-twintigh knoopen, 't ſelve divideerd nu met 200 tot penningen, ende de penningen met ſeſtien tot ſtuyvers, en de ſtuyvers met dertigh tot daelders, ſal komen 1470987 daelders 5 ſtuyvers: een en een vijfde penning.

XXV.

Vrage.

HEſiodus eens aen *Homerus* vragende hoe veel Grieckſe Soldaten dat 'er tegens Troyen opgetrocken waren? *Homerus* antwoorde: de Griec-

ken

ken hebben ſeven keuckens, en in yder keucken leggen vijftigh braetſpitten, en het vleys dat aen elck ſpit gebraden werd, is voor 900 menſchen, Vrage hoe veel Soldaten dan dat 'er voor Troyen opgetrocken zijn geweeſt? Antwoord 315000 zijnde drie mael honderd duyſend, en 15000 Soldaten.

XXVI.

Vrage.

OP een Hofſtee werden vier jonge Dames van hare Vryers 483 ſtucks boom-fruyt vereert, en dat van vierderley ſoorte onder een geleyd: Waer af d'eene neemt een ſeecker getal, d'andere neemt een vierde des getals (min twee ſtucks) meer, de derde neemt een vierde des getals (meer 15 ſtucks) min als d'eerſte, de vierde neemt eens ſoo veel (min tien ſtucks) als de derde: Vrage hoe veel ſtucks yder Dochter nam? Antwoordt de eerſte honderd, de tweede 123, de derde 90, de vierde 170.

XXVII.

Manier om behendige Brieven te ſchrijven door verplaetſinghen van Letteren of door Cyfer-getal.

WAnneer ghy yets ſecreets aen malkanderen ſchrijven wild dat een ander niet leſen mag,

ſoo weet men de letteren te verplaetſen, als een A voor een B, en B voor een C, en ſoo voorts.

Exempelen voor deſe.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVUWXYZ.

Neemt.

BCDEFGHIKLMNOPQRSTVUWXYZA.

Of

ZYXWUVTSRQPONMLKIHGFEDCBA.

Of neemd Cijfer-getal in plaets van de vocalen als,

1bcd2Fgh3KLmn4pqrST5Wx6z.

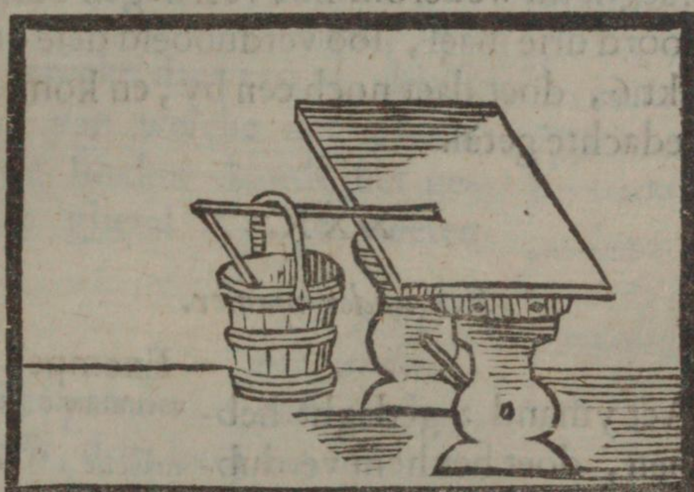
Men maeckt oock de letters die dubbeld ſtaen met een ſtreeck boven op.

XXVIII.

Om een Water-emmer aen een ſtock te hangen, die met ſijn een eynde los op de tafel leydt.

ALle dingen ſeght men voor een ſpreeck woord is een weet, het ſchijnd vry wat wonders te zijn, dat men een emmer met water aen een ſtok kan hangen. Nu om dit te doen, ſoo laet de ſtok dan een weynigh plat gemaeckt zijn, (of andere nemen wel het platte van een mes, doch het is al even veel) hanght den emmer daer aen, voeght daer

daer na ontrent het midden van den emmer, een ander ſtockjen die in perpendiculaer komt met de andere ſtock, alſo dat dan de ſtock vaſt geſtoocken zy tuſſchen het hengſel en tuſſchen die ſtock; dit gedaen zijnde, leght dan het ander eynde van de ſtock op een tafel of banck, ſoo ſal de emmer met water ſigh ſonder te vallen om hooge houden

XXIX.

Om te raden wat getal ymand gedagt heeft.

DOet yemand een getal dencken, by exempel 8, doet dit vermeenighvuldigen met drie, komt 24, laet dit midden door doen, komt 12, dit weder met 3 vermenighvuldight, komt 36; nu moet men vragen hoe veel mael negen in de uytkomſt is, ſoo ſal hy antwoorden 4 mael; dit

getal met twee verdubbelende, maeckt het gedagte getal 8, of

Wanneer ymand noch eens gedaght heeft, by voorbeeld 7, doet het met drie vermenighvuldigen, komt 21, 't welck wanneer dit ghetal oneven is so moet 'er altijd een by gevoegt werden, maekt dan 22, midden door gedaen zijnde, maekt elf, laet andermael 3 vermenigvuldigen, maeckt 33, vraeght nu wederom hoe veel negen daer in is, antwoord drie mael, soo verdubbeld dese drie en maeckt 6, doet daer noch een by, en komt seven het gedachte getal.

XXX.

Een ander manier.

Laet ymand 3 gedaght hebben, doet het hem verdubbelen, maeckt 6, teld daer 4 by komt 10, multipliceert met 5, maeckt 50, teld daer twaelf by, komt 62, multipliceert het selve met tien, komt 620, treckt hier van 320 af, rest 300, doet hier de laetste letters aen de rechterhand weg, rest alleenlijck drie, welck het gedaghte getal is.

Exempel.

verbubbelt	3
maeckt	6
vermenigv.	4
	10
multipliceert	5
	50
addeert	12
	62
multipl.	10
	620
treckt af	320
	300

XXXI.
Een ander manier.

Exempel.	
3	denckt
	verdubbelt
6	
5	addeert
11	
5	multipliceert
55	
10	addeert
65	
10	multipliceert
650	
350	treckt af
300	reſt

LAet yemand drie gedaght hebben, doet het verdubbelen, maeckt ſes, doet daer 5 by, komt elf, multipliceert het ſelve met 5 maeckt 55, by welcke tien vergaderdt, multipliceert noch eens met tien, reſt 650, treckt daer 350 af, blijft 300, van welcke het ghetal aen de lincker-handt het gedaghte ghetal is, te weeten drie.

XXXII.
Een ander.

Exempel	
9	
7	
11	addeert
18	de helft is
9	

LAet yemand 9 gedaght hebben, doet hem dan noch een tweede getal dencken dat minder is als het eerſte als 7, dat hy dan noch een getal dencke dat ſo veel meerder is als het eerſte, als elf, doet hem dan deſe twee laetſte getallen te ſamen adderen, en die u ſeggen. Soo is de helſt daer van het eerſte gedachte getal; of ſoo ghy al de getallen laet te ſamen reeckenen, ſo is de derde part het gedagte getal.

XXXIII.

Een ander.

LAet yemand 10 gedagt hebben, laet dat getal hem verdubbelen, komt 20; feght dat hy daer 6, of meer na uw believen by teld, maeckt 26, laet dit dan midden door deelen, komt 13, dit ghedaen zijnde, laet 'er dan foo veel af doen als eerft gedaght is, blijft 3, als men nu begeert te raden hoe veel daer overigh blijft, foo doet midden door dat getal, dat ghy daer hebt laten by doen, 't welck dan drie is, en met dit overige getal drie over een komt.

Exempel.	
verdubbelt	10
	20
telt	6
	26
de helft	
	13
	3

XXXIV.

Verfcheyde kaerten op een rye leggende, te weten welcke ymand gedaght heeft.

NEemt dat yemand 10 kaerte-bladen of yets anders op een rye geleyd heeft in ordre, gelijck de volgende tien letteren:

ABCDEFGHIK.

Laet nu yemand fonder u weten de achtfte dat is H gedoght hebben, feght hem dat hy op de foo meenighte als hy gedaght heeft aen telle, van achteren aen, dat is van de K af, tot 21 toe (dat

is

s het dubbel getal der kaerten ende een) tellende K voor negen, I voor tien, &c. en so tot een-en-twintigh toe, soo sal de een-en-twintigh juyst op H komen, zijnde die kaerte die hy gedogt of aengeroerd heeft, en soo doende met meerder getal, komt men tot het begeerde.

XXXV.

Verscheyden kaerten in verscheyden ryen geleght zijnde, te raden welck yemand gedaght heeft.

OM dit spel te beginnen, soo is men gewoon vijftien kaerten te nemen, welcke men in drie ryen leght, soo dat in yder rye vijf kaerten komen te leggen. Laet dan yemand een kaert dencken die hy begeerd, gedaght hebbende, sult ghy vragen in wat rye de kaert leght die hy gedaght heeft. So vergaderd in 't bysonder de kaerten van een yder rye, en voegende de selve te samen, leght altijd die rye, daer in de gedaghte kaerte gevonden word, in het midden der twee andere. Leght dan wederom al de kaerten in de drie ryen, te weten, een in de eerste, een in de tweede, en een in de derde; daer na nochmaels een in de eerste, een in de tweede, en een in de derde rye, en soo vervolgens tot se alle geplaetst zijn. Dit gedaen zijnde, vraeght wederom in wat rye de gedaghte kaerte leyt, en neemt als vooren geseght is, yder kaerte in het bysonder

op,

op, leggende die rye daer gedaghte kaerte in is tusſchen de twee andere ryen. Ten laetſten, legh noch eens deſe kaerten in drie ryen, en vraeght i wat rye de gedaghte kaerte werdt gevonden, e weeſt vry verſeeckert dat ſe de derde is, van d rye daer in de ſelve leyd, 't welck anders lichte lijck te raden is. Om de aerdigheyd en de konſ wat bedeckter te houden, kunt ghy noch eens a de kaerten vergaderen, en leggen in het midde der twee andere ryen, die rye daer de gedaght in is, en alſoo ſal de ſelve zijn in't midden de vijftien kaerten, oock alſoo, dat van wat ſijd men begint te tellen, ſal altijt de achterſte zijn.

XXXVI.

Om te raden hoe veel punten dat'er zijn op drie kaerten, die yemand gekoſen heeft.

NEemt een bijbel-kaerte van twee-en-vijftigl bladen: laet dan yemand daer drie uyt ne men, die hy begeerd: ſeght hem dat hy tot d punten van yder kaerte, in't byſonder ſoo vee kaerten by teld, dat het vijftien maeckt, dit ge daen zijnde, moet hy u het reſterende getal ſeg gen, waer van 4 afgetrocken, ſal de reſt onfeyl baer zijn voor de ſomme der punten op d drie kaerten.

By exempel.

Laet de punten der drie kaerten wesen 4, 7, 9, het staet dan vast, dat, om door elck 15 uyt te brengen (tellende de punten van yder kaert) moet men elf kaerten by de 4, 8 by de 7, en 6 by de 9 tellen. Dan so blijven daer noch overig vier-en-twintigh kaerten: daer van 4 afgetrocken zijnde, rest twintigh voor de somme der oogen op de drie gekosen kaerten.

Wanneer men dit spel wil practiseren met 4, 5, 6, of met meer kaerten, 't zy dat daer twee-en-vijftigh zijn, of meer of min: of dat men in plaetse van 15 teld 12, 13, 14, &c. soo is 't een generale regel 't gene volght, multipliceert het ghetal dat ghy wilt doen uytbrengen, met het getal der gekoose kaerten, en by het product vergadert het getal der gekose kaerten; de somme daer van substraheert van het heele spel der kaerten, het overige resterende sal uw aenwijsen het ghetal dat ghy sult aftrecken, van de overige kaerten, om het spel te voltrecken. Wanneer der na de aftreckinge niets over schiet, moet het getal der overschieterende kaerten effen uytwijsen de puncten der drie verkoosen kaerten So de Substractio niet geschieden kan, en het ghetal der kaerten te weynigh is, soo moet men het getal der kaerten substraheren van het ander getal, en de rest vergaderen by het getal der overige kaerten.

Uyt

XXXVII.

Uyt verſcheyde kaerten te raden, welcke ymand gedaght heeft.

NEemt ſoo veel kaerten als het u ſal gelieven; en laet de ſelve in ordre ſien de gene die 'er een van begeerd te dencken, en dat hy onthoud de hoe menighſte die zy, te weten de eerſte, tweede, of derde, &c. en op de ſelve tijd als ghy hem de kaerten ſien laet, de eene na de ander, teld ſe heymelijck, en als hy gedaght heeft, ſoo teld al verder, ſoo veel u believt. Neemt dan al de kaerten die ghy geteld hebt, daer van ghy volkomentlijck het getal weet, en leghtſe op de andere die ghy niet geteld en hebt, in voegen, dat ſoo ghy die wederomme tellen wilde, dat ſe contrarie zijn geleyd, te weten, dat de leſte de eerſte zy, en de leſte op een na de tweede, en ſo voorts met de andere. Vraeght hem dan daer na de hoe meenighſte kaerte hy gedaght heeft, en ſeght vryelijck dat ſe vallen ſal onder het ghetal der kaerten die ghy ſecretelijck geteld ende verleght hebt: mits dat ghy begind verkeerd te tellen, en dat ghy op de eerſte leght het getal, uytdruckende de hoe meenighſte kaerte dat gedaght was; want continuerende na de order der getallen en der kaerten, en het ſal noyt miſſen te komen op de gedaghte kaerte, ſoo haeſt als ghy komt

komt aen het getal dat ſecreetelijck by u geteld is.

By exempel.

Neemt de kaerten A B C D E F G H I, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, en dat de eerſte A zy, de twede B, de derde C &c. dat de gedaghte kaerte zy de vierde, en dat ghy vorder hebt geteld aen I, het welcke 9 kaerten zijn: dan revenzeert deſe 9 kaerten, en vraeghd hoe meenighſte kaert hy gedaght heeft, ſoo ſal hy de vierde antwoorden, ſoo ſult ghy hem ſeggen dat ſe de negende komen ſal; of, ſonder dit te ſeggen, ſult ghy die op deſe plaetſe konnen bekennen; beginnende dan te tellen aen de leſte, dat I is, ſtellende vier op I, vijf op H, ſes op G, en ſoo voorts, ſult ghy bevinden dat het getal 9 altijd vallen ſal op de gedaghte kaert.

XXXVIII.

Als verſcheyden perſoonen voorgehouden zijn verſcheyde kaerten, te raden, wat kaerte elck van hun gedaght heeft.

SOo daer nu vier perſoonen zijn, ſoo neemt vier kaerten, en die toonende aen de eerſte, ſeght hem dat hy eene daer van dencke, welcke hy wil, leght dan deſe kaerten ter ſijden wegh: neemt

neemt daer na vier andere, toond de selve aen de tweede persoon, om daer een (die hy wil) uyt te dencken; doet van gelijcken met de derde persoon, als oock met de vierde. Neemt als dan de vier kaerten van de eerste persoon, en leght se in vier ryen, en op de selfde leght in de rye de vier kaerten van de tweede persoon, daer na die van de derde en vierde. Toond dan elck deser ryen in 't bysonder aen yder persoon, vraegh dan een yder van haer in wat rye de gedaghte kaerte leyd; want voorseker de kaerte van de eerste persoon, sal de eerste zijn van de rye, daer in hy seyd de selve te zijn. De kaerten van de tweede persoon, sal de tweede van sijn rye wesen; en die van de derde, de derde van sijn rye; en alsoo van de vierde persoon, daer in die rye word bevonden, en also van andere meer, indien 'er meer persoonen zijn, en by gevolgh meer kaerten.

XXXIX.

Om te weten als men verscheyde dobbelsteenen geworpen heeft, hoe veel het ghetal der oogen uyt brenght.

LAet yemand met drie steenen werpen, die geworpen heeft moet dan het getal van de oogen te samen reeckenen, laet dan een steen leggen, en doet hem reeckenen de onderste oogen van de twee andere steenen, en 't selve ghetal by het

net voorige reeckenen. Laet dan noch eens werpen met de twee steenen, en reeckend de oogen die boven zijn by het ander getal, laet dan weder een steen leggen, en reeckend dan de oogen die onder de andere steen zijn, by het voorige getal. Doet dan noch eens werpen met de derde steen, en vergaderd de oogen die boven zijn by de voorige somme, latende desen steen dan oock stil leggen gelijck de andere. Dit gedaan zijnde, moet ghy sien de oogen die boven op de steenen zijn, en teld daer 21 by, so sult ghy het kunnen raden.

By exempel.

Soo in de eerste werp zijn geweest 3, 4, 2, welker somme negen maeckt. Laet dan een steen alleen leggen, soo hy leyd, te weten drie, neemt dan de twee onderste oogen van de twee andere steenen, welcke maecken 3 en 5, teld die by de 9, maecken 17, werpt dan weder met dese twee steenen, de bovenste oogen zijnde 6, 1, teld die by de 17, en maecken 24. Laet dan een a part leggen, teld dan de andere oogen van de andere steen by 24 en brengen uyt 25, werpt dan weder met de laetste steen, welck zijnde vergaderd die by 25, en maecken 26, besiet nu de oogen van de steenen die boven leggen, welcke zijn 5, teld daer 21 by, maeckt 26. Welck het geraden getal is.

XL.

Om te raden hoe veel oogen yemand onder en boven geworpen heeft.

LAet yemand werpen hoe dickmaels hy oock wil, ſoo ſal yder dobbel-ſteen onder en boven altijd 7 hebben Soo hy nu met 2 ſteenen ſes mael geworpen heeft, ſoo moeten daer onder en boven 84 oogen geweeſt zijn.

XLI.

De oogen te raden die met drie, vier of meer dobbelſteenen geworpen zijn.

OM dit te doen, ſoo weet dat de oogen van yder ſteen altijd onder de tien zijn, en men kan de oogen van elcke ſteen, oock voor een getal nemen dat yemand denckt. By exempel, yemand werpt met drie ſteenen, wanneer ghy nu begeerigh zijt te weten, hoe veel oogen dat op elcke ſteen in 't byſonder zijn, en op alle drie te ſamen, ſoo ſeght dat hy de oogen van de eene ſteen verdubbele, en daer noch vijf by telle, en met vijf multiplicere, laet by yder uytkomſt elf doen; laet dan de oogen van de andere ſteen by deſe ſomma vergaderen, en dat dan met tien multipliceren. Eyndelijck, laet daer de oogen van de derde dobbelſteen by tellen; dit alles behoorlijck

lijck gedaen zijnde, soo vraeght na de uytkomst, treckt daer dan 350 af, en 't geen daer over is, zijn de oogen.

XLII.

Om te raden verscheyde getallen die ymand denckt, mits dat het getal minder zy dan tien.

LAet yemand gedaght hebben 3, 5, 8, 2, het eerste ghetal verdubbeld of met twee gemultipliceert komt 6, daer by 5 geteld komt 11, die met vijf gemultipliceert komt 55, daer 10 by geteld maeckt 65, hier by gedaen het tweede getal vijf komt 70, dat door 10 gemultipliceert, brengt 700, hier by gevoeghd het derde gedaghte getal 8 komt 708, dit met 10 gemultipliceert, geeft 7780, daer by het vierde gedaghte getal geteld, maeckt 7082, treckt daer van af 3500, so is 'er overigh 3582. Dit getal in ordre geseght, is het eerste getal 3, het tweede 5, het derde 8, en het laetste 2.

XLIII.

Een bedriegelijcke bol om de kegel te schieten.

LAet uw een houte bol draeyen, die aen de eene zijde uytgehold is, giet daer in een pont lood, stopt het weder digt toe, dat men sulcks niet en mercke, soo sal dese bol aen d'eene sijde

ſwaerder zijn als aen d'andere ſijde, die daer dat onbekendelijck mede ſpeeld, ſal noyd recht konnen ſchieten: maer is 't dat ghy ſelver ſchiet ſoo houd het ſwaerſte deel des bals of kloots altijd boven of onder, ſoo ſult ghy recht kunnen ſchieten.

XLIV.

Om een appel toe te ſtellen, dat als hy geſchild werdt, in veel ſtucken valt.

NEemt een Appel die gaef is en ongeſchonden, haeld ſaghjes onder de ſchil een ſtercke draed verſcheyden reyſen door, invoegen dat de draed doorgetrocken zijnde, den Appel, ſonder de ſchil te breecken verdeeld werd. Geeft hem dan aen yemand om te ſchillen, ſoo ſal de ſelve geſchild werdende in ſtucken vallen.

XLV.

Een Kaerte-blad in't lange geroldt, ſal meer Taback in ſigh beſluyten, als een in 't breede toe-geroldt.

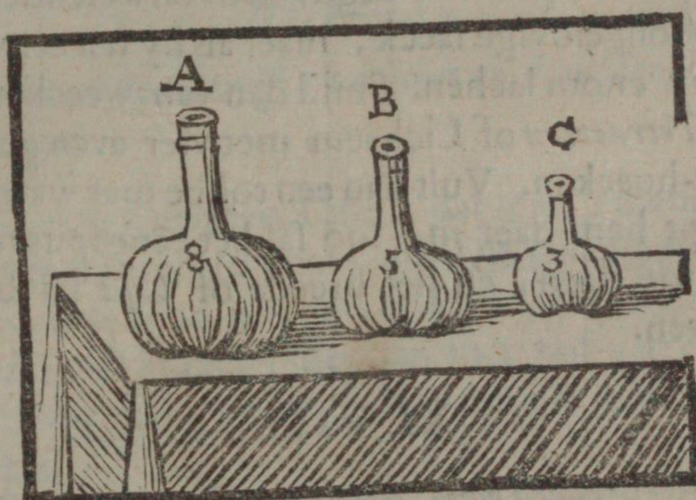
'tIS een yder genoegh bekend dat der kaerten figuur langh en breedt is: ſoo men de twee lange eynden aen malkanderen brenght, en die ſo houd, en met Taback, Sand, Koorn of yets anders vult, ſal daer veel meer in gaen, dan dat

men

men de breede eynden neemt, toe rold en vuld, dit ſchijnd wel wonderlijck, maer werd in de proeve alſoo bevonden.

XLVI.

Om acht kannen Wijns in twee even deelen te deelen, ſonder meer als deſe drie ongelijcke Fleſſen te gebruyken, d'een van acht kan, d'ander van vijf, en de laetſte van drie kannen.

DE drie letters A B C, betekenen drie Fleſſen, A van 8 kan, B van 5 kan, en C van drie kan; ſchenckt de fleſſe B eerſt vol uyt de Fleſſe A, en 't gene noch in B over is, namelijck twee kan, ſchenckt die in C, vult nu wederom de Fles B uyt A, en 't gene in B is, doet daer van C voort vol. Dewijl nu in C alreeds twee kannen waren; ſoo moet volgen dat uyt B in welcke vijf kannen

waren, maer een in C geschoncken is, en derhal ven in B alleenigh vier kannen zijn gebleven, he welck de begeerde helft was.

XLVII.

Om een Lichaem van vier even gelijcke drie-hoecke gemaeckt, te werpen, dat het met sijn spits onde en met sijn vlackte boven sta.

DIt schijnd in 't begin den onwetenden een ongelovige saeck, maer als hy het eens siet, sal hy 'er om lachen. Snijd dan van weeck houd een *Tetraetron* of Lichaem met vier even gelijcke drie-hoecken. Vult dan een tobbe met water, en werpt hem daer in, soo sal het eene spits na onder toe staen, en het breede of *basis* sal boven drijven.

XLVIII.

Om uyt honderd pond Aerde een Boom te doen groeyen die honderd en vyftigh pond weeght, sonder dat de aerde verminderd.

NEemt honderd pond Aerde eerst wel gedrooghd en dan gewogen, doet die in een back, plant daer een wilgen tack in, en besprengt de aerde met regen water, tot hy te degen nat is, laet dit tackjen eenige jaren groeyen, tot ghy gist dat het honderd en vijftigh pond ontrent swaer

wege,

wege, doet hem dan uyt de back, drooghd weder uw aerde als te vooren, ſoo ſult ghy bevinden dat de Aerde niet verminderd is, ten zy een weynigh, het welcke door de windt verſtroyd is.

Dit kan men oock een Jaer met Pompoenen proberen.

Hier uyt blijckt dan dat alle gewaſſen met het water alleen gevoed werden, en niet uyt Aerde.

XLIX.

Om ymand ſijn aenſight verkeert te doen ſien ſonder Spiegel.

'T IS aerdigh aen een Tafel, dat men ymand ſijn tronie verkeerd doet ſien. Dit geſchied wanneer daer ſchoon-geſchuerde ſilvere of tinne lepels op de Tafel komen; ſiet dan in 't hol van de lepels, ſoo ſult ghy bevinden dat uw tronie verkeert is.

L.

Om een glas ſtucken te roepen.

OM dit te doen, ſoo heeft men eenige pints-roemers, laet d'omſtanders daer een na haer wel-gevallen uytkieſen, op dat een yder magh ſien dat het alles ſonder bedrogh of gauwigheyd toe gaet. Ymand van d'omſtanders houde hem

dan vaſt, het geluyd des Roemers eerſt beproe- vende, dan ſo voeghd men de mond ontrent het midden van het glas, geeft dan met uw ſtem een geluyd die een octaef of achteling hooger is als de Roemer, dan ſal het glas terſtond mede klincken bykans tot kryſelens toe, ſoo dat de vaſthouder des Roemers, een lillinge en bevinge in ſijn hand gevoeld, welcke ſtem met een langen adem, ſon- der ophouden aenhoud, breeckt het glas in ſtuc- ken, ſodanigh dat de breuck rond en dwers door de buyck van de Roemer, en ſelfs door de knoo- pen van de voet henen gaet, van dat deel af dat tegens de mond is.

Ymand die ſulcks begeerd in 't werck te ſtellen die moet een heldere en doordringende ſtemme hebben, want de doffe en heeſe ſtemmen deugen daer niet toe.

L I.

Om een Roemer ſoodanigh te ſnijden, dat hy uyt mal- kander hanght, en echter om uyt te drincken be- quaem is.

DEſe Roemers ſiet men dickwils tot Amſter- dam te koop, en ſchijnd yets raers te willen zijn. 't Zijn veneetſe Kriſtallijne glaſen met hoo- ge voeten. Maeckt eerſt dat 'er boven aen een kleyn ſcheurtjen is, dan kan men van dat ſcheur- tjen af eenige kringen maecken, die ſlanghwijs rond-

rondom de Roemer van boven tot beneden loopen, 't welck gevoegelijckst door een Diemand geschied. Dan so neemt men een lont die blaest men boven aen het scheurtjen, soo sal het scheuren in die gemaeckte kringen; als men dan al verder en verder de lonte brenght, sal het tot onder toe scheuren. Dan soo kan men de Roemer als een limoen-schil uyt malkander doen hangen, en weder in malkander setten, dat met een behendige beweginge geschied.

Als men nu hier Wijn in giet, sal den drincker sigh bestorten: alhoewel het glas reght gehouden werdende, de Wijn daer in blijft. Dit komt hier van daen, dat als het glas recht gehouden werd, de ribbetjes of splijtingen des glas op elkander digt sluyten: maer als men die aen de mond set, buygt het glas en de Wijn stort 'er uyt, daerom moet den drincker weten dat hy de Roemer met sijn neus en lippen moet aenraecken, indien hy sonder storten begeerd te drincken, op dat het glas niet van elkander wijcke.

De *Herbergier in den Helm tot Embden* wist met sulcke Roemer louter sijn Wijn te consumeren, want de vreemdelingen waren nieuwsgierigh om uyt dese Roemers te drincken, ondertusschen als 'er een brack, most den breecker daer een ducaton voor betalen.

LII.

Manier om vergroot-glasen te maecken.

HIer toe zijn verscheyde manieren van slijpen, maer die alle konnen niet volkomelijck rondt zijn, noch kleyn genoegh.

Om dit dan in 't werck te stellen, neemt men klaer doorschijnend Spiegel-glas, 't welck light smelt. Breeckt hier van kleyne stuckjes en maeckt die met wat speecksel aen een naeld of priemtjen vast klevend, houd dat dan in de lamp of kaers, soo werd daer een rond glasen koegeltjen uyt. Dese kunt ghy maecken van verscheyde groote. Hoe kleynder, hoe meer sy vergrooten, de kleynste zijn als een mostert-zaed: welcke dan in ronde kasjes geset werden, en konnen een saeck meer als duysend mael grooter vertoonen.

LIII.

Een Spiegel in welcke men sijn aensight soo groot als een Reusen aensight siet.

MEn maeckt dan een ronde spiegel van dick glas, dit laet men hol uyt slijpen en van achteren met foelje gelijck andere Spiegels beleggen, soo sult ghy in de Spiegel siende, een aensight hebben als een Reus, vervaerlijck om aen te sien.

LIV.

Een Cylinder Spiegel te maecken, om verſcheyde dingen miſmaeckt te ſien.

NEemt een langCylinder bier-glas dat ſchoon en helder is, laet dat een weynigh minder dan de helft van onder tot boven toe met ſoylie beleggen. Dit behoorlijck gedaen zijnde, leght men daer eenige geſchilderde Figuuren voor, welke in deſe Cylinder ſpiegel van een vreemde gedaente ſullen verſchijnen. Deſe miſmaeckte gedaenten kan men afſchetſen met haer kouleuren, op welcke afſchetſingen de Spiegel geſet zijnde, alles weder behoorlijck in de Spiegel ſal vertoond werden.

LV.

Hoe veel dicker den arm aen de pols is, als de kleynſte vinger?

ALs dit in een geſelſchap aen verſcheydene gevraeght wierd, ſoude men al een wonderlijcke antwoord op krijgen, en meenigh laghjen omgaen: Wanneer ick dan ſeyde, dat een menſchen arm die wel geproportioneert is, drie mael ſoo dick was als den kleynſten vinger, ſoo moght ick mede beſpot werden: Maer om dit te bewijſen, ſoo neemt een draet, omwind die drie mael om

om het lit des kleynsten vingers dat naest de hand is, indien je dan geen Monster of misgeboorte en zijt, sult ghy bevinden dat dese draed die drie-mael om de vinger geweest is, juyst om den arm komt daer de pols slaet. Dit is niet geseght in de langhte maer in de dickte, want den arm negen mael soo langh is als de kleynste vinger.

LVI.

Hoe veel dicker is een Mensch om sijn middel, als om sijn arm ontrent de pols?

ICk soude antwoorden als te vooren en seggen ses mael, want omwind den arm daer de pols is tot ses reysen toe, soo hebt ghy de dickte om uw lendenen, dat is daer de navel is.

LVII.

Van de langhte eenes Menschen.

SOmmige oordeelen dat een mensch niet langer dan seven voeten kan zijn: andere meenen van ses voet en seggen dat seven voet te langh is, en van vijf voet te kort.

My valt hier in dat de langhte van onse *Messias* tot *Romen* aen een Kerck van d'aerde af tot na om hooge toe is opgereght, en dat 'er niemand heeft voorgestaen of hy heeft te lang of te kort geweest. 't Is oock een wonder dat 'er niet een van alle Joden

den of Jodinnen is, of sy hebben alle een sonderlingh monstreus teken; den eenen is te bleeck, d'ander geel, swart, of een ander mismaeckte kouleur; hebben meestendeel een groote Ossenkop, wijde mond, puylende of brandige swarte oogen, lange Esels ooren, of het een oor is hooger als het ander, kromme voeten of handen, &c.

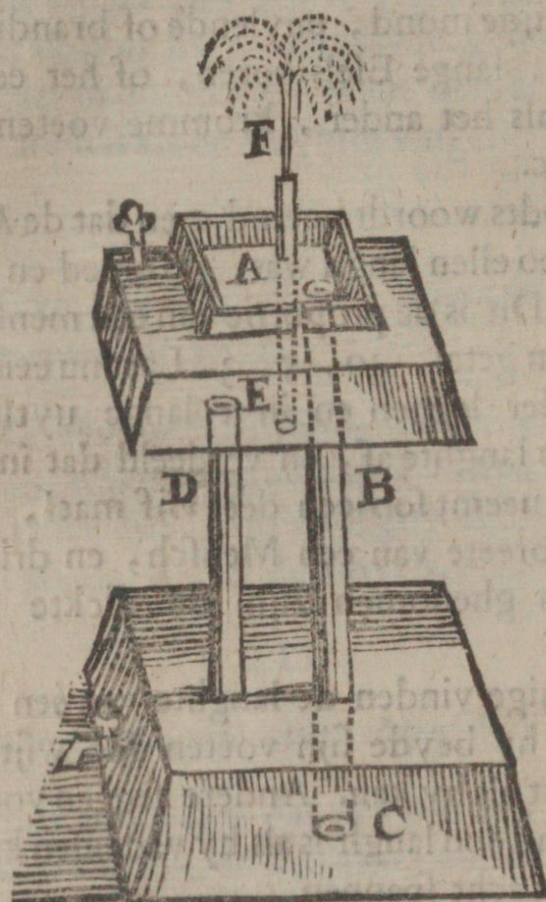
In Godts woordt bevind men dat de Arke van *Noach* 300 ellen langh was, 50 breed en 30 ellen hoogh. Dit is de proportie van een mensch mede uyt kleyn getal, 30, 5, 3. Laet nu een mensch sigh neder leggen en in 't lange uytstrecken, meet sijn langhte af, en verdeeld dat in dertigh deelen, neemt soo een deel vijf mael, soo hebt ghy de breete van een Mensch, en drie deelen daer van ghenomen zijn de dickte van een Mensch.

Sommige vinden de langhte van een Mensch wanneer hy beyde sijn voeten soo wijt van elkander set als hy kan. Andere seggen voorseker, dat ymand soo langh is als hy vademen kan, dat is ontrent acht spannen.

Een

LVIII.

Een altijt ſpringende Fonteyn.

HEt is ſeer vermaeckelijck en playſierigh, daer men in ſijn Hofſtede of Tuyn, ſoodanigen Fonteyn weet te ordineren, daer altijd water uyt ſpringht en noyd niet ſtil en ſtaet, ſoo diend dit tot een onderrechtingh van die gene die hun ver- maeck

maeck met ſoodanigen Fonteyn believen te nemen.

Men ſal een Fonteyn laten maecken gelijck de voorige Figuur uytwijſt.

De back A met water gevult zijnde, loopt na om lagh door de pijp B in de back C, het water nu van de lught gedruckt zijnde, word naer om hoogh gedrongen door de pijp D, in de back E, het water daer in komende, werd van het inloopende uyt de pijp D ſoo geperſt dat het door de pijp F moet uytberſten; welck water recht neder vallende, komt wederom in de back A, 't welck al geduurigh omloopende, een altijd ſpringende Fonteyn kan genoemd werden, en is ſeer playſierigh in een Tuyn, Hofſtede, of op het Land te gebruycken.

LIX.

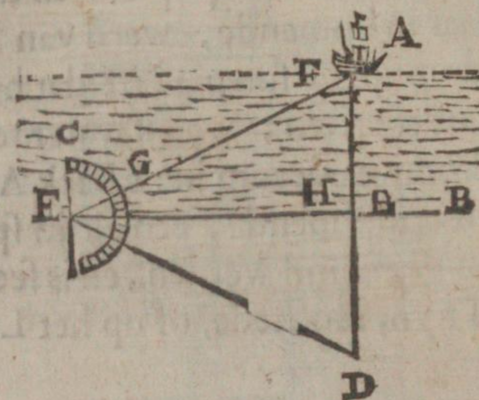
Om met een linie een kruys te maken.

MAeckt in u hand in die toevoegingh die tuſſchen de pinck en achter de hand is een linie met inckt, nijpt dan de hand toe, ſoo ſal 'er een kruys ſtaen. Maer om dit wat behendiger te doen, ſoo maeckt men een linie op de hand, en een linie op een tafel; de hand ſteeckt men dan onder tafel, en men knijpt die met een gauwigheyd toe, dan douwt men op de linie die op de tafel gemaeckt is, als of men die door de tafel wilde douwen,

wen, ondertusschen veeght men de inckt behendigh af, en men treckt de hand van onder de tafel, en men laet het Kruys sien.

L X.

Om te weten als men een Schip van verre siet varen, hoe veel voeten dat het verre van u is.

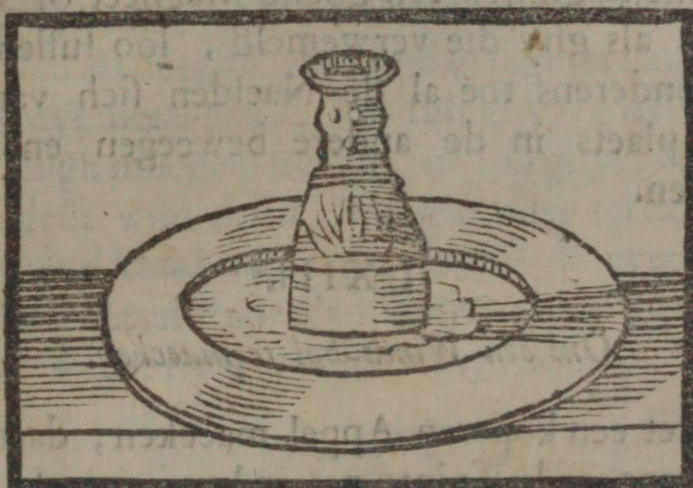

Als ghy een Schip A in de Zee siet varen, is het vermaeckelijck voor de omstanders te weten hoe verre dat het van u is; om dit dan in 't werck te stellen: soo neemt een quadraet, steld aen den oever B B, en siet met u oogh E, in wat graed dat de rechte linie F G van het Schip komt, dese graed aftekenende, en dese linie hebbende, soo krijght ghy een recht-hoeck H, met twee scherpe hoecken F G, maeckt op de andere sijde oock soo een triangel als H D E; als ghy nu H en D met voeten meet, soo hebt ghy de helft van de

de verte des Schips, welcke soo veel bydoende, soo sult gy het op een stip konnen seggen hoe verre het Schip van 't Land is.

LXI.

Om water in een glas te doen opklimmen.

NEemt een Wijn-roemer en doet daer brandend werck in, houd hem dan op het koude water, dat hy effen het water raecke; en na dat de lucht in de roemer sal kout geworden zijn, soo sal het water opklimmen. Dit geschied op de selfde wijse als in 't koppen, of gelijck men met een warme fles de melck uyt de borsten haeld.

LXII.

Om eenige Naelden, die boven op een tafel leggen doen bewegen.

LEght op een tafel die matigh dun is, ſo ve Naelden als u belieft, houd dan onder de ta fel behendighlijck een goede Magneet of Sey ſteen; als ghy die verwemeld, ſoo ſullen tc verwonderens toe al de Naelden ſich van c eene plaets in de andere beweegen en ve plaetſen.

LXIII.

Om een Windt-bol te maecken.

LAet een koperen Appel maecken, daer or trent een half pinte nats in kan, maeckt dae een kleyn gaetjen in, ſoo dat 'er maer een kleyr ſpeld door kan gaen: ſteeckt hem dan in 't wate en vol zijnde, leght hem dan in 't vuur, ſoo ſ daer een ſeer ſtercke windt veroorſaeckt werden wonder om te hooren.

On

LXIV.

Om Eyeren ſoo weeck te maecken dat men ſe door een ringh trecken kan, of in een nauw gehalſde fles ſteecken.

LEght de Eyeren eenige dagen in ſeer ſtercke *Wyn-Azyn*, ſoo ſullen de Eyers ſoo weeck werden als deegh; rold ſe dan ſaghjes langhwerpigh uyt met u hand, ſoo ſult ghy de ſelve door een ringh moogen ſteken, of ſoo ghy 't ſelfde in een fleſſe wild doen, ſoo giet daer terſtond een goed deel koud water op, ſoo ſal de eyerſchale, die te vooren door den Azijn weeck geworden was, weder hard worden alſte vooren.

LXV.

Om een Ey te maecken ſoo groot als men begeerd.

NEemt ſoo veel eyeren als ghy wildt, neemt daer al de doyeren uyt, en ſlaet ſe onder een, bind ſe dan in een blaes te ſamen als een ronde bal, ſteeckt deſe bal in kokend water, en laet de doyeren ſtremmen; neemt daer na al het wit, doet ſe van gelijcken in een blaes, en legt daer de geſtremde doyeren midden in, bind hem dan weder als een ronde bolle ſtijf toe, laet hem van gelijcken ſtremmen, dit gedaen zijnde, ſoo hebt ghy een volkomen ey ſonder doyer. Neemt dan al de

eyerschalen, en na dat ghy se afgewassen, ge
drooghd, en fijn gestampt hebt, so laet se eenig
dagen in scherpe Azijn leggen, en maeckt 'er a
soo een papjen af, dan sullen zy heel weeck wer
den, bestrijckt dan u ey hier mede met een kwas
je, en smijt het ey in 't kout water, soo sal het een
volkomen harde schael krijgen.

LXVI.

*Om een stock op het uyterste van de vinger over eynd
te doen staen sonder vallen.*

MAeckt of steekt aen de bovenste eynden van een stock twee messen vast, soodanigh als de Figuur uytwijst, steld dan het eynde van de stock op uw vinger of duym, of anders op de hoeck van een tafel of banck, en de stock sal over eynde blijven staen, al was het dat men daer de kamer mede langhs ginge.

Om

LXVII.

Om drie meſſen op de punt van een Naelde te doen danſen.

VOeghd drie meſſen aen malkanderen, in gedaente van een balance, en een naeld in de hand houdende, ſteld het punt daer van onder de rugge van het middelſte mes A, aen welckers eynden de twee andere meſſen zijn houdende. Dit gedaen hebbende, kond ghy ſachtelijck blaſende, lichtelijck de meſſen doen ſchudden, beven, beweghen en danſen op de punt van de Naelde.

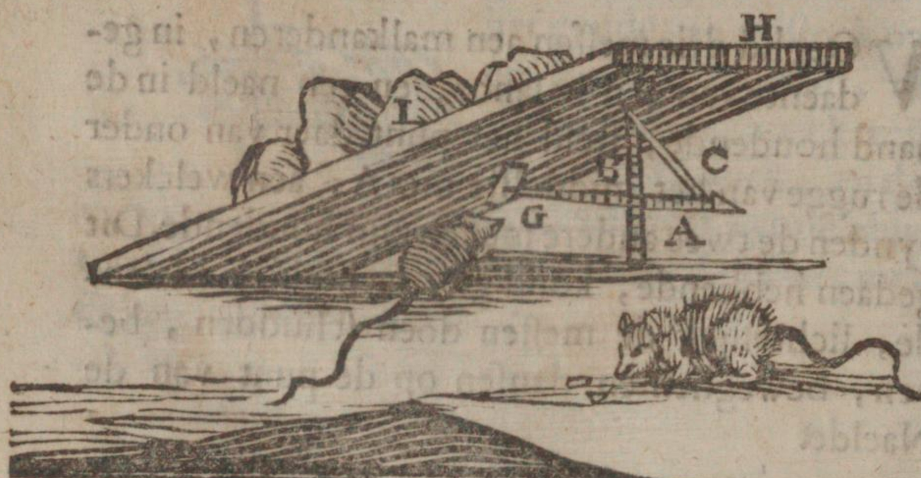
LXVIII.

Om de glasen en kannen in de Somer soo koel te houde[n] als in de Winter.

'T IS in Italien en andere plaetsen gebruyckelijck hare drinck-vaten tusschen eenighe stucken y[s] te leggen, doch dewijl men het Ys niet wel altij[d] hebben kan, soo neemt gemeen put-water, smij[t] daer soo veel sout in als daer in kan smelten, da[t] gedaen zijnde, soo doet daer noch soo veel Salar-moniack in, en alle bier of wijn-kannen sullen daer uytnemende kout in blijven.

LXIX.

Een valle om Muysen en Rotten te vangen.

NEemt drie houtjes als A B C, snijt in A een krappe D, op dat het houtjen C daer in mach passen.

passen. Snijd in 't selfde houtje noch een andere krappe E om het houtjen B daer in te voegen. Snijt 'er nu noch een in het houtjen C in F om het houtjen B daer in te voegen; steld dan de selve als in de Figuur word aengewesen. Maeck oock het houtjen A aen het eynd G een weynig scherp om daer een stukjen Speck of Kaes aen te steken. Legt dan op dit gestel een planck of deur H, met een sware steen of hout L. Wanneer nu de rat of muys aen het aes K begint te trecken, so valt de planck met sijn ophebbende swaerte, de muys of rat boven op het lijf en verplettert hem. Dese vondt schijnt sijn oorspronk uyt de Mathematische konsten te nemen, en is een middel om sich in korten tijd van sulcke gedierten te suyveren, want men kan 'er vijf of ses te gelijcke setten.

LXX.

Om 's savonts in den doncker te weten hoe de wint is.

SOo wanneer gy 's avonts in den doncker op de strate of in een Tuyn zijt, soo weet ghy wel waer Oost, West, Zuyd en Noord leggen, als gy evenwel niet sekerlijck en weet hoe de wind is, so maeckt u vinger in de mondt nat, en steeckt hem dan om hooge, soo sal aen die sijde daer de vinger eerst koud werd, de windt van daen komen.

LXXI.

Een buydelken of tipel-tasje dat qualijck te openen is.

DEſe Buydel werdt gemaeckt in form van een taſſe, en werd met een ringe geſlooten, als volght: ten eerſten zijn aen beyde ſijden twee riemen van leer, A B en C D, aen welckers eynden zijn twee ringen, B D, en den riem C D paſſeert door den ringh B, ſonder daer naderhandt weer uyt te konnen geraecken; oock dat d'eene riem ſich van de andere niet en kan ſepareren, ſchoon dat de ringh B magh geſchoven werden langhs C D.

Ten tweeden, boven aen de buydel is een ſtuk leer G E, die de openinge des ſelfs bedeckt, met verſcheyden ringen gemaeckt over dwers van dit ſtuck, door welcke ringen een leeren bandt getrocken is E F, op het eynd na de E toe, wat geſpleten zijnde, ſoo dat 'er den riem D C kan in beſloten werden. Ten derden, al de loosheyd om deſen buydel te openen en te ſluyten, beſtaet in 't voegen des riems F A, door deſe ſplijtingh of wel in het uytbrengen des ſelven, als die daer binnen gevoeghd is. Om ſulcks te doen, ſoo ſal men den ringh B verſchuyven tot in E, en daer na doen paſſeren den ringh D met ſijn riem door de ſplete die gemaeckt is op het eynde van F E, ſulcks doende, ſal de buydel geſloten blijven; ende herſtellende de riemen in haer eerſte ſtand ſal het ſwaerlijk zijn het bedrogh te ontdecken. Maer ſoo je dan de buydel begeerd te openen, doet als vooren het eynde des bandts F E paſſeren door den ringh B, en daer na door des ſelfs plaets E, (in welcke ghy gevoeght hebt den leeren riem C D,) doet de ſelve wederom uytkomen: door dit middel dan ſal de buydel open blijven.

LXXII.

Om een snaer op een Viool sonder aenroeren te bewegen.

NEemt twee Violen, steld de snaren beyde op eene toon, leght dan den eenen op de tafel, en strijckt wat hart over de andere, so sal de snaer van die stille leght sigh bewegen: 't welk men noch beter kan sien, wanneer men daer een strootjen op leght, soo sal dat door de snaer bewogen werden.

LXXIII.

Hoe men met een stemme of Musicael instrument twee of drie stemmen met een Musicael accoort kan maecken.

DE Musicant moet sigh dan op een plaets begeven daer een Echo of meer stemmen is. Indien hy een Echo treft, die alleen eenmael antwoord, soo kan hy een stuck met twee stemmen singen. Maer by aldien den Echo tweemael antwoord, kan hy een *trium*, vier mael een *quatuor*, &c. Doch dit stuck moet sonderlingh van een Musicant daer toe gemaeckt zijn.

By voorbeeld, als ymand singht *ut*, soo antwoord de Echo *ut*, ondertusschen singht hy *Sol*, soo dat men op eene tijd twee onderscheydelijcke stem-

ſtemmen kan hooren, als *ut*, *ſol*, zijnde een lieſelijcke conſonantie, die de Muſicanten een quint noemen. Als dan den Echo voort vaert de *ſol* te ſingen, ſoo ſouw hy een anderen *ſol* hoog of laegh konnen intoneren, en een *octaef* maecken die ſoo volkomen is als eenighe conſonantie in de Muſijck.

LXXIV.

Om yemand door de klanck van Roemers, Klocken, Schellen of andere Inſtrumenten ſijn meeningh te doen verſtaen.

OM dit in 't werck te ſtellen moet men voor yder letter ſoo veel ſlaghen op de Roemer, Klock, Schel, &c. geven, als hier onder Cyfer-letters onder getekent ſtaen.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
a.	e.	i.	o.	u.	b.	c.	d.
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
g.	h.	k.	l.	m.	n.	r.	s.

Voor elcke letter dan ſegh ick doet men ſo veel ſlagen als 'er cyfers boven op ſtaen; als men dan een letter heeft uytgeſlagen, houd men een weynigh ſtil, op dat de andere die hier na luyſteren weten, dat de letter uyt is.

Maer dewijl het ſeer verdrietelijck ſoude zijn, voor een letter 13, 14, 15 of 16 reyſen te ſlaen, kan men kortheyds halven volgende tafel gebruyken.

1 2 3 4

	1	2	3	4	
I.	a	b	c	d	*Swelgen.*
II.	e	n	g	h	*Hoesten.*
III.	i	k	l	m	*Slaen.*
IV.	o	n	r	s	*Snacken.*

Wanneer hy dan om kortheyds halven een letter wil te kennen geven, by voorbeeld, C moet hy drie mael slaen en een swelgen. Soo hy K wil seggen, slaet hy twee mael en eens met de hand, die daer dan by staet en onwetende van is, meent dat het quinckslagen zijn.

Indien men nu begeerd dat het noch rasser voort gaet, gebruykt men de volgende wijse, maer daer diend veel attentie toe.

	1	2	
I.	a	b	*Swelgen.*
II.	c	d	*Hoesten.*
III.	e	f	*Slaen.*
IV.	g	h	*Klappen op den duym.*
V.	i	k	*In de handt slaen.*
VI.	l	m	*Fluyten.*
VII.	o	p	*Smecken.*

	1	2	
VIII.	q	r	*Snuyven.*
	1	2	
IX.	s	t	*Roepen.*
	1	2	
X.	v	w	*Bremmen.*
	1	2	
XI.	x	y	*Stenen.*
	1		
XII.	z		*Singen.*

LXXV.

Om van verre een te hooren spreecken die men van van verre niet kan hooren.

DE kinderen die weten als 'er elders een balck is, aen het eene eynd van de balck te spreken, latende een aen het andere eynd luysteren, soo sal het die daer na luysterd het klaerder hooren als die na by is. Also plegen wy mede aen de bruggen te doen met houte leuningen, wanneer men aen het een eynd van de leuningh saghjes sprack, kan men sulcks aen het andere eynd genoeghsaem hooren, als men sijn oor aen de selve leuningh hield. Dit kan oock ontrent Muuren geschieden, wanneer daer soo een lange balck is ingemetseld, dat juyst van het gemeene volck niet gesien werd, dan soo gelijckt het wel een mirakel

ge-

gelijck elders in Engeland aen een Kercke is gemaeckt.

LXXVI.

Om ymand het geluyd van een Klock te doen hooren door middel van een ſchaer.

NEemt een draed vier of vijf ellen langh, bin in 't midden van deſe draed een beugel ſchaer, wind dan beyde eynden van deſe drae om beyde middelſte vingers van u hand, dat i om elcke vinger een eynd, gaet dan op een hoog banck en ſteeckt beyde middelſte vingers in bey de ooren, laet dan de ſchaer op de ſteene vloe hangen, en ſlingerd hem heen en weder, ſo ſul ghy een geluyd hooren als van een klock. Sulck kan men mede doen met de tangh.

LXXVII.

Om een geluyd te doen hooren door middel van Roemers even of de Klocken ſpeelden.

NEemt eenige Roemers in order alle van verſcheyden klanck, als

A. B. C. D. E. F.

Laet A een hooger toon hebben als B, en B hooger als C, en C hooger als D, &c. Slaet dan van A tot F en wederom van F tot A, ſo hebt ghy een aerdige reſonantie; noch beter is 't als gy ſulcke

twee

twee orders hebt, en dat twee ſlaen ſoodanigh, dat als ghy op A ſlaet een ander te gelijck op F ſlaet, en als ghy op B ſlaet, een ander op E ſla, &c. ſoo hebt ghy een Muſicael conſert, dat ſeer lieflijck klinckt.

LXXVIII.

Om te maecken dat ymand door het geluyd van eenige Mey-torren niet ſlapen kan.

WAnneer men ymand heeft die men begeerd dat niet ſlapen ſal, ſoo leght men onder ſijn hoofd-peuluw een Mey-torre, welcke dan ſal gonſen, ſoo dat hy hier door niet ſal kunnen ſlapen, niet wetende waer het hem van daen komt, ten zy het bed weder vermaeckt en de torre wegh gedaen werd.

LXXIX.

Om een glas met Water, daer een penningh in leght, geluyd te doen geven, den penningh te doen bewegen, en het water te doen zieden.

DOet dan in een Veneets glas water, doch niet heel vol, ſmijt daer een penningh in, maeckt dan uw middel-vinger in het water nat, ſtrijckt dan met de natte vinger over de rand van de Roemer, de voet met d'andere hand op een tafel vaſt houdende, ſoo ſal dat glas een wonder ge-

geluyd geven, de penningh ſal ſich bewegen, en het water ſal ſchijnen te koocken.

LXXX.

Om ymand valſch te doen ſien, ſoodanigh dat hy met ſijn vinger ſeker ſtockjen niet ſal aenraken.

DIt is maer een Kinder-ſpel, doch is een konſt in de *Optica.* Laet ymand een ſtockjen in ſijn hand hebben, houd dat in de hooghte, laet dan een ander die het een oogh toe doet met ſijn uytgeſtoken vinger daer na toe loopen, ſo ſal hy de ſtock niet raecken maer mis gaen. Soo hy het juyſt komt te treffen, ſo is 't een geluckjen dat niet altijd gebeurd.

LXXXI.

Om een Menſch alſo te diſponeren, dat hy een ducaet op een mes leggende, niet lichtelyck ſal af ſlaen.

STeeckt een Mes in de houte wand, daer men mackelijck kan na toe gaen, ontrent ſo hoogh als den perſoon ſlaen ſal; leght dan op het eynde van het heght een ducaet of ander ſtuck gelds, ſegt dan tegens ymand dat hy ſijn lincker oorlelletjen met de rechterhand vaſt houde, en dan de linkerhand door de rechter arm ſteke, en het linker oog toe maecke, en alſoo over dwers na het mes toe loope, en met de middelſte vingher van de lincker

kerhand de ducaet afstooten, soo sal hy gemeenlijck mis loopen.

LXXXII.

Om ymand aldus te disponeren, dat hy met beyde sijn opene oogen niet recht en sie.

LAet ymand in een kamer zijnde, drie of vier schreden van een open deur af treden, en de selve de rugge toe keeren, geeft hem dan een houte tafel-bordjen in sijn hand, en wed met hem (indien hy hier onbedreven in is) om soo veel als hy wil, wanneer hy sigh niet omkeere, 't selve niet door de deur sal smijten, oock sult ghy hem noch vergunnen over de linker schouder te moogen sien, so sult ghy het sonder twijfel gewinnen; want hy sal het berd hier of daer in een andere hoeck van de Kamer smijten.

Als men nu op diergelijcken wijs mede met negen kegels speeld, sal men daer veel klughts mede hebben.

LXXXIII.

Een Figuur of conterfeytsel alsoo te stellen, dat alles wat daer in geschilderd is, sigh mismaeckt vertoone.

DIt kan geschieden door middel van een kaers of Sonne-schijn. Voor eerst laet men een Fi-

guur afmalen, 't zy een aenſight, heel menſche
lichaem, vogel of ander dier in goede proporti
afgemaeld, ſulck een gedaente ſet men ſchuyn tuſ
ſchen het light en een muur of wit papier, daer d
Figuur na de perſpectief op ſal ontworpen werden
ſoodanigh, dat de aſſchijningh der Figuur afgrijſ
lijck door een gat tegens het papier komt te ſchij
nen; dan haeld men alle de liniamenten met roo
aerd of potloot na, ſo hebt ghy die miſmaeckte Fi
guur. Dan ſo ſoeckt men het punt om de Figuu
over ſijde aen te ſien, ſoo ſal de geheele proporti
weder recht ſchijnen.

LXXXIV.

Op wat wyſe men een punt als een cirkel kan doen ver toonen, en een linie voor een ronde of cirkel aenge ſien werden.

NEemt een tol of tap, maeckt daer met kri
een punt boven op, wanneer hy nu ſal op
geſet zijn en draeyen, vertoond die punt als ee
cirkel, dewijl de ſelve raſſer omdraeyd, als he
oogh hem vervolgen kan.

Wanneer men nu van boven tot beneden to
een linie haeld, ſal den tol omdraeyende deſe li
nie doen vertoonen, even of de tol geheel me
die verwe beſtreken was.

LXXXV.

Om twee Persoonen op een linie te setten die niet langer is als een elle, dat se eghter malkander niet kunnen raecken.

WAnneer ghy in een geselschap zijt, so wed met ymand dat ghy hem op een linie, touw of yets anders sult setten, die niet langer is als een elle, dat hy uw, daer mede op staende, niet en sult kunnen slaen. Als ghy gewed hebt, soo leght uw touw op een drumpel, laet hem op het eene eynd staen, en doet de deur toe, staet ghy dan op het ander eynd, soo sal hy u niet kunnen aenraecken, want de deur was daer tusschen.

LXXXVI.

Om een vierkant gat rond te doen schynen.

MAeckt in een bort-papier of ander papier dat stevigh is, een vierkant gat, houd sulcks in de Sonne of kaers-light, en laet het light door het gat schijnen tegens een muur, so sult ghy bevinden, wanneer het op sijn distantie gehouden is, dat de Son of 't licht rond sal zijn.

LXXXVII.

Om ymand te vertoonen dat alle dingen met hem om- draeyen.

NEemt ymand uyt den hoop, laet hy uw vast houden, en doet ghy de oogen toe, laet hy u dan honderd mael in een cirkel rondom leyden met een gefwindheyd: foo fal hy neder fijgen en alle dinghen fullen met hem fchijnen om te draeyen, daer ghy felver, die de oogen toe gehad hebt, recht op fult blijven ftaen, fonder elders van te weten.

LXXXVIII.

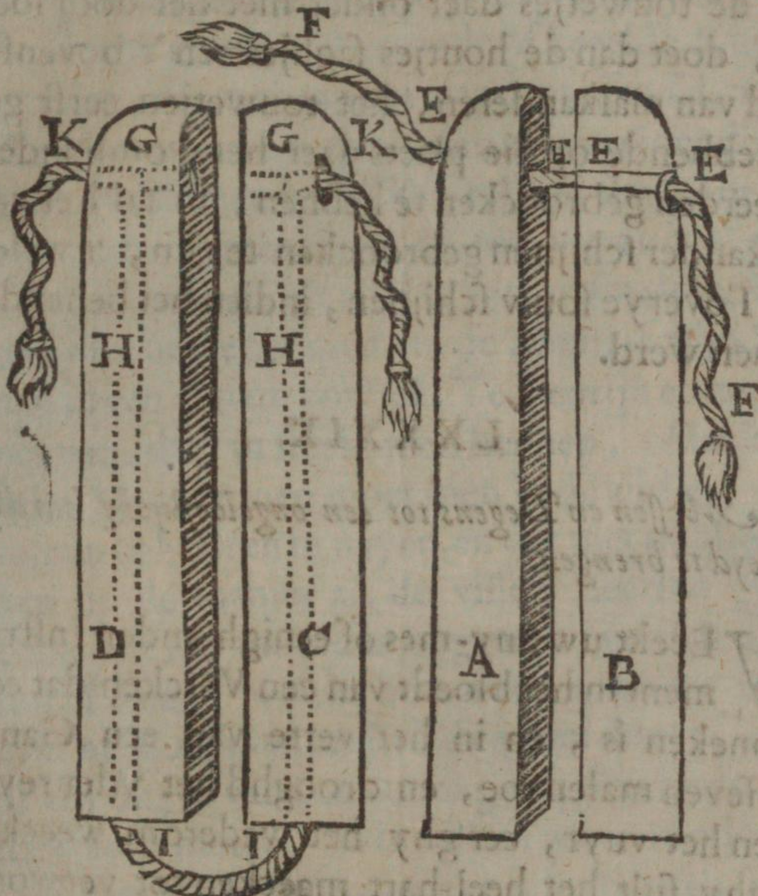
Een gochel-houtjen dat aerdigh is, om een touw oogenfchijnlijck in twee ftucken te breecken.

LAet twee paer houtjes maecken als A B en C D, hebbende de langhte ontrent van een vinger, laet in het eene twee gaetjes maken die recht door gaen als E E E E om het touwetje F F door te fteecken.

Dit gedaen zijnde, laet noch diergelijcke maken van het felfde hout, die het voorige fo gelijck zijn, dat men fe niet kan onderkennen, maer de gaten moet ghy op een andere wijfe laten door booren, als G G, H H, C D, K K, I I, even eens als defe ftippen ftaen, dat is, dat fe door K K

in

in gaen half wegen, en dan neerwaerts van G H tot I I weder onder uyt komen.

Treckt dan uw touwetjen F F door de houtjes A B gins en weder, en vraeghd aen d'omstanders waer sy het willen gebroocken hebben, soo seggen sy uw een plaets, dit gaet hokas pokas met een aerdigheyd in uw tas of Japonse rock, en ghy krijght het ander houtje heymelijck, welckers

touwetjes K K ghy mede heen en weder treckt hebbende de selve houtjes dight aen malkande ren, en onder I I met uw vingers bedeckt, op da men de touwetjes daer onder niet siet door loo pen, doet dan de houtjes saghjes aen 't bovenst eynd van malkanderen, het touwetjen eerst ge set hebbende op die plaets daer het d'omstander begeerden gebroocken te hebben, so sal het va malkander schijnen gebroocken te zijn, 't welc wel Toverye souw schijnen, indien het behendi gedaen werd.

LXXXIX.

Om Messen en Degens tot een ongelooflijcke hardig heyd te brengen.

WEeckt uw Sny-mes of eenigh ander Instru ment in het bloedt van een Vercken dat ee manneken is, en in het vette van een Gans tot seven malen toe, en drooghd het yder reys tegen het vuyr, eer ghy het wederom weeckt en ghy sult het heel hart maecken tot verwon-deringhe toe, 't welck niet lichtelijck breec-ken sal.

XC.

Een Water-Harnas.

OM dit te maken, soo is eerst van nooden een paer goede wel getoude of bereide Runderhuyden, die men aan malkander lassen sal, 't welk alles zoo digt moet zijn, datter geen logt door en kan, welk men bestrijken zal met dry pont Was, een pont Terpentijn, en een vierendeel goede harde vernis, laat dit alles te zamen smelten, smeert dan hier het leder mede in de Zonne-schijn. Smelt dan in een andere pot Pek, Terpentijn en een weinig was, daer in steekt men hennep, of lank vlashair. Dese hennep moet men in de zijden, die te zamen behooren in nayen, en dat met dubbele stezken op de manier als de vissers Leersen genayt zijn, dit leer moet dan opgenayt werden als een ton of balge, welcke boven eng en onder wijt is, daer na moet men anderhalve hant-breet, of vier of vijf duym van den ander genayden bodem onderwaerts meten, en in sulken wijte rondom het leer, 't welck te samen genayt is, logt-gaten snijden (om door te zien) van eenderley wijse, en soo veel logt gaten als men heeft, alſo menig sterk houten hol gedrayden pijpken moet men hebben, welke op dese manier moeten gemaekt werden, te weten, de holligheyt van binnen moet een duim wijt zijn, de dickte van 't hout rontom ook een duim, en de leng-

lenckte dry duimen, dan moet men soo veel ronde glaasjes hebben als 'er pijpjes zijn, welcke in de zelve passen, door welke men ligt schept. Laet dan de pijpjes in pek, was, terpentijn en lijn-olie zieden, zoo sult gy dan de glaasjes in de voorschreven pijpjes setten een halve duim breet van malkander met de voorschreven ingedopten hennep of vlas. Dit gedaen zijnde, sal men elk pijpjen daer de glaasjes in staen, in de uytgesneden gaten van het leeren Harnas steken, wel verstaende datse eerst met vlas, 't welk in 't voorverhaelde cement gedoopt is, wel bewonden sullen werden,. en de eyndekens van de voorschreven uytgesnede gaten, die sterns-gewijs zijn, sal men meenigte van kleyne nageltjes aen de ingesteken houten pijpjes nagelen, en daer en boven met noch meer vetgesopte vlas-haer daer om-winden, en met gesmeert bintgaren binden, dat de zelve wel bewonden, en de vetgesmeerde houte pijpkens wel digt en vast in het voorschreven instrument staen.

Als nu het lijf van 't Water Harnas met het cement smeeren versien is, datter geen water of wint in en kan dringen: neemt dan een yseren of eyken reep, die soo groot moet zijn dat hy het onderste steel van het Water Harnas van binnen kan begrijpen. Den selven reep mag men wel onder aen den rant van 't Water Harnas binden, neffens desen moet noch een houten reep zijn, die vast in 't midden van het Water Harnas past; de

hoogte

hoogte van die reep moet ontrent vierde-halve voet zijn.

Na ſulke wijte en lengte der vierde-halve voet, moet men dry of vier ſterke, het ſy gelijck, ronde of vierkante ſtocken hebben: deſe moeten niet alleen aen den onderſten reep, maer ook aen den bovenſte inwendigh en niet van buyten aengeſchroeft ofte wel vaſt aengebonden werden, in voegen dat men bemercken kan, ghenoeghſaem daer mede verſekert te zijn.

Daer na dient men twee goede ſterke riemen te hebben, welcke men aen de bovenſte reep moet vaſt maken, datze niet over malkander en konnen komen, die na vereyſch van de engte of wijte mogen wenden. Deſe vier ſtocken met twee reepen en riemen moeten van binnen in het leeren inſtrument ingehegt werden, zoo vaſt als het lijden kan.

Eyndelijk moet de gene die dit Harnas dragen wil, hem ſelven wegen. By exempel den gebruyker van 't Harnas weegt 150 pont, ſoo ſal men zoo veel ſteenen als 150 pont ſwaer wegen, welcke ſteenen den gebruyker in een ſak in 't Harnas ſal hangen, en ſtellen als dan het inſtrument op het water, by ſoo ver dat dit gewigt, van 150 ponden, het Hanas onder 't water tot op een half-elle natrecke, ſoo is 't wel, maer indien het ſoo niet gebeurt, ſoo moet men nootwendigh tot het gewigt des gebruykers, ſoo veel gebondenen ſteene of ge-

wighten ordineren, tot dat het bygevoeghde ge-
wighte ofte steenen, 't selve seer na onder 't wate[r]
trecken, dan heeft men de rechte proportie, he[t]
overige gewigte, dat meerder weeght dan den ge-
bruycker, dat moet bysonder gewogen en opge-
schreven werden. By exempel, als het overwigh[t]
net 40 ponden weeght, de selve 40 ponden ordi-
neert men van steen, loot of andere metalen, doc[h]
moet men acht nemen, dat alsulcken overige ge-
wight van steen, loot, of yets anders wel ordente-
lijck in 't gewight, het zy rondom, ten minsten i[n]
4 of 6 deelen, onder aen den yseren reep, net in-
gedeeld aengehangen moet werden. Als dan de[n]
Gebruycker, welck te vooren 150 pond gewoge[n]
heeft, in het Water-Harnas kruypt, hem selven n[a]
sijn beste vermoogen onder aen sijne beenen om-
gord ende vast maeckt: en hy hem selven vorde[r]
wilde voorsien met noch 10, 14 of 20 pond loot
yser of metael, aen eenen kloot, of welcke kloot o[f]
stuck aen een koorde of snoer hem met onder 't
water treckt, kan hy den gebruycker door mid-
del van de overige 40 ponden gewights, (als by
exempel verklaert is, dan sommige moeten ofte
mochten wel meerder overigh gewight hebben)
waer dat hy dan wil in de diepste wateren soo ve[r]
sijne koorde aen 't bovenste gewigt langh is, dae[r]
onder gaen staen lesen, schrijven, eten, drincken,
singen, en wat men voor kortswijl meer bedenken
kan, en dit voor een lange tijd, sonder eenig gevaer.

Met

Met dit Harnas kan men in tijd van nood door de Rivieren of Zeen gaen en ſich verbergen : oock ſo kan men eenige koſtelijke ſchatten hier door in de Zeen of andere wateren verbrengen.

XCI

Om een Swem-riem te maecken.

NEemt ſulcken leer, op de boven verhaelde maniere bereyd, ontrent een half elle breed; en ſo langh dat het den gebruycker op twee vingeren dick na, om het lijf toe gaet, daer na ſal het met twee gord-riemen, en twee daer tegenſtaende geſpen, al t'ſamen wel vaſt aengenaeyt en verſien zijn. Dit leder deelt men in twee deelen heel gelijck, en op elcken deel naeyt men eene op de ſelve manier, bereyd met Was en Terpentijn, te weten, een wel bereyd Honden-vel, wanneer het ſelve in Pens-ſoppen wel geweeckt heeft, en in de naden wel verſien is, dat ſy gelijck twee ſacken tegen over malkanderen zijn, doch dat d'een niet breeder als d'ander aengenaeyt en werden, daer na ſal men aen elcke ſijde van de Swem-riem noch een pijpjen hebben, ſo langh dat het aen den Riem gebonden zijnde, men in den mondt kan nemen, en 't ſelve dan in 't geſneden gaetjen ſteken, en als dan de beyde pijpjes met vlas-hair, haeſt by de ſacken ombinden, als dat men hem daer wel op verlaten mag. En ten laetſten ſal men oock in

elck pijpken een wel gevoeght tapken maecken.

Dewijle dan by dese sacken met sonderlinge neerstigheyd te merken is, wanneer dat desen Swem-riem op de voorschreven manier bereyd is, en om het lijf gebonden, en wel opgeblasen behoord te werden; en sulcken opblasen geschiedt niet met 'er haest, ten ware, dat men noch dese bequame middel daer toe gebruykte, namelijck, eer men beyde de pijpjes inbind, sal men te vooren aen yder dickste eynd van het pijpje, welck ingebonden sal werden, een ventose, so het Balanzemakers noemen, hebben; dat is sulcken leertjen gelijck aen de blaes-balcken gevonden werd; men vind se oock by de Orgel of Blaes-balkmaeckers, een klep, of ventiel genaemd, maer het moet met meerder sorgh, als aen de Blaes-balken noodig is, aengeheght werden. En wanneer van den wind door het pijpken ingeblasen werd, moet volgen dat den wind van wegens het voorvallende klepjen de selve inhoud, tot dat de sack vol is, en als dan stopt men het pijpjen, met het voorschreve wel gevoeght tapken dight toe. Dese Riem is dan een bequaem instrument in het onweer en Schipbreuck.

XCII.

Om te maecken dat een pot niet over koockt.

WAnneer men een pot 't zy Vleys, Vis, erwten of yets anders over het vuur heeft, en men

men dikmaels eenigh huyswerck moet doen, of dat men uyt moet zijn, ſoo is het een light middel de pot te verſekeren van niet over te loopen; neemt maer eenige ſtukjes groene Kas, en ſmijt die in de pot, ſoo heeſt de pot geen noot van overkoken.

XCIII.

Om Metalen te vergulden.

NEemt Salarmoniak, en wit Chalcanum van elks vier gelijcke deelen, Salpeter en Spaensgroen van elcks drie deelen, ſtoot ſe te ſamen in een poeder; neemt dan 't gene gy vergulden wil, en bedeckt het met dit poeder in een ſmelt-kroes, en houd het een uur langh in gloeyend vuur, ſmijt het daer na t'ſamen in goede pis, en waſt het wel af. Of neemt Vernis een pont, Terpentijn, Lijn-olie van elcks een once, menght het wel onder een, en bewaerd het tot 't gebruyck.

XCIV.

Om Quick-ſilver tot een vaſt lichaem te brengen.

SMelt eenige ſtucken Loots, en laet het in uw ſmelt-kroes ſtaen, ondertuſſchen dewijl het noch dun is, ſoo ſteeckt daer yets in, op dat 'er een holligheyd na dat het geſtremt is, mach blijven, giet dan in dit hol, het loot noch warm zijnde, Quick-ſilver, welcke als het Loot kout geworden

den is, soo sult ghy het Quick-silver tot een vast lighaem vinden.

XCV.

Om het Koper een goude couleur te geven.

NEemt root Koper en Kalamijn-steen, elcks een half once, Tutia twee dragmen, laet het Koper gloeyend werden, bluft het twee mael achter malkander, en doet ook also met de Kalamijnsteen en Tutia; neemt van het gesmolten Koper een half once, doet daer by een once Honingh, laet het te samen staen sieden, tot dat den Honing swart en droogh werd, dat hy kan stucken gestooten werden, laet het daer na met de Honingh, Kalamijn-steen en Tutia t'samen gestooten, opzieden, tot dat het koper smelt.

XCVI.

Om Koper wit te maecken.

NEemt Salarmoniack en Sublimaet van elcks even veel, laet het t'samen in Asijn zieden, bluft dan daer het gloeyende Koper in.

XCVII.

Om het Koper so soet te maecken als Silver.

NEemt gebrand Koper, smelt het in een smeltkroes met Borax, bluft het daer na in Lijn-oli

en

n legt het op een aenbeeld, ſlaet het allengskens lat, ſmelt het weder, en bluſt het weder in Lijnoli, en doet alſo vier of vijf malen achter een, ſo ſal dit fijn Koper zijn, bequaem om by Gout en Silver te voegen.

XCVIII.

Om Yſer te vergulden.

NEemt anderhalf pint water, Aluyn vier loot, Vitriool twee loot, Spaens-groen een vierendeel loot, Sal Gemmæ ſes loot, Auripigment 2 loot, menght het t'ſamen onder een, en laet het opkoken; als het begint op te koocken, ſo doet 'er Wijnſteen van den Wijnmoer by, gemeen Sout een loot; na dat het gekoockt heeft, ſo neemt het van 't vuur, beſtrijckt hier mede het yſer, maeckt het daer na heet, en vrijſt het wel.

XCIX.

Om alle geſcheurde en gebroken vaten aen malkander te maecken.

NEemt Karne-melck, laet die ſaghjes op het vuur ſtaen runnen, ſchept dat runſel af, en doet het in een vijſel, roerd daer by levende Kalk ſoo lange tot dat het een dick papjen blijft, beſtrijckt dan daer de geſcheurde Vaten mede, en drooght ſe tegen het vuur, ſoo moogen ſy weder ſonder ſchroom gebruykt werden.

Om

C.

Om Hoorns soo weeck te maecken, dat men'er Beeld-werck in kan drucken.

NEemt twee pond As daer men het glas van maeckt, half so veel levende kalck, twe mingelen water, laet het twee derden-deelen versieden, steeckt'er dan een pluym in, soo ver als haer de pluyme stroopen laet, so is't genoeg; soo niet, so laet het noch langer sieden; na dat het een weynigh gestaen heeft, so giet'er het klaer af, in welke ghy uw schaeffel van hoorn twee dagen sult laten weecken, bestrijckt daer na de handen met olie, en kneed het tusschen de vingers als een deeg, en druckt'er daer na in dat ghy begeerd.

Eynde des tweeden Boecks.

Het natuurlijck TOVER-BOECK, Of SPEEL-TONEEL Der KONSTEN.

Derde Boeck.

I.

Om door een vlacke Spiegel boskruyd aen brand te ſteken.

OM dit in 't werck te ſtellen, ſo legt men op ſeeckere plaets het Boskruyd; neemt dan vijf of ſes vlacke Spiegels (na dat de Son ſwack of ſterck ſchijnd,) ſteld dan die ſoodanigh, dat de Son uyt yder Spiegel als in een punt van het kruyd komt te vallen, ſoo ſal al het bos-poeder in de brand vliegen; dit is bequaem om eenighe kruydhuyſen van den vyand in de brand te ſteken en te doen opſpringen.

II.

Een geschrift te schrijven, dat men in een Spiegel mackelijcker kan lesen als anders.

SChrijft een schrift met u linckerhand, soodanigh dat alle de letters verkeerd of lincks staen, soo sal men dat nauwelijcks konnen lesen dan met moeyte; maer indien men het voor een Spiegel houd, sullen alle de letteren sig recht en leesbaer vertoonen.

III.

Om in een Spiegel eenigh geschrift te doen schijnen, dat men in de Spiegel in een andere Tael sal lesen als'er geschreven is.

WAnneer men met een gewed heeft, dat men een Latijns woord sal schrijven en een Duyts of Frans in de Spiegel sal doen verschijnen, soo doet aldus: Neemt het woord *sol* of *sal, ave*, en diergelijcke, laet dit in een Spiegel vertoonen en in een andere wederom reflecteren, soo hebt ghy *los*, *las* en *eva*. Aldus maeckt het Hebreeusche woord *regel* in 't neerduyts *leger* uyt: aldus werd oock het heele Latijnse Vers omgekeerd.

Signa, te Signa, temere me tangis & angis.
Roma, tibi subito motibus ibit amor.

Anders gesien zijnde, werd als vooren gesien; en diergelijcke kan men meer practiseren.

Om

IV.

Om de vyand te verſpieden door middel van een Spiegel, als hy een half of heel uur verre van u is.

NEemt maer een goede vlacke Spiegel, hoe grooter dat hy is, hoe beter. Laet dan boven, onder en aen de rechter ſijde een lijſt maecken anderhalf duym hoogh, maer niet aen de lincker zijde, welk open moet blijven, houd dan de Spiegel tegen die ſtreeck daer de vyand leght, ſo kunt gy hem mackelijck ſien marcheren, ſchanſen maecken, &c.

V.

Om een ſchrift te maecken, dat men door middel van een Spiegel aen de wand kan leſen.

MEn maeckt eenige Romeynſche letteren die men in bort-papier uyt ſnijd, niet gelijck men die gemeenlijck ſchrijſt, maer verkeerd en avereghts om; hier door laet men het Sonne-ligt in een Spiegel ſchijnen, 't welck ghy wederom tegens een wand die beſchaduwt is kunt reflecteren. Deſe konſt en is van geen groot belangh, ten zy ghy het light heymelijck in een Kamer kunt doen komen, daer eenige luyden vergaderd zijn, waer van verſcheydene ſullen ſchricken als ſy dat ſien, niet wetende waer het van daen komt. Men

kan het oock by avond genoeghsaem doen door middel van een kaers.

VI.

Een glas, door welcke een Soldaet gesien zijnde, een gantsche Compagnie schijnd uyt te maken.

MEn maeckt glaesjes van ontrent een ducaton groot of wat grooter, dese werden met verscheyde vlackten geslepen, die rond of kantigh zijn, als men hier door een man siet, sult ghy daer door soo veel mannen schijnen te sien als 'er vlackten zijn: so dat, indien 'er veel vlackten zijn, oock veel persoonen gesien werden.

Indien men ook een Spiegel maeckt van sestien of meer vierkante of ronde stucken aen een gemaeckt, sult ghy daer in siende, uw selven soo dickwils sien als 'er stucken zijn.

VII.

Een vierkant kasjen te maecken van Spiegels, dat soo grooten glans van sigh geeft, dat een Arend daer niet op sal kunnen sien.

LAet een vierkant kasjen maecken ontrent twe spannen langh en een breed min of meer, laet het inwendigh soo onder als boven met vlacke Veneetse Spiegels bekleeden. Dit kasjen kan men nu voorts oppproncken met beeldjes, gesteenten, gout

gout en ſilver. Set dit kasjen dan in een kamer, rondom met Tapijten behangen, op dat men maer een vierkant gat ſie, ſet dan in het kasjen een was-ligjen te branden. So ſal het den onkundigen een groot wonder ſchijnen om de menighvuldige reflexien, daer een Arent niet op ſal kunnen ſter-oogen.

VIII.

Door een glas met water en een light een geſchrift van verre te leſen.

NEemt een klaer Criſtallijn glas, in forme van een bal, vult dat met ſuyver klaer water, en hanght het voor een brandend light, ſoo werd niet alleen de kamer daer door verlight, maer het light ſchijnd oock ſeer ſterck aen de wand die daer tegen over is, ſodanigh, dat men daer ſeer kleyn geſchrift by kan ſien te leſen. Dit groote light weten de graveerders, Goudt en Silver-ſmits, &c. ſig wel te nutte te maecken, om daer by te ſien.

IX.

Om by heldere Sonneſchijn de Sterren aen den Hemel te ſien.

DIt behoord tot de *Optica* of geſight-kunde. 't Is ſeecker dat een ſterck licht het ſwacke

verduyſtert, daerom werden de Sterren van de Sonne verduyſtert, om dat wy ſtercker van de Son als van de Sterren beſchenen werden. Om dan de Sterren te willen aen yemand vertoonen, moet men een ſeer diepe put maecken, en daer in klimmen, ſoo ſal men de Sterren aen den Hemel gemackelijck kunnen ſien.

X.

Om Hoorns in vormen te gieten als Loot.

NEemt Pot-as en levende Kalck, maeckt daer een ſtercke loogh af, zied dan uw ſchaefſel of vijlſel van Hoorns in deſe loogh, ſo ſal 't werden als pap, en wilt ghy hebben dat de ſelve eenige Verwe aenneemt, ſoo menght de ſelve daer onder.

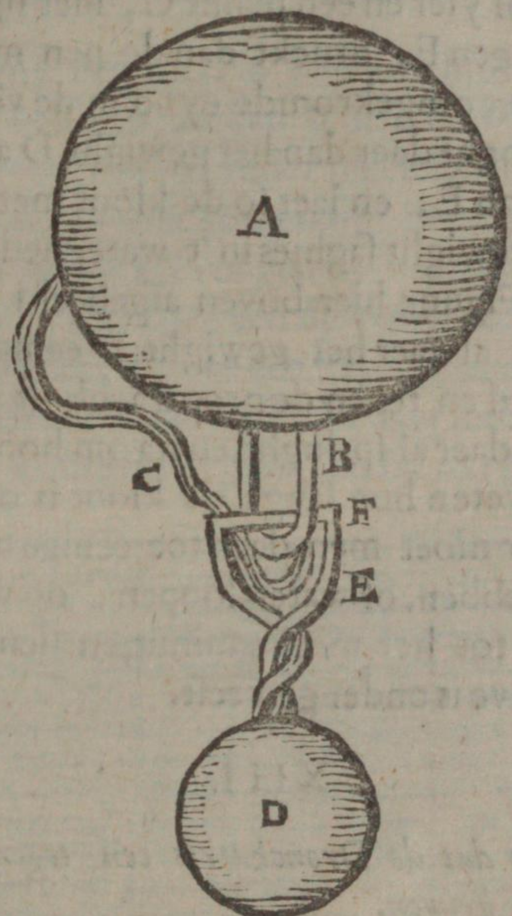
XI.

Om Silver ſchoon te maecken en te polijſten.

NEemt Sout en Wijn-ſteen van elks even veel, ſommige doen daer oock wat Aluyn by, koockt dit in regen-water, en ſmijt daer u Silver in, en laet het koocken, tot dat de meeſte voght vervlogen is, neemt dan u Silver uyt, welck heel wit ſal zijn, welck ghy dan ſult vrijven met een glat ſtuckjen ſtaels, dan ſal het Silver daer het gevreven is, glat werden en ſchoon.

XII.

Om de diepte van de Zee op alle plaetſen ſonder touw te meten.

OM dit te doen, ſo maeckt een Bol van Denne-boomen hout of Boogh-hout, of uyt eenigh ander light hout, gelijck A: Laet dan deſe kloot wel verniſt of met pek beſmeerd werden,

op dat'er geen water in en dringht, neemt dan een klont Loot of Steen, die ſwaerder is als de houte kloot, om de ſelve neder te halen: Laet dan aen de bal A een haeck gemaeckt werden B uyt koper of yſer en een penne C, met ſijn uyterſte omgebogen F, druckt dan de pen met u vingers door het omgekromde eynd in de voorſeyde haeck, hanght daer dan het gewight D aen, door des ſelfs oogh E, en laet ſo de kloot met ſijn aenhangende gewight ſaghjes in 't water neder dalen, gelijck de Figuur hier boven afgebeeld, tot de grond toe, alwaer het gewight D eenighſins gedruckt werd en tegen de grond aenboſt, ſoo dat de kloot A daer af ſpringht, en na om hooge drijſt; om nu te weten hoe lange de kloot is onder geweeſt, ſoo moet men daer toe eenige nette uurwerckjes hebben, of water-loopen, op welk men onfeylbaer tot het minſte minutjen ſien kan hoe lange de ſelve is onder geweeſt.

XIII.

Te maecken dat de Dronckaerts een tegenſin in het drincken krygen.

NEemt een Ael die levendigh is, en laet die in een mingele Wijn ſterven, geeſt dan die perſoon ſulcks te drincken, en hy ſal na die tijdt een walgh tegen den dronck hebben. Het zaed van Kickvorſchen in dranck gedaen is oock goed.

Om

XIV.

Om een heymelijcke Brief te schrijven, welcke indien se yemand leest, een heele andere sin uyt vatten sal, ten zy dat het hem geseght is.

SOoghy een Brief in 't heymelijck van eenige Houwelijcks-saecken schrijven wild, 't gene men begeerd dat een ander niet lesen sou, so maekt een Cirkel, in welcke men sijn heymelijcke saken schrijft; de Cirkel vol geschreven zijnde, soo set men eenige woorden aen de kant, vougen in form van een Brief, welcke een geheele andere sin hebben, op dat de Leser die (die daer niet van onderright is) kome te dwalen, als by exempel:

Waerde Vriend, 't gene : wäer vän wÿ : laestmael in 't byzijn van N. Negotiant t' savonts : gesproken hebben, is : ten vollen wel gesuccedeert, en niet on : aengenaem geweest, en 't ge : ne dat U E. te seggen had, van 't ge : ne U E. van ons pretendeerde : is ook toegestemt, ten anderen oock : sullen wy U Ed. ten vollen toe : laten, alles wat dienstig is toe te : staen, op dat wy na verloop van : 't jaer renten: ik en mijn vrou na : eenige tijdt een gewenst huwlijck : van onse Nigte Petronella Amora : mogen te gemoete sien, 't welk : mijn Swager mijn Schoonvader, als ook : alle mijn Vrinden eenparigh : wenschen. Weet ook dat de Boeren de pagt : hebben toe - ghestemt : en sullen dan haer geld tegen de Kermisse, : sonder de minste : fout te begaen, gewilligh opbrengen, om geen : ongenoegten te : maecken, over het gene daer ick laestmael af schreef : te toonen : dat zy eerlijcke luyden zijn, die men 't selve toevertrouwen mägh : weet dat Trijntje Goris onse Boers vrouw dood is Ick sal ten eersten schrijvens wachten. U Ed. verobligeerde Dienaer

DIONYSIUS CORNIGER.

X V.

Om alle geschrift uyt te doen.

MEnght des Somers Ceruys, met melck die uyt de groene Vijgeboomen loopt, en maekt daer kleyne koeckjes van, en in de schaduwe gedrooghd zijnde, stoot se dan, en doet 'er wederom melck van de Vijgen by, en doet dit so vier malen achter een. Als ghy de selve wilt gebruyken, soo maeckt de letteren een weynigh nat, en stroyt daer op van dit poeyer, op dat het over al daer aen kleve, laet het daer op leggen, ten minsten twaelf uuren, vrijft daer na de letteren met een fijn doeckjen van nieuw ruuw Lijnwaet, daer in Katoen, gelijck als tot een bal gebonden is.

XVI.

Een ander.

NEemt gemeen Sout, Sal Gemmæ, en Aluyn van elcks twee oncen, Salarmoniack vier oncen, menght het al onder een, en disteleerd daer een water uyt, welck als men het selve op het geschrifte strijckt, soo gaen de letters uyt.

XVII.

Noch een ander.

NEemt half Water, en half Sterck-water, menght dit onder een, en strijckt daer mede met een veertjen over het geschrift, so sal het uyt gaen, bewatert dan het selve met een ander veertjen en laet het drogen.

XVIII.

Om over uytgeschrapt schrift te schrijven.

ALs men eenig schrift met een penne-mes uytgeschrapt heeft, so kan men daer niet wel op schrijven, ten zy dat het vloeyd. Doch, om dit voor te komen, so neemt de fijn gestooten gomme Sandrak, of Jenever-booms gom, en vrijft die daer over, so kunt ghy na begeeren daer op schrijven. Sommige nemen oock wel gestooten Hars, maer die is wat geelder.

XIX.

Om een Brief of papier van den brand te bevrijden.

NEmt scherpe Wijn-Asijn en eyer-wit, mengt daer Quicksilver onder, en bestrijckt daer mede den Brief drie mael achter een, en droogt het elke reyse: schrijft daer na op dit papier, so sult ghy hem niet verbranden, ten zy hy seer lange in het vuur was.

XX.

Een swarten Brief met wit schrift te schrijven.

NEemt klaer water, tempert dat met eyer-doyeren, soo dat ghy daer mede schrijven kunt, geschreven hebbende, laet het droogen, bestrijckt dan den Brief met swarten inckt, droog zijnde is de selve niet leesbaer, schrabt dan met een penne-mes over het geschrevene, soo sal al het ey-wit af gaen en de letters sullen sich wit vertoonen.

XXI.

Om yemants handen bedriegelijck swart te maecken.

NEemt ghemeene Vitriool en Galnooten, stoot se tot een fijn poeder, neemt dan een handt-doeck, en vrijst de selve wel te degen met het selvige poeder; soo ghy nu yemants handen en aengesight wilt swart maecken, soo laet hem de selve wasschen, als hy sich dan drooghd, soo sullen de selve door dit poeder dat in de hand-doeck gevreven is, swart werden.

XXII.

Om ymant die men niet gaern aen de Tafel siet een pots te spelen.

WAnneer men yemand heeft, die buyten dat hy genoodight is u Tafel-vriend dagelijcks soeckt te wesen, so neemt de wortelen van *Arum*, in duyts *Kalf-voeten* geseght, en snijd die voor sijn plaets daer hy sit, over de Salade in plaets van Ajuyn of parey, en laet hem sulcks eten, so sal sijn mond soo brandigh heet werden, als of hy met spelden en naelden door-stoken wierd.

XXIII.

Om te maecken dat al wat yemand eet, bitter schijnd.

WAnneer ghy een panne-lecker aen u Tafel hebt, en om hem de spijse tegen te maken, soo wast u tafel-laken en servetten, en al wat op de tafel leyd met het assiedsel van Coloquinten, so sullen sijn handen, mes, tafelborden, en voorts al wat hy in de mond steeckt, bitter werden. Men kan oock het poeder van Coloquinten nemen en maecken daer de hand-doeck, servetten, en tafel-laken mede bitter.

XXIV.

Dat het gekoockte vleys bloedigh en wormachtigh schijndt.

OM sommige een walgh in het eeten te doen krijgen, so bestrooyd het gekoockte vleys met bocken-bloedt dat gedrooghd en fijn gestooten is, daer onder wat knipsel van dunne snaren mengende, so sal alles schijnen vol wormen en bloedigh te zijn.

XXV.

Om alderley soorten van Vogels te vangen.

SOo gy Vogelen met de hand wilt vangen, so neemt sulck zaet, als de Vogelen die ghy wilt vangen, eten; weeckt het selve in Brandewijn, en smijt het selve voor de Vogelen, soo sullen sy droncken werden en sich lichtelijck laten vangen.

XXVI.

Om letteren te schrijven, die niet gelesen kan werden ten zy het papier verbrand is.

NEemt seer stercken Azijn, beslaet het selve met het wit van een Ey, doet daer wat Quicksilver onder, en schrijft daer mede, soo sullen de letteren gelesen werden als het papier verbrand is.

XXVII.

Letteren die tegen de Kaers of eenigh ander light geleſen werden.

NEemt Ceruys en menght het ſelve met ſlijm van Gumme dragant, ſchrijft dan daer mede op wit papier, ſoo ſult ghy het tegen het light kunnen leſen.

XXVIII.

Eenige letteren die men heymelijck kan leſen.

SChrijft eenige letteren met Azijn of pis, en gedrooghd zijnde, ſult ghy daer niets van kunnen leſen, ten zy dat ghy daer ſwartſel of verbrandt papier over vrijft.

XXIX.

Om door Konſt des Nachts een Sterre te doen verſchijnen.

MY komt alhier te vooren, op wat-wijſe men een helder glinſterende Sterre by nacht kan doen verſchijnen in de Locht, ſodanigh dat de Menſchen daer een ſchrick van krijgen.

't Is niet onbekend dat 'er rot en vermolmt hout is, 't welck geſien zijnde in den duyſter, van ſigh een light geeft als een Ster; als men nu een touw

kon

kon ſpannen van het eene hooge huys tot het ander, en men een inſtrument practiſeerde daer die houte Mannetjes aen vaſt zijn met loot, en men daer een weynigh van dit hout aen vaſt maeckte, ſoude het ſchijnen, als of 'er een Sterre viel, dewijl het touw noch 't ander gereetſchap niet wel door de duyſterheyd kan geſien werden. Wanneer men dit hout boven aen het verhemelte van een Bedſtede of Ledekant vaſt maeckt, ſal het by nacht ſchijnen, of de bedſtede vol Sterren was. Als men dit dede in een Ledekant, daer men ymand vreemds liet ſlapen, ſoude verſchricken, ſoo ras als hy ſijn light uytgeblaſen had.

XXX.

Of Chriſtus wel drie dagen en drie nachten in 't Graf gelegen heeft.

DAer werd my toegeworpen, dat Chriſtus geen drie dagen en drie nachten in 't Graf gelegen heeft, dewijl hy Vrydaghs is gekruyſt en des avonds begraven, en is opgeſtaen des Sondaghs ogtens? maer ick antwoorde dat men de dagen en de nachten moet rekenen die by de *Antipodes* of tegenvoeters zijn geweeſt, ſoo ſal men de rekeningh wel vinden.

Hoe

XXXI.

Hoe van tweelingen d'een meer dagen leven sal als den anderen, alhoewel se gelijck geboren werden en gelijck sterven.

NEemt nu dat 'er twee tweelingen zijn d'ene hiet *Jan* d'ander *Pieter*, laten sy gelijck geboren zijn en gelijck sterven, soo segh ick dat het mogelijck is, dat d'een meer dagen leven kan als d'ander.

Laet dan *Jan* na Lapland reysen, en laet *Pieter* hier blijven, soo sal *Pieter* hier te Lande 365 dagen en nachten in een Jaer hebben, maer *Jan* in Lapland of Spitsbergen zijnde, sal maer een dagh en eene nacht in een gantsch Jaer gewaer werden, dewijl het aldaer een half jaer nacht en een half jaer dagh is.

XXXII.

Hoe men de voornaemste van een geselschap in een ronde Kamer aen een ronde Tafel plaetsen sal.

IN een kamer die rond is, heb ick eenige Heeren genoodighd, ick ben schuldigh een yder na sijn graviteyt te setten, en de Tafel daer sy sullen eten is rond: De vraegh is, op wat wijse ick een yder na sijn qualiteyt sal setten?

Om dit kluwen dan uyt de war te helpen, so

ſal men ſien welck den opgangh der Sonnen is, al-
daer ſal men den voornaemſten gaſt plaetſen, en
de andere aen ſijn linckerhand op order volgens
de loop der Sonne, dat is van het Ooſten na het
Zuyden, Weſten en Noorden.

Oock obſerveert men in het bouwen van Ker-
ken, dat men de Kerck in 't Ooſten ſal ſetten en
de Toren in 't Weſten. Oock ſiet men ſulcks an
de Altaren, dat ſe in de Kercken tegen het O-
ſten ſtaen.

Men ſet de voornaemſte Perſoon in de Winte-
tijd recht voor de ſchoorſteen, of recht tegens de
deur over, of daer de Spiegel hanght.

XXXIII.

*Welcke Stad men voor het midden des Werelds hou-
den ſal?*

DE Vrage is hier, welcke Stad of plaets het
midden des Werelds is? Maer ick antwoor-
de dat de Aerdkloot rond is, en by gevolgh ove-
al daer de voet des paſſers geſet en een cirkel ge-
trocken werd, daer het midden is, en ſal daer
met Uyleſpiegel antwoorden, als hy gevraeght
wierd welcke het midden des Werelds was: Ant-
woorde hy, daer ick ſta is het midden.

De Geeſtelijcke meenen dat dit de Stad *Jeru-
ſalem* is; want ſeggen ſy, als men een Kaert
neemt en de voet des paſſers in de Stad *Jeruſalem*
ſet,

-et, en een cirkel daer rondom maeckt, kan men de gantſche bewoonde Aerdkloot in een cirkel beſluyten.

XXXIV.

Om een Kettingh te maecken van ringen, die niet in malkander ſluyten, door de Magneet.

WAnneer men een handt vol yſere ringen heeft, ſchijnd het een Miraeckel, dat men die aen malkanderen ſouw doen hangen, ſonder die aen een te ſchaeckelen of te binden.

Men neemt dan een Magneet-ſteen, hier mede beſtrijckt men de ringen, ſo ſal d'eene ringh na d'andere toe vliegen, en alle aen malkanderen hangen. Dit kan men mede met naelden doen, die by vijf-en-twintigen aen een konnen hangen.

XXXV.

Te maecken dat een kleyn Scheepjen op het Water vare, daer men het gebied.

NEemt dan een kleyn Scheepjen een halve voet ontrent langh, ſnijd daer toe een houte Mannetjen aen 't roer; ſlaet dan aen het Roer verſcheyde yſere ſpijckertjes, die men juyſt niet en behoeft te ſien. Laet het Scheepjen dan varen, hebt dan een ſtock welcke aen het eynd een ſtuck yſer heeft, aen welcke de Magneet geſtreecken

is. Gebied dan uw Schipken te varen soo hier a
daer na toe, soo sult ghy met uw stock daer om
trent komende, het roer doen bewegen, en he
Mannetjen sal schijnen dese beweginge te maec
ken: 't welck aerdigh om sien is.

XXXVI.

Om by de Sonneschijn te weten hoe laet het is.

'tGEbeurd menighmael dat men in het Lan
is, en niet kan weten hoe laet het is. Hou
dan uw vlacke hand in de Sonneschijn op de Aer
de, maer de duym moet recht op naer om
hooge staen. Steeckt dan na de hooghte van
het uyterste des duyms een houtjen of yet
anders dat stevigh is in de Aerde, maeckt aen
het eynde van de schaduwe, die door de Son
van 't houtjen komt, om het houtjen een cir
kel met een touwetjen of draed, 't zy waer
ghy dat kunt bekomen. Meet dan van de schadu
we altijd twee vingers op den cirkel om, en maek
aen 't eynd van de vinger een merk-teken, soo sa
twee vinger breed altijd een uur zijn: En om di
des te beter te verrighten, is het best sulcks t'huys
eerst te proberen, op dat als men in 't Veld is,
men daer vast op magh gaen.

Om

XXXVII.

Om met een ſtroo-halm op de hand de uuren door de Sonneſchijn te weten.

IS een ſeer dienſtigh dingh, wanneer men op het veld elders buyten is, en geen klock of wijſer by ſigh heeft om altijd te weten hoe laet het is door de hand. Houd een ſtroohalm of yets anders ſoo langh als de voorſte vinger is, ſteeckt dat met ſijn eynd tuſſchen de duym en de voorſte vinger des linkerhands, ſtreckt dan die hand omgekeerd uyt, gaet dan tegens de Sonne met uw rugge aen ſtaen, wend en keerd uw dan ſo lange in de Sonne, tot dat de ſchaduwe van het houtjen onder de duym in de linie des levens ſijn ſchaduwe werpe, ſo ſal de ſchaduwe van de ſtroohalm de ſchaduwe aenwijſen. Want als het 6 uuren is, is 't de ſpits van de middel-vinger; 7 uuren des morgens en vijf uuren des avonds, is 't de ſpitſe des goud-vingers; 8 uuren des morgens en 4 uuren des avonds het eynd des kleynſten vingers; 9 en 3 uuren in 't eerſte lid boven op die vinger; 10 en 2 in den tweden vinger; 11 en 1 uur in den derden, en 12 uur in de volgende linie, welcke op de ſpitſe des vingers valt.

XXXVIII.

Een eeuwigh-duurenden Almanach.

DEſen Almanach werd aldus geſteld: Voor eerſt dan ſtel ick de Sondaghs letters welcke zijn volgende van yder Jaer in 't toekomende.

Sond. Lett.	*Jaren.*	*Jaren.*	*Sond. Lett.*
D	1682	1695	B
C	1683	1696	A G
		1697	F
B A	1684	1698	E
G	1685	1699	D
F	1686	1700	C B
E	1687	1701	A
		1702	G
D C	1688	1703	F
B	1689	1704	E D
A	1690	1705	C
G	1691	1706	B
		1707	A
F E	1692	1708	G
D	1693	1709	F E
C	1694	1710	D

Nu volgen de Maenden, dagen en Sondags-letters in haer order.

April

April.	*Sept.*	*Junius.*	*Martius.*	*Aug.*	*Majus.*	*Januar.*
30	30	30	31	31	31	31
			Novemb.			
			30.			
Julius.	*Dec.*		*Februarius.*			*October.*
31	31		28			31
			29			
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				
G	F	E	D	C	B	A
Sond.	*Maend.*	*Dinsd.*	*Woensd.*	*Donderd.*	*Vryd.*	*Saterd.*

Om nu te sien wat datum van het Jaer het is, soo weet men voor eerst het hoe veelste Jaer het is na Christi geboorte, als oock de Maend en dag der weke, als ymand dit in sijn hoofd heeft, kan hy lichtelijck te rechte komen.

By voorbeeld: Ick sie in de Tafel op het Jaer 1682 dat de Sondaghs letter een D is, soo ga ick met dese D en sie wat voor een dagh daer onder staet, soo bevind ick *Woensdagh.* Dan soo soeck ick de Maend in wat voor een regel hy staet, en bevinde in de sevende *October.* Nu weet ick ten naesten by of ick in 't begin, midden of eynde der Maend ben, en dewijl wy nu dit schrijvende

op het eynde loopen, en heden dinghſdagh is, ſo tel ick met mijn *Woenſdagh* daer de Sondaghs letter D op ſtond, en kom tot 21, welck is *Woensdagh*, 22 *Donderdagh*, 23 *Vrydagh*, 24 *Saturdag* 25 *Sondagh*, 26 *Maendagh*, ergo heden *Dingsdag* den 27 *October.*

Indien 't nu geheel aen 't eynd van de Maend is dat is den 31 October, en ick wil weten den hoe veelſten ick morgen kan ſoecken. So ſpeurd eerſt uw Maend op, die November is in de vierde rye of order. Dan ſoo kom ick wederom tot mijn Woenſdagh, die in de reecks van die Maend op 4 valt, ſoo tel ick voort tot het eynd welcke is Saturdagh, en keer my weder tot het begin, ſoo valt Sondagh op 1, want giſteren was het Saturdagh den leſten October.

Noch dien ick hier te ſpreecken van de Schrickel-Jaren, alwaer in de order twee letters gevonden werden: By voorbeeld, in 't Jaer 1684 is B en A twee Sondaghs letters, ſoo regeerd B alleen tot Maert en A begint met de Sondagh in Maert. Hier moet ſorghvuldigh op gelet werden, anders ſoude men lichtelijck konnen dwalen.

Hoe

XXXIX.

Hoe men een houte Manneken na Spangien, Italien, en andere geweſten ſenden ſal, en maecken dat het dadelijck weder kome.

MAeckt een Rockjen, dat ſoo wijt is dat men d'eene hand daer in ſteecken kan, maekt dan oock een houten Manneken, en 't hoofd daer van moet met een pinneken in den romp geſteken worden, dat men het daer uyt kan trecken; houd u dan of ghy de Bode wilt drinck-geld geven, ſteeckt den romp in uw ſack, doch ghy moet het hoofjen in een kleyne taſſe ſteken die in het rockjen gemaeckt is, keert dat rockjen dan dickwils om en de Bode is dan wegh: ſoo ghy dan hebben wild dat hy weder ſal komen, moet ghy dat hoofjen uyt de Taſſe krijgen, en laet het rockjen kijcken, dan is de Bode wederom gekomen.

XL.

Hoe men den Eyer-ſack ſal maecken.

MAeckt een ſack van drie ſtucken, tuſſchen de twee ſtucken moet men kleyne ſackjes maecken daer de Eyers in ſluyten dat ſe daer niet uyt vallen konnen, en ſteken dan de Eyers daer in, keert de ſack dan verſcheyden malen om, en men kan de Eyers niet ſien, voornamelijck als ſe

daer uyt komen ſullen, dan doet men Eyers uyt de kleyne ſackjes die tuſſchen het voeder ſitten, en dan kan je de Eyers d'een na den anderen ſeer gemackelijck uyt de ſack nemen.

XL I.

Hoe men alderhande coleuren van Lint uyt den mond ſal doen komen.

NEemt verſcheyden couleuren van Linten, van yder coleur twee ellen, rold dat rond in malkander, houd dat ſelve in u ſlinckerhand, wel bedeckt, en in de rechterhand een bal, doet dan als of ghy de bal in u ſlinckerhand neemt, en ſteeckt die Linten dan in uwen mond, en als ghy aen een van die eynde treckt, ſullen die t'ſaem gerolde linten d'eene voor en d'andere na, uyt de mond komen tot het leſte toe.

XLII

Om te maecken dat een deel Penningen uyt de mondt komen.

SNijd 30 of 40 ronde ſchijven van blick een weynig grooter als een Schelling, laet die allegaer hol opkloppen als kleyne Schotelen, legt die allegaer op malkanderen in uw hand, en ſteekt ſe ſoo behendigh als 't immer mogelijck is, in uw mond, ſo kan je die daer na malkander uyt halen.

Om

XLIII.

Om drie houte ballen aen twee linten te krijgen, alle vier eynden t'samen te binden, dat de drie ballen daer uyt konnen gedaen worden, sonder de linten los te maken, of de ballen te beschadigen.

LAet by een draeyer 3 houte ballen draeyen, en laet door yder bal een gat booren, neemt dan 2 eynden van 't lint, maer neemt het dubbeld, en steeckt het in 't midden daer het te samen gebonden is door d'eene bal, en doet dat dan daer het lint dubbeld is, opend en steeckt dan dat andere door het geopende, treckt dan een lint met het ander in die bal, soo is 't of daer twee enckelde linten door heen steken, bind dan die twee eynden die in de hand zijn, treckt dat lint dan stijf aen, soo springen die ballen los, en de linten blijven heel.

XLIV.

Hoe men een lint aen stucken kan snijden en weder heel maecken.

NEemt een lint dat twee ellen langh is, houd in yder handt een eynd, vat het daer na in 't midden, en als men het wil door snijden, soo moet men het middelste subtijl laten vallen, en het eynde aentasten; als het doorgesneden is, soo houd

houd u als of ghy een poederken uyt u ſack neemt om te ſtrooyen, en ſteken het eynde in uw ſack, dan is het lint weder heel.

XLV.

Hoe men een leuye Maegd wacker maeckt, of dat hem ymand moet krouwen als of hy't heele Lijf vol Luyſen heeft.

KOopt in den Apotheeck Pluym-Aluyn, ſtoot het kleyn, ſtrooyd dat ymant in de neck, of in 't bed, ſy konnen niet ruſten, of ſy moeten ſich altijd krouwen.

XLVI.

Om te maecken dat ymant al de Honden ſullen bepiſ-ſen die op de ſtraet loopen.

BEſtrijckt den genen die gy wilt bedriegen, de ſchoenen met een Bockinghs of met een Haringhs hoofd, ſoo ſullen alle honden die daer aen ruycken haer bepiſſen, dat ſeer belachelijck is om te ſien.

Om

XLVII.

Om een Kaert te doen uytnemen, en na dat men se gesien heeft, onder d'andere Kaerten te steken, en wel onderstekende, hem drie Kaerten te toonen, daer sijn Kaert niet in sal zijn, en dan noch eens siende, sal men sijn Kaert daer onder vinden.

GHy sult het eerste Spel doen als ick u dat getoond hebbe, ende als ghy de kaerte gevonden sult hebben, sult ghy die voor al d'andere kaerten steken, makende dat se wat voor uyt steekt uyt d'andere kaerten, en daer na sult ghy 'er een andere kaert voor aen steken die de andere kaerten gelijckt, daer naer sult gy hem de selve kaert toonen die 'er voor is, en hem vraghen of dat de kaert is die hy uyt nam, en hy neen seggende, sult ghy de Kaerten om leegh houden, en sult met een knaphandigheyd sijn blad uyt nemen, het welcke het tweede is, en een weynigh uyt alle de andere Kaerten uyt steeckt, leggende dat so bedecktelijck op Tafel, en daer na ondersteeckt wederom de kaert, en gy sult hem vragen of dat de kaert is die hy uyt nam, en hy sal neen seggen, dan sult ghy die kaert oock op de tafel leggen, bedeckt by d'eerste kaert, hem noch toonende een ander blad, vragende of hy die uyt nam, en hy sal neen seggen, dan sult ghy dat blad oock by d'andere 2 leggen, en daer na alle 3 de kaerten

om-

omkeerende sal hy de kaert sien die hy uyt trock, en 't sal wonder om te sien zijn

LXVIII.

Om eenige hoopkens met de kaerten te maecken, en daer na siende de kaert die onder de hoopkens zijn, sullen 't alle geblicken of leege bladeren zijn, te weten, in sulcker voegen als ghy se sult begeeren.

GHy sult al de kaerten nemen, en de geblicken sult ghy een weynigh van onder en boven korten, als d'ander kaerten vallen, en de kaerten dat geen geblicken en zijn, sal men een weynigh van de sijden af snijden op dat se wat smalder als d'andere vallen, daer na die wel onder stekende, sult ghy 'er soo veel hoopkens van leggen als uw goed dunckt, en willende dat 'er altesamen geblicken zijn, sult ghy de kaert de breede af leggen, in 't leggen van de hoopkens, en willende dat het al leege Kaerten zijn, sult ghy de kaerten na de lenghte af nemen in 't maken van de hoopkens, ende ghy sult het in 't werck sien wonderlijck en fraey.

Om

XLIX.

Om ymant een Kaert in handen te geven, dewelcke hy omkeerende, bevinden sal een ander te wesen.

GHy sult het boven gemelde eerste spel doen als ick u wees, en na dat gy de Kaert gevonden sult hebben, sult ghy se voor alle andere stellen, en maken dat het tweede blad dat achter aen de kaert staet, een lutjen boven d'andere kaerten uytsteeckt, dat met 'er hand bedeckende, daer na sult ghy hem d'eerste kaert toonen, hem vragende of dat de kaert is die hy uyt trock, en hy sal ja seggen, en in 't om leegh doen van de kaerten sult ghy hem in handen geven dat blad dat een weynigh buyten d'andere kaerten uyt steekt, hem seggende dat hy 't vast houd, en een wijle tijds sult ghy hem dat laten toonen; en hy sal vinden dat 't een andere kaert is, en seer verwonderd blijven.

L.

Om ymand in handen te geven een koningh van een verwe, en daer na dien toonende, sal hy vinden eenen anderen te wesen.

GHy sult een Koningh nemen van wat verwe dat ghy wil, en sult hem in 't midden in twe snijden midden door 't lijf, daer na sult ghy eenen ande-

anderen Koningh nemen, en op dien dat lijf dat in twee gesneden is, leggen dat in 't midden met de vinger bedeckende, op dat hy denckt dat het dien Koningh is, daer na sult ghy hem dien Koningh langhs de voeten doen nemen, hebbende de helft onder u hand, en nemen soo verborgen dat hy die niet gewaer en worde, daer na doende hem dien om keeren, sal hy hem van een ander couleur bevinden, en seer verwonderd blijven.

L I.

Om een kaert op een Tafel te doen wandelen.

DIt spel en sal men niet als by nacht kunnen doen, want ghy sult moeten een Vrouwe-haer hebben wel dun en langh, dat men 's nachts niet sien en kan, en knopen dat aen een van uw wambus knopen, met een eynde, en met den anderen sult ghy een knoop maken, en daer wat Was aen doen, en ymand een Kaert daer laten uyt trecken, soo sult ghy met knaphandigheyd het eynde van 't hayr nemen, daer 't Was aen is, en ghy sult u de Kaert weder doen geven, die daer uytgetrocken was, en dan sult ghy 't hayr aen de Kaert op de Tafel doen, en aldus soo ghy u van de Tafel begeeft, sal u de Kaert na volgen, en de gene die het sien, sullen sich daer over seer verwonderen.

Om

LII.

Om door een brandende Lonte te weten wat uur het is.

WAnneer een Soldaet op de Schildwacht ſtaet, en geen uuren kan hooren ſlaen of geen horologie kan ſien, ſoo kan hy evenwel het uur door middel van een Lonte komen te weten. Steeckt dan uw lonte aen op die plaets daer ghy het uur kunt weten, en merckt hoe verre dat uw lont in een uur afbrand: Dit wetende, ſult ghy naeſt gewaer kunnen werden op uw ſinternel-huysjen hoe veel uuren ghy daer geſtaen hebt, als ghy maer acht geeft hoe menighmael de lont ſulcke ſtuckjes verminderd is, als uw in dat uur afbrande.

LIII.

Om houte Mannetjes te maecken die boven van een geſpannen touw na beneden af loopen.

IS een ſonderlinge Kinder-vreughd, wanneer ſy elders hoogh een touw ſpannen, en op de Aerde vaſt maecken, en dat ſe daer op een houte Mannetjen ſtellen, die aen elcke ſijde een looden koegel heeft, daer van neer laten lopen.

Het touw dan dus geſpannen zijnde, maecken ſy dat aen beyde ſijden een lode kogel is gemaekt, in dier voegen als het Mannetjen van boven naer

om laegh komt, het recht op blijft ſtaen, en door deſe kogels in balans gehouden werd. Dit is voor den onkundigen aerdigh om ſien. Wanneer ſy in de hooghte zijn en noch ſtil ſtaen, maeckt men daer een kleyn Mosketjen aen, 't welck aengeſtoken zijnde en afgeſchoten, ſal het Mannetjen terſtond van boven na beneden af loopen.

LIV.

Met vijfderley gewighten allerley laſt te wegen van een pond tot 121 *toe.*

YMand wil niet meer hebben dan vier gewighten, waer mede hy van een tot 40 kan wegen: ſoo moet ſijn eerſte gewight een pond wegen, het tweede 3 pond, het derde 9 pond, en het vierde 27 pond.

Indien hy nu een pond wegen wil, ſo heeft hy een pond. Wil hy 2 pond wegen, ſoo legt hy in d'eene ſchale 3 en in d'andere een pond. Wil hy vier pond wegen, neemt hy 3 en een, voor 5 pond, leght hy in eene ſchael 9 en in d'andere ſchael drie en een, en aldus vaert hy voort tot veertigh toe.

Wanneer men oock met weynigh looden van 1 tot 32 wil wegen, moet men oock vier gewigten hebben. Het eerſte zy een loot, het tweede drie lood, het derde negen lood, en dewijl 9, 3 en een doen 13, ſulcks van 32 geſubſtraheert

kom

komt noch 19, ſijnde het gewight des vierden wights.

Met 5 gewighten kan men van 1 tot 100 toe wegen. Het eerſte zy een pond, het tweede drie pond, het derde negen pond, het vierde 27 pond, deſe maken te ſamen uyt 40 pond, en van 100 ge-ſubſtraheert blijſt 60, zijnde de ſwaerte des vijf-den gewights. Indien men dan alſo voort gingh, en na 60 nam noch 81, ſoo kan men van 1 tot 121 pondt wegen: Aldus kan men verder en ver-der gaen.

LV.

Hoe een kind en een ſterck Man aen een ſtock een groote laſt dragen kunnen, en dat ſe beyde na haer ſterck-te dragen.

LAet de ſtock die ſe dragen ſullen ſes voeten langh zijn, en't gewight dat daer aen gedra-gen werd, vijftigh ponden zijn; indien dit ge-wight nu recht in't midden hingh, ſouw de jon-gen te ſwaer dragen: wat raed nu om deſe jongen te verlichten; ſchuyft dan het gewight twee voe-ten van het midden des ſtocks na de Man toe, ſoo ſal het de Jongen veel lichter konnen dragen als te vooren.

LVI.

Een ſtock of groote mergh-beenen op twee ſtroohalmen ſtucken te ſlaen.

LAet twee perſoonen elck een ſtroo-halm dubbeld te ſamen vatten, leght de ſtock dan met beyde ſijn eynden op de ſtroo-halmen, ſlaet dan daer midden op, ſo ſal uw ſtock in ſtucken ſpringen. Sulcks kan oock aen de Tafel met groote mergbeenen gedaen werden, wanneer men die met de rugh van een mes reght in 't midden raeckt.

LVII.

Om drie of vier honderd pond Steens op ſijn buyck te konnen doen in ſtucken ſlaen.

MAer als men conſidereert dat des buycks pens-ſack als een blaes opgeſpannen is, en een opgeſpannen blaes wel duyſend pond gewigts van nooden heeft, eer hy ſal ſtucken berſten, ſal men oock lichtelijck konnen beſeffen, dat vier honderd pond ſteens ſonder groote ſwaerte of beſchadigingh te hebben, op de buyck kan geleght en in ſtucken geſlagen werden.

Om

LVIII.

Om te doen schijnen dat een Ey over de Tafel gaet.

BLaest een Ey gantsch uyt, dat 'er niets in en blijve, laet dan een Bloed-suyger in het Ey kruypen, stopt het gaetjen met wit Was wederom toe: dewijl de bloedsuyger geen loght kan krijgen, sal hy een tijd langh sigh in 't Ey om en om bewegen, soo dat het de omstanders sal schijnen dat het Ey sigh bewege.

LIX.

Om een Ey van een Tafelbord in een glas te brengen sonder aenraecken.

NEemt een houten tafelbord, leght hem op de kant van een Tafel, soodanigh, dat hy daer byna half af is; set in 't midden van dat Tafelbord een glas, op het glas weder een houte tafelberd, en op het berd een Ey. Neemt dan een besem met een stock daer in, set hem onder dight aen de Tafel, aen de sijden daer het Tafelbord leght, treed daer met de voet sterck op, en slaet met des selfs stock eenige reysen tegens de Tafel, soo sal het onderste en het opperste tafelbord van de tafel vallen, en de Roemer sal op de Tafel staen met het Ey daer in.

L X.

Voorseggingh van regenachtigh weder.

WAnneer de *Vergilien* des oghtens met een beswalkten Hemel neder dalen, sal het een een regenachtige winter wesen: Maer indien het schoon weder is, een scherpe Winter. Also oock de deurgangh van *Venus* en *Mars* door de *Pleiades*, voorseyd eenige regendagen. *Saturnus* oock met sijn lichaem of stralen na den Beer hellende, dreyght het selvige.

L XI.

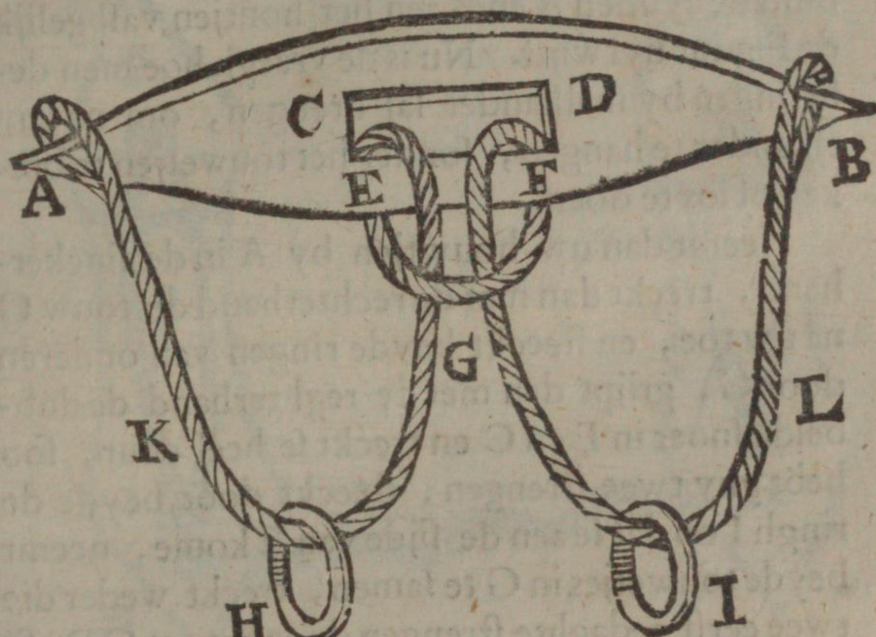
Om een penningh met een sonderlinge behendigheyd in een glas te slaen.

SEt op het midden van een banck een glas, legt daer een houte tafelbord op, set daer wederom een glas met een berd op, doet dit tot drie malen toe, dat drie tafelborden en vier glasen op elkander staen; neemt dan een neusdoeck of een kleyn Servetjen, 't welcke ghy langhwerpigh sult te samen winden ontrent een spanne langh, onder wat plat, en boven wat spits, soodanigh dat het in het bovenste glas kan gesteken werden. Steeckt het dan reght over eynde in het glas, en leght boven op de spitse een penningh: Neemt dan een middelmatige stercke stock, doet dan met dese stock een geswinde streeck aen dit doeckjen van

boven na beneden, ſo moet het uyt het glas ſpringen en de penningh daer in vallen.

LXII.

Een ſpel met twee ringen aen een touw dat ſeer aerdigh is.

DIt is waerlijck een ſoet kunsjen, dat in 't eerſte aenſien onmogelijck ſchijnd.

Neemt dan een planckjen van een doos, ſo dik als een rugge van een mes, en ontrent een ſpanne langh, ſnijd het dan op die wijſe gelijck als de Figuur uytwijſt: maeckt in 't midden een vierkant langh-

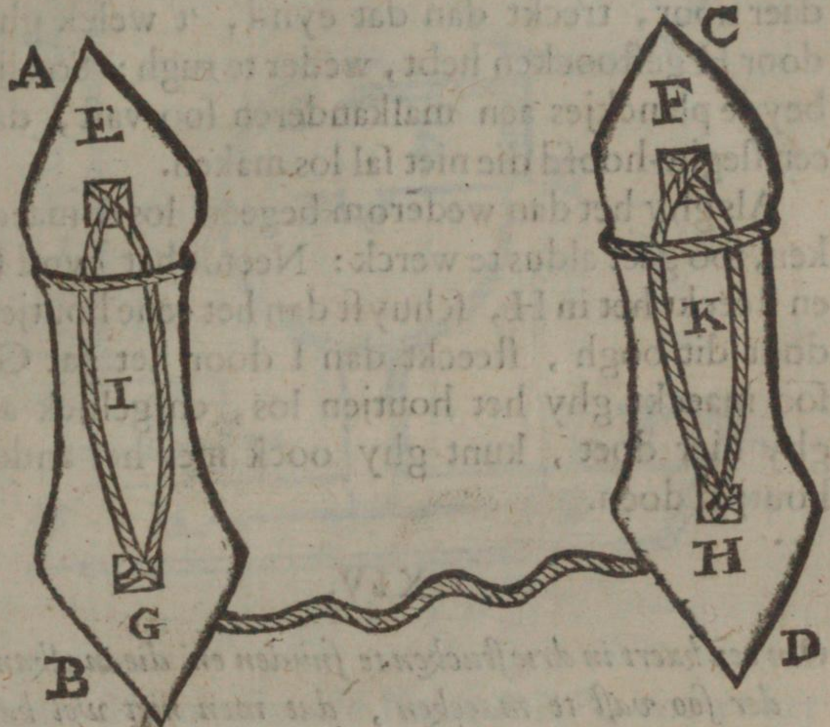
langhwerpigh gaetjen C D, ſoo groot ontrent dat 'er de ringen niet door en konnen komen. Dan ſo neemt men een touwetjen dubbeld A K G L B, ſteeckt die van vooren door het gat C D dobbeld, dat is in 't midden toegevouwen gelijck ghy in G ſiet, ſteeckt dan de twee eynden A en B door G, en doet aen elck eynd A en B een ringh H en I, bind de eynden A en B aen het houtjen vaſt gelijk de Figuur uytwijſt. Nu is de vraegh hoe men deſe ringen by malkander ſal brengen, om nevens elkander te hangen, ſonder het touwetjen te breken of los te doen.

Neemt dan uw houwtjen by A in de linckerhand, treckt dan met de rechterhand de touw G na uw toe, en ſteeckt beyde ringen van onderen door G, grijpt dan met de reghterhand de dubbelde ſnoer in E en C en treckt ſe heel deur, ſoo hebt ghy twee ſtrengen, ſteeckt door beyde de ringh I op dat ſe aen de ſijde van E kome, neemt beyde touwetjes in G te ſamen, treckt weder die twee eerſt gedaghte ſtrengen door het gat C D, ſo ſullen de ringen by elkander zijn.

Om

LXIII.

Om twee planckjes door een touw ſoo vaſt aen een te verſtricken, dat ſe nauwelijcks konnen los gemaekt werden.

NEemt twee planckjes, ontrent ſo dick als de rugh van een mes, een ſpanne langh, geſneden op die wijſe als deſe Figuur uytwijſt.

Neemt dan een touwetjen ontrent een elle lang, aen beyde eynden een groot oogh als een vinger langh. Steeckt dat een eynde van vooren door E, ſtroopt dan het oog over het bortjen gelijck als I, ſteeckt

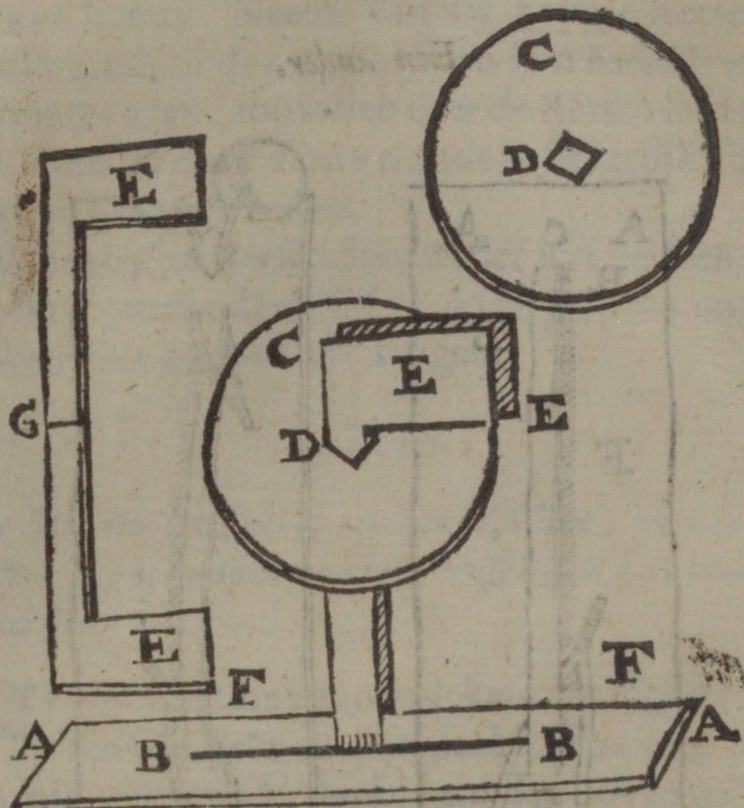
ſteeckt dan het ander eynd van het touw met ſijn oogh door G van vooren; neemt dan het ander houtjen en ſteeckt het ſelfde eynd door H van onderen deur, en van vooren door F wederom uyt. Slaet dan dat oogh over C, en ſteeckt de ſelvige door H weder uyt: Steeckt dan het houtjen A B daer door, treckt dan dat eynd, 't welck ghy door H geſtoocken hebt, weder te rugh: So zijn beyde planckjes aen malkanderen ſoo vaſt, dat een ſleght-hoofd die niet ſal los maken.

Als ghy het dan wederom begeert los te maecken, ſoo gaet aldus te werck: Neemt het eynd K en ſteeckt het in H, ſchuyft dan het eene houtjen door dit oogh, ſteeckt dan I door het gat G, ſoo maeckt ghy het houtjen los, en gelijck als ghy hier doet, kunt ghy oock met het ander houtjen doen.

LXIV.

Om een kaert in drie ſtucken te ſnijden en die in elkander ſoo vaſt te maecken, dat men niet wel kan uyt een krijgen.

SNijd dan een reepjen van een kaerte-blad, ruym een vinger of anderhalf breed A A, geeſt daer over langhs een ſneede B B, ſnijd dan een rond als C C met een gaetjen daer in. Snijd dan noch een ſtuck op de ſelve wijſe. Nu is de vraegh hoe ick die aen malkanderen krijgh? Doet dan aldus:

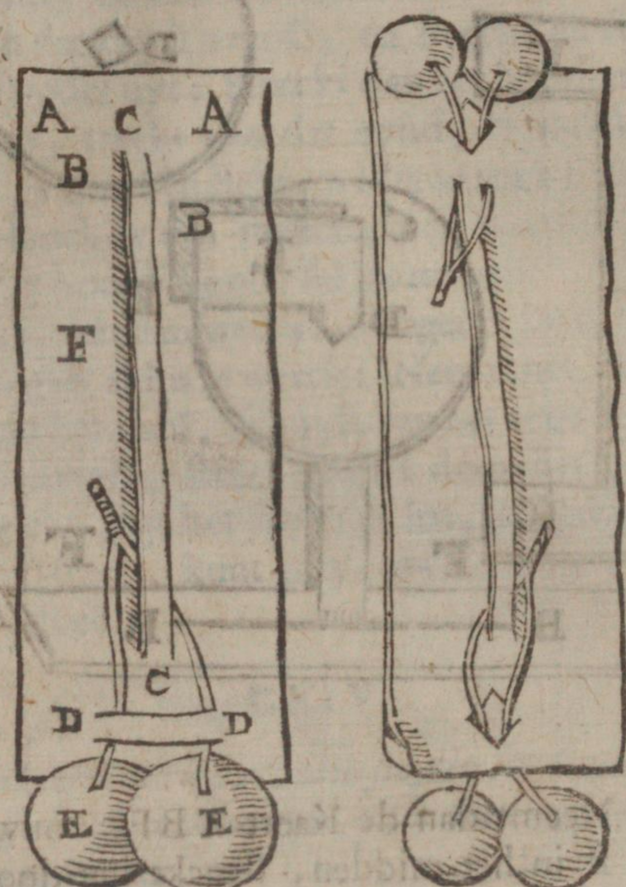

aldus: Neemt dan de Kaert A B F, vouwt het deel F F in het midden, steeckt het door het gat D van de kaert C, vouwt dan E E in 't midden met G geteyckent dobbeld, steeckt dan het eene eynd door F in 't gat D, so sult gy G stekende in F lichtelijck door het gat D konnen trecken; 't welck seer raer is voor d'onkundige. Wilt ghy het nu weder uyt malkanderen doen, soo steeckt F F wederom door D, so sult ghy E weder konnen los maecken.

Een

LXV.

Een ander.

NEemt een kaert A, maeckt daer in twee ſneden BB, die van boven naer om lage gaen, ſoodanigh, dat het ſtuck kaert CC daer vaſt in blijve, ſnijd dan noch twee ſneedjes DD. Nu is het een kunſt om een koppel Kerſen daer aen te hangen. Neemt dan CC, vouwt dan in 't mid-

midden F, ſteeckt dat door C dat het by G weder uyt komt. Neemt dan uw koppel Kerſen, ſteeckt die door de toegevouwen F en haeld F wederom te rugge, ſoo ſullen daer de Kerſen in hangen, die daer door d'onwetende beſwaerlijk konnen uyt gedaen werden.

Wilt ghy de Kerſen daer weder uyt hebben, ſo ſteeckt F weder door CG, en ghy ſult ſe ongebroken daer konnen uyt krijgen.

LXVI.

Een Mes met ſijn ſpits op een kan te ſtellen, en't ſelve door het open doen van het deckſel in de kan te doen vallen.

NEemt een tinne kan welckers deckſel toe gedaen is, ſteld op het deckſel een mes met ſijn ſpits over eynd, houd hem dan boven op het deckſel met de voorſte vinger van de linckerhand, grijpt dan met de vier vingeren des reghterhands het oor van de kan, en de duym op het lit des dekſels, maeckt dat het deckſel dan met een vaerdigheyd open gheraecke, ſo valt het mes omgekeert met ſijn heft in de kan.

LXVII.

Een tafelbord met twee vlacke handen in't midden ſterck gehouden, met twee vingers uyt de handt te ſlaen.

LAet yemand met beyde ſijn uytgeſtrekte handen een houten Tafelbord recht in 't midden ſterck vaſt houden. Staet dan recht tegens den houder over, ſlaet dan uw lincker vinger op het Tafelbord, en de reghter onder, ſlaet dus beyde de vingers geſwind daer tegen aen, ſoo ſal hy het Tafelbord laten vallen.

LXVIII.

Een Tafelbord door een ander Tafelbord van de Tafel te ſlaen, daer doch geen van die aengeroerd werd.

A B C

O O O

LEgt drie Tafelborden van hout op een Tafel naeſt malkanderen als A B C: Laet dan ymand de hand op het middelſte berd leggen, en dat ſoo hard houden als het mogelijck is. Als dit nu

nu aldus gehouden werd, ſoo ſtoot het berd A geſwind en ſterck tegens B, ſoo ſal het berd B van de tafel af vallen. Hier aen ſiet men dat geſwindheyd voor ſterckte gaet.

LXIX.

Of drie ſchijven in een rye geſteld, van een kanonſchoot gelijckelijck konnen geraeckt werden?

INdien daer drie ſchijven op een linie geſteld, alle van eenderley groote en de eerſte door het geſchut getroffen wierd, ſouw hy niet door de voorſte in de middelſte en achterſte geſchooten werden, maer door de voorſte over de middelſte en treffen de achterſte, want de kanon-ſchoot gaet booghs-gewijs.

LXX.

Een Ey boven op ſijn hoofd te konnen ſieden en koken.

NEemt een nieuwbacken brood ſo heet als het uyt den oven komt, ſnijd het midden door, dat'er een gat in zy, doet daer het Ey in, en ſet het brood weder aen malkander, doet het in een korfjen ſet het op uw hoofd, ſoo ſal het Ey gaer werden.

LXXI.

Een brandende kaers omgekeerd in sijn hand te konnen houden sonder sigh te branden.

NEemt een brandende kaers tusschen uw vingers dight aen het lemmet, keerd uw hand met de kaers dan om, indien ghy nu de hand stil houd, sult ghy uw verbranden, maer die geduurigh bewegende, soo sult ghy daer geen nood af hebben.

LXXII.

Om ymand by nacht te doen schijnen dat 'er spoock is.

KOopt eenighe Kreeften, steld op elck een was-lighjen, laet se aldus in een Kamer of Thuyn loopen, soo sal men meynen dat het spoock is.

Item: Neemt Rapen, maeckt daer een figuur van als een Doods-hoofd, hanght die op een Kerckhof over eenigh licht dat in de Aerde staet, so sal de verbygaende vervaert werden en meynen dat het Doods-hoofden zijn die daer spoocken.

LXXIII.

Om een Mortier van tien pond, door middel van een Wijn glas op te lichten.

NEemt een metalen Mortier, ſet die om met ſijn bodem om hoogh, maeckt dat de bodem effen is, ſonder eenige bulten of oneffenheden. Laet deſe Mortier van acht of tien pond zijn. Maeckt dan een deegh, gelijck men neemt om de diſteleer-glaſen te lutteren, maeck dan op de bodem des Mortiers een walletje met dat deegh ſoo groot in 't ronde ontrent dat 'er de Roemer of Wijn-glas in paſt: Neemt dan een brandend papier, ſteeckt dat in de Roemer, en ſet die verkeert op de Mortier, en beſtrijkt hem rondom toe met het deegh, ſoodanigh dat 'er de minſte lught niet in en kan komen. Als nu het papier ophoud te branden en de Roemer koud is geworden, ſult ghy by het glas, lichtelijck de Mortier konnen opbeuren; ſoo niet, komt ſulcks by verſuym dat het deegh niet behoorlijck aen de Roemer is geleght, en de lught in de Roemer gekomen is.

LXXIV.

Een aerdigheyd om een kaerte-blad van sijn plaets t doen komen, sonder die aen te raken.

NEemt een Kaerte blad en wed met ymanc van uw geselschap, dat ghy eenighe trede van het kaerteblad sult staen, en dat 'er een ande soo na by sal blijven, dat hy 'er sijn hand bover op kan houden, doch het blad niet aenraecke, sul lende den bystaender een teken geven, wannee gy na het blad wild vatten. So het wedden nu ae gaet, soo maeckt alle deuren en vensters van d Kamer toe, in welcke ghy het sult doen, mae laet alleen een venster open staen. Leght dan da kaerte-blad in 't opene venster, dat het half o het venster-raem legge en half afhange in de ka mer; laet dan ymand by het kaerte-blad staer aen de zijde, met sijn hand daer over, niet op maer een spanne of twee hoogh daer van. Staet g dan na de deur, en seght dat ghy hem een teker geeft, dat het blad by uw sal komen, mit soo doet de deur open, soo sal de loght en de winc het kaerte-blad ten venster uyt waeyen, en ghy by de trappen eer zijnde, sult het eerst kunner krijgen, en den wedder met d'oppasser sal uytge-lachen werden. 't Is een bedrogh maer aerdigh in een geselschap.

Om

LXXV.

Om sonder opening van een vat te weten hoe veel Wyn of Bier daer in is.

MEn pleegh met de vingers aen de vaten te kloppen en daer door te weten hoe verre dat de Wijn of het Bier afgetapt is.

Maer ick sal hier noch een andere wijse te berde brengen, waer door men met het gesight sien kan, hoe veel Wijns in 't vat is sonder het te openen. Neemt dan een lange glase pijp, maeckt daer onder aen een leere pijp die mede om de kraen vast sluyt, soodanigh, dat 'er geen voght door kan dringen. Dit gedaen zijnde, houd de glase pijp recht over eynde, en doet de haen open van het vat, soo sal de Wijn of Bier in de glase pijp soo hoogh loopen als hy in het vat is. Indien het vat half vol is, sal oock de pijp half vol loopen.

LXXVI.

Een glas vol wyn of water hebbende soo vol te doen dat 'er geen druppel meer in kan, daer noch boven dien eenige Ducaten in te laten vallen.

LAet een beker of glas so vol Wijn, Water of yets anders gedaen werden als het gaen kan, ja dat 'er niet een droppel meerder in kan gaen; steeckt dan daer boven in 't midden noch een Du-

caet in, ſoo ſal hy ſonder het voght te doen uyt loopen te gronde gaen; dit kunt ghy met drie, vier of meerder proberen.

Nota: Hoe grooter en wijder het glas is, en de voght dicker, hoe meer Ducaten dat ghy 'er in ſult ſteecken. So dat men in een tobbe met water, dickwils acht of tien pond noch ſouw kunnen doen ſonder dat ſe ſtorten ſouw.

LXXVII.

Om te maecken dat roode en witte Wijn onderſcheydentlijck in een glas geſien en gedroncken werde.

SChenckt dan in een gemeen glas den witten Wijn, en in een nauw gehalſt glaesjen den rooden Wijn, houd de mond van dat glaesjen met de duym toe, en houd het alſo omgekeert in het glas met witte Wijn, doet dan uw duym wegh, als de mond van dat glaesjen de bodem raeckt, en laet de roode alſoo ſaghjes daer onder loopen, ſoo ſult ghy den witten boven ſien en den rooden onder; maer om dit wel te doen, meen ick dat men ſulcks beter met een Wijnverlaters pomp ſouw doen, welcke boven toe gehouden werd, tot dat hy in de grond van het Wijnglas komt, en daer zijnde boven open gedaen werd.

LXXVIII.

Een glas met water aen een touw te hangen, tegen welcke geslagen zijnde, het water niet neder valt en het glas niet breecke, en het water om het glas vloeye sonder storten.

ALs men dit yemand eerst seght, schijnd het een wondere saeck te zijn, maer bekend zijnde, laght men daer mede.

Neemt dan een glas met water, doet die in een kalver of verkens blaes, bind die dight toe, en hanght hem op; daer tegens geslagen zijnde, sal het water uyt het glas rondom de Roemer loopen het glas niet breecken, en het water niet neder storten op de aerd. Let wel dat de blaes diend opgeblasen te zijn.

LXXIX.

Waer uyt alle dingen bestaen?

DIt vraeghd men in een geselschap om, d'een sal seggen God, een ander d'Elementen en soo voorts, als ghy haer nu langh genoegh opgehouden hebt, soo is de geheele geheymenisse het ABC, door welcke alle geheymenissen geopenbaert werden.

LXXX.

Om een houten Mannetjen op het water te konnen doe. gaen.

NEemt een blockjen een ſpanne lang, maeck dat onder hol, en giet 'er loot in, of doe 'er een ſteen aen: Laet dit blockjen boven pla zijn met een kleyn planckjen, ſet daer een Man netjen met een vaentjen op, dat het daer op vaſ zy, en ſet ſulcks in 't water, ſoo ſal het door he vloeyen van het water voortgedreven werden er niet vallen, 't welck een aerdigh ſpulletjen voor de Jongens is.

LXXXI.

Om een ruyme tijdt onder Water te kunnen gaen.

IS't dat ghy eenige tijd in 't water wilt gaen, ſoo ſtopt uw ooren toe, en neemt een ſwaren ſteen ſoo ſwaer als ghy in 't water houden kunt, gaet daer mede onder het water, met opgeblaſen kaec-ken en toegenepen oogen; alſoo ſult ghy een ge-ruyme tijd onder het water kunnen blijven.

Om

LXXXII.

Om vierderley of meer dranck in een glas boven malkanderen te doen ſtaen.

GIet in een langhwerpigh rond glas twee vingeren hoogh met melck, giet daer een weynigh Olie over, neemt dan een ſtuckjen broodt ſoo rond als het glas is, leght dat op de Olie, ſulcks kan men oock wel met een papier doen. Giet hier nu wederom Bier op, en doet weder Olie, &c. daer op; dan kunt ghy daer roode en witte Wijn, &c. op gieten, ſoo lange tot het vol is.

LXXXIII.

Om levende Kreeften ſoodanigh rood te maecken of ſe gekoockt waren.

BEſtrijckt de Kreeften rondom met Brandewijn, ſo werden ſy ſoo ſchoon rood, even of ſy geſoden waren: Indien deſe dan op een Tafel geſteld werden onder gekoockten, ſal het een ſonderlingh ſpectakel geven.

LXXXIV.

Om een Erwt op een ſtroo-pijp of tabacks-pijp te doen danſen.

NEemt een ſtroohalm of Tobacks pijp, ſteekt hem over eynde, leght dan boven op het gaetjen een Erwtjen dat heel rond is en niet ſeer groot, blaeſt van onderen door het gat van het pijpjen, ſoo ſal het Erwtjen al danſende opſpringen, dat aerdigh te ſien is.

LXXXV.

Om met een Mes op een neusdoeck te hacken dat de neuſdoeck onbeſchadight blijve.

SEght tegens uw geſelſchap, dat je eenige potſen maecken wild, dat ſe uw een neusdoeck leenen met een mes, leght de neuſdoeck op een glas, ſpand hem daer over, onder ſterck na uw treckende en toehoudende, en gantſch gelijck op de rand legge, hackt dan met het mes daer op, ſo ſal het mes ſcharen krijgen ende de neuſdoeck ongeſchendt blijven.

LXXXVIII.

Om een langhwerpigh geſneden papier te ſmijten dat het op ſijn kant ſta.

WAnneer men een papiertjen heeft een vinger langh, en een vinger breed ſmal, ſoo geeſt men het ymand in handen, en vraeght of hy het wel ten eerſten kan ſmijten dat het op ſijn kant ſtaet. Elck nu van het geſelſchap ſal ſulcks beproeven, en niemand, al ſmeet hy het honderd mael, ſullen ſy het niet konnen doen: Soo ſal een yder antwoorden dat ſy het niet konnen doen. Neemt ghy dan het papiertjen, ſlaet het in 't midden eens toe, niet dat het toegevouwen blijve maer dat het half open zy: ſmijt het dan op de tafel, ſo ſal het wel haeſt op ſijn kant ſtaen, en de omſtanders ſullen om de pots moeten lachen.

LXXXVII.

Om een Ey ten eerſten op ſijn ſpits te ſetten.

C*Olumbus* te gaſt zijnde by eenige Spanjaerden, welcke ſeyden of poghten dat ſy *America* gevonden hadden. *Columbus* zijnde de ware vinder daer van, dit niet konnende verdragen, liet een Ey op tafel komen, vraeghden de gaſten, of ſy het Ey ten eerſten op haer kant konden doen ſtaen, elck probeerde om de Tafel, maer niemand kon

kon het uytvinden. *Columbus* neemt op het left het Ey op sijn eynd, en slaet met geweld op de Tafel dat de spits boven breekt en het Ey terstond bleef staen; dit wisten wy oock wel seyden de Spanjaerds: Nu ick *America* gevonden heb, antwoorde *Columbus* kont ghy *America* mede wel vinden, also keeck een yder op sijn neus.

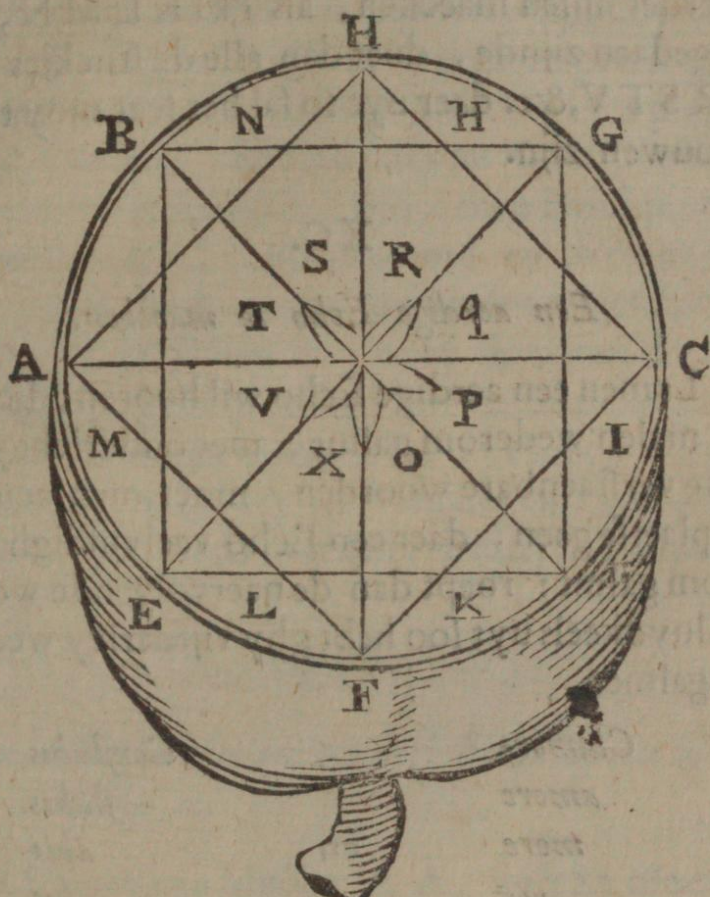
LXXXVIII.

Hoe veel Silverdraed men van doen heeft om die rondtom den gantschen Aerdkloot te doen.

OM dit te doen moet men weten, dat uyt een loot Silver ses honderd voeten langh draed kan gemaeckt werden. Soo men nu neemt dat de Wereld in sijn omtreck 21600 mijlen heeft, soo geven 14 Mijlen een pond, en 21600 Mijlen 154 pond en vier veertiende pond, uyt welcke men soo veel draed kan maecken, dat men sulcks om de heele Wereld-kloot kan winden.

LXXXIX.

Om een aerdige Sterre in een Appel of Raep te ſnijden.

NEemt een tamelijcken grooten Appel of Raep, ſnijd hem overdwars halfopen, op dat ghy een effen vlackte hebt, daer de Sterre op geſneden werd. Snijd voor eerſt een Sorvis daer in na de linien AC, HF, BD, EG, ſodanigh dat

dat gy het mes maer een ſtroobreed diep in ſnijd, en dat niet recht neder, maer ſchuyns en dat dubbeld aen de linckerhand, en eens na de rechterhand als E F D; ſulcks kunt ghy op die wijſe meerder linien maecken, als H I K L M N, &c. dit gedaen zijnde, doet dan alle de ſtuckjes O P Q R S T V, &c. daer uyt ſo ſal het ſeer moy t'aenſchouwen zijn.

XC.

Een aerdige Echo te maecken.

ALs men een aerdige Echo wil hooren, die vijf malen wederom galmt, met onderſcheydelijcke verſtaenbare woorden, moet men aen ſoo een plaetſe gaen, daer een Echo veelvuldigh wederom galmt: roept dan de naervolgende woorden luydkeels uyt ſoo hebt ghy vijfderley wederom galmen.

Clamore		*Conſtabis*
amore		*ſtabis*
more	en	*abis*
ore		*bis*
re		*is*

Onvermeert
vermeert
meert
eert.

Oor-

XCI.

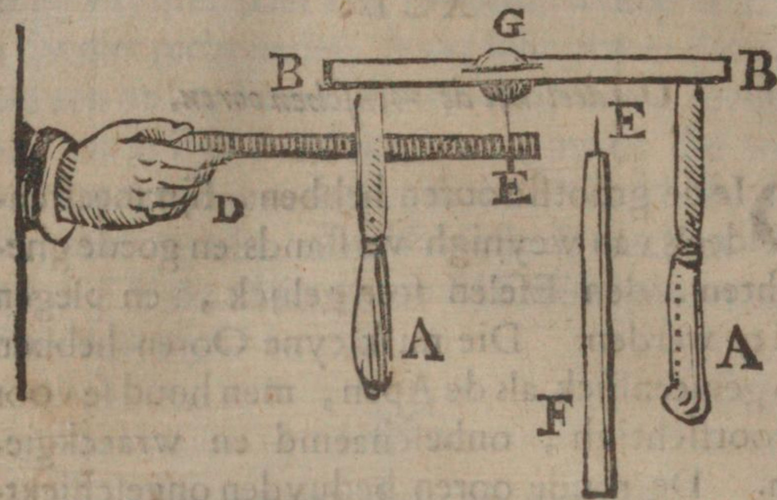
Oordeel uyt de menſchen ooren.

DIe de grootſte ooren hebben, ſijn meeſtendeels van weynigh verſtands en goede ghedaghten, den Eſelen ſeer gelijck, en plegen oud te werden. Die nu kleyne Ooren hebben zijn gemeenlijck als de Apen, men houd ſe voor onvoorſichtigh, onbeſchaemd en wraeckgierigh. De ronde ooren beduyden ongeſchicktheyd; van gelijcken zijn oock de ooren die niet genoegh uytgehold zijn. De middelmatige en welgeſtelde ooren werden by de Honden ooren na haer groote en kleynte vergeleken. De ooren die datelijck roodt werden, beduyden ſchaemachtige luyden.

XCII.

Om twee Meſſen die aen een ſtock ſteken op een Naeld te doen draeyen.

NEemt twee Meſſen A A, ſteeckt die door den hoepelſtock B B, ſteeckt dan door den hoepelſtock in 't midden een dubbelſtuyver door C. Neemt dan een ander houtjen als D of als F, ſteeckt daer een naeld door als E E, ſet daer de meſſen op, in 't middel-punt van de

de dubbelde ſtuyver C, ſoo ſullen de Meſſen daer op kunnen draeyen, dat ſeer aerdigh is om te ſien.

XCIII.

De eygenſchappen van een goede Spiegel.

DAer zijn al verſcheyde bequaemheden noodigh om een goede Spiegel te hebben. Voor eerſt moet het glas dick zijn, helder en reyn, niet ſandigh of vol blaesjes. Ten tweeden moet het glas gelijck, glad en effen weſen. Ten derden dient het doorluchtig te weſen. Ten vierden dat de ſtralen daer recht op vallen. Ten vijfden, dat het ſonder eenige verwe zy, anders ſoude uw aengeſight d'eygenſte verwe ſchijnen te hebben. Ten ſesden, daer moeten in de Spiegel geen vlecken

zijn,

ijn, want als ymand alſo in de Spiegel ſchijnd, ven als hy ſelver is, ſal de Spiegel van goede deugden zijn. Ten ſevenden, ſoo ſteeckt een ſpelle of naeld, door uw hoed voor over de neus, en ſiet of hy in de Spiegel dubbeld geſien werd, is't dat hy niet dubbeld geſien werd, is hy goed.

XCIV.

Een kaerteblad die ymand uyt het ſpul genomen heeft, in een Spiegel te wijſen.

DIt komt den onwetenden vreemd voor, ja ſommige ſouden meenen dat het Toverye was, daer echter de kunſt ſo groot niet en is. Ick laet yemand een kaert uyt het ſpul nemen, en beſien hebbende, weder in ſteken, of wel buyten het venſter ſmijten, en daer na toon ick hem diergelijcken blad uyt mijn kaert in een Spiegel. De vraegh is hoe ſulcks geſchieden kan?

Wanneer ſulcks geſchieden ſal, moet men ſigh daer toe bereyden, even als de hokas pokas Kunſtenaers. Sy koopen by een Kaerte-maecker verſcheyden ſoorten van een blad, als 36 bladen Herten, 36 bladen Ruyten, ſoo veel Schoppen, Boeren, Vrouwen, &c. deſe ſteecken ſy heymelijck by ſigh, d'eene ſoort in deſe tas, en gene in een andere tas, ſack of beurs, tot dat ghy ſe alle hebt van malkander konnen verbergen. Neemt dan een ſpul kaerten laet daer een uyt trecken na voor-

gaende

gaende weddenſchap, ſteeckt die weder in uw kaert, of ſmijt ſe in 't vuur of buyten het venſter, als ghy hem nu beſightigt hebt, maeckt dan eenige babbeleguygjes gelijck de guichelaers doen, als met fluyten en blaſen, en krijght ondertuſſchen met een behendige heymelijckheyd diergelijcken uyt uw ſack of taſſen, en houd u dan of ghy ſe uyt het ſpul kreegh, toond die dan in een Spiegel, ſoo hebt ghy het gantſche weddenſpul gewonnen.

XCV.

Om de ſterckte des Magneets te wegen.

NEemt een Waegh-ſchael die even gelijck hanght, doet in d'eene ſchael den Magneet, en doet in d'andere ſchael ſoo veel gewights als de Magneet weeght. Dit gedaen zijnde, ſo houd de ſchael daer het gewight in is, over eenigh yſer, ſo ſal die ſchael neer trecken. Doet dan in d'andere ſchael die na om hoogh gaet ſoo veel ſands tot hy met de andere gelijck hanght. Dit gedaen zijnde, weeght het ſant, ſoo ſult ghy tot uw voornemen kunnen geraecken.

Om

XCVI.

Hoe men water in een seef kan dragen.

SUlcks kan op veelderley manieren geschieden, wanneer men de seef verstopt, of dat men het water in een blaes doet en in een seef leght, of dat men de seef in 't water set, &c. Maer om dit wel te doen, soo laet een decksel op uw seef maken, dat daer seer nauw op past, met een kleyn gaetjen daer in, doet hem dan vol water door het gaetjen, en houd het gaetjen met uw duym toe, soo sal het water daer in blijven even als de Wijn in de Wijnverlaters hevels blijft.

XCVII.

Om ymand in een uur tyds te leeren schryven.

MEn moet weten, dat men alle geschrift niet in soo een korte tijd kan leeren maer alleen het Romeynsche schrift. Ten is dan geen groote konst dat ymand linien | —— kan maecken. Ten tweeden een halve Maen ( ), als ymand dit doen kan, sal hy oock alle de letters konnen naer maecken, want sy alle uyt een rechte linie en een halve Maen bestaen. De i l m n r t u zijn alle regte linien, de kromme linien zijn c e o a, die van kromme en reghte te samen geset zijn ſ s f h k b p d q g x y z.

XCVIII.

Om een Brief in een Ey te verbergen.

ALs den Brief geschreven is, snijd men die in kleyne vierkante stuckjes, welcke van achteren getekent werden 1 2 3, om die wederom in sijn plaetse te konnen brengen. Blaest dan het doir en het wit uyt een Ey, en doet daer de Briefjes in, maeckt het wederom toe met een weynig wit en kalck, so sal men het niet eens vermerken.

XCIX.

Om op allerhande Vrughten wapens of letteren te doen groeyen.

LAet op eenigh hout wapens of namen snijden soo als ghy die selver begeerd, maeckt dan dat ghy een vrught treft daer dit wapen of letters nog jongh zijnde, aen vast kunt drucken of binden 't zy door leer of een blaes, soo sullen die letters op de Vrught staen, als die groot geworden is. Op een pompoen hoeft men maer met een speld te steecken, soo sal die daer mede in groeyen.

Een

C.

Een wijse om te maecken dat 'er een Vogel van een kaerteblad komt vliegen.

NEemt dan een spel kaerten, of kaerte-bijbel, snijd dan de bladen altemael vierkant uyt, die men dan fraeytjes op elkanderen moet nayen, sodanig, dat men niet sien kan, of de kaerten leggen gelijck, maer boven op leght men een heel blad,

blad, op dat men niet ſoude ſien, dat de kaert uytgehold was; maer onder doet men geen blad, aldaer laet men het open, als men hier dan wat potſen mede wil uytrechten, ſo doet men aldus:

Men doet dan in dat uytgeſnedene vierkant in welcke A getekent is, een Mosje of eenigh ander kleyn vogeltjen, of in de plaets van een vogeltjen wat Suycker, een Kickvors, een Ey, of iets diergelijcks 't geen de omſtanders begeeren, gelijck met D is aengeweſen. B nu vertoond de Kaert, op die wijſe als hy moet genaeyt of doorſtoken werden, op welcke de bovenſte kaert, alleenigh moet geplackt of gelijmt werden, op dat men de genaeyde ſteken niet en moet ſien, als men daer dan van binnen heeft gedaen het geen men begeerd, ſoo leght men daer een los kaerteblaedjen over; dit blaedjen doet men daer dan wat ſcheefjes op, om daer met de nagel van te kunnen ſchuyven.

Dit dan dus bereyd zijnde, heeft men maer twee kaerten van doen, een ſoo gemaeckt als geſeght is, en een ander die men geduurigh om de klught, en de toeſienders te bedriegen, verſchiet, en weder in de ſack ſteeckt, maer de andere haeld men daer behendigh wederom uyt, die men dan met een neusdoeck deckt, die wat groot is. Ondertuſſchen maeckt men ſoo wat potſen van pou, ha, en meer andere wonderlijcke dingen.

Ten laetſten ſteeckt ghy de eene hand daer onder

der, en trekt het onderste blad van de kaert, dat 'er met een weynighje Was aen vast gemaeckt is, en leght het boven op de kaert, maeckt dan weder wat okes, bokes, vat dan met een swier het kleed ofte neusdoeck, en doet het al schuddende op, dan sal het vertoonen, 't gene ghy daer in of onder hebt gedaen.

Let wel dat gy de neusdoeck of het kleed te gelijck met de kaert op vat en die schuddende, steeckt se met een geswindheyd in de sack, en maeckt dan een harangue van het gene ghy gedaen hebt.

Eynde des derden Boecks.

Het natuurlijck TOVER-BOECK, Of SPEEL-TONEEL Der KONSTEN.

Vierde Boeck.

I.

Om uyt water een dranck te maecken die den Wijn seer gelijck is.

NEemt tot een mate waters een pond Rasijnen, indien het vaetjen van 12 mategen is, so neemt men daer by twee loot gestooten Mostert-zaed, en drie loot Scherley-bladen, die men in stucken snijden moet, en in een Mortier gestooten, doet het alles in een vaetjen,'t welk suyver en wel uytgebroeyd moet wesen, latende het water daer een nacht in staen, op dat alle onsuyverheyd uyt het hout trecke; het spond-gat moet oock wat groot wesen,

ſen, om de raſynen weder uyt te kunnen krijgen, vult het met ſuyver warm water, ſtopt het vaetjen toe, op dat de kraght daer niet uyt en vliege, ſet het in een warme ſtoof by den oven, of in een kamer by een matelijck vuur dat het altijd warm blijve, laet het alſo in de warmte ſes of ſeven dagen ſtaen, giet het dan in eeñ ander wel toebereyd vaetje, en druckt de raſijnen door een doeck, perſt ſe uyt, ſoo heeft men op den ſevenden of achtſten dagh goede moſt; ſet dan het vaetjen in de kelder, en doet daer wat Wijn-moer op van ſulcke Wijn als ghy een Wijn ſult begeeren te hebben. Doet het vaetjen toe, en bereyd de ſelve even als men de Wijn bereyd, ſo ſal hy ſeer klaer werden.

II.

Om Meede te maecken als Spaenſe Wijn.

NEemt vier ſtoop witten honingh, en doet daer by twaelf ſtoop water: Laet dit ſoo lange te ſamen ſieden, tot dat het niet meer en ſchuymt, het ſchuym geduurighlijck afnemende, neemt het van 't vuur en laet het verkoelen, en doet het dan in een tonneken, en laet het ſommige Maenden leggen, tot dat de ſmaeck van honingh is vergaen, en klaer is geworden, op deſe wijſe ſult ghy een Meede bekomen en geel als een Spaenſe Wijn, want het lange koken maeckt de Meede ros van koleur.

Som-

Sommige om de Meede Wijnachtigh te maecken, doen daer wat Spaenſen Wijn by, ofte laet het teeren op Spaenſe Wijn.

Nota. Dat de Marſieljeſe Honingh hier toe de beſte is.

III.

Om een papier van allerhande Verwen te maecken, welckers uytgedruckte beeld niet kan geſien werden als in de Sonne.

DE Chymie is een moeder van wonderlijcke uytwerkingen, altijd wat nieuws, ſeght het ſpreeckwoord, brenght *Africa* voort. In Vrankrijck heeft ſeker *Chymicus* een koperſtuck uytgevonden 't welcke hy allerley verwen kan geven, die men niet in 't light noch ſchaduwen kan ſien dan alleenlijck in de Sonne, dan geeft het een koleur van ſigh als een opaal. Daer is hem veel gelds voorgeboden, maer wilde het niemant leeren, 't welcke aldus is.

Neemt gemeen Sout een deel, Salarmoniack twee deelen (want in deſe beyde ſijn alle verven, beſloten) groene en blauwe Vitriool, Aluyn de Rocca, eens ſoo veel als het bovenſte: Menght alles onder malkanderen, en ſet het in een waſembad, welcke de Chymiſten wel bekend is. Als het voght nu begint uyt te waſemen, ſoo houd daer het papier met het uytgedrukte koper-beeld

over, so krijght ghy uw begeerden. Het schijnd als de hals van een duyve, en pauwen staert.

IV.

Om yser heel weeck te maecken.

MAeckt een water van Bergh-Aluyn, blust het gloeyende yser daer seven mael in, soo werd het soo weeck, dat men het tot poeder kan brengen, of dempt het yser eenige reysen in het poeder van *Euphorbium*, soo werd het soo weeck als loot. Sy blussen het ook wel in Ossen-mist met Honingh gemenght.

Wanneer men menschen hayr soo lange in water koockt, tot het water rood zy, soo werd het yser het koper gelijck.

Wanneer men nu het yser harden wil, neemt men menschen hair, mostert-saed en aerd-wormen, dit laet men in 't water koocken, in welck het yser seer hart werd. Niet beter is 'er als het gloeyend yser in geraspte hoorns der Ossen te dempen.

V.

Om de getallen op verscheyde manieren in Versen uyt te spreken.

IN het duyts begrijpt de volgende Rijm alle de getallen:

1. 2. 3.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9 t'ſaem,
Steld men al de tallen ſonder nul bequaem.

5. 2. 8. 9. 3. 7. 1. 4. 6.
6. 3. 7. 1. 5. 2. 8. 9.

Deſe zijn alſo te leſen in 't Latijn.

Quinque, duo, octo, novem, tria, ſeptem, unum, quatuor, ſex:
Sex, tria, ſeptem, unum, quinque, duo, octo, novem.

Aldus kan men oock de volgende leſen.

5. 2. 6. 8. 9. 3. 4. 1.
8. 9. 4. 6. 3. 5. 2.
Of
8. 9. 4. 2. 6. 7. 3. 5.
4. 8. 9. 6. 2. 5. 3.
Of
5. 2. 8. 9. 3. 7. 4. 1.
5. 3. 8. 9. 2. 7. 4. 1.
Of
8. 2. 6. 5. 9. 3. 4. 1.
5. 9. 6. 8. 2. 3. 4. 1.
Of
8. 9. 2. 6. 3. 7. 4. 1.
5. 9. 3. 6. 2. 7. 4. 1.

Of

Of

6. 3. 5. { 9. 1. 8. / 1. 8. 9. } 4. 2. 7.

Of

6. 2. 5. 9. 7. 4. 1.

Of

8. 2. 3. 5. 9. 6. 4. 1.

Of

5. 9. 2. 6. 3. 7. 4. 8.

Of

6. 3. 5. 9. 2. 7. 4. 8.

Of

4. 8. 9. 7. 2. 6. 3. 5.

Op die manier leert men oock in 't Duyts.

> 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. *acht* 9 *ſiet*
> *Onreght in maet-getal dat vliet.*

Deſe en diergelijke werden de Cabaliſten ontleend, daer ſe groote verborgentheyd ſchijnen in te ſtellen.

VI.

Hoe veel getal uyt de name Jesus *komt.*

I	10
H	8
Σ	200
O	70
Y	400
Σ	200
	888

DIt geheymenis meent men dat de *Sybilla Cumana* geweten heeft.

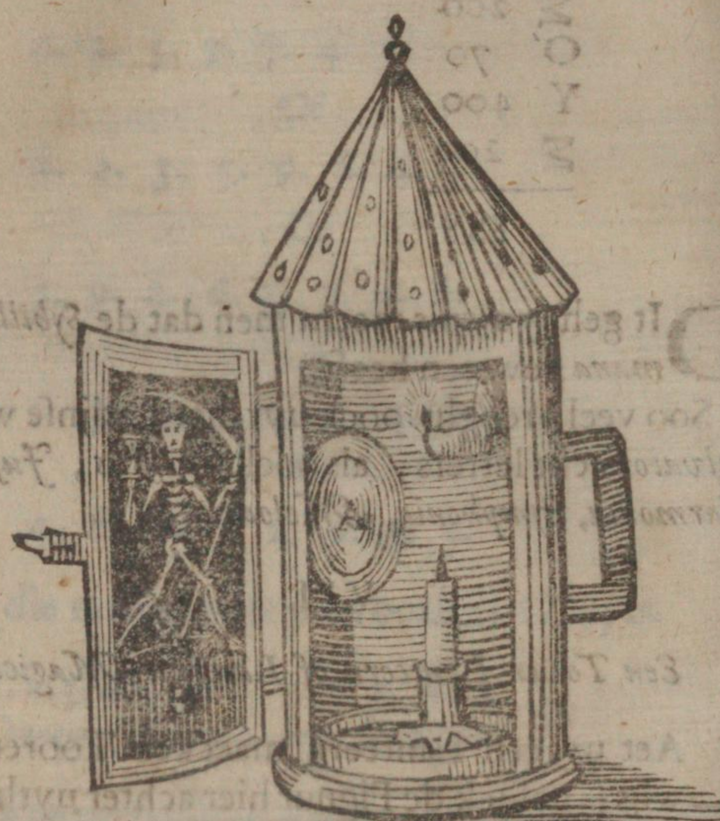
Soo veel brenght oock uyt het Latijnse woord *Salvator* acht letters, als oock *Christus*, *Justitia*, *Harmonia*, *Symphonia*, *Melodeia*.

VII.

Een Tover-Lanteern of Laterna Magica.

LAet uw een Lanteern maecken Toorens gewijs, gelijck de Figuur hier achter uytbeeld; achter aen moet een lampjen hangen of men kan 'er een kaers in stellen die met sijn light soo hoogh komt als het glas A staet. Voor het light dan van dese lamp of kaers steld men een rond geslepen glas, soodanigh dat het vast kan staen. Reght voor dit glas komt het deurtjen, in welcke een schuyf-

ſchuyfjen is, om daer allerley Figuuren van ge-backen glas daer in te ſetten gelijck B aenwijſt. Deſe Figuuren kunnen verſcheyden zijn als een Dood, Ruyters te paerd, Legers, Beeſten, Sonnen, Monſters, Spoken en diergelijcke.

In dit venſtertjen nu ſoo een Figuur als ghy be-geert, geſteld hebbende, doet men het venſter-tjen toe. Als dan gaet men in een duyſtere kamer, en men laet het licht tegens een Muur door het glas

glas dat in de lanteern is, en het geschilderd glas heen schijnen: soo sal het alles in 't groot tegens de muur schijnen, even of de beelden leefden, alle met haer behoorlijcke verwen, so dat het den onbekenden toverye souw schijnen: hoe verder ghy nu van de muur af gaet, hoe grooter de beelden sullen schijnen.

Als men nu het beeldjen uyt het venstertjen doet, en ymand van verre staet, soo kan hy een kleyne letter van verre gemackelijck lesen, wijl de letteren niet alleen verklaert werden, maer oock vergroot: zijnde seer bequaem om op het bed te studeren.

VIII.

Een sonderlinge wensch van een Vogelaer.

SEker Vogelaer gaende uyt schieten, vanght twee vogels; siende noch verscheyden anderen, wenschte dat hy noch soo veel, en dubbeld soo veel hadde, soo souw hy met sijn twee honderd kunnen maecken. Nu is de vrage hoe veel Vogels daer geweest zijn? Antwoord

de vogels zijn geweest	14
Noch soo veel doen	28
En noch soo veel	56
Daer by geteld	2
Maecken	100

Het

IX.

Het getal eenes Osses voetstappen te reeckenen.

IMant vraeghd my of ick wel tellen en na rekenen kan de voetstappen die sijn ploegenden Os die dagh gedaen heeft, op het beploeg de Land? hier een weynigh over peynsende, geef ick tot antwoord dat de voetstappen, die hy de gantsche dagh gedaen heeft, niet meer te sien zijn, veel minder te tellen en uyt te reeckenen, dewijl de ploegh de selve alles bedeckt heeft. Soo dat dit een vraegh is om een konstigh Reecken-meester te bedriegen.

X.

Om sich onsienlyck te maecken.

DEn onwetenden sal het voorseker toverye schijnen, wanneer hy komt te hooren dat ick segh mijn onsienlijck te konnen maecken. Ick sal het echter konnen doen in alle geselschappen, op de marckten, in de Kerck, of al waer men maer begeerd.

Nu om kort te gaen, so laet een tonne rondom vol gaetjes maecken, kruypt daer in, en laet hem boven toe doen, soo sult ghy door de gaten wel een yder sien, maer ghy sult voor een yder onsienlijck schijnen, dan soo kunt ghy uw selven in de

ton

ton op de Marckt en in de Kerck laten brengen, om uw preſentie onſienlijck te vertoonen.

XI.

Om in het Land een ſtem te doen hooren, even of die uyt den Hemel quam.

MEn laet een ſpreeck-trompet maecken, even als elders geſproocken is, hier gaet men mede op een Toorn, hier roept men door met een lamentabele ſtemme tegens ymand in 't Land, dat hy ſigh bekeere, &c. ſoo ſal hy omſien, en niemand ſiende, meenen dat hy een ſtemme uyt den Hemel hoore, waer door een Boer in Holland zijnde van een quaed leven, bekeerd is.

XII.

Om ſchaeck-en damſpel met levende Perſoonen te ſpeelen.

DIt kan gevoegelijk gedaen werden, wanneer men een Italiaenſe vloer maeckt van witte en blaeuwe ſteenen, ſo kan men hier op in plaets van ſchijven of dammen met levende menſchen ſpeelen, zijnde acht mael acht of vier-en-tſeſtigh velden geleght van ſteenen. De witte dammen ſullen de Jonghvrouwen hieten en de ſwarte de Jonckers, zijnde d'een aen d'eene en d'andre aen d'ander ſij geſteld. De Koning en Koningin kunnen

nen bloemkranſen dragen om haer t'onderkennen, alſo kan men alle d'andere met eenigh Character of teken onderkennen, wijl dat'er verſcheyde perſonagien in 't ſchaeck-ſpel te pas komen, alſoo kan een yder op een ſonderlinge wijſe gekleed zijn. Ondertuſſchen als men verby elkander treed, kan men eenige complimenten met handkuſſen en diergelijcke doen, om alles des te cierelijcker te vertoonen.

Aldus kan men met het dammen mede doen.

XIII.

Om de Vogels van de Vrughtboomen te houden.

WAnneer de boomen vrughten dragen, hebben zy veel nood van de Vogels. Hier toe nemen ſommige een ſtock aen welcke ſy een oud hemd met een hoed &c. ſteken, en binden hem aen de boom; maer om dit niet te doen, moet men Knofloock nemen en binden ettelijcke boſſen aen de Boomen, ſoo ſullen de Vogelen door de ſtercke reuck daer niet aen komen.

Om

XIV.

Om door een Kreeft een Roemer met Wyn te ledigen.

NEmt een Roemer vol Wijns of Waters, set die op een Tafel, neemt dan een Kreeft die gekoockt is, hangt die op de Roemer dat hy met d'eene helft in de Wijn of water hange, en met d'andere helft buyten de Roemer, soo sal al het voght dat in de Roemer is, ten minsten soo verre de Kreeft die raeckt, uyt de Roemer geledight werden; maer men moet de steert in de Roemer hangen en de kop daer buyten.

XV.

Om een versch geplant kruyd altijd te bevochtigen sonder dat men daer by is.

't GEbeurd dickwils dat ick in mijn Tuyn yets pleegh te verplanten, als nu de Sonne heet scheen, verdorde het verplante menighmaels. My wierde te rade gegeven, dat ick een potje soude nemen met schoon water gevult, hier dede ick een wolle lapjen in, dat eerst met water nat gemaeckt was, half uyt hangen, namelijck dat het eene eynd in 't water was en het andere daer buyten, dit sette ick by het gene ick verplant hadde, en wierde aldus geduurigh bevochtight, want

na verloop van eenighe uuren was het potje geledight.

X V I.

Om een Ringh in een schotel waters te smijten, en die sonder het water daer uyt te gieten, droogh daer uyt te krijgen.

NEemt dan een vlacke schotel, doet daer wat waters in, en smijt daer uw ringh by: Nu is de vraegh hoe dat ghy uw Ringh daer wederom sult uyt krijgen sonder uw vingeren nat te maecken? Soo moet ick aldus te werck gaen: Ick neem een grooten Roemer of Bier-glas, en doen daer een brandend papiertjen in, terwijl het papier noch brandt, set ick de Roemer omgekeerd in 't water, en met sijn bodem na om hoogh, als nu de loght die in de Roemer is begint kout te werden, soo sal alle het voght dat in de gedachte schotel was in de Roemer geperst werden, en de schotel sult ghy ledigh sien, dan kunt ghy de Ringh sonder uw handen nat te maecken, daer wederom uyt krijgen.

XVII.

Om door een ſtuck broods een Roemer met Wyn ledigh te maecken.

DIt gaet even op de ſelfde wijſe als wy te vooren van de Kreeft hebben geſprooken, want een ſnede Broodts werdt ſoodanigh geſneden, dat het met ſijn een deel in de Roemer met Wijn hanght, en met het ander deel daer buyten even by na als een Capitael U, maer de Roemer moet vol van Water of Wijn zijn.

XVIII.

Om uyt hout allerley formen van Beelden te maecken.

NEemt eenigh welrieckend hout, laet ſulcks fijn raſpen, hoe fijnder hoe beter, dan kan men minſt mercken wat het is; doet hier by wat Muskus, Civet, Amber en diergelijcke welrieckende dingen, neemt dan Arabiſche Gom, of Gom dragant, laet die in 't water ſmelten, en maeckt met dit hout een deegh, als dit wel doorkneed en doorwerckt is, doet men dat in ſulcke vormen als men begeerd, en laet het droogen, ſoo kunt ghy welrieckende Mannetjes, Wijfjes en Beeſten hebben om uw Thee-tafeltjes en Cabinetjes te vercieren, en uw kas wel te doen riecken.

XIX.

Een poeder te maecken, dat alle Metalen oogenschijnlijck doet smelten.

'T Volgende poeder werd na den vinder het Theophrastische poeder genoemd, en is aldus bestaende: Neemt

Salpeter, acht loot
Swavel, vier loot.
Wynsteen, een loot.

Alles onder malkanderen gestooten zijnde, sift het door een teems, leght uw Metael dan in dit poeder, en bedeckt het daer te degen mede, steeckt het dan met de lonte aen, soo versmelt het terstont,

XX.

Om loot in koper te veranderen.

NEemt dunne loode platen, gecalcineerden Vitriool of *Crocis Martis*, leght dit by lagen in uw kroes, laet dit te samen smelten, soo veranderd het loot in koper, waer by men rijck kan werden.

XXI.

Om eenige geboomten door het diſtilleren te vertoonen.

WAnneer een honderd pond Harts-hoorn, Elpenbeen, gemeene beenen of diergelijcke diſtilleert door een kolf, ſoo ſal den recipient of ontfanger rondom met geboomten begroeyen, even als de Wilgen die in den winter ſonder bladen zijn, ſoo aerdigh dat het geen Schilder kan na doen, ick heb het menighmalen met verwonderinge geſien.

XXII.

Om dertigh dam-ſchyven met een mes op te lighten.

NEemt een damme leght die op een Tafel, ſteeckt dan in 't middel-punt van de ſelve uw mes, legt dan op deſe dam rondom drie dammen, leght daer dan weder drie op, ſoodanigh dat ſy de onderſte kunnen vaſt houden, legt dan daer al weder drie andere boven op, ſoo lange tot 'er twee over blijven, leght die daer boven op, op dat ſe die drie vaſt houden. Als men nu het mes by ſijn heght grijpt, en ſeer langhſaem opheft, ſoo ſal men alle de dammen te gelijck kunnen opheffen.

XXIII.

Om een penningh in een glas te doen dansen.

DIt ſpel kan beſt in de ſchemer-tijd geſchieden, wanneer men ſoo nauw niet ſien kan hoe alles toe gaet. Set dan een roemer op een tafel, en neemt een penningh, ruyt of yets anders, doet daer een weynigh pick aen, en maeckt 'er een langh hayr aen vaſt klevend, en doet die in de Roemer, maeckt dat hayr aen het andere eynd van uw voorſte vinger vaſt, door middel van wat pick; ſpeeld dan met uw vingers op de Tafel, even of ghy op een Inſtrument ſpeelde, ſoo ſal de penningh ſigh bewegen en danſen.

XXIV.

Om negen kegels in eene ſmeet om te ſlaen.

DE kegels moeten dan alle negen in een even gelijck-hoeckigh vierkant ſtaen, drie en drie in geleden, gelijck volgende negen te ſien zijn.

Neemt dan een bequame ronde gladde kloot, houd de ſelve dan by de kegel 1, die gy dan ſlaet op 2 en op 5, de kegel 2 vorders treft 3 en 5 doet 6 en 9 omvallen, gelijck als 1 de 2 en 5 deed neer vallen, ſo is het dan oock mogelijck dat de kloot oock 4 en 7 om ver hale, en dat 4 tegens 8 valle, ſoo dat men op die wijſe het geheele ſpel kan om verre

verre halen, dit geſchied beſt met ſigh dickwils daer in te oefenen.

8
9O O O7

6O O5 O4

O O O
3 2 1

Wanneer ymand nu ſpeele, dat hy ſijn kloot even verby de kegels 1 2 3 kan laten rollen, ſoodanigh dat 1 tegen 4 en 7 valt, en 2 tegen 5 en 8, als oock 3 tegen 6 en negen, ſoo leggen ſy mede alle gelijck onder de voet.

XXV.

Om ymant ſijn hembd door ſijn wambuys-mouw ſonder te ſchenden uyt te trecken.

'T IS ſeer wonderlijck als dit ymand eerſt voort komt, alhoewel het den wetenden geen groote ſaeck is; maer als het in een geſelſchap gedaen werd, kan men daer veel vermaeck mede hebben.

Laet dan ymant een hemb achter over ſijn rugge, en rondtom den hals toe binden of knopen,

even of hy het degelijk aen hadde, doet de mouwen van het hembd mede door de mouwen van het wambais, en knoopt ſe rondtom den arm fraeytjes toe even of ghy het aen had. Dit gedaen zijnde, moet ghy met ymand wedden, dat ghy hem ſijn hemd door ſijn mouw ſult uyt trecken, ſonder het ſelve te ſchenden. Als nu het Wedſpul aen gaet, ſoo doet hem het hembd rondtom den hals los, als oock aen de handen, ſteeckt dan uw hand boven by de hals en het wambais in, treckt de eene mouw uyt, en ſteeckt hem in de andere mouw, met ſoo veel van het hembd als ghy kunt, ſteeckt dan uw hand aen den arm in de mouw en treckt het hem daer al ſaghjes by de mouwen uyt, ſoo hebt ghy het wedſpul gewonnen, en d'omſtanders ſullen daer alle om moeten lachen.

XXVI.

Wonderlijcke ervaringh met een Henne, die door de kop geſtoken is.

SOo men een Henne neemt en het hoofd op een Tafel leght, en een mes door het hoofd ſteeckt van boven dat het onder weder uyt komt en het mes in de tafel blijft ſteken, ſal het de henne niet ſchadelijck zijn, wanneer men het mes daer dadelijck weder uyt hale, en de Hen ſijn bek opene, ſtekende daer een brockjen brood in.

Om

XXVII.

Om twee Hennen des nachts op ſijn vingeren te dragen.

GAet dan des nachts in het hoender-kot, wanneer de hoenders ſlapen, ſoo houd uw vingers aen de ſporen, ſoo ſitten ſy daer op, en lijden dat men haer drage waer men begeere. Maer met de Hanen wil het ſoo wel niet gelucken.

XXVIII.

Om in noodt zijnde ſijn voeten langh ſonder koude te bewaren.

WAuneer ymand ſtudeerd, en hy kan geen ſtoof of kaggel verdragen, ſoo kan hy ſijn voeten op deſe wijſe ſeer warm houden.

Neemt dan maer een kleyn tonnetjen, daer uw voeten in kunnen ſtaen, vuldt dat met hoy, en ſet daer uw voeten in, ſtopt het rondtom dight toe met hoy en kleederen, ſo ſult ghy lange ſonder vuur kunnen harden.

Voorts om de handen te warmen over Land reyſende, maeckt men een houte buſſe, die van binnen rondtom met blick is, hier in doet men een gloeyend yſer, dit busje dan toegeſtopt zijnde, kunt ghy uw handen daer lange aen warmen.

XXIX.

Om den groeyenden Boom der Philosophen te maken.

OM dit te doen, so neemt twee oncen Sterck-water, dissolveert daer een half once fijn gekopelleert Silver in: Neemt dan noch een once Sterckwater, doet daer in een half loot quicksilver, menght beyde stoffen onder een, schud het om in een glas, daer een half pond water in is, en stopt het dicht toe, so sal men daer den groeyenden Boom der Philosophen sien waschen.

Wanneer men Silver in Sterckwater gesmolten heeft, en men doet daer Salarmoniack by, sult ghy het selfde vernemen.

XXX.

Om roodt en wit hayr swart te maecken.

SOmmige hebben een onaensienlijck hayr, en wilden het liever swart hebben als van een andere koleur. Soo neemt men alleen het boven beschrevene water, met welcke men het hayr kemt en vrijft, so sal het soo lange swart blijven tot het uyt valt. Maer men moet waghten dat de huyd van het hayr niet geraeckt werde, anders souw het door-eten.

XXXI.

Om ſwarte tanden wit te maecken.

NEemt puymſteen ſtoot die fijn, drupt daer eenige druppelen Geeſt van koper-root in, (dat by d'Apothekers wel te krijgen is,) laet het droogen, ſoo ſullen uw tanden daer ſeer wit mede werden.

Of neemt alleen de *Tartarus Vitriolatus*, de Chymiſten en Apothekers wel bekendt, vrijſt daer uw tanden mede, en ſullen terſtond wit werden.

XXXII.

Hairpoeders te maecken.

OM hayr-poeders te maecken, ſoo koopt een pond witte ſtijffel die heel droogh is, bevogtight die met Brandewijn, en laet ſe op een backers oven droogen, wel gedrooghd zijnde, ſtampt die heel fijn, ſoo hebt ghy een ſeer goede hayrpoeder.

Maer wilt ghy het ſelfde ruykend hebben, ſoo doet daer by tien druppels Olie van Rhodus hout, twintigh druppels Nagel-Olie; wilt ghy het nog beter ruyckende hebben, ſo drupt daer ſes druppen van Kaneel by.

Of neemt een dragma Muskus een half dragma

Ambra Gryſea en menght die daer by : maer dit is wat koſtelijck.

Of doet 'er vier oncen poeder van Florentijnſe Ireas poeder by, met een weynigh Balſem van Peru. Op deſe wijſe kunt ghy het poeder op verſcheyden manieren ruyckende maken.

XXXIII.

Hoe de Swaertvegers maecken dat de degens haeſt uyt de ſchede gaen.

'T GEbeurd menighmael, dat de degens in de ſchede ſoo verroeſten, dat men ſe daer niet uyt trecken kan, dit weten de ſwaertvegers voor te komen, met de punt alleen met wat ongel te beſtrijcken, want men ſiet gemeenlijck dat de punt van een degen eerſt ſal roeſten.

XXXIV.

Om bevroren appelen, rapen, wortelen, &c. te ontdoyen dat ſe niet bederven ſullen.

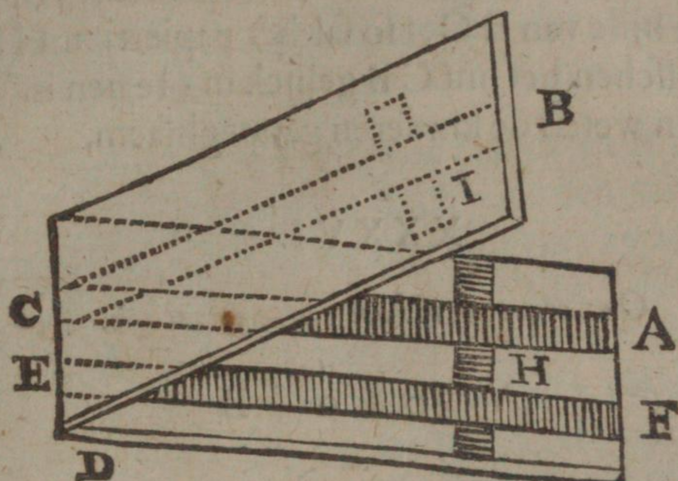
'T GEbeurd menighmael in den Winter dat uw Appelen, Rapen, Wortelen en diergelijcke die ghy tot Winter-proviſie opgedaen hebt, komen te vervrieſen, als men die nu by het vuur brenght ſullen ſy alle ontdoyen, maer oock terſtont bederven; goede raedt is dan hier duur. Neemt dan uw bevroren Appelen, Rapen, &c.

doet

[m]oet ſe in een tobbe met koud water, ſo ſullen ſy [a]lle ontdoyen en lange kunnen goedt blijven.

XXXV.

Een aerdigh ſpel met planckjes.

OM ditte maecken ſoo neemt twee planckjes een ſpanne langh, een halve ſpan breed, en een vierde van een vinger breed dick: Laet deſe planckjes vierkant zijn gelijk als A B C D, ſy moeten oock beyde even groot zijn, en even dick dat 'er een kleyn ſpijckertjen op de dickte kan geſlagen werden.

Dit gedaen zijnde, neemt dan drie roode lintjes of perkementjes, ſpijckert die daer op in deſer manieren: Neemt het lint A ſpijckert het in A, en aen het andere planckjen C B in E, ſpijckert oock het lint F in F en in het planckjen C B in C,

neemt

neemt dan het derde lint ſpijckert dat op 't plank-je C B in B, aen de binne ſijde, en ſpijckert het op het planckje A D tuſſchen E C ſoo is het ge-daen.

Wanneer men nu een ſtuckjen papier H leght tuſſchen de lintjes A en F, en de planckjes op ligt aen de ſijde van E C, ſo ſal het papiertjen H leg-gen tuſſchen het lint C B gelijck in I te ſien is. Dit kunsjen weten de kinderen genoeghſaem.

XXXVI.

Om een tover-kootjen te maecken.

A o o B

C o o D

DE Schapen en Lammeren hebben in hare pooten ſeer kleyne kooten, hier plegen wy jongh zijnde vier gaetjes in te maecken en twee-derley verwige draden in te ſteecken, die wy door treckende, voor d'onkundige Jongens to-verye ſcheen. Om dit nu te beſchrijven, ſoo laet A B C D de koot zijn, maeckt vier gaetjes als o o o o, ſteeckt dan een roode draed door het gat by B dat hy weder uyt kome by het gat C, al-ſoo neemt een ſwarten draed, ſteeckt hem door het gat by D dat hy by A weder uyt kome, ſoo

maec-

maecken de draden in de koot een kruys; bind dan de eynden die buyten de koot zijn vast, en schuyft de draden heen en weder, soo sult ghy een aerdigheyd met de draden sien.

XXXVII.

Om te doen schijnen met ses planckjes dat'er meer als honderd zijn.

NEemt de boven geseyde planckjes A F D E C B, maeckt aldus noch vier aen malkanderen, dat is, dat het lint B gespijckert zy aen een derde planckjens en de linten E F van gelijcken, wanneer dit tot ses of acht toe gedaen werd, soo neemt de selve in uw hand, laet d'een voor d'ander uyt uw hand los, en als ghy een los laet, moet ghy een ander op nemen, soo sullen daer meer als duysend planckjes schijnen. Het gelijckt de onkundige mede wel toverye te zijn, wanneer het wat ras gedaen werd.

XXXVIII.

Om koud en warm water in een vat gelijck te hebben.

DIt weten gemeenlijck de Meysjes wel, die by de Branders woonen, want als sy warm water willen hebben uyt het koelvat of distcleerton. Want in dese tonnen is het water altijd boven heet, en onder is het koud, want het distilleseer rende

rende voght boven in de flange komende, maeckt aldaer de warmte, die uyt de flangh aen het water over geset werd en niet naer om lage gaet, maer om hoogh. 't Is raer voor die het noyt gesien heeft, maer het is voor een distillateur seer gemeen.

XXXIX.

Hoe een eghte Soon, zijnde de vierde, binnen het Jaer dat sijn Vader trouwde, kan geboren werden.

WAnneer ymant trouwt, kan het gebeuren, dat de Vrouw in d'eerste drie Maenden, elke staegh een misval heeft, 't welcke alle Maenden een zijnde, drie uyt maeckt, nu als sy in de vierde Maend weder swanger is, en de negen Maenden vol uyt draeght, so heeft sy vier kinderen binnen het Jaer gehad.

XL.

Een wonderlycke Symphatise Inckt te maecken.

NEemt een once Kalck en een half once Auripigment, stoot se en menght se onder een, doet het menghsel in een matras, en giet daer over vijf of ses oncen waters, tot het daer vier of vijf vingeren boven op staet, sluyt de matras met een kurck, was of blaes dight toe.

Digereert tien of twaelf uuren in warm sand,

de

de matras somtijds omroerende : Laet dan alles
te degen neder sincken, soo sal het vogt soo klaer
werden als regen water.

Brand dan eenige stuckjes kurck, en blust de
selve uyt in Brandewijn, ontdoet het in een ge-
noeghsame quantiteyt waters, in welcke wat Ara-
bische gomme gesmolten is, om een inckt te ma-
ken die wat bleecker is als de gemeene inkt, scheyd
dan de kurck die niet gesmolten is van het water
af, en doet 'er wederom nieuwen in als te vooren,
indien de inckt niet swart genoegh mocht wesen.

Neemt dan een solutie van loot, die met ge-
disteleerden Asijn gemaeckt is, dese solutie moet
soo klaer wesen als Fonteyn-water, of anders kan
men soo veel sout van loot in 't water smelten.
Schrijft dan met dit voght, met een suyvere pen,
welcke letteren, als het schrift gedrooghd is, sul-
len verdwijnen.

Schrijft dan op dit onsightbare schrift met een
pen van den inckt, die van de gebrande kurck ge-
maeckt is, dit schrift dan gedrooghd zijnde, sal
het schijnen met gemeenen swarten inkt geschre-
ven te zijn.

Neemt dan wol, dopt het in het water gemaekt
van Kalck en Auripigment, maer het moet eerst
helder en klaer zijn, vrijft dan met dese wolle de
beschrevene plaets; het gene nu sightbaer beschre-
ven was, verdwijnd, en 't geen niet leesbaer was,
komt te voorschijn.

XLI.

Een ander diergelijcken experiment.

NEemt een Boeck van vier vingeren dick of dicker, indien ghy dan wilt ſchrijven met de eygenſte ſolutie van loot als boven geſeght is, ſoo legt uw ſchrift tuſſchen het eerſte blad of tuſſchen d'andere. Keerd het blad om met het ſchrift boven leggende, ſtrijckt dan op het leſte blad, met het boven beſchrevene voght van Kalck en Auripigment gemaeckt, met een wolletjen, laet dat daer op leggen, doet het Boeck toe, en ſlaet het vier of vijf reyſen met uw hand: Keerd het om en ſet het in de pers en opend het daer na, ſoo ſal het onſightbare ſchrift, ſightbaer werden; dit kan oock geſchieden door tuſſchen-komſte van een muur, als men op elcken ſijde des muurs maer yets dede, 't gene de uytwaſemingh van de geeſten belet.

Hoe dat dit nu geſchied, is al ſwaer om op te loſſen.

Voor *eerſt* dan is't noodſaeckelijck dat men de kool van de kurck in brandewijn uytbluſſe, met welckers ſwart den ſightbaren inkt moet gemaekt werden, en dit moet gheſchieden, anders ſoude men deſen inckt niet kunnen uytwiſſen.

Ten *tweeden* komt de ſwartigheyd niet dan van den roock der Kurck-kolen, welcke roock niet an-

anders en is dan een loghtigh gemaeckte Olie.

Ten *derden*, dat de ſolutie van 't loot, die den onſienelijcken inckt maeckt, niet anders is, dan ontdaen loot, en dat op een onſightbare wijſe hangende in het ſuure voght.

Ten *vierden*, dat het uytwiſſende voght een *alcali* is, met de vuur-deeltjes des Kalks gemengt, en de ſwavelighe ſubſtantie van den Auripigment.

Dit nu vaſt geſteld zijnde, ſegh ick, dat den ſightbaren inckt verdwijnd, wanneer men daer een uytdoende voght op doet, dat dewijl dit leſte ſout te ſamen geſteld is uyt een *Alcali Sout*, en ſeer oliachtige doordringende deelen, ſo is dit mengſel als een ſoort van Seep, die een dunne roockachtige ſubſtantie van de gebrande kurck kan ontdoen, die te vooren was loghtigh gemaeckt om met de Brandewijn te kunnen ſmelten, gelijck als een Seep, die ghemaeckt werd uyt een Olie en *Alcali Sout*, waer door men ſmeerige vlecken kan uytwiſſen.

Maer men ſoeckt te weten, waerom de ſwartigheyd deſer ſolutie wegh gaet? Ick antwoord hier op, dat deſe roock-deeltjes ſoo waren verdeeld en beſloten in het voght beſtaende uyt *Sulphur* en *Alcali*, ſo dat ſe onſightbaer bleven, en wy obſerveren daghelijcks, dat in nauwkeu-

rige ſolutien, de geſolveerde ſaecken onſigtbaer en ſonder warmte werden.

Het weynighje *Sal Alcali*, dat'er in de kool van de kurck was, verbind ſigh oock met het Alcali des Kalcks, en is tot de ſolutie dienſtigh.

Aengaende den onſienlijcken Inckt, ſoo ſult ghy lichtelijck begrijpen, waerom ſigh die ſwart vertoonen, wanneer dat voght daer op gedaen werd, met welcke d'andere letters uytgingen, of des ſelfs vlecken uyt te doen, ſoo weet dan dat de ſolutie des loots, niet anders is dan onſigtbare loot-deeltjes, die door de ſuure punten opgeheven zijn, ſoo moet dan dit loot weder levendigh werden, met t'eenemael te vernielen, 't gene het ſelve loghtigh maeckte; want het *Alcali* des kalcks, met de ſwavel van den Auripigment verhard, is bequaem om het ſuur te breecken, en de loot-deeltjes aen te doen hangen.

Soo verdwijnd dan deſen ſienlijcken inckt, om dat die deelen geſmolten waren, welcke de ſelvige ſwart maeckten. Maer in tegendeel vertoond ſigh den onſienlijcken inckt, om dat de geſmoltene deelen, weder levendigh zijn geworden.

Uyt de kalck en den Auripigment onder een gemenght, en in water gedigereert, komt'er een reuck, gelijckende na de gene, welcke men veroorſaeckt, wanneer men gemeene Swavel in Wijnſteen-ſouts looge koockt, maer deſe is onaengenamer

namer, om dat de arcenikale ſwavel met eenige ſouten vervuld is, die de neus onaengenaem zijn. De kalck nu is een *Alcali*, 't welck alhier werckt, gelijck als het *Sal Tartari* in andere gelegentheden werckt.

De Matras moet ſeer dight toegeſlooten zijn, om dat de kraght des waters in het vlugge beſtaet. De kalck behoud het gene aldervaſt in den Auripigment was, en de ſwavel is des te ſubtielder die 'er uyt vlieght, om dat ſe uyt hare boeyen geraeckt.

Het is noodſaeckelijck dat de ſwavel hier het gantſche Boeck door dringht, om het ſchrift met deſen klaren inckt geſchreven, ſwart te maecken, en op dat deſe operatie des te lighter zy, ſlaet men het boeck met de hand, en dan keerd men het om, om dat de geeſten of de vlugge ſwavel altijd na boven toe gaet: Oock leght men het in een pers, op dat de ſwavel niet in de loght en verdwijne.

Ick heb geobſerveert, dat ſo deſe circumſtantien niet in acht wierden genomen, het niet ſuccedeerde, en dit doet my geloven dat de ſwavel het Boeck doordringe,en dat ſe niet rondom door de ſijden in gaet, gelijck veele geloven, want het Boeck uyt de pers genomen zijnde, ſal men de reuck genoeghſaem door al de bladeren heen gewaer werden.

Dit moet noch waer genomen werden, namelijck

lijck, dat de infusie van kalck en Auripigment versch moet wesen, want soo se niet versch en is, gheschied de doordringinge niet genoegh.

Een yder van dese drie voghten, moet op verscheyden plaetsen gemaeckt zijn, want soo se by malkanderen quamen, souden malkanderen bederven.

Als dese Auripigment en kalck te weeck staen, en al is't dat se wel gesloten zijn, is't onmogelijck soo nauw te sluyten, of de loght werd met eenighe deeltjens besmet, en dese maeckt soo grooten veranderinge, dat den sienbaren Inckt soo swart niet en is, en d'onsienbare eenige swartigheyd krijght.

XLII.

Eenige regulen die men in het planten en saeyen ontrent de Aerde waer te nemen heeft.

ALle Aerde daer men yets in plant of saeyt moet niet te veel noch te weynigh vlug Souts by sigh hebben. Want indien 'er te weynigh is, kan de geestachtige stoffe der planten of zaden niet genoeghsaem werckfaem werden, waer door de planten seer schrael en tenger voor den dagh komen: Maer indien 'er te veel souts is, soo belet het eene werckende deeltjen het andere, soo datse niet behoorlijck in de pijpjes van de plant of zaad kunnen ghestooten werden, waer doo

de ſelve mede mager en ſchrael blijven; 't welck men op de Heyden ſiet, en ick dit Jaer op mijn Landen in *Zeeland* door het ſout water geleden hebbe.

Ten *tweeden* moet alle Aerde los en luchtigh zijn, want anders gaen de planten en boomen uyt. De reden hier van is, dat als de planten van onderen haer ſap en voedſel krijgende, en 't ſelve na boven toe loopende, moet de loght perſen om het ſap dat van onderen uyt de aerde moet in de wortel loopen, voort te perſen: ſoo nu de aerde lughtigh is, gaet dit wel, maer indien die rondom de planten vaſt is, en de loght van de plant tot de wortel niet kan geperſt werden, moet de plant noodſaeckelijck ſterven of traegh voort komen, waer uyt dan blijckt dat de planten de loght ſoo wel van nooden hebben als de Dieren.

Ten *derden*, alle gewaſſen die in haer bladen en vrughten weynigh ſaps hebben, moet men niet in een vochtige plaetſe planten, want de veelheyd van het water (welckers deeltjes meeſt te grof zijn) konnen door des ſelfs enge pijpjes niet geperſt werden. gelijck als alle *Speceryen*, *Kaneel*, *Nagelen*, *Cypres*, *Mirten*, *Olijf*, *Orangien*, *Lauwrier*, *Roſmarijn*, *Thijm*, en dierghelijcke meer.

Ten *vierden*, moet men vochtige gewaſſen in geen drooge aerde ſetten, als *Aerdbeſien*, *Suuringh*,

ringh, *Peterſelie*, *Salade*, *Komkommers*, *Pompoenen* en ſoo voorts, want dan is 'er geen voghts genoegh om deſe pijpjes geduurigh te vullen.

Ten *vijfden*, planten die in 't water groeyen, kunnen niet wel in een loſſe grond planten, maer moeten in een kleyachtige en waterige aerde weſen: want indien ſy in het water een lugtige grond hadden gelijck als Ried, ſoud' het licht om verre vallen.

Ten *ſesden* merck ick aen dat alle Aerden moeten zijn bereyd na dat de pijpjes of veſels der planten groot of kleyn zijn, want als ſy groot en grof zijn kan daer veel water in; indien ſy fijn zijn, gaet 'er weynigh water in.

Ten *ſevenden*, alle planten die ſpecery-achtigh zijn, zijn beſt geplant in een ſandige wel gemeſte Aerde, dat is, daer matig vlug ſout in is, 't welk in de meſt altijd gevonden werd.

Ten *achtſten*, alle drooge planten die ſoo ſperyachtigh niet en zijn, hebben liever een drooge ſandige Aerde, daer verrot hout of een weynigh rund onder is.

Ten *negenden*, dat alle ſappige planten beter de ſchaduwe konnen verdragen als de drooge en ſpeceryachtige, om dat het voedſel dat in de grove pijpen gaet, ſulcken grooten perſingh noch bewegingh niet van doen heeft, als wel de fijne pijpen, in welcke kleynder deeltjes, die vlugh zijn, door de ſubtiele materie en de loght moeten

en bewogen en ingedrongen werden. Want men ſiet dat de *Telephium*, *Bernagie*, *Suring*, *Porceleyn*, &c. geerne in de ſchaduwe groeyen, en het tegendeel beſpeurd men, wanneer *Lavendel*, *Angelieren*, *Akeleyen*, &c. in de ſchaduwe moeten ſtaen.

Ten *tienden* willen geen vochtige kruyden groote warmte hebben, ſoo daer geen groote vochtigheyd by komt, want men ſiet dat ſulke kruyden in de Sonne ſtaende, dickmaels haer bladen als verlept laten hangen, en des avonds weder opluycken. Wederom, drooge en ſpecery-achtige kruyden en kunnen uyt de Sonne niet wel groeyen.

Ten *elfden*, alle vochtige en ſappige kruyden verlieſen des Winters hare bladen, en ſommige mede haer wortelen, maer die weynigh water en weynigh Olie hebben en vlugh Sout, ſiet men ſommige des Winters over blijven, als *Laurier*, *Abrotonum*, *Ruta*, *Agriſolium*, *Buxus* en diergelijcke.

Ten *twaelfden*, alle ſpecery-achtige gewaſſen verdragen de koude niet wel, ten zy de ſelvige overvloed van hars hebben.

In

XLIII.

In wat tijd des Jaers de Wereld geschapen is.

DE Autheuren zijn niet eens in de tijd des Jaers wanneer de Wereld soude geschapen zijn, als daer zijn de Hebreen, Ismaëliten, Chaldeen, Arabiers, Ægyptenaers, Griecken en Latijnen. Vele geloven, in de Somer, andere in de Lente, en wederom andere in de herfst.

Het schijnd dat *Moses* schrijft dat se in de Herfst geschapen is, wanneer hy in *Genesis* seght: *Laet de Aerde groen kruyd uytschieten, dat zaed drage, en vrught-dragende Boomen gevende vrught elck na sijn soort.*

Sommige van de Ægyptenaers zijn van gevoelen dat de Scheppinge in den Somer geschied is.

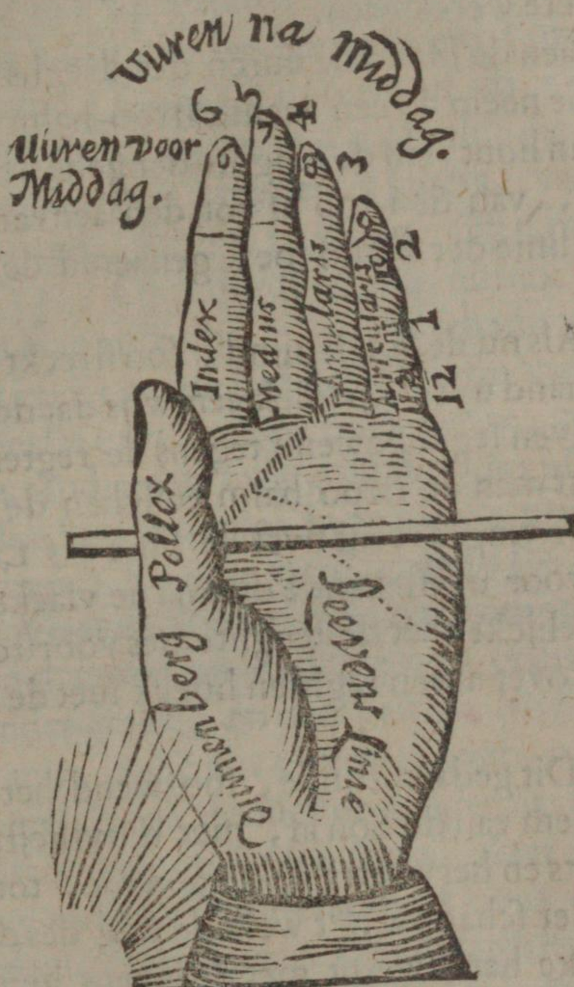
Onder de Latijnen meent seker Cardinael dat se in 't begin van Lente-maend geschapen is. Maer sy zijn alle van elkanderen verschillende, om dat se meenen dat 'er eenige Planeten in 't begin des Werelds in hare huysen zijn geschapen: Namelijck, de Son in de Leeuw; de Maen in de Kreeft; Mars in de Scorpioen; Saturnus in de Capricornus; Venus in de Schael; Mercurius in de Maegt; Jupiter in de Boogh-schieter.

Andere meenen dat alle de Planeten in hare hooghten, behalven Mercurius, zijn geplaetst geweest.

Hoe

XLIV.

Hoedanigh men aen de Hand, door de schaduw eens Stroohalms, de uuren des daeghs kan leeren kennen.

DIt is wel een redelijck bekend en oud, doch te gelijck oock gantsch aerdigh Konst-stuk-je:

je: alleen gebreeckt 'er dit aen, dat weynige de rechte handelingh daer van hebben, om de uuren des daeghs te vinden. Op dat nu de reysende Personen te beter bericht hier van mochten hebben, soo staet te weten, dat se op de volgende maniere moeten te werck gaen.

Die aen de Hand de uuren des daeghs wil weten, die neem I. een rechte stroo-halm, riet of wisje van hout, in de lenghte der geheele voorste Vinger, van den top af tot den aenvangh van d'eerste linie der Hand toe, genaemd de Disch-linie.

II. Als nu de Son schijnd, soo streckt men de lincker hand uyt, op sulck een wijs dat de vlackte des selven leght gewend tegens de regterhand, en steeckt men de stroo-halm tusschen de duym en voorste vinger recht over de linie des Levens; welkers voor uytstekende deel na de vlacke hand sich vergelijckt met de lenghte des voorsten vingers, en over al een reghten hoeck met de Hand maeckt.

III. Dit gedaen zijnde, soo wend het gantsche lichaem van de Son af, met d'uytgestreckte Hand gints en herwaerts na de Son toe, tot dat 't uyterste der schaduw, 't welk de weg des duyms in de vlacke hand werpt met de levens linie gelijck koomd en van de selve gelijck als vervuld werd.

IV. Siet dan toe, aen welcke Vinger de schaduwe

duwe des Stroohalms komt te vallen, ſo hebt gy de begeerde uur, als ghy maer alleen te vooren weet, ter welcker uur de Son voor dien dagh opgaet. Want ſoo de ſchaduw des voormiddaghs valt op 't uyterſte des voorſten Vingers, ſoo is 't de naeſte uur na Sonnen opgangh, als hier 7. Valtſe op 't uyterſte des Ringvingers (of des derden in ordre) ſoo is 't 8 uuren: of op 't uyterſte des kleynen vingers, ſoo is 't 9 uuren. Op 't eerſte lidt des gedachten kleynen Vingers, van boven af te rekenen, ſoo is 't 10 uuren. Op 't middelſte lid, is 't 11. Op 't derde is 't 12. uuren.

V. 's Namiddaghs. Soo de ſchaduw wederom valt op 't tweede Lid des kleynſte Vinger, ſoo is 't d' eerſte uur. Indien op 't eerſte, ſo is 't de tweede. Indien op 't uyterſte des kleynſten Vingers, ſoo is 't de derde. Indien op 't uyterſte des Ringvingers, ſoo is de vierde uur, en ſoo al voorts.

VI. Gaet de Son ten 5. of ten 7 uuren op, ſoo werden d' uuren op de ſelve wijs ordentlijck na malkander getelt, en dan valt de Middagh, of de 12. uur, als ſe ten 5 uren opgaet, op d' eerſte Linie welcke na de kleyne vinger in de vlacke hand ſtaet, of de Eyſch-linie. Maer gaetſe ten 7 uuren op ſoo valt de ſchaduwe op 't derde Lid des gedachten vingers. Dus danigh kan men de Aſtromiſche uuren, op alle tijden, des daeghs, wanneer de Son maer ſchijnt, leeren kennen.

Om

XLV.

Om Yser tot Koper te maken.

NEemt *Roomsche Vitriool*, koockt se in schoon Regen water, laet een quartier uurs daer een stuck ysers in leggen, treckt het yser daer uyt, soo sal daer ghelijck als op het koper het Spaens-groen groeyen, welke men met een mes afschrabt, doet het yser daer wederom in soo sal het weder-om soo werden, soo dat het yser koper is, het welck ghy soo lange in dit water kondt steecken, als 'er Vitriool in is: steeckt nu uw ooren op die er profijt mede doen kan.

XLVI.

Om Goud en Silver in de handt te doen smelten.

DIt kunsjen schijnt ten eersten aensien by de Gimisten wat sonderlinghs te wesen, maer is maer bedrogh voor haer. Om dit dan te doen, soo besmeert men de hand vet met olye, in wel-ke men wat blad-goud ofte blad-siver doet, met wat *Spiritus Salus* of *Aqua Regia*, soo sal het da-telick smelten. Men moet eerst het water in de handt doen, en daer het goudt op legghen. De hand moet men heymelick vet besmeeren, want het sal deste aerdiger zijn; als het een Chymist of een groot Doctorael man siet met sijn Bril, lagt hem

hem dan vry uyt, dat uw de tanden uyt de mond vallen.

XLVII.

Waerom dat 'er minder Wolven syn dan schapen.

DIt schijnt yet, wonders te wesen, dewijl de Wolven veele in 't getal voortbrengen, en de Schapen maer een gelijck, en de Schapen geduyrig tot nut van de menschen geslacht werden.

Maer men moet weten, dat al is 't dat de Wolven veele te gelijck baren, de Schapen nochtans dikwijlder baren dan de wolven. Item dat de Wolven malkander in hongers-noot op eten, want sy komen in kringen by malkanderen loopen en vegten, die dan dood blijft is een aes voor de levende, welk gevegt soo lange duert tot sy alle versadigt zijn.

XLVIII.

Om Goude Letters te Schryven.

NEemt Goud in blaadjes geslagen, vrijst het met *Sal Armoniak* op een Steen seer fijn, doet 'er een weynig Water by, fijn genoegh gevreven zijnde, doet het in een glaasjen en giet'er Water op, laet soo het *Sal Armoniak* smelten, giet het Water sagjes af en mengt een weynig honig by het Gout, vrijst het te degen onder een, als gy daer nu begeert mede te schrijven, soo

mengt het met Gom-water en ſchrijft 'er mede. Op deſe wijſe kont gy ook het ſilver bereyden.

XLIX.

Manier om levendige Kreeften voort te brengen.

NEemt wel gewaſſen Kreeften, laatſe ten minſten twee of dry uiren in een goed deel Riviewater koken: bewaert dit koockſel, en laet de Kreeften in een kolf of 't Matras kooken, en haelt al het vogt over, dat gy kont krijgen, en bewaert het alleen.

Brand dan de kreeften in een Weerſteuyt oven en haelt daer het ſout uyt door het eerſte kookſel giet het door een Klad-papier, en laet de vogtigheyd uyt koken tot 'er een ſout overblijft. Giet het overgehaelde water daer over, zet het op een vogtige plaats om te doen rotten, en na weynig dagen ſult gy daer kleyne diertjes in ſien bewegen, die men met Oſſe bloed moet voeden, tot ſe ſoo groot ſijn als een erwtjen, doet ſe dan in een Emmer met Rivier-Water en Oſſe Bloed, en verandert het Water en het Oſſe Bloet alle dry dagen: ſoo ſullen ſy groeyen en groot werden, tot ſe de groote hebben van de vorige.

Om

L.

Om het geſchrift dat door outheyd is uyt-gegaen te herſtellen.

NEemt *Galnoten*, laet die een dag of twee in regewater weyken: ſtrijkt dan van dit water over het geſchrift alwaer de letters ſijn uytgegaen, gy kont het met een wolletjen beſtrijcken in dat ſelvige Water nat gemaeckt, ſoo ras het nu droogh ſal ſijn, ſullen de letteren wederom op komen, en ſig vertoonen, even of ſe eerſt geſchreven waren.

LI.

Om Goude Letters ſonder Goud te maken.

NEemt *Auripigment*,
Fijne Kryſtal van elcks een once.

ſtootſe elk beſonder tot poeder, en mengt ſe onder malkanderen met wat Wit van een Ey, en ſchrijſt daer mede.

LII.

Om ſilvere letters te maken ſonder Silver.

NEemt *Tin* een once.
Quik-ſilver, twee oncen.

Smelt de Tin, en ſmelt daer de Quikſilver by, ſet het van 't vuur af, roert het om tot dat het koud is,

is, en tot een poeder geworden, welk men dickwijls met water moet afwassen, tot het Water daer soo klaar af-loopt, als gy het daer hebt opgegoten.

Mengt dan dit voorschreven poeder met wat *Gom-Water*, en schrijft daer mede.

LII.

Om een Gulde koleur sonder Goud te maken.

NEemt gestooten *Saffraan*,
beste *Auripigment*,
Hase Gal (of van een *Snoek*, die beter is.)

Mengt dit alles onder een; en doet het in een glas, welcke gy eenige dagen lang in de Paerde-mest begraven sult: doet het dan daer uyt en bewaert het.

LIV.

Om de Vrughten het geheel jaer door goed te houden.

DOet de vrughten in een Vat van Tin, soldeertse vast toe, op dat'er nog Logt nog Water door kan dringen: en laetse geduyrig in een Regenback hangen. Hier toe kan men best groote Theeflessen gebruyken.

Om

L V.

Om in de Somer het Water tot ys te maken.

DIgby segt datmen een Kruik met siedent heet Water tot boven toe moet vullen, en stoppen die seer nauw toe. Laetse dan in een seer koele put nederdalen tot in de grond, die men soo eenige uiren moet laten hangen; doet'er weder uyt, soo sult gy de kruik moeten stukken slaen, om het ys daer uyt te hebben.

L V I.

Om te beletten dat het yser niet Roest.

NEemt kleyn gevijlt Loot, giet daer soo veel Olie van Olyven op, tot dat het te degen bedeckt is, laet het soo negen of tien daghen staen.

Maeckt dan uw yser schoon met schuuren en vylen, en smeert dan met die Olie, soo sal het niet Roesten.

L VII.

Om een Hoen of ander gevogelt te dooden, dat het lekker sal smaken.

LAet het Hoen of gevogelt, dat gy dooden wilt, een lepel Asijn doorswelgen, houd hem dat de bek een weynig tijdt toe, dood hem dan

dan, ſoo ſal hy ſeer lekker en delicaet weſen.

LVIII.

Om een geſonde blanke Taback te maken.

MEn moet voor al weten dat de Taback die men dagelijcks gebruykt om te rooken, een ſeer gevaarlijcke en ſchadelijke ſaak is, en oorſaeck van verſcheyden Siekten. Maer anders is de Tobak een ſonderling goed kruyd in ſig ſelven, ſijnde van de Ouden een Koninklik kruyd genoemt, volgens het gemeen gebruyk uyt een aerde Pijp gerookt, met de mond de Rook in ſuygende, 't is, ſeg ik, een ſchadelijk vergift: want een yder kan ligt afmeten dat de balſem Olie die daer binnen is, volkomelijk door het vuur van de Pijp verdwijnt, en dat het juiſt de ondeugende vogten niet en trekt, en de ſinnen met de naukeurige Geeſten ontroeren. Want die de ſelvige gebruykt werd dikwijls als gek en ongevoelig, voornamelijk die het niet gewoon ſijn, gelijck d' ervaring daer van getuygenis draagt; ik agte dan voorſeker, dat deſe nieuwe uytvinding, niet alleen veel beter is, als de gemeene wijſe, maer ook ſeer geſond te ſijn: ziet dan hier toe hoe ik mijn Witte Tabak toebereyde.

Neemt dan een aerde Pot van ſoo een gedaente als het uw believt, laet hem binnen en buyten wel verglaaſt ſijn: de Pot moet van binnen ook twee

of

f dry gaten hebben, in welke gy kleyne Pijpjes
ult steken, de langte van een vierendeel els; giet
daer dan omtrent een halve Pot Wijns in, doet
daer by

Rijpe en drooge Taback-bladen een halve hand vol.
Betoni,
Oogentroost, van elks half soo veel.
Kaneel een half Loot.

Men stoot de kruyden kleyn, en daer na de Ka-
neel, doet het alles in een Pot, zet het op een Kon-
foer met Vuur, alwaer gy het toegedeckt sult la-
ten koken, soo komt 'er een treffelijke en wel
riekende damp door de Pijpjes, in plaets van die
gemeene stinckende en boosaerdige Tabaxroock,
die sult gy door de mond in halen, welke gy in
de mond eenige tijd sult laten, en dan weder uyt
doen vliegen.

Dit suyvert en reynigt de Hersenen, het ver-
droogt de sinkingen, 't versterckt het Hooft, ge-
neest de Tand-pijn, en alle loopende oogen, oo-
ren en mond, het heeft nog ontelbare kragten.

LIX.

Een aerdige wijse van Schrijven.

WAnneer gy een weynig Witte oft groene
Vitriool in Water smelt, en met dese solu-
tie schrijft, sult gy geen letters sien, ten sy ghy
wat

wat kookſel van Galnoten maekt, en met een wolletjen daer over ſtrijckt. Soo gy nu een ander wolletjen neemt, vervult met Geeſt van Vitriool, ſoo ſtrijkt ſagjes over het geſchrift henen, ſoo ſullen de letters wederom verdwijnen. Maer indien men al wederom met een ander wolletjen vervult met Wijnſteen Olie die door ſmelting gemaeckt is,daer over henen vrijft, ſoo komt het geſchrift wederom met gele letters voor den dag.

De reden daer van dunkt men dat men op deſe wijſe ſoude konnen afleggen, namelijk dat de Vitriool met deGalnoten vermengt tot 't een Rundſel werd, welke de Geeſt van Vitriool ontbind; maer den *Oleum Tartari* de kragt van deſe ſuyvre Geeſt brekende, geſchied wederom op nieuws een Coagulatie, en daer komt wederom een nieuwe koleur te voorſchijn.

LX.

Een aardige Inckt van Roſen.

WAnneer men in een ſterck kookſel van gedroogde Roſen die Rood ſijn, een ſolutie of poeder van witte of groene vitriool in ſmijt, ſal het een gemeene Inckt werden, die de gemeene in ſwartigheyd niet hoeft te wyken.

Soo men daer nu eenige droppelen Vitriool geeſt in dropt, ſal deſen Inckt Rood werden, maer indienge daer eenige droppelen Armoniak geeſt

geest by doet, sal het een witagtige koleur krygen.

De veranderinge deser koleuren spruyten hier uyt, dat de Vitriool geest de Coagulatie van de Vitriool ontdoet los en onsienlijk maakt, die wederom een hooger Roode koleur krijgt als te voren, eer daer de Vitriool was by gedaen, om dat de selfde Geest de deelen der Rosen, die in het vogt gesmolten sijn, uytbreyd en die sigtbaerder maekt.

De vlugge Armoniak geest, sijnde een *Alcali*, breekt voor een gedeelte de punten van de suyvre geest des Vitriools, soo dat de deelen der Roos, niet meer hebbende om uyt te breyden, digte by malkanderen dringen, en by gevolg een ander koleur krijgen.

Hier uyt volgt dat de drooge Roosen, soo goed sijn om inckt te maken, als de Galnoten, sulx kan mede met Indiaans Hout en andere dingen geschieden.

L X I.

Om Geel Wasch Wit te maken.

NEemt een quantiteyt Geel Wasch, schaaft het selve in dunne Schavelingen, legt het eenige tijd in de heldere logt, voornamelijck in de Mey, soo sal het Wasch soo Wit werden, als sneeuw, 't welk men dan tot koeken sal smelten.

Of men ſchaaft het Geele Waſch, en men giet daer een goed deel Brandewijn op, en men laet het in warm ſand eenige dagen in een glas digereren, ſoo ſal het waſch Wit werden.

LXII.

Om Lakken of 't Verwen te maken uyt allerley Wortels, bladen en Kruyden.

NEemt ſoodanig een Kruyd, Wortel, Bloem of 't Bladen die gy begeert, ſtootſe fijn, en doetſe in een aerde Pot, giet daar een genoegſaem deel waters op, doet by yder pond ontrent een lepel vol goede loog, dit te ſamen in ruym vogt gekoockt hebbende, filtreert het Kookſel, en 't gene doorgeloopen, dropt daer een ſterke ſolutie van Aluin in, ſoo ſal de *Lacca* op de grond nederſinken. Deſe moet gy dan ſoo lange met water afwaſſchen tot het water daer ſoet afkomt, droogt dan deſe Lak in de ſonne, of laet het vogt door een klad-papier loopen, ſoo hebt gy al de Lakka op 't Papier, die dan haaſtiger droogen ſal.

LXIII.

Om voor het Hooſt der Paarden een Witte Sterre te doen waſſen.

TEn ſtaat niet onaerdig dat twee of meer Paerden voor een Karos, elk een Witte ſterre

voor

voor haer hooft hebben. De wetenſchap is kleyn, want op die plaets daer men begeert dat een ſterre ſal groeyen, behoeft men maer 't hair uyt te plukken, ſoo ſal na dat dit dickwijls gedaen is, aldaer Wit hair komen te groeyen.

LXIV.

Om allerley been en yvoor te koleuren.

WAnneer men beenen of 't yvoor met een andere koleur begeert te hebben, ſoo waſt ſe eerſt ſchoontjes af, en kooktſe in Aluin water, maer daer na in Pis of 't kalk-water, in welke gy eenige Geele, blauwe, of 't andere koleur gemengt hebt, kooktſe wederom op, ſoo ſullenſe alle gekoleurt ſijn.

LXV.

Hoe veel Waters, een Schuyt in 't Water leggende, weg-perſt.

ALs een Schuyt in 't Water legt, ſal hy niet boven op het Water leggen maer in het Water inſakken, dat is een buyk in 't Water maken, ſoo deſe Schuyt duyſend pond in de logt weegt, ſouw hy in 't water komende ook duyſend pond waters weg perſen, en ſoo gy nu duyſend pond ſteen of 't Loot in de Schuyt deed, ſouw hy twee duyſend pond Waters weg perſen.

Een

LXVI.

Een wonderlyk Gogel-boek om verscheyde Figuren te vertoonen.

'T is seer aerdig een Boek op verscheyde wijsen open te slaen, om te vertoonen dat een Boek vol beesten is, en weder opslaende dat vol menschen is, en ten derden en vierden open slaende dat het vol boomen, huysen, Schepen, &c. is.

Om dit in 't werk te stellen laet men een Boek maken even by na als de kooplieden haer winkel Boeken hebben met een Alphabet als A. B. C. en zoo maakt men dan het eerste Blad met A, het tweede met B, en soo voorts tot het Alphabet uyt is. Dan begint men wederom van boven een nieuw Alphabet, en dat tot eenige reysen toe. Die dan van 't eerste Alphabet hebben Beesten; het tweede Duyvels, het derde Soldaten, en soo voorts, tot gy een gantsch boek uyt hebt.

Maer dit moet niet met een stijve hand, maer met een rassigheyd en behendigheyd gedaen werden, of anders is het terstond gemerkt.

Een

LXVII.

Een Toover of Gogel-Boek om in te ſteken met een Priem, welk men om eenighe Prijs ſteekt.

MEn heeft op de Jaarmarkten en Karmiſſen eenige ſoort van Luyden, die met een Kraem komen in welcke ſy als een loterie aenſtellen; daer toe hebben ſy een ſeker lankwerpig Boek van dun Papier gemaeckt, dog de middelſte Bladen ſijn geteykent, met ſilvere meſſen, ſpiegels, ringen, lampetten en meer andere koſtelijkheden, is 't dat men met een ſpelt of eenig andere priem in deſe bladeren ſteekt, ſoo heeft men ſoo een prijs als op dat blad ſtaat, maer men komt'er ſelden toe, wat de middenſte bladen ſijn alle veel korter als de buytenſte, is 't dan dat ymand in 't begin om te proberen voor niet ſteekt ſoo houden ſy deſe bladen los, en ſeggen dat men in 't midden moet ſteken, ſoo treffen ſy dan een prijs: maer wanneer het om winſt geſchied, houden ſy het Boek digte toe, ſoodanig dat de voorſte uyterſte bladen en de agterſte, die beyde langer ſijn, aen malkanderen komen, ſoo dat die daer in ſteekt, niet in de middelſte, maer in de uyterſte bladen komt te ſteken, in welke geen prijſen geteykent ſtaen, ſoo dat den ſteker ſijn geld quyt is, en droevig bedrogen moet heen gaen: 't welk wel tooverye ſchijnt te weſen.

Om

LXVIII.

Om Vogels en Visschen met de hand te vangen.

'T is vermakelijk dat men de Vogels en Visschen soo droncken kan maken, dat men se met de hand vangen kan. Neemt kraan-oogen stampt se grof en laatse onder broot bakken, werpt se de vogels voor, als sy dat dan sullen eten werden sy soo tam, dat men se met de hand kan vangen. Als men nu dit mede in het water smijt sullen alle de Visschen boven komen drijven, die gy met de hand daer uyt kond halen, en etense.

LXIX.

Om een Brief binnen in een Ey te Schrijven.

OM heymelijck te schrijven, is dit al een aenmerkens waardige konst, om bedektelijck aan een vriend een brief over te maken.

Maakt een inckt van *Galnoten*, *Aluyn* en *Asyn*, en schrijst daar mede boven op de witte bast het gene gy begeert, laat dit dan in de Sonne droogen, en koockt het Ey terstond in Pekel tot dat het hard is: soo sullen de letters van de schil verdwijnen, en na binnen toe indringen, want de schil afgedaen sijnde, sal men de letters op het wit in gedrukt vinden.

Om

LXX.

Om een glas aardig van een te scheyden.

DIt kan men doen met een draad die nat gemaekt is van Terpentijn Olie, welke om het glas gewonden zijnde en ontstoken, en na het branden met eenige droppelen koud waters daar op gesprengt, sal terstond van een scheyden, 't welk de Chimisten wel weten, om hare glasen te scheyden. Maer ik heb nog een andere manier uyt gevonden, namentlijk als ik een glas met Brandewijn heb, ontsteek ik dat, en de vlam uytgegaen sijnde, sal het glas rontom afscheuren, 't welk men moet doen aen sulke glasen welke boven een stukjen uyt hebben, soo werden sy weder bequaam om te gebruyken.

LXXI.

Een aardige wekker om des nagts wakker te werden en een kaars aen te steken.

WAnneer men op een reys of elders anders is, alwaer men geen klok kan hooren slaan, en egter des nachts geern souw willen gerust slapen, en des ogtens op sijn tijd wakker sijn, en dadelijk ligt in sijn kamer te vinden.

Om dit dan te doen soo neemt een Lont, en besiet hoe veel hy in een uir afgebrand heeft, dit ge-

geteykent hebbende, kont gy hem ſoo veel ſtukken als gy des nagt uiren wilt ſlapen, afmeten. Slaet dan een ſpijker in de muir, hangt daar de lont aen, op die plaets daer gy hem afgemeten hebt, bind hem daer aan met een ſwaveligedraad, ſoodanig, dat een eynd aen een kaars of Lamp gerake, als de lonte nu ſoo verre is afgebrand, ſoo ſal de ſwavel draad in de brand gaan en de lamp ofte kaars aenſteken; ſoo gy nu met een ſwavel draad aen de lonte by de ſpijker een ſteen hangt ſoodanig dat als de lont op ſijn tijd is afgebrand, mede in de brand vliegt, ſoo ſal de ſteen neder vallen, 't welk den ſlapende ſal wakker maken en doen opſtaen.

LXXIII.

Om gekookt Vleys te doen ſchijnen of het Rauw en Bloedig was.

WAnneer men op ſommige maeltijden eenige Pannelikkers heeft, die allenigh gaen ſchuymen by 't geſelſchap van eerlijke lieden, als men dan aen de Tafel geſeten is, ſoo ſet men een gerecht van gekoockt Vleis voor haer, als men dat dan wil bloedig hebben, ſtroyt daer geſtooten Haſe bloed of Schapen bloed over, dat eerſt gedroogt is geweeſt, 't welck ſmeltende, ſal tot walgens toe rood en bloedig ſijn, ſoodanig dat de ſchuimer hongerig van de Tafel ſal opſtaen.

Om

LXXIII.

Om malkanderen door Kaartebladen yets geheyms te kennen te geven.

NEemt een kaerte Bybel, legt de kaarten op een ſekere ordre na malkanderen, ſoodanig als gy ſe altijd weder kont vinden, alſe nu vervolgens altijd in order leggen, ſoo ſchrijſt van de eene kaarte-blad tot de andere toe, 't geen gy geheym wilt ſchrijven, met ſeer weynig woorden. Schuyft dan de kaerte bladen onder een, ſoo ſal niemand het ſchrift dat op de kaarten ſtaat konnen verſtaen, als uw vriend aen wien gy dat te kennen gegeven hebt, die ſe weder ſal in order brengen, en leſen dat 'er op ſtaet.

LXXIV.

Om malkanderen door een Ey yets te verſtaen te geven.

BEſtrijkt een Ey rontom mager met Wit was, koud geworden ſijnde, ſchrijft daer op met een Naeld af Spelt, 't geen gy begeert, vervult de letters dan met edik in welcke Galnoten hebben geweikt, en laet het Ey een geheele dag in de edik leggen, doet 'er dan het waſch rontom af en ſend het Ey na uw vriend toe die dat leſen moet. Als hy nu dat geſchrift wil leſen, moet het Ey hard geſoden werden, ſoo ſal men het ſchrift op het Wit van het Ey vinden.

LXXV.

Een Pen te maken die van selver Inkt geeft.

LAet een kopere pijp maken soo dik dat 'er een Eende schagt in kan gesteken werden en evenwel niet te dik is om mede te schryven : maer onder aen moet hy soo eng sijn dat 'er een Almenaks speld door kan gesteken werden. Houd dit gaatjen onder toe met uw vinger, en giet'er boven inkt in, en stopt het boven met een kurkje toe, maeckt dan onder een penne vast die heel kort af gesneden is, op dat de Inckt door het nauwe gaatjen allenxkens in de penne loope, is 't dat het niet wel wil loopen, moet het kurk wat losser gemaakt werden, als gy nu schrijft hebt gy geduirig Inkt in uw Pen, 't welk de Schrijvers, die veel Schrijven veel tijds uyt kan winnen.

LXXVI.

Om met krijt te Schrijven dat niet ligtelijk uyt en gaet.

WAnneer men met krijt wil Schrijven, dat het niet uyt en gaet, als men rekent of yts anders doet, soo laet het krijt een tijd lang in dik bier leggen, als gy daer dan mede schrijft sal het daer soo vast aen droogen als of het gelijmt was.

Dit

Dit is voor de Herbergiers niet vreemt, welke Gaſten hebben, die het kryt uytvrijven 't welk aengeteykent is, maer als het daer vaſt aan lymt heeft het geen nood van uytgevreven te werden.

LXXVII.

Om een geheele dag met een Pen te Schrijven ſonder Inckt-koker.

OM ras en vaerdig te Schrijven ſonder de Pen geduirig in den inckt-koker te ſteken, ſoo verſnijd een brave dikke Swane Schaft, verſneden ſijnde, giet hem vol inckt, en ſtopt hem met een ſtukje ſpons toe, dog ſoodanig digt, dat als gy de ſponge drukt, daer inckt in de penne loopt, dit ſoo op ſijn maat gedaen hebbende ſult gy daer mede een ganſche dag of langer konnen Schrijven.

LXXVIII.

Om levende Kreeften Rood te vertoonen terwijlſe levend voort-kruypen.

DIt ſchijnt voor ſommige wel een wonderlijke ſaak, maer egter van kleyn belang, als men dit wil vertoonen, moet men deſe levende roode op een Tafel te gelijk met gekookte op ſetten, neemt de levende ſwarte Kreeften en giet daer Brandewijn op ſoo ſullen ſy terſtond Rood wer-

werden, even of zy gekookt waren.

LXXIX.

Om een Glas het onderste boven te houden in't water, sonder dat'er yts in loope.

NEemt een hoog Glas steeckt dat in een Emmer vol water, soo sal daer geen water in loopen, want het glas vol logt is, en geen ydelheyd kan sijn, maer indien men het glas een weynig schuyns hielt, soo perst het water de logt uyt het glas, en de logt bobbelt boven uyt.

LXXX.

Om de logt het Water te doen om hooge trekken.

NEemt een schijfjen van een Appel of een rond stukjen broods, maekt daer een gaatjen in, set in het gaatjen een wasligje, laet het branden, set dit in een schotel met Water, stulpt daer een hoog glas over, soo sal het ligt uyt gaan, en door de koude minder beweginge de logt dikker werden, so werd het water door de uyterlijke logt daer in geperst, want de fijnste deeltjes die de logt in het glas uytbreyden, vlogen door de pijpjes van het glas weg, welke oorsaek waren datse de uyterlijke logt persteden, en de logt weder het water.

Om

LXXXI.

Om buyten in het land alwaer men geen Tooren ſiet, de Wind te kennen.

ALs men buyten is gebeurt het wel dat men op een heye is, en dat men geen toorn oft iets anders ſiet, om de wind te weten, ja ſelfs niet aen de Wolken van de logt, ſoo neemt een hayrtjen uyt uw Hooſt dat wat lang is, en houd dat met twee vingers aen het eynd, laet dat in de logt hangen ſoo ſult gy ſien na wat oort van de Wereld dat het heen wayt, als gy nu niet en weet aen wat oort dat Ooſt of Weſt is, ſoo ſult gy dat aen de Zonne weten, want in den opgang is hy in het Ooſten, op de middag in het Zuyden, en in den ondergang in het Weſten.

LXXXII.

Om erwten of yets ander op een Klaver-Cimbel te doen danſen.

'TIs aerdig om te ſien hoe dat een Klaver-Cymbels ſnaar bewogen ſijnde ſoo een groote beweginge maeckt dat het gene daer ontrent is mede al danſende bewogen werd, want legt onder de ſnaren op de plank eenige erwtjen, Zout, Haver of yts anders dat ſigh ligt beweegt, ſoo ſullen ſy al danſende bewogen werden, want de ſnaar bewogen ſijnde, beweegt de logt, de

de logt wederom de planck van de clavercimbel, en die wederom de erwten of het gene daer op leid.

LXXXIII.

Om een Ey al blaſende in ſijn handen gaer te maken.

DAt men een Ey al blaſende in ſijn handen gaer kan blaſen, ſchijnt yts wonderlijks te ſeggen, maer als de konſt gemeen is, is noyt de ſaek ſoo groot.

Men neemt dan een rond brood dat eerſt heet uyt den oven komt, 't welk men met een geſwindheyd open ſnijd en een Ey daer in ſteekt, en dadelijk wederom toe legt, dan ſoo blaeſt men rontom het brood in de hand hebbende, ſoo lange tot het koud is geworden, neemt dan het Ey daer uyt en gy ſult bevinden det het gaer ſal ſijn.

LXXXIV.

Om een Gans met eene ſlag in vier ſtukken te houwen.

WAnneer gy een Gans met eene ſlag in vier ſtukken wilt houwen, ſoo laet hem eerſt twee dagen vaſten, op den derden dag ſoo werpt hem wat haver voor, ſoo ſal hy ſijn hals krom buygende de haver opſlokken, terwijlen hy dit doet, ſoo neemt een ſcherpen houwer, ſoo kont gy

ſy den hals en twee pooten te gelijk afhouwen, ſoo ſal hy in vier ſtukken leggen, van welke het lichaem het grootſte ſal ſijn.

LXXXV.

Om pluimen van gevogelte te verwen.

WAnneer men de pluimen met verſcheyde koleuren wil verwen, moet men haer eerſt te degen met regen water waſſchen: en dan in aluin water koken, en terwijlſe nog warm ſijn in eenig Saffraen water, of weikſel van Indigo, van Sap groen, en diergelijke ſmijten, om ſoo een koleur aen te nemen als het behoorlijk is.

Van deſe pluymen kan men Moffen maken voor de Juffers en Mutſen met Franjen om het Hooft, Roosjes op de Hoed, Franjen om de Handſchoenen, Roosjes aen de beenen en diergelijke. Maer is 't datſe groot ſijn, maakt men daer Somer-hoedjes voor de Juffers en kinderen van.

LXXXVI.

Een Leer te maken om ſteenen en diergelijcke uyt de Aarde te halen en op te ligten.

SNijd een Leer de groote van een Daelder, maakt in het midden een gaetjen daer door, en ſteekt een Touwtjen door het gat, en laet aen het

het onderſte eynd een knoopjes ſijn, welke het Toutjen doorhalende, onder tegen het gat aen kome en het ſelve toeſluyten, laet dit Leertjen een nagt in water weyken, en plakt het dan ſoo nat op een Steen, trekt dan met het Touwtjen na om hoog, ſoo ſult gy de ſteen uyt de aerde halen.

Dit is een Philoſooſſche reden, want als het leertjen op de ſteen geplakt werd, perſt men al de logt die tuſſchen het leertjen en de ſteen is weg, welke het leertjen op de ſteen van buyten ſoo vaſt drukt dat het daer met geen geweld is van te trekken. Men noemt deſe leertjes gemeenelijk trekleertjes, maer ſy trekken niet, want het geheele effect hangt van het perſen der logt.

LXXXVII.

Om een half vel Papier te doen ſlaen als een Mosket.

NEemt dan een vel Papier vouwt dat in quarto en daer na in octavo, ſoo hebt gy vier octavo bladen, neemt dan de twee binnenſte met uw regterhandt, en ſlaet dat boven de arm uyt, ſoo ſal het een ſlag geven als een Mosket.

LXXXVIII.

Om met een Pyl, Mes, Degen, &c. door ſyn Ligbaem te ſteken, en een Slot aen ſyn mond te doen.

MEn ſiet menigmaels de jan potagies en de boefonmakers konſten doen, die gantſch

wonderlijk ſchijnen voor den ſiender, ja ſelver wel tooverye gelijken te ſijn, maer alle dingen is een weet ſey de gek.

Wan-

Wanneer men dan een pijl door ſijn hooft wil ſchieten, ſoo maekt men dat de Pijl midden door zy, en men maekt een yſer beugeltjen die agter om het hooft henen klemt, over welke men dan het hair moet kemmen op dat de beugel niet geſien werde. Op die plaets nu daer de pijl ſchijnt in te gaen, moet men wat ſchapen bloed ſtrijken en als neder laten druppen, op dat het in der daed ſoo ſchijne, als of hy doorſchoten was, op die ſelfde wijſe, ſteekt men ook een Mes door ſijn hand, of Been, en een degen door ſijn lighaem, alleenig maer door middel van een beugel, gelijk als de figure vertoont.

Vorders om een Slot aen de mond te maken, neemt men een beugelſlot, welkers beugel ſoo gemaekt is, dat hy in 't midden van malkanderen kan gaen, en even wel uyt een ſtuk ſchijnt te weſen, als men het ſlot open doet, maer als men het aen de lippen doet hangen, doet men hem van malkanderen op die plaats daer hy in 't midden van een kan gaen, en men hegt hem aen de lippen, ſoo ſchijnt het dat 'er een ſlot aen hangt.

LXXXIX.

Om bos-poeder te maken dat niet en ſlaet, ſeer aerdig om Boere eynden &c. te ſchieten.

MEn neemt twee deelen gemeen bos-poeder, hier by mengt men een deel Sout, dat gekraakt

rraakt en sterk gedroogt is, wanneer gy nu hier mede schiet sal men het niet konnen hooren. Hier mede kan men de boeren beloeren, en weten haer Hoenders en end vogels, sonder dat sy het hooren, dood schieten.

XC.

Om een Weddenschap een roemer van glas in dry reysen niet te konnen stukken slaen.

DIt is een bedriegerye, die evenwel de omstanders vermaakt. Men wed dan met ymand, dat hy den roemer niet sal in dry reysen konnen stukken slaan; het wedden gedaen sijnde sal hy se ten eersten stukken slaen, en niet in de derde reys, ten ware hy de kneep wist en de twee eerste reysen soo sagt sloeg, en de derde reyse hard, so had den slager 't gewonnen, maer anders verloren.

XCI.

Om op een servet allerhande Wapens en letters te verbeelden.

NEemt borst Papier van het allerdikste dat gy krijgen kont. Maekt met kool of Potloot daer een wapen op, of door een getrokken letters soo cierlijk als gy kont. Snijd dan al het over vloedige uyt, soo hebt gy een plaet welke van dik loot gemaekt niet vreemd oude sijn, legt dan

dan uw ſervet in een pers en legt daer het bort Papier of het warm gemaeckte loot op, en draait de pers toe, ſoo ſal het begeerde op de ſervetten ſtaen: 't welk ſeer cierlijk op de bruyloften en maeltijden is.

XCII.

Om met de beker uyt de Gogel-tas te ſpelen.

ALs men in de kermiſſen komt, ſiet men van Hokus Bokus meeſters die uyt de Gogel-tas ſpelen, dat voor de boeren wel Tooverye gelijkent, maer in der daet ingeſien ſijnde is alles maer een gauwigheyd.

Men ſietſe dan voor eerſt met bekers ſpelen en notemuskaten. Deſe bekers ſijn wat langwerpig hoog gemaeckt, ſoo datſe met de vingers gemakkelijk op te grijpen ſijn; dan ſoo maakt men dry balletjes van kurk, ſoo groot en rond als notemoskaten.

Men ſet dan de dry bekers op een Tafel, en men legt daer deſe kurkjes onder, die notemoskaten gelijken, onder elke kroes een, dat is men legt deſe dry kurkjes op een rye, en het ſchijnt als of men de bekers over yder ſet, maer terwijle men die neder ſet, gebeurt het dat men yder kurkjen tuſſchen de vingers, met een radde geſwindigheyd weg-neemt, want als het langſaem toegaet, ſouw de Pots gemerkt werden, en men

ſouw

ſouw ſeggen is het anders niet.

Nu deſe balletjes weet men heymelijk te bergen, op dat men ſe in de handen niet en ſiet, of anders was de kaart verkeken. Als men dan nu in 't geloof is, dat deſe balletjes onder de kroeſen ſijn, ſoo ſegt men, dat gy maken ſult, dat deſe noten Moskaten, daer van onder ſijn getoovert, men maekt dan eenige babbele guygen en Potſen met het ſtokjen datmen in de hand heeft, en men ligt dan met een geſwintheyd de bekers op,

op, ſoo ſiet een yder dat 'er niets onder is, wilt gy nu maken datſe daer wederom onder geraken, ſoo moet gy deſe Balletjes met uw hand geſwind daer onder ſchuyven, als gy dan de bekers weder opligt, ſult gy ſe daer onder ſien leggen.

't Is beſt dat deſe bekers van blik gemaekt werden, want dan ſijn ſe des te ligter. Item dat ook de bolletjes van kurk gemaekt ſijn, want hoe ligter de werktuygen ſijn daer gy mede ſpeelt hoe beter en veerdiger gy ſpelen kont: ten anderen blijven ſy ook beter, om haer ſtroevigheyd aen de handen hangen.

XCIII.

Om van een note Moskaat twee of dry te maken uyt de Gogel-tas.

DE Gogelaers hebben ook gemeen dat ſe van een Note Moskaat, twee of dry maken, 't welk mede alles in een raſſe geſwindheyd beſtaet.

Sy nemen dan bolletjes van kurk als boven geſegt is, waer van ſy een toonen, en een of twee agter de hand houden tuſſen de vingers, die een ander niet ſien en kan; deſe een vertoont ſijnde, ſegje datje van deſe eene, twee of dry muscaet noten ſult maken. Gy maekt onderwijlen eenige Grammatſen, gelijk ſe doen, en men laet'er een of twee van tuſſen de vingers vallen, dat mede al

met

met een raſſe bedektheyd moet-geſchieden, ſoo ſchijnt het als of je van een, twee of dry gemaekt hebt.

Aldus kan men een verborgen houden tuſſen de Vingers, en de andere die gy verdubbelen wilt in de logt ſmijten, als die dan neer valt, vertoont gy 'er twee, 't welk mede wel tooverye lijken, als het wel gedaen werd, op deſen wijſe ſijn verſcheyden andere kunsjes meerder te doen, die men alle niet wel beſchrijven kan.

XCIV.

Om uyt de Gogel-tas met ballen te ſpeien.

DIt gaat al by na op de ſelfde wijs als wy te voren van de note Moscaten geſegt hebben. Want men laet eenige kleyne bolletjes maken van leer, die met pluymen of hair gevult ſijn, deſe weet men met een behendigheyd tuſſen de duym en de vinger te houden, dat men het ſoo nauw niet ſien en kan, en dan kan men een bal quansſuis na Ooſt-indien ſenden, en houden het agter hands; of hem op eten en halen hem uyt ſijn ſak wederom of uyt 't oor kloppen, en halen hem uyt de mond of 't oog wederom uyt, of ſmijten een in de logt en toonen twee in de hand. Dees en diergelijke kunsjes kunje meer uytregten.

XCV.

Om uyt de Gogel-tas koren te malen.

WOnderlijk is de Gogel-tas, want ſe levert koddige dingen uyt, alweer wat nieuws uyt *Africa*. Weg nu jongers, ſta uyt de kinke, weg, nu dieven, Molenaars, en al die 't haer hantering is, ik ben de nieuwe meel-maker.

Om dit te doen, laet ik een houte langwerpige kroes drajen, in welke nog een andere houte beker ſluyt, die vry wat dun is, dog ſoo diep niet in en ſakt, want tuſſchen de buytenſte en de binnenſte beker, moet ſoo veel ruymte ſijn, dat 'er een halve handvol meel in kan. Als nu dit meel daer in is, ſoo ſet de binnenſte kroes op het meel, ſoodanig dat men het niet en kan beſpeuren, dat 'er twee bekers in malkanderen ſtaen.

Als gy nu ſpelen ſult laet uw beker ſien, ſoo ſal niemant merken, dat het een dubbelde beker is, doet dan een weynig koren in de beker, en legt daer een leere ſakjen daer toe gemaakt over, en maekt wat grimatſen met uw ſtokjen, als of gy maelden, als de ſienders dan lange genoeg hebben ſien malen, ſoo grijpt het leere ſakjen of neusdoek aen, ſoodanig dat gy de binnenſte kroes daer kont behendig mede afligten, ſtort dan de kroes uyt, ſoo hebt gy meel, en de omſtaenders ſullen meynen, dat gy het meel gemalen hebt.

Om

Om dit nog beter te doen, soo maakt men een
ute deksel met een knopjen boven op, welke
de binnenste kroes past, soo kont gy de kroes
et uw neusdoek nog beter afligten, sonder dat
t gemerkt werd.

XCVI.

Om groote Aspergies te doen wasschen.

DE Aspergies wil men gemeenlijk vry groot hebben, 't welk in de tuynen niet wel gedukken wil, maar men moet se aen de kanten van le slooten en Rivieren, alwaer riet wast, saeyen, aldaer sullen sy seer groot wassen.

XCVI.

Om uyt de Gogel-tas met penningen te spelen.

'tSA jongens al weer wat uyt de Gogel tas, dit is Hokus Bokus uyt de quakſak. Geeft my eens agtien schellingen; soo sal ik een raer stuk vertoonen, 't is hier met geen snorken of snuiven te doen, de daad sal 't al vergoen.

Men neemt dan in d' eene hand een quantiteyt van schellingen, penningen of ander geld, houd dan in d' eene hand vijf verborgen, en het overschot langt men aen een ander over, die 'er by staat, segt hem dan dat hy tien penningen teld op de tafel, soo strijkt men dan met een rassigheyd

heyd de tien penningen na ſig, die met de vijf verborgen penningen die gy in de hand hebt vijftien maken, hier by moet gy nog agt penningen doen.

Dit gedaen ſijnde laet ik ſeggen hoe veel penningen gy in uw hand wilt hebben, maer hy moet niet boven de agtien ſeggen, om dat dit het getal is buyten die verborgen vijf, die 'er by gekomen ſijn, namelijk by de tien die opgenomen ſijn, dan ſoo vraegt men hem hoe veel hy 'er in ſijn hand wil hebben, ſoo hy dan antwoord twaelf penningen, en weet alreeds dat hy vijftien heeft, ſoo ſegt men dan tegens hem geeft 'er my een, langt 'er aen de Monſeur naeſt uw ook een, dan ſeg ik hem, dan ſoo ſeg ick dat hy 'er nog twaef heeft, 't welk wel tooverye ſchijnt, want hy meent maer tien opgenomen te hebben, en dry uytgedeelt, ſoo is 't een vreemde ſaak nog twaelf te behouden.

Dit komt alleen van de gever der penningen, die door een geſwinde raſſigheyd de vijf penningen daer by doet.

XCVIII.

Twee hoofden tegen de muur met houtskool te teykenen, dat d' eene een kaars uytblaeſt, en de andere de kaers ontſteekt.

P*Ractica eſt Multiplex, qui neſcit eſt Simplex,* ſey de keerel, als hy dit ſpectakel ſag. Om dit

lit dan in 't werk te stellen teykent men twee hoofddn aen de muur met houts kool, ontrent de mond maekt men een kleyn kuyltjen, in het eene legt men wat boskruyt, en in het andere wat gestooten swavel, soo ist gereed.

Dit gedaen sijnde in een Compagnie van Juffers, soo blaast een de kaars uyt, en uw makker begint daer op te fulmineren, en te donderen, onderwijlen grijpt ymand de kaers terwijl hy nog vonkt, en houd hem aen de mond van het beeld daer swavel in gestoken is, soo sal hy terstond branden, en soo heb je wederom ligt.

Daer na sal eens een ander komen en besigtigen dese tronien, soo sal hy eerst sijn keers houden voor het gat daer het boskruyd in is, en de kaars sal terstond uytgeblasen werden, welke hy dan weder, de kaars nog vonckende aen de andere tronie moet houden, daer de swavel in is, soo sal de kaars terstond weder ontsteken.

Dese tronien of hoofden sal men wel wat behendigh agter een schilderye konnen maken, en ligten de Schilderye wat op, soo sal het uytblasen en aensteken, 't welk mede wel tooverye sal schijnen.

XCIX.

Om met Eyeren uyt de Gogel-tas te spelen.

MAakt een gemeene reis-sak, maer hy moet dubbelt wesen, dat is dat 'er als een mid-

delſchot tuſſen gemaekt is, ſoodanig dat aen elke end een opening is, dat is daer d' eene ſijn bodem is, d' andere ſijn opening is, neemt dan een Ey twee of dry, doet hem in d' eene ſak, ſoo ſal een ygelijk ſien dat gy ſe in de ſak geſteken hebt, drayt dan de ſak eenige reyſen rontom, en prevelt wat Hokus, Bokus, ondertuſſchen ſteekt uw hand in d' andere ſijde van de ſak die aen de ſijden ledig is, en keert hem om en om, ſoo lijkent daer niet in te weſen, maeckt dan wederom wat grimatſen, en ſteekt uw hand in d' andere ſak ſoo kont gy wederom de Eijeren toonen; dit ſtuk werks beſtaat wederom in eenige behendige aardigheyd, of anders is de kaart vals, en het wert gemerkt.

C.

Om Tabak door het water te ſuygen.

DE Perſianen hebben een gewoonte datſe hare Tabacks-rook door het Water ſuygen, om dat de rook des te lieſelijker en te ſuyverder ſoude weſen, dit doen ſy door middel van kokus-noten: maer ik heb het wel gedaen met een glas A, half vol water B, in welke ſtond een pijp met brandende Tabak gevult C, item nog een andere pijp D, welke het water niet aen en raakt, vorders is dit glas met een blaes daer de pijpen door heen gaen toegebonden, met een blaas E. Als nu ymand

ymand ſuygt door de pijp D, ſal de rook uyt het water B, uyt de pijp C, in den ſuyger ſijn mond komen.

C I.

De Memori-konſt, met vaſte redenen gegrond-veſt, voor alle liefhebbers, die een goede Memorie noodig hebben.

DEwijl dat ymand die een groote Memorie moet hebben veel plaatſen noodig heeft om ſijn

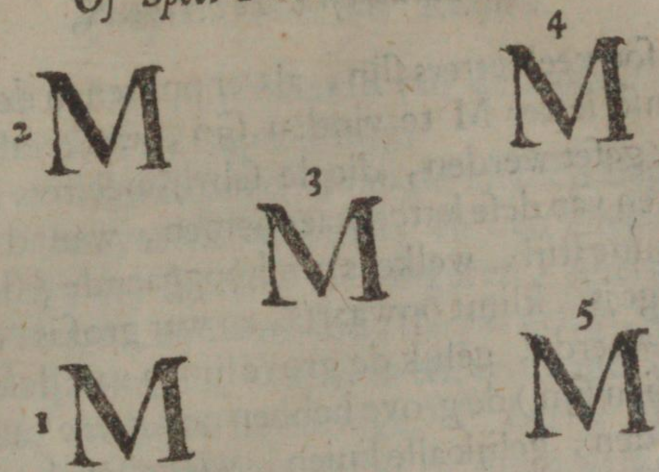
ſijn konſt behoorlijk te verrigten, in welke hy als op 't Papier alle die dingen ingrift, die hy begeert te onthouden, ſoo is het gebruyk deſer plaetſen of door verbeeldinge, of door waarlijk. Want de konſtige Memori-meeſters gebieden door onſe phantaſie, Kerken, Steden, Kamers, Dorpen, Proventien, &c. te bouwen, om vaerdig om werk te mogen beſchikken: desgelijks in ware kerken, kamers &c. gebieden ſy, dat men op die ſijde der ſelvige ſal âgt geven, om aldaer onſe plaets te timmeren, by wien wy ons beeld ſullen voegen, en deſe timmeragie, bewerken ſy op deſe wijs.

Sy ſchrijven dan op elcke ſijde van een vierkante Kamer, door inbeeldinge, niet met inkt, krijt of yts anders, maer alleen met een roomſche hooftletter

M

Deſe ſetten ſy tot vijf toe in getal in een ſekere ordere, want boven en beneden van een ſijde des Kamers, werd deſe letter geſtelt, daer na een in 't midden. Ten laetſten op die ſelfſte ſijde van het ander eynd, boven en beneden werd hy geſteld, de figuur is deſe.

Deſe

Deſe vierkante figuur vertoont ons de eene ſij-
de van een kamer, afgebeeld met ſijn letteren,
die vertoogen ons het getal der plaatſen, waer
uyt nu volgt,indien wy nemen de voetſijde, en
hooft ſijde des kamers mede, dat wy in elke ka-
mer dertig plaatſen hebben, want de kamer dan
gerekent werd als een Cubus, of op een form van
een dobbelſteen, dewijl ſes met vijf gemultipli-
ceert, het voornoemde getal voortbrengt.

De letteren nu beelden zy ſoo groot, als ge-
meenlijk de huys-venſters ſijn. Voorder ſoo
moet men letten, dat de Memorimeeſters het
geheele lighaem van de letter M geen plaatſe ma-
ken, dan alleenlijk ſijn deel ſtellende d' eerſte
plaats, aen de voet van d' eerſte ſtijl of pijlaer.
De tweede aen des ſelfs hooft van de tweede let-
ter. De derde in 't midden van de derde letter.
De vierde aen het hooft van de nedergaande ſtijl,
van de vierde letter. Het vijfde ſetten ſy aen de
voet van de nedergaende columme, alſoo dat

 daer

daar ſoo veel letters ſijn, als 'er punten in de Romeynſe letter M te vinden ſijn, welke alle op order geſet werden, die de ſchrijſmeeſters in het trekken van deſe letter waer nemen, want d' eerſte dunne ſtijl, welke is om hooggaende (dewijl wat ligt is, klimt opwaarts, en wat grof is, daalt nederwaerds, gelijk de grove linien van deſe letter te ſien ſijn) de grove hebben ook twee punten of eynden, gelijk alle linien, wiens bepaling altijd met twee linien geſchied.

Nu een ander punt werd gemaakt uyt een halve grove en een halve dunne linie. Maer dewijl een naukeurig Memori-meeſter goede ordre moet volgen, ſoo iſt dat ſe in de beplaatſinge des kamers haer werk beginnen, ſettende haer rugge na de deur, door welke zy ſijn gekomen, en beginnen van de linkerhand, tot dat ſy weder tot de deur gekomen ſijn, en beplaatſen daar de voetſijde, en eyndelijk de hooft ſijde.

Deſe order is ſeer te prijſen, dewijl een konſtenaar alderbeſt werkt, wanneer hy behoorlijk en regulier arbeyd.

In de voornoemde plaatſen kan men onſe denkbeelden ſtellen in venſters, hoeken, ſtijlen des kamers en diergelijke die merkelijk ſijn. Of op de handen, welk laatſten gemeen is. Ik ſoude dit wel van deel tot deel gaen verklaren, maar dewijl door de verklaring van een ſtuk alle d' andere openbaer ſijn, ſoo wil ik alleen het laatſte by

de

de hand nemen, ſprekende van de hand, hoe bequaem hy is tot beplaatſinge.

De hand ſijnde een deel van de menſch bepaalt tuſſchen de uyterſte vingeren, en den elleboog, beſtaat uyt dry deelen, als vingeren, agterhand of *Metacarpus*, en voorhand, *Carpus* geſegt. Daer ſijn nu vijf vingers, waer van elk een nagel heeft gemaekt tot beter bevattinge. d' Eerſte vinger werd door ſijn ſterkte *Pollus* of duim genoemt. De tweede hiet door ſijn ampt de *Index* of wijſer. De derde de oneerlijke om dat men oneerlijke lieden daar mede wijſt. De vierde is de medicijns vinger, en de ringvinger. De laatſte hiet de pink en oor-vinger, deſe alle hebben hare nagels; behalven de nagelen deelt men ſe van buyten en van binnen in dry leden, behalven de duim, die maer twee leden heeft.

Aangaande de *Metacarpus* of agterhand, ſijnde het middelſte deel des hands, ſullen wy maar voor een rekenen, alſoo ook met de *Carpus* of voorhand.

Binnen in de hand moet men waer nemen de druyven, vinger-bogten, hand-bergen en linien. De *Druyven* ſijn vijf, welke niet anders ſijn dan de bolle, vleeſige heuveltjes, of topjes van binnen de vingeren. De *Vinger-bogten*, dewijl ſy den lede-bogten der vingeren ſluyten, ſijn van gelijk getal als de lede-knoopen.

In de *agterhand* of *Metacarpe* moet men op de hand-

hand-bergen werken, welke van de hand-kij-kers selven gestelt werden na de seven dwaal-ster-ren of planeten. De hand-berg is alleenig een vleesig deel van de agterhand. De hand-berg daer de duym op rust werd *Mars* gehieten, maar andere noemen hem Venus-berg. De hand-berg van de toon-vinger, hiet *Jupiter*. Die van den oneerlijken is *Saturnus* toegeeygent. De ring-vinger regeert de *Sonne*. Aen de kleyne vinger plaatsen wy *Venus*, maar de setel van *Mercu-rius* is tussen de duym, en de wijte van de toon-vinger, over wien de *Maan* regt onder staat.

De handlinien sijn veertien, maer wy willen hier alleen op de dry voornaemste letten, de eerste omringt de duym-muis, die men de *herte-linie* of *linie des levens* noemt. De tweede loopt dwers door de hand na de Maan-berg. De *natuurlyke* of *noodsakelyke* genoemt. De derde neemt sijn begin onder d' oor-vinger, sijnde Venus-linie ge-hieten.

De *Metacarpus* of agterhand werd hier niet gerekend, om geen verwarring te maken, als ook niet de *Carpus* of voorhand, alsoo dat wy vijftig plaatsen hebben gevonden, welke men de andere hand verdubbelt hondert te samen uyt-brengen. Indien 'er nu meer plaatsen vereist werden, konnen wy de selvige vernieuwen, stellende een teeken van de vernieuwinge, en de-wijl de plaats kennis soo klaar moet wesen, dat men

men niet eens behoort te twijfelen, ſoo is deſe manier ſeer dienſtig, dewijlſe kan vernieuwt werden. Deſe wijſe van de hand agt ik veel beter als van de letterſetting.

Om nu een order te houden, moet men van de onvolmaakſte plaats beginnen, en bewerken allenskens 't gene volkomer en beter is, ſoo ſal men dan aenvangen van de linker hand van de oorvinger, en komen eyndelijk tot de duym, welk een volmaakten vinger is. Voorders treet men over tot de lit-knoopen, en daer na tot de voor en agterhand, want hoe nader de deelen aen het hooft ſijn hoe volmaakter; deſgelijks hier na van binnen de hand. Alſoo werkt men mede aen de regterhand.

Om nu alles in 't werk te ſtellen, moet men weten dat 'er *enkele* en *gecomponeerde* dingen ſijn. De ſimpele of enkele ſijn *dryderley*, ſoo moet men de ſelve weten in 't beſonder en niet altijd in 't generael.

Daar ſijn dan *natuirlijke*, *verſierde*, en *vermengde* denck beelden.

Natuirlijke ſijn die anders niet toonen, dan de ſaak ſoo als die in ſig ſelfs is.

De *verſierde* ſijn, die ons dingen vertoonen, die der niet gevonden werden.

De *vermengde* vertoonen wel ware ſaken, maer altijd met eenig verſierſel verknogt.

De *natuirlijke* ſijn beſtandige dingen altijd van eenen

eenen aart. Want het denkbeelt van wit of swar
is in Indien of Spanjen van geen ander denk-beel
als in Nederland: en dat hier een valk hiet, i
seker daer geen uil. Daerom noemen wy all
denkbeelden, welke sig aen ons vertoonen so
alssy in der daad sijn, natuurlijke.

De *versierde* noemen se wandelaars, dewij
het in onse vrijen wille staat die te versieren
soo als het ons goed dunkt, daerom ook de na-
tuirlijke contrarie, alsoo werden ons een gevleu-
gelt paard, dryhoofdigen hond en honderd-
oogigen argus vertoont, en diergelijke duysend
meer, sijnde dingen die noyt geweest of gescha-
pen sijn.

De *vermengde* bestaen eens-deels uyt natuur-
lijke, anderdeels uyt versierde: soodanig is,
wanneer wy denken dat 'er een leer staat, met
welke ik den hemel beklim, of dat ik den berg
Octa op den *Olympus* set. Dese leer of ladder en
bergen sijn saken, die waerlijk sijn, maer het
klimmen en de bergen te versetten, is een saak
die niet en is.

Voort dient men om een goede memorie te be-
houden een goed *Logicus* te wesen, weten wat
geslagten en differentien daar sijn, want het woort
Dier beteykent een generaalder saak als het woort
Beest, en het woord *Beest* weder yts anders als het
woord *Visch* of Vogel, en dese schelen al weder
in hare soorten.

Item

Item moet men weten wat een ſubſtantie en n *Occidens* is, want de ſubſtantien verſchelen an malkanderen in form, want een dier, een oom, gout verſchelen van malkander niet in ubſtantie, maar in form. De occidenten nu ijn qualiteyten of hoedanigheden als dat eenige ſubſtantie ſus of ſoo gekeurt is, dat 'er groot, kleyn, rond, klinkend, in eenige plaats, &c. is. Dit alles op te halen is te langen werk, daerom is het beter een *Logica* geleſen, welke wel verſtaande ſult gy alle precicatien, oratien en duyſend andere denkbeelden in uw memorie konnen onthouden, daer gy anders alles verwart in uw hooft ſoud hebben, 't welk dadelijk vergetenheyd ſoude baren. In het onthouden van yts, moet men het klaer en diſtinct bevatten, eer gy tot uw tweede ſtuk komt: ondertuſſen moet gy geen herts-togten hebben van toorn, blijdſchap, &c. want dan is de ſiel niet aendagtig op het gene gy moet onthouden. Het veel bewegen maakt mede geen attentie, en daerom moet men ſtil ſijn, en nauw op alles dat 'er te onthouden is letten: alle deſe regulen ſal men door gewoonte beſt in agt konnen nemen en gewoon werden: in 't eerſte ſijn alle dingen ſwaer, in 't midden ligter, en in 't eynd vermakelijker.

Eynde des vierden Boeks.

Het natuurlijck TOVER-BOECK, Of SPEEL-TONEEL Der KONSTEN.

Vijfde Boeck.

I.

Om ymand in een Spiegel te doen sien wat voor een Vrijer of Vrijster hy hebben sal.

MEn heeft by sommige luyden, die menTooveressen noemt sekere konsjes, die maer in een gauwigheyd bestaan, en d' onnoosele laten sig menigmaals misleyden, agtende dat het de Duyvel doet.

Onder allen hebjer die ymand laten sien wat voor een Vrijster een jongman sal hebben, of wat voor een vrijer een vrijster sal hebben, by welke sy veel dingen of liegen en raden of uyt uw eygen woorden gissen, soo je by haer moet niet bekend en sijt.

Nu om haar konst in 't werk te stellen hebben sy dikwijls verscheyde spiegels in een kamer daer sy uw brengen, 't gebeurt nu als gy voor een spiegel keert en daer in siet dat een ander 't sy uyt een luik van een solder, of elders heymelik door een beeldsel laet schijnen in een Spiegel die agter uw is, welkers beeld wederom schijnt in die spiegel daar gy voorstaat. Of dat regt over die spiegel daar gy voor staat een hangkamertjen is, daer men een portret door vertoont dat in uw spiegel schijnt. Of dat men ymand in een donkere kamer brengt, en een toverlanteern (daer ik elders van gesproken heb) ontsteekt in welke soo een beeldjen is welke men wil vertoonen, welk ligt in de spiegel komende, gy oock soodanigen sult sien, als sy uw seggen dat gy hebben op trouwen sult.

II.

Ymant te hooren sagt spreken, waer van de sprekende aen d' eene sijde van de gragt staet en de hoorende aan d' andere sijde.

DIt is mede niet onaardig, dat ymand aen de oversijde van een gragt, sagt in sijn selven sal spreken, en dat een ander sulx aen d' andere sijde sal hooren.

Om dit in 't werk te stellen moet men gaan aan een brug met een houte leuning, die van vast hout gemaekt is, en de stukken wel aen een gelast.

laſt. Laet dan den ſpreker aen d' eene ſijde van de leuning gaan, en met ſijn mond daer tegen aan ſtaan ſpreken ſoo ſagt, dat die daar byſtaat het nauwlijks hooren kan. d' Andere nu die het hooren ſal, moet aan d' andere ſijde van de breg leuning met ſijn oor leggen om te hooren, ſoo ſal hy makkelijk gewaer werden wat 'er geſproken is.

Sulx doen de kinders ook aen een lange boom. Men maekt ook muuren, daer men blikke pijpen in maeckt, door welcke men van het eene eynd tot het ander door ſpreken kan: 't welk ook geſchied als men daer balken in metſelt.

III.

Om te raden of ymand ſekerlijck een Jongetjen of een Dogter ſal hebben.

OM de klugt moet ik hier een klugjen tuſſchen beyden in voegen. Ik quam onlangs by een ſwangere vrouw, en wedde met de vader dat hy een Jongetjen ſouw hebben, doe nu het kind geboren was, was het juyſt een Dogter, ſeyde dat ik het wedden verloren had en ik betalen moeſt. Maar het quam juyſt op ſijn eygen beurs aan, want ik ſeyde dat gewed had van een jongetje, dat is van een jong kind, het ſy van een ſoon of een dogter. Indien ik gewed hadde een ſoon ſoo had ik het verloren gehad, maer het kind was een jonge dogter, ſoo dat hy de dobbelſinnigheyd

heyd van het woord *Jongetje* niet verstaan had.

IV.

Om een Ey in de logt te doen vliegen.

ALle konsten sijn aardig, en als men se weet agt men se weynig.

Men neemt een Ey, in welke men een gaetje maakt, en men laet het wit met het doir daer uyt loopen, in dit ey doen se dan een weynig dauw die men in de maand van may vergaert heeft; de gaatjes stopt men met wat wit was toe, soo smijt men het ey in de logt, 't welk seer langsaam sal om lage komen, en beneden zijnde, kaatst men het weder in de logt, 't welk aardig sal wesen om te sien.

Ik meyn dat een ledig Ey, en de gaatjes met was toegestopt, het selfde mede doet.

V.

Om yemand een Kaarte te doen uyt-trecken, die daer na onder d' andere Kaerte te ondersteecken, ende weten te seggen wat het voor een Kaerte was, die der uytgetrocken was.

GHy sult daer wel op letten, dat eer ghy de Kaerte doet uyt-trecken, ghy in u memorie sult nemen, en sien wat voor een Kaerte onder alle de Kaerten leyt, dan dat met een gratie of abelheyt, op dat niemand en merke als ghy de

ſelve ſult geſien hebben, ſult ghy 'er een bladt
doen ofte laten uyt-trecken, als gy dat ſal uytge-
nomen ende geſien hebben, ſult ghy 't ſelve op
de gedeckte Tafel doen leggen, daer op dan leg-
gende alle de andere Kaerten, doende de helft
afnemen ende het onderſte boven leggen, wel
lettende die al t' ſamen te nemen, ende ſoo moogt
ghy laten afnemen, ende weder boven op leg-
gen, ſoo menighmael als 't u belieft, daer na wil-
lende de Kaerte vinden die uytghetrocken was,
ſiet in de Caerten, ende ſoeckende de Caerte die
ghy eerſt in memorie naemt, als ghy de Caerte
vindt die der vooren ſal zijn, de ſelve weſen die-
der uytgetrocken was, ende ſoo is dat Spel gedaen,
ende merkt wel dit Spel wel te onthouwen, want
dit is 't fondament van alle d' andere ſpelen.

VI.

Om een Kaert yemandt uyt te doen nemen, ende die daer naer onder de andere te doen, en naer veel onderſteeckens hem vraghen in de hoe veelſte Kaarte hy begeert dat ſich ſijn Kaerte bevinde, beginnende van onderwaerts te tellen, makende dat ſy haer in 't verſogte getal ſal vinden.

GHy ſult het eerſte ſpel doen als ik u alree ge-
weſen heb, ende daer naer de Caerte gevon-
den hebbende, ſuldy die onderſteken ſonder te
laten ſien aen yemanden, u derhalven wat ach-
terwaerts treckende, en die met de hant deckende,
op

op datmen niet ſien en kan, ſuldy dan vragen ten hoe velen dat hy begheert dat ſich de ſelve Kaerte bevinde, ende ſo hy ten ſeſten ſeyt, van onderen vijf kaerten afnemen, houdende de kaerte achterwaerts, en als dan in de ſeſte, ſuldy hem ſijne ge-eyſchte Caert geven, ende ſoo ſuldy hem ſijn Caerte tot ſulken getal geven alſt hem belieft, gevende dit altijt in 't leſte.

VII.

Om een Kaerte te doen uytnemen, ende na dat men ſe gheſien heeft, onder d' ander Kaerten te ſteken, en wel onderſtekende, hem drie Kaerten te tonen daer ſijn kaerte niet in en ſal zijn, en dan noch eens ſiende, ſal men ſijn kaerte onder vinden.

GHy ſult het eerſte ſpel doen als ik u dat ghetoont hebbe, ende als ghy de Kaerte ghevonden ſult hebben, ſult ghy die voor aen alle d' ander kaerten ſteken, makende dat ſe wat voor uyt ſteeckt uyt d' ander Kaerten, ende daer naer ſuldyer een ander kaerte voor ſteecken de andere kaerten gelijkt, daer nae ſuldy hem de ſelve Kaerte toonen die der voor is, ende hem vragen of dat de kaerte is die hy uytnam, ende hy neen ſeggende, ſuldy de kaerten om leegh houden, ende ſult met een knabhandigheyt ſijn blat uyt nemen, het welke het tweede is, ende een weynigh uyt alle d' ander kaerten uytſteekt, leggende dat ſoo

be-

bedecktelijck op Tafel, ende daer naer onder-
ſteeckt wederom de kaerte, en ghy ſult hem vra-
gen of dat die kaerte is die hy uyt nam, ende hy
ſal neen ſegghen, dan ſuldy die kaerte oock op de
tafel leggen, bedeckt by d' eerſte kaerte, hem
noch thoonende een ander blat, vragende oft die
hy uyt-nam, ende hy ſal neen ſeggen, ende dan
ſuldy dat blat oock by d' ander twee leggen, ende
daer nae alle drie de kaerten omkeerende ſal hy de
kaerte ſien die hy uyt trock, ende 't ſal wonder
om ſien zijn.

VIII.

*Om 4 Coningen te nemen oft 3. andere kaerte van ge-
lijcken, en ſteeken d' eene boven d' andere caerte,
d' andere in 't midden, en de 3. onder, en doen
daer naer die alle 3. by den anderen bevinden.*

GHy ſult waer nemen dat eer gy op tafel leg-
get de 3. Koninghen ofte de 3. kaerten die u
ſal ghelieven te nemen, de vierde haer gelijcke,
ende leggen ſe behendichlijcken dattet niemant
en mercke boven op, ende dan ſuldy de andere
3. gelijcke kaerten nemen, ende leggen ſe binnen
op, ende onder, ende in 't midden als ik u ge-
ſeyt hebbe, daer na ſuldy doen afnemen ende
legghen het onderſte dattet boven kome op de
kaerten, ende daer naer in de kaerten ſiende,
ſuldy ſien datſe alle 3. by den anderen zijn ſullen,
ende

ende 't ſal wonderbaerlijck vallen.

IX.

Om eenige hoopkens met de Kaerte te maken, en daer nae ſiende de kaerte die onder de hoopkens ſijn, ſullent alle geblicken of leege bladeren zijn, te weten, in ſulcker voeghen als ghy ſe ſult begeeren.

GHy ſult alle de kaerten nemen ende de geblicken ſuldy een weynich van onder, en boven korten, als d' ander kaerten vallen, ende de kaerten dat geen gheblicken en zijn, ſal men een weynigh van de ſijden afſnijden, op dat ſe wat ſmalder als d' andere vallen, daer na die wel ondersteecken ſuldyer ſoo veel hoopkens van legghen, als u goet dunckt, ende willende datter al 't ſamen geblicken zijn, ſuldy de kaerte naer de breede afleggen, in 't leggen van de hoopkens, ende willende dattet al leeghe Kaerten zijn, ſuldy de Kaerte na de lenghte afnemen, in 't maecken van de hoopkens, ende ghy ſult het in 't werk ſien wonderlijck ende fraey.

X.

Om ymanden een Kaerte doen dencken, ende hem weten te ſeggen wat het voor een Kaerte was die hy docht.

GHy ſult 3 hoopkens met te Kaerte leggen, ende dat in elk hoopkengelijke veel bladeren

ren zijn als in 't andere, en in 't derde, dan ghy sult
toesien dat ghy maeckt dat de Kaerten die in een
hoop zijn onpaer zijn, te weten, van 5 Kaerten
7 oft 9, ende soo ook de andere 2. hoopen, en aldus
die op tafel leggende, suldy hem seggen dat hy
dencke een bladt onder alle die drie hoopen, ende
als hy dit gedocht sal hebben, suldy hem vragen
onder welken hoop die is, ende u sulcks gheseydt
hebbende, suldy dien hoop nemen ende in 't mid-
den leggen, te weten, eenen hoop onder, ende dien
hoop daer de gedochte Kaert in is in 't midden,
ende den anderen hoop boven, daer na suldy
met alle de voorsz. Kaerte de eene na d' andere
1, 2, 3, ende soo vervolgende tot datse verdeelt
zijn, al t' samen 4, 5, 6, ende dan suldy hem
wederom vragen in welcken hoop die is, ende
aldus sult ghy dan oock den hoop in den midden
leggen als ghy eerst dedet, ende dan van nieuws
weder aen leggen in drie hoopen als boven, ende
dan vragen in welcken hoop dat is de ghedachte
Kaert, ende als hy 't geseyt sal hebben, suldy
bevinden dat sijn gedachte Kaert recht de mid-
delste is van dien hoop, ende het is geklaert.

Om

XI.

Om yemanden een Kaert in handen te geven, die welke hy omkeerende, bevinden ſal een ander te weſen.

GHy ſult het boven-gemelte eerſte Spel doen als ick u wees, ende naer dat ghy de Kaerte gevonden ſult hebben, ſult ghy ſe voor al d' andere ſtellen ende maken dat het tweede blad dat achter aen de Kaerte ſtaet, een lutjen boven d' andere Kaerten uytſteecke dat metter hand bedeckende, daer na ſuldy hem d' eerſte Kaerte toonen, hem vragende, of dat de Kaerte is die hy uyt-trock, ende hy ſal ja ſeggen, ende in 't om leegh doen van de Kaerten ſuldy hem in handen gheven dat bladt dat een weynigh buyten de andere Kaerten uytſteeckt, hem ſeggende dat hy 't vaſt houdt, ende een wijltjen tijdts ſuldy hem dat laten toonen, ende hy ſal vinden dattet een andere Kaerte is, ende ſeer verwondert blijven.

XII.

Om eenige hoopkens met de Caert te leggen, ende weten te ſeggen de Caerte die boven op de hoopen zijn.

GHy ſult waer nemen de Kaerte te ſien die men boven al de Kaerte vindt, eer ghy de hoopkens leggen ſult, ende onthouwenſe, ende daer naer ſuldy ſoo veel hoopkens maecken als 't u be-

belieft, ende willende weten de Kaerte die boven liggen, suldy een Caerte van boven eender hoopkens nemen, seggende: dattet de gene is die ghy saeght, daer naer sult ghy de afgenomen Caerte alleen, ende nemende een ander Caert van eenen anderen bergh, of hoop suldy die nemen die ghy alree in de hand hebt, ende daer naer een andere nemen, ende seggende dattet de tweede is die ghy naemt, ende soo vervolgende nemen de laetste die gene die ghy eerst saeght of in ghedachten naemt, ende daer naer toonende al de Caerten, sullen se sien dat ghy 't geraden hebt, ende 't sal lustigh zijn.

XIII.

Om yemandt in handen te geven een Coningh van een verwe, ende daer naer dien toonende, sal hy vinden eenen anderen te wesen.

GHy sult eenen Coningh nemen van wat verwe dat ghy wilt, ende sult hem in 't midden in twee snijden midden door 't lijf, daer na suldy eenen anderen Coninck nemen, ende op dien dat lijf dat twee gesneden is leggen, dat in 't midden mette vinger bedeckende, daer naer suldy hem dien Coningh langhs de voeten doen nemen, houdende de helft onder u handt, ende nemen so verborgen dat hy die niet gewaer en worde, daer naer doende hem dien omkeeren, sal

ſal hy hem van een ander coleur bevinden, ende ſeer verwondert blijven.

XIV.

Om drie hopen te doen leggen mette Caerte ſonder daer by te zijn, ende te weten te raden hoe veel oogen dat onder de 2. hoopen zijn.

GHy ſult ſe waerſchouwen dat in 't maecken van de hoopen, die met getal gemaeckt moeten worden, te weten daer naer het onderſte-ken van de Caerte, hy de eerſte Caerte ſie, die onderleyt, ende ſie hoe veel hy telt, ende ſoo 't een 6 is, dat hy de ſelve kaerte bedeckt op de ta-fel legge, ſeggende ſes, ende daer naer die volcht die daer op leggende ſeven, ende ſo kaerten daer by voegende en het getal vermeerderende tot de 15 toe, ende dit ſal eenen hoop zijn, daer naer ſiet de kaerte die onderleyt, leggende die op de tafel, beginnende van dat getal ende altoos een Caerte meerderende tot het getal van 15 toe, ende alſo ſuldy den derden hoop ook maken, ende willen-de daer naer weten hoe veel oogen onder de 3 ber-gen oft hoopen zijn, ſuldy de overgeſchoten bla-deren ſien, ſullen oock de oogen zijn diemen on-der de 3 hoopen vint, ende 't ſal ſeer aardigh en fraey ſchijnen.

Om

XV.

Om ses Hoopkens met de Caerte te maken, ende hem een Caerte te toonen, ende weten te seggen van wat blat het was.

GHy sult al de kaerten in den hand nemen, ende met een knabhanddicheyt suldy de leste kaerte sien, daer naer suldy so hoopkens maken, daer naer suldy den oudsten hoop nemen, en verdeylen van de onderste kaerten, eenen op elck hoopken, op de 5 hoopjens, die daer bleve op de tafel, daer naer u selven d' oogen stoppende, suldy de seste kaerte laten sien die vervolcht, de welcke de geen sal zijn die gy eerst saeght, ende als ghy se hebt laten sien, suldy die onder d' ander kaerten ondersteken, ende daer naer suldy hem met een aerdigheyt weten te seggen, wat het voor een blat was dat sy sagen, ende 't sal schoon zijn.

XVI.

Om een caert op een Tafel te doen wandelen.

DIt spel en salmen niet als by nacht kunnen doen, want ghy sult moeten een Vrouwehaer hebben wel dun en lank datmen snachts niet en siet, ende knoopen dat aen een van u wambas knopen met een eynde, ende metten anderen suldy een knoop maecken, daer aen wat was doende

doende, ende yemandt een Caerte doen nemen suldy met knaphandicheyt het eynde van 't haer nemen daert was aen is, ende ghy sult u de Caert doen geven die daer uytgetrocken was, ende daer aen suldy 't haer aen de kaerte op tafel doen, ende aldus soo ghy u van den tafel begeeft, sal u de Caert na volgen, ende sullen sich seer verwonderen.

XVII.

Om yemandt een part te spelen sonder schade, dat terwijlen hy aen de Tafel sit, niet en sal konnen eten, seer belachlijck om sien.

GHy sult een lutjen Colloquintida nemen, daer mede suldy de Tellore wel wrijven daer hy op eten sal, dan hy en sal niet in halen kunnen van al 't gene op 't selve Tafelbort geleydt sal worden, en wilt sulcks beteren, suldy hem een weynigh Brandewijns te drincken gheven, ende een schoon Tellore doen geven, ende als dan sal hy konnen eten.

XVIII.

Om met een Bier-glas eenen Mortier oft een ander groot gewigt op te heffen, ende dat het glas heel blijve.

GHy sult een deech van wit meel maken een weynigh hartachtigh soo veel als een Ey, daer

aer naer suldy den gront of bodem van dien Mortier nat maken met water ende de voorsz. past of deegh opleggen de dickte van eenen vinger, daer nae suldy 't glas nemen ende doen daer inne een luttel water 't selve aensteekende ende metter vaert suldy 't glas op 't deegh douwen met een swaerachtige handt, gelijck men de koppen set, ende ghy sult sien dat den Beecker of glas lichtende, ghy ook den Mortier sult heffen die der onder aen staet, ende 't sal wonderlijck om sien zijn.

XIX.

Om te maken dat yemandt, terwijlen hy danst, het sweet uytbreecken sal, soo swert als Inckt, seer kortswiyligh ende belachelijk.

NEemt waer dat ghy aen dien persoon die gy dees part wilt speelen, 's avondts te voren wat lamp-swertsel in de koussen sult doen, in sulcker voegen dat als hy danst hem 't selve swertsel uyt-breecke ende 't sweet sal hem uytkomen, soo swert als Inckt, ende hy en sal niet konnen weten van waer hem sulcx komt, een seer genoeglik Spel.

Om

XX.

Om te maken dat yemandt meer als 200 ſcheten ſal laten uytten lijve vliegen, heel luyde.

DEſe part ſal beter vallen in yemanden die over weegh gat, dan yemandt die ſtil ſit, nademael dat hy elcken tret die hy doen ſal, eenen ſcheet ſal laten, ende willende deſe part yemandt ſpeelen, ſuldy van dat poejer oft ſtof nemen dat in den roſcam blijft, als men een Muyl geroſcamt heeft, ende 't ſelve poejer gemenght met ſoo veel alluyn, ſuldy daer na ſoo veel van nemen als op een blanck leggen kan, ende dat ſuldy hem te drincken geven in Wijn of Bier, ende in den tijd van een halve uur ſuldy dat ſpottelijck werck ſien, ende willende ſulcks beteren, ſuldy hem een weynigh azijns te drincken geven, ende ſal ontſlagen zijn.

XXI.

Om een letter te ſchrijven, die ſeer ſecreet is op Pampier, die men niet en ſal konnen kennen op pampier daer ſe opſtaet, ten zy alleenlijck van de gene die het ſecreet weet.

GHy ſult weynigh Salannomacy nemen, wel dun geſtampt, ende daer van een luttel nemen ende ſtampet in water, ende ſchrijft met dat water, dat latende droogen, ende men ſal 't niet on-

onderkennen, ende daer naer als ghy 't wilt lesen, suldy 't Pampier voor 't vyer houden wel heet, ende ghy sult de Schrift sien uytkomen soo swart als Inckt, een profijtelijk secreet ende weerdigh.

XXII.

Om twee stucken gelts in twee neus-doeken in handen van twee persoonen te stellen, en te maken dat den eenen beyde de stucken gelts in sijnen neus-doek sal hebben.

GHy sult eerst eenen neusdoeck hebben in den welcken eenen hoeck een stuck geld genaeyt sy, daer na suldy dien neusdoeck nemen, en eenen anderen, ende sult se over tafel spreyden, en twee stucken gelts hebben van de groote van 't stuk dat gy in de neusdoeck genaeyt hebt, ende gy sult een stuck in elcken neusdoeck afdoen, ende eerst suldy den neusdoeck sobbelen daer 't stuck gelts in genaeyt is, daer uyt met knaphandigheyd het stuk gelts vatten ende hy sal dencken dattet het stuk is, dat ghy 'er in leyt, daer naer suldy de anderen met de munte op sobbelen ende met knaphandigheyt suldyer 't stuck in steeken, dat ghy uytten eersten naeme, ende daer na suldy aen beyde vraghen of se hun stucken hebben in de neusdoeck, waer op sy jae sullen seggen, daer naer suldy u neusdoeck doen geven daer 't stuck gelts in genaeyt is, en met een rassigheyd nemende tusschen de vin-

ren den hoeck daer de munte in ſteekt, ſchuddende den voorſz. neusdoeck, ende dan en ſal geen ſtuck uyt vallen, ende daer naer ſuldy den anderen ſeggen die den anderen nuesdoeck hout, dat hy ſijnen neusdoeck ſchudde, en de twee ſtucken ſullender uyt vallen, ende ſullender ſeer af verwondert weſen.

XXIII.

Een ſchoon kunſtſtuck om te maken dat de geſoden kreeften in de ſchotel als oft levende waren, gaen ſullen.

GHy ſult eenige levende Kreeſten nemen, en ſultſe in een teyl, of ſchootel van aerde doen, en gietender brandewijn op, die wel ſterck zy, ende daer naer ſuldy vier geven, doende die al te ſamen conſpuneren, ende ghy ſult ſien dat de Kreeſten root door kracht des vyers ſullen worden, als ook door den brandewijn, oock ſullen ſe levendigh blijven, daer na ſuldy die ſelve Kreeſten nemen en leggenſe in een andere ſchotel daer gekoockte kreeſten in zijn, onder een gemengt ende ghy ſult ſien, dat door het uytkruypen de levende, geſodene ook roeren ſullen, dat groot wonder ſal geven.

Om

XXIV.

Om te maken dat een Calfs hooft dat gebraden is 10. oft 12 maels roepen sal, of het levendigh ware.

GHy sult een doosken nemen dat kleyn zy, 't selve vol gaatjens boorende, daer naer neemt eenen groenen Vorsch, en den selven suldy in dit Doosken doen, dan sult ghy eerst sien een groot bladt in 't doosken te doen, op dat den Vorsch het doosken niet en rake, soo oock boven op, daer naer als men het Calfs hooft op tafel brenght, terwijle datter heet sy, suldy 't voorsz. doosken daer den levendigen Vorsch in is in 's Calfs mont steken, so dat den Vors sulke hitte niet lijden kunnende, sal beginnen te queken ende alsulcken stemme besloten wesende, sal een stemme maken, diergelijck als van een Calf, ende een ygelijck sal meynen dat 'et Calfs hooft sulcken geluyt make, ende sullen seer verwonderen.

XXV.

Een seer geestige konst met de kaert, om vier Asen, of vier Coningen, of andere vier kaerten van een slach, by malkanderen te toonen in de presentie van alle die aen Tafel sitten, te weten, die vier gelijke Caerten verstekende, en de selve wederom, sonder de kaert te verschietẽ, by malkander te doen vinden.

LEght de 4 gelijcke kaerten onder 't Spel by malkander, en houd d' een van de vier Caer-

ten half boven d'ander, ghelijck als men se in de handt heeft om te spelen, tusschen de onderste van allen, steeckt twee van de andere kaerten, en bedeckse met d'onderste kaert dat men de twee andere niet siet, en strijcktse daer nae al t' samen tot u, en treckt dan een van onder uyt, laetse sien, en leght se boven op, seght, daer is een van de vier gelijcke Caerten, treckt noch een van onder uyt, sonder die te laten sien, want het een is van de 2. bedeckte Caerten de achter, de onderste van de vier gelijcke was; Daer na treckt noch een van beneden, steeckende de selve in de Caerte sonder te laten sien, als de vorige, en seght, dat is nu de derde van gelijcke (want sy de 2. die achter de eerste bedeckt waren) niet gesien hebben; soo blijven daer onder noch 3 gelijcke Caerten by malkander, ende boven leydt 'er een, dan meynen se datter maer een boven en onder is, ende 2. in 't Spel, laet dan 't Spel af heffen waer se willen; set dan den ondersten hoop op den afgeheffen hoop, soo komen al de vier gelijcke Caerten by malkander.

XXVI.

Om een Caerte te doen veranderen in een andere Caerte in presentie van alle 't Volck.

NEemt een bladt 't welck u lust, en toont het aen 't volck, maeckt dattet een geschil-

lerde Caerte zy, of een tien: seggende, siet gy-
ieden wel, mijn Heeren wattet voor een bladt
s? Op d' ander zy hebt ghy een aes gemaeckt van
enckel papier, en ghy legt se onder den hoedt,
en met dat de Caerte bedeckt is onder de hoedt,
dan keert de Caert om dat het niemandt siet,
seggende, ghy lieden Singioors: hebt ghy wel
ghesien wat voor een Caert dat onder den hoedt
s, sy sullen antwoorden, den klaveren knecht:
en als gy den hoet op-neemt, so ist klaver Aes;
neemt als dan de Caerte op, die wegh-stekende
dat het niemandt daer onder sie, ende sullen ver-
wonderen.

XXVII.

Om eenige hoopjens met de Caert te maken, waer onder siende, men bevinden sal onder te wesen of 't al geschilderde, of simpel Caerten, soo ghy 't hebben wilt.

NEemt 't gantsche Caert-spel, kort alle de geschilderde een weynigh van onder en boven, soo vallen sy korter als d' andere, maer de lege Caerte die suldy van beyde de zijden korten, op dat se smalder vallen als d' andere, daer na onderfteeck se wel, maeckt daer van so veel hoopkens als je lust: en so je wilt dat al de hoopjens ongeschildert sullen wesen, neemt de kaerten af na de breete in 't leggen van de hoopjens: maer so je wilt dat

se al leeg zijn, soo sult ghy de kaerte in de lengte afnemen in 't maken van de hoopjens, ende soo vint ghy u saecken sicks.

XXVIII.

Wedspul ontrent de Caart.

NEemt een kaert-spel, leghter 3 bladen van om, dat de witte zijde beneden blijft, als boven, en leght het geheel Spel in u handt, en laet hun een van boven nemen, en daer in sien: die wederom boven leggende, laet u hant stracx sincken met de kaerte de selve d' onderste boven keerende, vraeght wat kaert het was die hy sach, en als hy se noemt, soo wedt om een kan Wijns dat hy niet wel onthouden heeft, laet hem dan de kaert af nemen die boven leyt, soo vindt hy se contrarie te zijn.

XXIX.

Om yemandt een Caert in de hande te geven, die hy omkeerende, bevinden sal een ander te zijn.

DOe t eerst 't voorsz. Spel als ick u heb gewesen, na dat ghy de Caerte gevonden sult hebben, stelt die voor alle d' andere, ende maekt dat het tweede bladt, 't welck achter aen de Caert staet, een weynigh boven d' andere Caerten uytsteeckt, 't selve met de handt bedeckende. Daer

a sult ghy hem de eerste kaert thoonen, hem ragende of 't sijn kaert was die hy uyt trock? so l hy seggen ja, en in 't omleggen van de kaert, o geeft hem die uytstekende kaert in de hant, ggende, hout u kaerte vast: korts daer na laet hem toonen, en hy sal sien dat het een andere aert is, seer vreemt toe siende.

XXX.

Om een kaerte te laten trecken, en laten hem de selve kaert weder in 't kaertspel steken, dat gy sult alle de kaerten na de solderinge werpen, soo dat de kaerte die hy getrocken heeft, aen de soldering kleeven sal, de rest weder om leegh vallende.

GHy sult de lage kaerten van schuppen of van herten alle met de punt eene weg leggen, en aten dan een bladt daer uyt trecken, ende laet se iem besien: daer na keert 't spel om, laet hem ijn getrocken bladt weder in steken, soo sult gy ien dat de punt van sijn bladt contrarie leght van l' andere, en daer suldy se kennen, siet dat je die met een abelheyt boven op de kaerte krijgt, iebt daer wit Was en kalck onder gesmolten, of Vogel-lijm soo veel als een halve erwete, dat ge-eet hebben in een hoexke onder de Tafel. En als e dit doe, soo werpt 't geheele spel dat bovenste na de solder, soo sal 't daer aen kleeven, en de rest neer vallen: elk sal dencken dat 'et Toovery is.

XXXI.

Om eenige hoopkens met de kaerte te leggen, en weten te seggen de kaerte die boven op de hoopkens leggen.

NEemt acht om die kaerte te ſien die men boven op al de kaerten vint eer gy de hoopjens ſeggen zult, en onthoud ſe wel, daer nae maeckt ſoo veel hoopjens alſt u belieft, en om te weten de kaerten die boven leggen neemt een kaert van boven de hoopjes, ſeggende, dit is de gene die gy ſaegt: daer na ſult gy die afgenomen kaerte alleen leggen, en nemen een ander blat van een hoopje, ende ſo ſult gy die noemen die je alree in de handt hebt, daer na neemt een ander, ſeggende dattet de tweede is die ghy noemt, en ſoo vervolgens zuldy noemen 't leſte dat je alder-eerſt ſaegt, en in u gedaghten, noemt dan, toonende alle de bladen, en ſo ſal men bevinden dat gy 't geraden hebt.

XXXII.

Om een Damaſt Roos ſchoon rood te maken, en een roode Roos wit te maken.

DEn geleerden *Athanaſius Kircherus* jeſuit tot Roomen, ſchrijft dat 'er in China roſen ſijn, welke haer koleur des daags tweemaals veranderen. De reden geeft hy met een experiment daer

laer by te doen: want neemt, ſegt hy, een lamaſt roos, en berookt die met Sal armoniak, ult gy met verwonderinge ſien, dat de witte Roos ſchoon rood ſal werden, maer eyndelijck eel en wit.

Maer als men onder een Roos ſwavel rookt al de roos gantſch wit werden.

XXXIII.

Om eenige Naelden in een glas te doen danſen en huppelen.

NEemt eenige Naelden van ſtael, doet ſe in een Bierglas, neemt dan een goede Magneet ſteen, en hout die daer ontrent, ſoo ſullen de Naelden bewogen werden en op en neder huppelen.

Sulx kan men ook op een tafel doen die dun is, houdende daer de Magneet ſteen onder, ſoo ſullen ſy om en weder loopen.

XXXIV.

Om des nagts een groot ligt in een kamer te hangen, ſonder dat'er yts brand, op dat die daer in ſlapen, verſchrikke, en te doen meynen dat hy onder een blauwen Hemel ſlaapt.

WAnneer men een vreemde gaſt heeft, en men begeert hem des nagts als hy wakker

werd vervaart te maken, ſoo hangt men mae eenige ſchelviſſen of geſoute haring in ſijn kamer ſoo ſal hy des nagt wakker werdende niet weten wat hy ſiet, en vervaert werdende, meynen dat 'er brand is.

Item kont gy verrot hout nemen, dat des nagts glimt, en plakken verſcheyde ſtukjes boven aan het ledekant, ſoo ſal hy meynen als hy des nagts wakker werd, dat hy onder den blauwen geſternden hemel legt.

XXXV.

Hoe men het ligt dat door dry gaten komt, kan vertoonen als of het door een quam.

MEn maakt dan in een Venſter, twee of dry kleyne gaatjes digte by malkanderen, door welke men het ſonne ligt op een wit papier doet ſchijnen, welke dry beſondere ligten ſullen vertoonen, maer indien men het papier daer verre van daer houd, ſullen ſy een ligt vertoonen, en het ligt ſal grooter werden.

XXXVI.

Om een Lamp te maken, die d' omſtanders, Groen, Swart of geel vertoont.

LAet een glaſe lamp blaſen van groen doorſchijnig glas, doet daer in groene Olie en een groen

roen gemaakt pit, als deſen ontſteken is ſullen
lle omſtanders groen gelijken.

Indien gy nu begeert te hebben dat alle uw
aſten als mooren ſchijnen, ſoo maakt de lamp
an blick ſwart geſchildert, en laat de Olie met
et pit ſwart gemaakt ſijn, ſoo gy ſe dan by avond
ntſteekt ſullen alle de gaſten ſoo ſwart als moren
ien. Maer ſulx geſchied beter als men het ligt
loor een rood, geel of groen glas laet ſchijnen, de
elfde wijſe kan men ook andere koleuren doen
vertoonen.

XXXVII.

Om een geſelſchap als Mooren te doen verſchijnen.

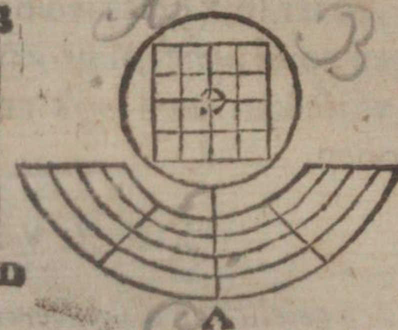
ALs gy uw gaſten eens een pots ſchuldig bent,
en ſe aen uw Tafel wilt ſwart doen ſien, ſoo
neemt Water in welcke Galnoten hebben ge-
weykt, laet dat weynig ruykend gemaakt wer-
den door roſewater, laat ſe daer mede niet alleen
de handen maer ook het aenſigt waſſen, ſoo ſal
niemand yts merken, maakt dan een hand-doek
by de werk te hebben, die in Vitriool water ge-
waſſen is, en laten ſy daer haer handen en aenſigt
aen drogen, ſullen ſy ſoo ſwart werden als Moo-
ren. Want uyt Vitriool en Galnoten werd Inkt
gemaekt.

XXXVIII.

Om door een cilinder ſpiegel, eenige gedaante ſeer Monſtreus te vertoonen.

MAakt een verbeelding van een hooft of yts diergelijks, dat in een vierkant kan ſtaen

als ABCD, deilt dat met dwerſe en perpendiculare linien, ſoodanig dat alle vierkanten even

ven eens sijn. Maakt dan een cirkel uyt het midden punt S, sijnde M O N, welkers middellijn so groot is als de middellijn van de voet des cijlinder-spiegels. Deilt dan den halven Diameter O in vier gelijke deelen. Set dan de voet van uw passer in de punt P, en maakt soo veel cirkels als het vierkant A B C D dwerse linien heeft, namelijk vijf. d' Eerste cirkel F G H laet die soo verre van het centrum sijn, als een genoegsame reflexie in de spiegel vereyst; welke na de voet des spiegels verscheyden is: laten nu d' andere cirkels so veel groeyen als de proportie is tusschen 20 en 21 evenwel kan men de cirkels maken dat se even wijd van elkanderen staen. Laet dan de eerste omtrek F G H in soo veel deelen gedeelt werden als de basis of voet C D van het vierkant A B C D, te weten in vier deelen, latende evenwel een boog van F door M N in H, gelijk als overvloedig sijnde, wiens groote het gebruyk en d' ervaring sal bepalen. Soo men dan uyt het punt S, door de punten der verdeilinge regten linien tot d' uyterste omtrek I K L haalt, soo hebt gy een Figuur die geproportioneert is met de figuur A B C D na de gesigt kunde: hebbende so veel vierkante ruymten als A B C D dit gedaen sijnde, kan men na proportie de figuur in A B C D daer in verbeelden, soo hebt gy een wanschapen figuur. Maar soo gy uw cijlinder spiegel op de cirkel M O N set, soo sal sig alles in

in de ſpiegel vertoonen als de figuur A B C D aenwijſt. Maer iſt dat gy de cijlinder ſet voor de figuur A B C D, ſal ſig alles verſpreyd vertoonen als geſegt is.

XXXIX.

Om eenige beelden ſchielijk te vertoonen, en ſchielijk te doen verdwijnen.

NEemt een middelmatige pot hebbende een glaſe bodem, die daer met kalk of hars aen vaſt gemaakt is: vult die met water en laat dan een houte rat maken, die in ſijn omgang verſcheyde figuuren heeſt; dit rad omgedrait ſijnde ſal eenige figuuren verſchuilen, en andere doen blijken, voornamelijk ſoo in het dekſel van de pot een gat is, dat ſoo groot is, om bequamelijk de figuuren daer door te ſien. Het beeld nu dat onder de bodem is, dat op de opening paſt, ſal ſoo verhoogt werden, dat men het boven op het oppervlak van het water ſal ſien: 't welk voor de ſienders wonderlijk is, wijl ſe niet en konnen bevatten hoe de beelden boven op het water komen, die nog in nog onder het water ſijn. Dit experiment is ligt om doen, als men maer de glaſe bodem wel kan maken.

Om

X L.

m eenige aerdige vertooningen in een duystere kamer te doen.

DIt dient best in de nagt gedaan, om beter te vertoonen, laet dan A B een kamer sijn,

A B C

lie groot is, en BC een kamertjen dat veel klein-ler is, en neemt dat B een muur is tussen de ka-ners A en C. maakt in de muur B verscheyde gaatjes in welke men kleyne glaasjes met verschey-de geschilderde figuiren kan setten. Soo men nu een lamp stelt in de kamer BC, voor een der gaa-ten daer een glas in is in B gemaakt, soo sullen sig die figuiren met hare koleuren geheel groot op de wand A sig vertoonen seer aardig om te sien. Op die wijse kan men ymand des nagts een tooverye laten sien, want na de figuren op het glas sijn, sijn ook de beelden in de duystere kamer.

XL I.

Om ymand in een spiegel te doen vertoonen dat hy een beesten kop heeft.

DIt schijnt wel tooverye te sijn, al hoe wel het niets en is. Men laat een rad maken dat agt hoekig is, 't welk men elders op een bequa-me

me plaats vaſt maakt, op dat het met een hand-vat mag omgedrayt werden. Op deſe agt op-pervlakken van dat rad, laet daer eenige hoofden van beeſten of duyvels ſchilderen.

Boven dit rad maakt men een katrol aen welke men een ſpiegel vaſt maakt, ſoodanig, dat die voor de ſpiegel ſtaat, de figuuren van het rad konnen in de ſpiegel ſien, en ſig in 't midden van de ſpiegel vertoonen, als 'er nu ymandt komt, die van de kneep niet en weet, en in de ſpiegel ſiet ſal bevinden dat hy ſoodanigen beeſte kop heeft als 'er in de ſpiegel vertoont werd.

Men moet maken dat dit rad wat bedekt gehouden werd, en dat men het heymelijk kan omdrayen, op dat de figuiren ſig verſcheydentlijk in de ſpiegel vertoonen. Men moet ook verſorgen dat 'er geen ſwangere Vrouwen omtrent komen, op dat ſe niet komen te ſchrikken.

XLII.

Op wat wijſe de koorde-danſers danſen.

DE Koorde-danſers te ſien danſen, ſchijnt wel ſekerlijk voor de gemeene aenſchouwers een toverye: maer haer konſt beſtaat alleenig hier in, namelijk dat ſe een touw ſpannen, gelijk men ſiet die vry ſtrek is en met krijt gevreven; als ſy hier op danſen hebben ſy ſchoenen aan van een dunne ſool, mede met krijt beſtreken, daer

laer by sijn se lugtig gekleed: in de handen hebben sy een sware lange stok, die aen beyde eynden met loot gevult is, wanneer sy sig nu al dansende het lighaem aen de regterhand buygen, helt de grootste helft van de stok weder aen de linkerhand over, op dat sy in een geduyrige balans of even-wigt mogten blijven, want soo lange sy sulx konnen doen, sullen sy noyt vallen, en hier in bestaat haer geheele konst van dansen: want indien se van haer midden-punt afweken souden sy vallen.

Ook houden sy geduyrig het ook op het kruys daer haer touw op gespannen is, op dat sy niet besijden de touw mogten stappen of springen.

Ten derden, doet de stroevigheyt van het kryt haer minder vallen, want dat houd vast en beneemt de gladdigheyt in 't gaan.

Ten vierden geeft de stijfgespannen touw haer op, 't welk tot haar hoog springen veel helpt.

XLIII.

Om het Water een spanne hoog te doen opklimmen.

MAakt een rond pijlaartjen van talk of gyps, in welckers hoogte een rond gemaakt is, set dit pijlaartjen in een teyl met water, en laet het daer eenige uuren in staan, soo sult gy bevinden dat het water heel na boven geperst is, tot dat de randt van de pijlaar met water overloopt.

Dit pilaartjen weder gedroogt sijnde sal weder het water soo hoog doen opklimmen. Het is aerdigh om te sien.

XLIV.

Manier om boskruyd te maken om mede te schieten.

Eerste wijse

NEemt *Salpeter* 100 pond
Swavel,
Kolen, elx vijf en twintig pond.

stoot alles onder een tot een fijn poeder, 't welk met vogtigheyt tot greynen gemaekt werd. Dit is goed tot groot geschut.

Tweede wijse.

Neemt *Salpeter* 100 pond
Swavel 20 pond
Kolen, 24 pond.

dit is mede tot groot geschut.

Eerste en tweede wijse tot Musketten.

Neemt *Salpeter* 100. pond
Swavel 18 pond
Kolen, 20. pondt.

Poeder tot pistolen.

Neemt *Salpeter* 100. pond

Swa-

Swavel 12 pond,
Kolen 15 pond.

Of

Neemt *Salpeter* 100 pond,
Swavel 10 pond,
Kolen 8 pond.

XLV.

Om poeder te maken dat niet en ſlaat.

Nemt gemeen *Bos-poeder* 2 pond,
Borax 1 pond,
ſtoot alles tot een, en maakt het tot greynen. of
Neems *Bos-poeder* 6 pond,
Borax 1 pond,
Calamintſteen 3 pond,
Sal armoniak 3 pond.

Of

Neemt *Salpeter* 6 pond,
Swavel twee en een half pond;
Poeder van de middelſte vlier baſt 3 pond,
Gemeen Sout, *gebrand* 2 pond.
maakt het als boven tot poeder en greynen

XLVI.

Manier om wit bospoeder te maken.

NEemt *Salpeter* 6 pond,
Swavel 1 pond,
Vlier Pitten gedroogt 1. pond.

Of

Neemt *Salpeter*, 10 pond,
Swavel, 1 pond,
Hennip hout, *gestooten* 1 pond.

Of

Neemt *Salpeter* 6 pond,
Swalvel, 1 pond,
Wit gebrande Wijnsteen Sout een once.

XLVII.

Om rood bosspoeder te maken.

NEemt *Salpeter* 6 pond,
Swavel 1 pond,
Amber 2 pond,
Roode Sandel 1 pond,

Of

Neemt *Salpeter* 8 pond,
Swavel 1 pond,

ge-

gedroogt Papier in poeder geſtooten, En in vermilioen water of met braſilien hout gekookt en weder gedroogt 1 pond.

XLVIII.

Om Geel bos-poeder te maken.

NEemt *Salpeter* 8 pond,
Swavel 1 pond,
Curcuma 1 pond.

XLIX.

Groen bos-kruyd te maken.

NEemt *Salpeter* 10 pond,
Swavel 1 pond,
Verrothout, dat met ſpaansgroen in water gekookt is en gedroogt. 2 pond.

L.

Blauw boskruyd.

NEemt *Salpeter* 8 pond,
Swavel 1 pond,
Saegsel van linden hout, dat met *Indigo* of *lakmoes* in water gekookt is en weder om gedroogt, 1 pond.

LI.

Om valse paarlen te maken.

TE *Roomen* maakt men valſche paarlen die natuurlijke ſoo gelijk ſijn, dat ſe die in glans niet en hoeven te wijken.

De wijſe van maken is aldus: ſy nemen van 't Ey, dat ſe door een ſpons te vringen ſeer ſuyver maken, hier in ſtroijen ſy zeer fijn geſtooten gevreven talk van d' alderſuyverſte en beſten talk, of men neemt in de plaats paarlen, of paarlemoer fijn gevreven, ſe moeten voor al fijn ſijn, of de peerlen ſouden knobbelagtig werden, en niet glad of effen; dit vrijven zy wel te degen onder een mormer-ſteen, ſoo lange tot het tuſſen de tanden niet meer en kraakt, 't welk men dan in de ſon of op een oven droogt, uyt deſe maſſa werden paarlen gemaekt, van ſoo een groote als men begeert, die men met een Verkens-borſtel doorboort, en in de ſonne droogt, ſoo hebt gy uw paerlen.

Iſt dat gy ſe nog blinkender begeert te hebben, ſtrijkt men die nog eens met geſuyvert wit van 't Ey, en men droogt ſe in de ſon. Deſe paarlen mag men om de handen en hals voor natuurlijke dragen.

Om

LII.

Om valsche korallen te maken.

OP de selfde wijse als boven van de paarlen gesegt is kan men ook valse koralen maken.

Men neemt dan *Cinnaber* of vermilioen, hier maakt men een deeg van met wit van een Ey, maakt dan daer ronde pilletjes van so groot, gelijk de kralen sijn, die men gemeenlijk om den hals draegt, en doorboort se met een verkens-borstel. Of maakt 'er boomtjes van gelijk als de koral groeyt, als ze nu te degen gedroogt sijn, soo bestrijkt se van buyten met wit van een Ey, en laat se droogen, soo hebt gy een schoone roode koral, welke wel bereyd sijnde de natuurlijke in schoonigheyt niet en hoeft te wijken.

LIII.

Om gemeen vlas als zijde te maken.

OM gemeen vlas te maken als of het zijde was, soo neemt kalk en weed-asse maekt daer een sterke loog uyt, kookt daer uw vlas in, soo sal se werden als sijde, heel blinkend.

LIV.

Wyse om Pluymen te bereyden om se te konnen spinnen.

NEemt de bovengeschreve loog van kalk en weed assche, kookt daer het pluymagtige gedeelte der veren in, soo sal men het als wolle konnen spinnen.

LV.

Om witte barn-steen te maken, schoonder als de opregte.

NEemt wel gesuyvert wit van 't Ey, een goede quantiteyt, laet die in de sonne tot een Massa verstijven; als de selve nu hart genoeg is, kont gy daer uyt laten maken wat gy begeert, en sal de opregte in klarigheyd overtreffen: hier by doen sommige een weynig van de suyverste tragacant.

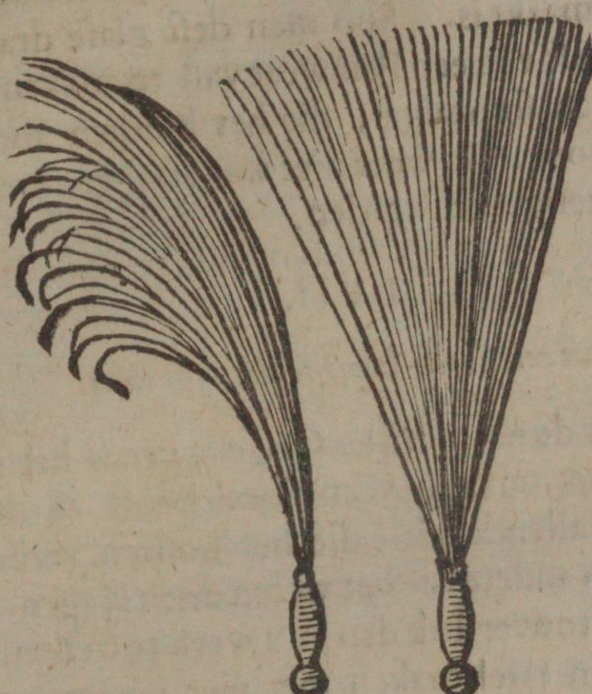
Andere nemen poeder van krystal fijn gevreven met wit van een Ey wat water en Saffraan, 't welk se in een glas doen, en in 't heete water setten, tot het hard geworden is.

LVI.

Om pluymen van glas te maken.

PLuymen van glas te maken is een aardige konst, bequaem om sig in de somer mede te wa-

wayen, en de heete sonne van het aensigt af te weren. Sijn ook seer fray om boven op de knodsen en pilaren van de Ledikanten te plaatsen. De wijse van maken is aldus: men neemt een wiel, of rad, daer men wolle of yts diergelijks op spint, 't welk men by de hand set. Dan neemt men

glase pijpen, van wat koleur als ghy begeert, welke aen de lamp konnen smelten, hier van maken sy aen de vlam van de lamp eerst een fijne draad, die se aen het rad of wiel vast hegten; het wiel dan ommedrayende, sult gy een lange dunne draad krijgen, die gy soo lang kont maken als gy begeert.

Als gy nu draden genoeg hebt, ſoo breekt die in ſoolange ſtukjes als gy begeert, tot dat gy een hand vol hebt, laat ſe van onderen alle in een ſmelten, of maakt 'er een hand vat aen van glas, ſoo ſult gy een pluym hebben, ſeer ſchoon om ſien, voornamelijk wanneer ſe van allerley koleuren gemaakt is. Soo men deſe glaſe draadjes in een ſchaft van een Pen weet vaſt te maken, ſal de ſelve van ſommige, die het kunsjen niet en weten, voor, ik weet niet wat voor een vreemde vogel aengeſien werden.

LVII.

Om een doods-hooft te doen ſpreken.

ONder de natuurlijke Gogeleryen is het mede niet onaardig een doodshooft te doen ſpreken: ſullende veele die het hooren verbaaſt maken, en andere die het weten doen laggen.

Om dit tooverſtuk dan in 't werk te ſtellen, ſoo laet men een tafel maken met vier voeten, van welke een voet hol is en boven in de tafel ſijn openinge heeft. Dit ſoo gemaakt ſijnde, moet in de vloer een pijp gaen tot onder in een kelder, op welke pijp de holle voet van de tafel ſtaat. Over de Tafel nu legt men een tapijt, om het bedrog niet te merken, op die plaats nu daer het gat is, ſet men het doods hooft op het kleed, en een ander heeft onder in de kelder ſijn oor aen de pijp om te hooren wat

'er

'er in de kamer, daer het doodshooft ſpreken ſal, geſegt werd. Als men nu het doodshooft yts vraagt, ſoo ſpreekt die geen, welke in de kelder is door de pijp, en het ſchijnt dat het doodshooft dan ſekerlijk ſpreekt.

LVIII.

Om heymelijk Kik-vorſchen in een kamer te doen komen.

ALs men voor eenige groote perſonagien uyt de Gogel-tas ſal ſpelen, dat men eenige vertooningen op het onverſienſte doet, als dat men eenige kikvorſen als ten tijde van Pharao, laat komen. Om dit in 't werk te ſtellen, ſoo neemt een linne ſak, doet daer een vijf en twintigh kikvorſen in of meer, hangt die heymelijk onder uw rok: als gy nu een tijd lang hokus bokus hebt geſpeelt, ſoo maakt dat de kik-vorſen met een geſwindheyd uyt de ſak ſpringen over de kamer daer de dames ſijn met hare beminden, ſoo ſullen ſy alle verſchrikken en uw als een toovenaar uyt maken. Men kan deſe ſak daar nu na naeyen, dat hy met een dun draadjen vaſt gemaakt is, 't welk gy heymelijk tuſſen uw nagels ſtukken trekkende de ſak allenskens ſal los werden en open gaan, waar door de kijkvorſen ſullen uytſpringen, die de Kikvorſchen in een doos kan doen, en in ſijn broek ſteken, de kouſeband los doende, en de doos heymelijk openende, ſullen

len uw de kik-vorſen uyt de Broeck ſpringen on-der de tafel daer gy aenſit, en de heele Zael over ſpringen.

LIX.

Een vernis om ſchilderyen uyt te halen.

WAnneer de ſchilderyen doof van koleur geworden ſijn, haalt men die met eenigh vernis uyt, waer door ſe wederom ſchijnen of ſe nieuw waren, ſoo

Neemt *Hars die geel is*, 1 pond,
Jenever gom, twee oncen,
Veneetſe Terpentijn, een once,
Lijn Olie, twee oncen.

Laet de harſt eerſt op het vuur ſmelten, en giet ſe daer op dat ſe ſuyver ſy, ſmelt de jenever gom in de Olie en doet ſe mede door; mengt dan alles ge-onder een en kookt het met een ſagt vuurtjen, ge-duyrig om roerende, tot alles wel vermengt is, en bewaert het in een glas, met welke gy de ſchilde-ryen kont op helderen, die met een wolletjen, in dat vernis bevogt, beſtrykende.

LX.

Een ander, dat eerder droogt.

NEemt *Suyvere Wierook,*
Jenever Gom, van elx even veel: stoot se beyde tot een fijn poeder, doet daer soo veel veneetse terpentijn by, als gy dunkt dat het genoeg is, mengt se op het vuur, en giet se door, 't welk gy tot het eygenste gebruyk als voren kont bewaren.

L X I.

Een gulde vogt, om leer, silver en glas te vergulden.

NEemt dry pond *Lijn Olie*, kookt se op een sagt vuurtjen, tot dat je dunkt dat het genoeg is, 't welk gy probeert met een hoender veer daer in te steken, want als ghy hem strak uythaelt en dan verbrand, soo ist genoeg, soo niet moet die nog meer gekookt werden, maakt dat onder het koken de vlamme van onderen daer niet in slaat, dan is best over een fornuis te koken. Genoeg gekookt sijnde doet daer by

Spiegel Hars,
Harde Vernis, 3 pond,
Aloes Hepatica, een vierendeel pond.

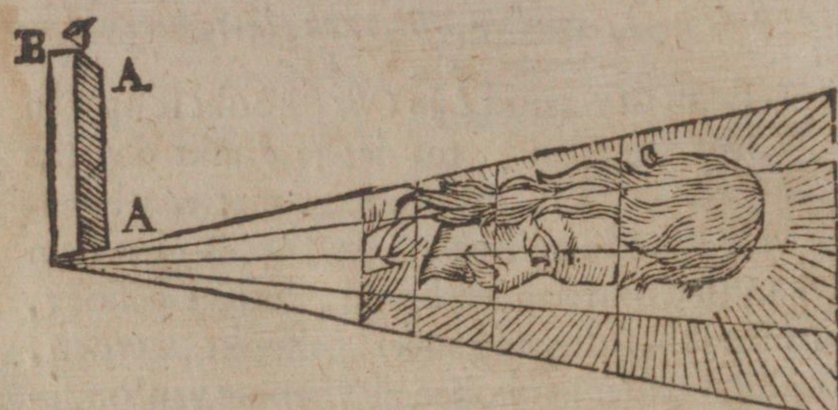
Stootse alle tot poeder, en mengt se by de olie, en kookt

kookt alles behoorlijk onder een , indien het te klaer is, ſoo doet daar nog ander half once of twee oncen *Olie* by, giet het dan daer op dat het ſuyver ſy; als gy nu vergulden wilt behoeft gy maer met een penceel te ſtrijken, ſoo ſal het als hout vertoonen.

LXII.

Een monſtreuſe gedaente, behoorlijk te ſien.

MEn maakt een gedaente als de Figuur aenwijſt op een plankjen of bort papier. Aan

het eynd is een perpendiculaar houtjen opgerigt, langs welke men ſiet, ſoodanig dat de ſtralen van uw oog B komen te eynden op C, ſoo ſult gy tot verwonderens toe dit lange monſtreuſe aenſigt volmaakt ſien, gelijk of 't een behoorlijk wel geproportioneert aenſigt was.

Om

LXIII.

Om Ys en Snee tot in de somer te bewaren.

't IS in Italien en Sicilien gebruyklik, dat men daer het Ys en Sneeuw op de Alpes bergen of andere hooge bergen vergadert, en in kaf wentelt, 't welk sy tot in de somer toe bewaren, en dan nog van d' eene plaats na de andere vervoeren.

Dit is seer bequam om des somers een koele dronk wijns te hebben wanneer men de sneeuw of Ys tussen de vaten legt. Of als men in het water in welke de wijn te koelen staat, eenige stukken Ys of Sneuw werpt.

LXIV.

Onderwijsinge van het Kaert-spel L'hombre genoemt.

HOewel dit Spel zijn oorsprong uyt Spanjen heeft, nogtans speeld men het beter aen 't Fransche Hof, als aen dat van Madrid. De Fransche, die gemeenlijk sig niet te seer bemoeyen met iet nieus uyt te vinden, dienen sigh gelukkiglijk van de Uytheemsche vonden; En in de dingen, die de nuttigheyd en 't vermaak raken, dunkt my dat sy by na altijd wat meer doen als de eerste Vinders.

Men kan dit Spel spelen met sijn tween, met sijn drien, met sijn vieren, ja selfs met sijn vyven;

ven; maer het gemeenſte, en dat de meeſte wetenſchap vereyſt, is wanneer het van drie geſpeeld word. Op die wijſe is 't dat de Koningin van Vrankrijk ſig daer mee vermaakt, en wanneer men het ſoo eens kan, vallen de andere wijſen gemakkelijck, maer men vind daer geen groot behagen in, en men begeeft ſig altijd weer tot het ſpel met ſijn drien, als het geneughelijkſte en het ſcherpſte. 't Is niet t' enemaal om het te prijſen dat ik het het ſcherpſte noem: Want ik oordeel dat het niet dan al te veel beweging in 't gemoed geeft, en dat het menigmaal gebeurt dat d' alder ingetogenſte daer door meer ontroerd worden, als wel te wenſchen ware. Daerom noemt men het in 't Spaans, *el Renegado*, dat is ſoo veel te ſeggen, dat duyvelſche Spel. 't Sy hoe 't ſy, laat ons ſelven aen 't getal van drien houden, en onſe onderwijſingen daer na ſchikken.

Men Speelt het met 40. kaerten, uyt een geheel Kaert-ſpel de agten, de negens en de tienen wegnemende.

Als men begint ſiet men wie de kaert geven ſal, en yder ſet in 't ſpel van de Koningin tien Louiſen, of tien leg-penningen, die men tien Louiſen doet gelden.

Die de Kaerten geeft, moet 'er 3 geven aen de gene die aen ſijn regterhandt ſit, ſoo veel ook aen den anderen, en neemt 'er ſelf gelijck getal, doende

de dat 3 mael, ſoo dat 'er elk 9 heeft.

Soo ſy altemael paſſeren of niet en ſpeelen, ſet men elk nog twee leg-penningen in, die men ſoo veel doet gelden als men wil, en ſo men meermaal *paſſeert* ſet men 'er elke reys weer twee in.

Gy vat wel waerom men 'er in 't begin tien in ſet, te weten, om dat men wil dat 'er van eerſten af aen wat te winnen ſal weſen, en ik heb het getal van 10 en 2 alleen genomen, om dat men by de Koningin ſoo ſpeelt; en dat het altijd het Hof en de Grooten ſijn die de wet ſtellen. Dit kan ook dienen om eenige gelijk voegendheyd te houden in de ſaken die wy nog te ſeggen hebben. Maer eer wy verder gaen, zal het goedt weſen de kaerten te kennen, en de waerde daer van te weten.

Daar ſijn 'er drie voornaemſte, die men *Matadors* heet, dat is te ſeggen moorders, dewijl ſe d' andere ter nederſlaen.

d' Eerſte van deſe *Matadors* is genoemt de *Eſpadille*, de tweede de *Manille*, en de derde de *Baſta.*

't Schoppen Aas is altijd d' *Eſpadille*, en de hoogſte kaert van 't Spel, van wat verwe den troef ook ſy.

De *Manille* is altijd de twede kaart, maer niet beſtendig gelijk d' *Eſpadille*: ſy veranderd, na dat men den troef noemt in rood of in ſwart. Ik ſegge naar dat men den troef noemt, want men

keert

keert geen troef in dit ſpel. Maar hy die ſpeelt ſeyd, ick ſpeel ſchuppen, of klaveren, of ruyten, of harten, en dat maakt den troef. So den troef in ſwart is, de 2 van ſchuppen of die van klaveren is de *Manille*; maar ſoo den troef in rood is, ſoo is het de 7 van ruyten of van herten. Het ſchijnt wat vreemd dat de 2 in ſwert, en de 7 in rood de *Manille* is, maar dat maakt geen verwarringh, als men daar een weynig toe gewend is, en het ſpel is 'er maar te vermakelijker door.

De derde *Matador* is het klaveren aas, dat men de *Baſta* noemt, en dat is altijd den derden troef.

Daar is een twede vreemdigheyd omtrent de verwe, te weten, dat in rood de 2 hoger is als de 3, de 3 als de 4, de 4 als de 5, de 5 als de 6, en de 6 als de 7. In het tegendeel in ſwart haalt de 7 de 6 op, de 6 de 5, de 5 de 4, de 4 de 3, en de 3 de 2.

Daer is een uytſonderinge voor de 7 in rood en de 2 in ſwart, ſoo d'een of d'ander troef is, want in dat geval worden ſy *Manilles*, gelijk geſeyd is.

Naar deſe drie *Matadors* is de *Ponto* de hoogſte kaart, dat is het harten-aas ſoo den troef in harten is, en ruyten-aas ingevalle den troef in ruyten is. Daar aan volgen den Heer, de Vrou, den Boef, de 2, de 3, de 4, de 5, en de 6.

Daar en is geen *Ponto* in ſwart, om dat de ſwarte aaſen een ander gebruyk hebben, maar de Heeren als ſwart troef is, nemen de plaats van de *Ponto*,

to, en dan komt de Vrou, den Boef, de 7, de 6,
de 5, de 4, en de 3.

Men moet aanmerken dat ſoo de roode aaſen
troef ſijn, ſoo ſijnſe boven de Heeren, en indien
ſy geen troef ſijn, ſoo ſijn ſy beneden de Boeven.
Dus ſiet men dat de eer-ampten in deſe werelt ſeer
aan 't geval hangen.

't Was wel nodig dit alles uyt te leggen, eer wy
ons tot het ſpel begeven. Beeld u nu in dat wy
ſpelen, dat gy de kaart geeft, dat ick aan uw reg-
terhand ſit, en dat'er een derde aan de mijne ſit.
Gy hebt de kaarten gegeven, en het overſchot aan
mijn ſijde geleyd, want dat moet men altoos on-
derhouden, om te weten wie gegeven heeft, ende
wie ſpreken moet, ſig verklaren, en de eerſte
kaart opſpelen. Dit is altijd het werk van den eer-
ſten, en dat ben ick tegenwoordig. Eer ik mijn
kaarten op neem, ſie ik of ik'er niet te veel of te
weynig hebbe, want indien dat was, en dat ick
het niet gemerkt had, als na dat ick de kaarten
van binnen geſien hadde, ſoo ſoude ick de beeſt
weſen, ten ware dat ſy altemaal ſeyde *paſſe*, en
dat ick het ook ſeyde, dewyl'er dan niet aan gele-
gen is. Ik open mijn ſpel, en bevind dat ick het
ſchoon hebbe, in mijn handen ſiende d'*Eſpadille*,
ruyten 7, met de vrou en den boef, en dan nog
den klaveren-heer. Ik wil dan ſpelen, en daarom
vraag ick of imand ſpeelt ſonder nemen, *ſans pren-
dre*, dat is, ſonder kaarten te verwiſſelen: en ick
ben

ben verbonden om dat te vragen, dewijl indien gy of een derde schoon spel genoeg had om te spelen *sans prendre*, of selfs sonder goed spel te hebben sulcks door een gril of uyt gemelijkheid woud doen, my als dan niet meer ge-oorlofd sou-de sijn te *écarteren* of de kaarten te verwisselen, en dat ick alleen voor-gangregt sou hebben, om *sans prendre* te spelen, om dat ick de eerste ben, en by gevolge eerst verklaren moet of ick *l'Hombre*, dat is de geene die speelt of doet spelen, begeer te wesen.

Men moet in 't voorby gaan aanmerken, dat den genen die vraagt of men speelt *sans prendre*, so men hem seyd van neen, niet *sans prendre* spelen mag. Naar dat ick het gevraagd hebbe, en men geantwoord heeft, neen, soo houde ick de 5 kaarten die ik daar even genoemd hebbe, en *écarteer* de andere, die ik legge neffens de gene die in de stock sijn, waar van ick 'er 4 neem soo veel als ick 'er geécarteerd heb, leggende de overige tusschen den derden en my, om dat altijd den genen die aan de regterhand van *l'Hombre* sit naar hem moet écarteeren en nemen. Ick neem soo veel kaarten als ick geécarteerd heb; om dat ick de beest sou wesen indien ick 'er meer of minder nam. Ick moet niet vergeten te seggen ruyten of ick speel inruyten, eer ick mijn genomen kaarten sie; indien ick het quam te vergeten, d'eerste die sprak sou den troef noemen, en van een schoon spel sou-

de

de ick door mijn versuym een seer lelijk spel maken. Naar dit alles open ick mijn kaarten, en sie dat de *basta*, de *ponto*, en den Troef-heer my sijn ingekomen. Dewijl ick versekerd ben van te winnen, en dat ick selfs over heb, soo kan ick mijn spel op de Tafel open leggen om de lankheyd te vermyden, en met een toonen dat ick na de *vole* niet en stae. Ik trek de pot, en gy lieden betaalt my mijn *matadors*, behoudens dat die geeyst worden eer men geeyndigd heeft met weder de kaart te geven. Men geeft voor yder *matador* twee leg-penningen, maar men betaalt die niet als aan *l'Hombre*, en dat alleen wanneer hy wint; want als hy verliest, soo moet hy se betalen, in plaats van daar voor t' ontfangen. Men moet alle drie de *matadors* hebben, van twee word niet gegeven.

Ick heb nog maar gesproken van de drie hoogste *matadors*, en ick heb u te seggen, dat al de troeven die daar onmiddelijk en sonder tusschen kominge op volgen ook *matadors* genoemd worden, en dat men daar over betaalt als voor de natuurlijke *matadors*.

Laat ons nog eens mijn spel ondersoeken, ick heb d'*espadille*, de *manille*, de *basta*, de *ponto*, den Heer, de Vrouw, en den Boef, dat sijn seven *matadors*, die my 28 leg-penningen waardig sijn; indien ick nu nog had de 2 en de 3, soude ick 9 *matadors* hebben, en de *vole* waar gemaakt.

Als 'er maar eene pot is, wint den genen die

de *vole* maackt nog eens soo veel als de Pot be-
draagt, van de andere, die hem elk de helft be-
talen, gelijck wanneer de Pot is van 100 leg-pen-
ningen, geven sy hem yder 50, en die de *vole*
maakt wint 'er 200. Soo'er meer als eene pot is,
neemt hy se altemaal, maar de twee andere geven
hem niets. Indien hy de *vole* onderneemt, en
die niet en maakt, soo deelen de twee andere al-
les wat'er in staat, al waren 'er ses beesten. Het
gebeurt altemets dat men sig sonder sijn wil in laat
om de *vole* te maken, gelijk wanneer men ses *ma-
tadors* heeft, en dat men om die te tellen of voor
vermaak daar meer dan 5 speelt; want om te win-
nen behoeft men ten hoogsten maar 5 trek-
ken, en die de selve gedaan heeft, sonder dat
yemand anders een trek heeft, als hy een sesde
Kaart speelt, soo kan hy het niet herroepen.
Maar schoon hem de *vole* mist, egter doet hy sijn
matadors betalen, en ook het *sans prendre*, soo hy
sans prendre heeft doen speelen; want yder geeft
daar voor tien legh-penningen aan *l'Hombre* soo
hy wint, gelijk ook *l'Hombre* komende te verlie-
sen, aen yder thien moet betalen.

l'Hombre die vier trekken doet, wint indien
geen van die de Pot beschermen vier trekken
krijgt, maar d'een twee en d'ander drie, dog
wanneer den eenen vier trekken heeft, en den
anderen maar een, soo is *l'Hombre* de Beest, soo
dat het Spel hersteld word, en dat noemd men
in 't

n 't Frans *remise*, en in 't Spaans *repuesta*.
Gelijk dit Spel in het Spaans de *man* beteykent,
soo heeft het ook groote over-een-komst met het
Spel dat de Fransche *l'Homme*, dat is de *Man*,
noemen. Maar men maakt menighmaal *contra* in
l'Homme, maer noyt in *l'Hombre*. Evenwel laat
men niet te winnen sonder *contra* te maken, want
men windt als men 5. trekken heeft, ja selfs als
men 'er vier heeft, wanneer de 5. overige sooda-
nig verdeeld zijn, dat 'er d'een 3. heeft, en d'an-
der 2. en dat heet met *Codille* winnen.

Men moet sijn trekken niet op malkander leg-
gen, maer soodanig in ry schikken, dat men 't
gesigt daer op werpende gemakkelijk het getal
daar van kan weten. De Spanjaards missen daar
noyt in.

Indien den geenen die na *l'Hombre* écarteert
eenige *Matadors* heeft, soo neemt hy geerne so
veel Kaarten als hem goed dunkt om sig schoon
spel te maken; maer soo hy geen *Matador* heeft,
moet hy altijd vijf kaarten laten voor den laatsten,
die niet mag écarteren als op sijn beurt, op straffe
van de Beest. Dit is om dat den anderen daar door
sou weten wat getal van Kaarten hy van doen
heeft, en al de voordeelen die men onrechtvaar-
diglijk neemt sijn strafbaar.

Men is niet gehouden te *forceeren*; maar men
versaakt noyt, op straffe van de Beest, ja selfs
l'Hombre is dubbel Beest, soo hy komt te verlie-

 sen,

ſen, en dat men daar en boven gewaar werdt dat hy verſaakt heeft.

Hier in hebben de dry natuurlijke *Matadors* een voor-regt, te weten, dat men niet verbonden is die te leggen op een troef die geſpeeldt is, ſchoon men geen ander troef heeft om by te ſpeelen, maar dieſe had, ſoude die moeten opleggen. Niet te min dwingt de ſterkſte *Matador* de ſwakſte, ſoo dat indien troef uytgeſpeeld werd met d'Eſpadille, en dat ick niet heb als de *Manille* of de *Baſta*, ick dan gehouden ben d'een of d'ander op d'Eſpadille toe te geven; maar 't geen genoeghſaem vreemt ſchijnt, indien men troef ſpeelt, en een ander haalt het met d'*Eſpadille*, ſoo ben ick niet verpligt om de *Manille* ofte de *Baſta* daar op te leggen, ende ick kan die bewaren, ſoo het my goed-dunkt, want dickwils en moet men ſoo veel trekken niet maaken als men kan.

By voorbeeld, hy die ſpeelt heeft vier trekken, den anderen dry, en ick een, ſoo ick den trek haal die nog overig is, ſoo is het ſpel verlooren, daar het *repueſta* ſoude weſen, ſoo ick die den anderen laat halen; aldus ſoude ick qualijk ſpelen, ſoo ick een goede Kaart bewaarde.

Daar zijn Spelen waer in men boert en lagt, en dat ſomtydts met welvoegentheyd; maar in *l'Hombre* moet men ſig daar van wagten, en de ſtatigheyt paſt 'er wel by. Ick merck ook aan dat men

men het streng speelt, en met groote naaukeurigheyd.

Indien *l'Hombre* in gedagten verward sijnde, d'eene verw voor d'ander tot troef neemt, het is hem niet geoorlofd sulcks te herroepen. Soo hy seydt *Gano*, onderwerpt hy sigh om de Beest te wesen, en dan kan hy niet meer winnen. Hy mag geen *Gano* seggen, als om te beletten dat men geen *Codille* wint. Als hy versoekt om de Pot te herstellen, onderwerpt hy sig mede om de Beest te zijn, en ingevalle een van beyden begeert dat het Spel voort gespeeld werde, soo voegen sig *l'Hombre* en den derden altijd tegens hem te samen, om de Pot te beschermen.

Indien ghy, gedurende het Spel, een van uwe Kaarten een weynig van d'andere afscheyt, en dat *l'Hombre* die komt te sien, hy kan u dwingen om die te spelen, ten waare dat gy daar door soud versaken. In dat geval kont gy seggen; Men speelt harten of schuppen, en ick heb'er.

Hy die de Pot beschermt, wanneer hy een kaart gespeeld heeft, mag tot sijn mede-maat seggen *gano*, dat is, laat gaan; en soo die daar swarigheid in maakt, mag hy hem seggen met een fier gesigt tot driemaal toe, *y no mas gano si se puede*; en wanneer een Vrouw speelt *gano del ré*, 't gene betekent, laat gaan zoo gy kont, en haalt niet op met den Heer. Men moet aanmerken, dat men sig niet als van dese woorden mag dienen om sig

ſig te doen verſtaan, en dat die van gelijke beduydeniſſe verboden ſijn. Men moet dan *gano* ſeggen, maar alleen om de Pot te herſtellen, en die daar door *codille* ſou willen winnen ſoude in Spanje voor een Bedrieger en valſche Speelder worden gehouden.

Hy die als *l'Hombre* ſpeelt heeft altijd de eerſte beurt van te écarteren, daar naar hy die aan ſijn regter-hand ſit, en eindelijk den derden.

Men neemt ſoo veel Kaarten als men wil, en 't is geen gewoonte meer die te betalen, gelijk men dede nogh geen langen tijt geleden, en gelijck men nog onderhoud in Spanje, daar men ſe om dier oorſaak wil *comprades* noemt.

Soo den laatſten Kaarten overig laat, 't geen dickwils genoeg gebeurd wanneer men *ſans prendre* ſpeelt, kan hy die ſonder de ſelve te ſien by de geécarteerde Kaarten leggen, en niemand van d'andere kan hem dat beletten; maar als hyze geſien heeft, mag een ygelijk ſe mede ſien.

Terwijl het ſpelen duurt, is het verboden, op ſtraſſe van buytenſpoorigheid en ongeregeldheid, iets te ſeggen of te doen dat het Spel niet en raakt, ten ſy miſſchien laſt ontrent de *chocolat* te geven, en daar van te nuttigen.

Wanneer de Pot kleyn is, en dat men een redelijk Spel heeft, ſpeelt men ligtelijk ſonder nemen, *ſans prendre*, om dat de 20 leg-penningen die men wint voor het Spelen *ſans prendre*, ſom-

tijts

tijts ſoo veel waard ſijn als de Pot; maar wanneer
die heel groot is, ſpeelt men niet veel *ſans pren-
dre*, ſonder een by na verſekerd Spel te hebben,
ten ſy dat men daar toe gedwongen word door
een ander, die ook *ſans prendre* ſpelen ſoude.

Men verlieſt ſomwijl met ſeer ſchoon Spel,
wanneer de goede Kaarten die men niet en heeft
bykans altemaal in een hand ſijn, en men wint
niet ſelden met een ſeer middelmatig Spel, wan-
neer die wel verdeeld ſijn. Ick ſag eens een goed
ſpeelder verlieſen met vier *matadors* en drie Hee-
ren, en hy moeſt noodwendigh verlieſen volgens
de geſteltenis van het Spel. Soo hy de eerſte ge-
weeſt was hy had ſekerlijk gewonnen: want hy
ſou eens of tweemaal troef uyt geſpeeld hebben,
om te weten waar de troeven waren, tot dat een
van beyde geen troef meer gehad hadde, en ver-
volgens ſijn heeren ſpelende ſoude hy ſonder twy-
fel een trek gehaald hebben, al waren de 8 troe-
ven in eene hand geweeſt; ick tel 8 troeven om
dat hy 'er 4 hadde, en dat 'er 12 in rood ſijn, 't geen
de verw was die hy genoemd hadde. Daar ſijn'er
maar 11 in ſwart, om dat'er geen *ponto* is.

Men neemt naauwe agt om de troeven te tellen
die geſpeeld ſijn, als oock die nog in de handen
zijn, en daarom mag men de trekken ſo lang ſien
als men wil.

Wanneer men d' *Eſpadille* en de *Baſta* heeft, of
deſe geſpeeld zijnde twee andere die de ſelve wer-

king doen, en dat men laatst spelen moet, dan is men versekerd van twee trekken, en dat noemt men *tenace* hebben.

Men moet selden spelen sonder schoon Spel te hebben, en die sig te veel verlaat op de Kaarten die met écarteren in komen, is dickwils de beest. De *espadille* en de *manille* met twee kleyne troeven sijn niet genoeg, soo dat niet ondersteund is van eenige Heeren, voor al in rood, want in swart heeft het meer schyn dat men Spelen moet, om dat'er minder troeven sijn. De twee swarte Aasen, hoewel slegt vergeselschapt, geven altijd groote aanvegtingen, en ik sie'er weynig die daar onder niet beswyken, schoon men om de waarheyd te seggen meesten tijds daar me verliest.

Wanneer men eerst of laatst is, speelt men somtijds met een Spel, daar men niet mêe spelen soude, indien men tusschen beide sat, om dat'er eenig voordeel is in eerst te spelen, en dat den laatsten, siende dat de andere *passeren*, daar door voordeelt dat sy de goede Kaarten niet hebben, zoo dat hy hoopen mag dat hem die sullen inkomen.

l'Hombre soo hy een goed speelder is, tragt eerst de Pot te winnen; maar siende dat hy daar niet toe kan geraken, speelt hy maar om die te herstellen, in plaats dat een brodder die verliest, en laat winnen.

Men moet doorgronden, en gelijck als raden, waar

raar de goede Kaarten en hooge troeven ſijn. Dit
erneemt men door giſſing, en voor al door de
wijſe van écarteren, want die veel kaarten neemt,
n geen 5 voor ſijn medemaat leggen laat, moet
waarſchynlijk eenig *matadors* hebben, en daar na
moet *l'Hombre* ſig in het ſpelen ſchikken.

Wanneer men door 4 *matadors* van 4 trekken
verſekerd is, of ſelfs wanneer men 3 *matadors* met
een Troef of een Heer heeft, en dat het alſoo gro-
ten ſchyn heeft dat men 4 trekken ſal halen, maar
dat het ook al is dat men hoopen kan, om dat
men geen Kaart heeft om de vijfde te maken, ſoo
moet men tragten, ſoo veel als 't mogelijck is,
twee trekken aan de ſwakſte te laten halen, op dat
den anderen maar drie trekken krijge; de ſwakſte
mede, die ſig op 't Spel verſtaat, ſoeckt van ſijn
kant maar eenen trek te hebben, en ſoo hy twee
Heeren heeft, en dat 'er een van by hem t'huys
gehaald word, hy ſpeelt den tweeden niet, ge-
lijk een onnoſeling ſoude doen, maar een ſlegte
Kaart; en ſoo hy goeden troef heeft, ſoekt hy
ſig ter gelegener tijd die quyt te maken, de ſelve
gemeenlijk gebruyckende om *l'Hombre* te dwin-
gen die met een hoger troef te halen, en hem daar
door te verſwakken.

Ick ſoude nogh veel dingen ſchryven om dit
Spel volmaaktelijk te ſpelen, indien ſulcks niet
ſeer en hing aan het vernuft en de ervarentheid.
Ik heb niets vergeten van 't gene het weſen en de
grond

grond van *l'Hombre* belangt; ick heb de wetten en regelen daar van aangeroerd, de welcke dienen konnen om in de voorvallen van dit Spel te vonnissen, want daar komen'er dagelijks voor, die groote betwistingen veroorsaken, en men ontmoet niet altoos een regter soo net van pas: soo dat het niet overtollig sal sijn, dese wetten en regelen by *artikelen* ofte leden te stellen als onfeylbare geloofs-punten, op dat mense te gemakkelijker moge vinden.

Voorders, weest niet verschrikt voor soo veel aanmerkingen; als gy het Spel maar een weynig geoeffend hebt, sult gy die soo wel weten als de volkomenste speelders: Want het is seer ligt allerhande spelen te spelen, hoewel het vry wat moeyelijk is die wel te spelen.

De Wetten en Regelen van het Spel l'Hombre.

I.

DIe te veel of te weynig Kaarten heeft, soo hy het niet bekend maakt eer hy sijn Spel siet, is de beest, indien 'er die reys gespeeld werd.

II.

Wanneer men gevraegd heeft of iemand speeld *sans prendre*, en dat niemand het wil doen, soo is men gehouden te écarteren.

III. Wan-

III.

Wanneer men seyt, ik speel *sans prendre*, mag
nen niet meer écarteren.

IV.

Als men den troef genoemd heeft, kan men
die niet veranderen; maar als men sig vergist heeft,
mag men voor de tweede maal écarteren, indien
men de Kaarten niet gesien heeft die men nemen
moet, en dat de gene die men geécarteerd heeft
konnen onderscheiden worden van de Kaarten
die d'andere verwisseld hebben.

V.

Wanneer *l'Hombre* geen troef genoemd heeft,
naar het opnemen en keeren van sijn kaarten word
den troef genoemd by de geen die eerst spreekt.

VI.

Soo de gene die *sans prendre* speelt de eerste is,
en dat hy geen troef en noemt, de eerste kaart die
hy speelt noemt den troef voor hem, en hoewel
d'*Espadille* en de *Basta*, altijd troeven sijn, d'*Es-*
padille wijst den troef aan in schuppen, en de *Basta*
in klaveren.

VII.

Wanneer men te veel kaarten neemt, mag men
die weg doen die te veel is, behoudens dat men se
kan kennen, en dat men sijn spel niet gesien heeft.
Soo men niet weet welcke dat het is, verschiet
men de kaarten of doetse afheffen, en dan trekt
een van de drie 't samen Speelders daar een uyt by
geval,

geval, voor den eerſten van de gene die niet en ſpeelen, ſoo hy die begeert ſonder de ſelve geſien te hebben; ſoo hyſe niet en wil hebben is ſy voor den anderen, en indien ſy alle beide die weigeren, leid menſe by de geécarteerde kaarten.

VIII.

Als men een kaart te veel heeft, en dat men ſijn ſpel heeft geſien, is men gehouden het door een te mengen en te laten afheffen, en dan moet men'er een by geval uit trekken, en ſoo't *l'Hombre* is die te veel heeft kan hy dubbel beeſt weſen.

IX.

Indien men in 't nemen van de kaarten bevind dat'er een te veel of te kort is, men geeft op nieuw; maar ſoo men 't eerſt gewaar wert na dat alles geſpeeld is, het ſpel blyft goed.

X.

Een omgekeerde kaart belet het ſpel niet, ſoo 't geen *Matador* is; en als er ſelfs al een *Matador* omgekeerd lag, ſoo hy bevonden wierd naar 't écarteren over te ſchieten, het ſpel ſoude goed weſen.

XI.

Soo een van de gene die de pot beſchermen een kaart afſcheid van d'andere gelijck als om die te ſpelen, en dat *l'Hombre*, die geſien heeft, hy noemtſe en dwingt hem die te ſpelen, behoudens dat hyſe ſpelen kan ſonder verſaken.

XII.

XII.

l'Hombre een kaart in de hand hebbende om te ſpelen, kan die te rugge trekken, ſoo lang als hy wil, tot dat hyſe heeft laten gaan.

XIII.

Die verſaakt mag ſijn kaart wederom nemen eer den trek gelegt is daar hy weſen moet; maar ſoo hy de geſpeelde kaart niet *gecoupeerd* hadde, by voorbeeld dat het was den ruyten Boef, en dat hy 'er de Vrou en de 7 van hadde, hy ſoude niet mogen halen met de Vrou, maar moeten laten gaan met de 7.

XIV.

Men mag in 't opſpelen der kaarten maar een woord ſeggen 't geen is *gano*, 't welcke dingen betekent die vry verſcheide ſijn, maar ſeer wel verſtaan worden naar de verſcheidenheid der gelegentheden.

XV.

Indien den genen die de Pot beſchermt, wil dat men hem een kaart laat, of dat men die aan *l'Hombre* laat halen, hy ſeit *gano*.

XVI.

So hy een kleine kaart ſpeelt van een ſoort daar hy de hooge van heeft, om dat te doen weten aan den genen die hem helpt beſchermen, ſeyt hy *gano*.

XVII.

Wanneer hy een *matador* ſpeelt of een hoo-

gen

gen troef, ende dat hy begeert dat den anderen sig sijn goede kaarten sal quyt maken, hy seyt *gano*.

XVIII.

Soo haast *l'Hombre* seyt *gano*, onderwerpt hy sig om de beest te wesen, wanneer hy won sou hy de Pot niet trekken, soo dat dit *gano* maar dienen kan om de pot te herstellen.

XIX.

Die *sans prendre* speelt, en versaakt, of die te veel of te weinig kaerten heeft, is de beest; maar soo hy wint en de *matadors* heeft, hy doet sig daar van betalen, als ook van het *sans prendre*.

XX.

Soo haast men siet dat iemand versaakt heeft, doet men hem sijn kaart weder nemen, om hem na behooren te doen spelen, en indien'er kaarten gespeelt sijn na dat hy versaakt heeft, is men niet gehouden die te herspelen, men speelt van nieus af so men wil.

XXI.

Aan *l'Hombre* alleen betaalt men de *Matadors*, en soo een ander die heeft, al won hy *codille* hy sou van de *Matadors* niet trekken.

XXII.

Wanneer men vyf trekken heeft en men speelt een sesde kaart, soo onderneemt men de *vole* sonder het anders te verklaren, soo dat men het niet en kan herroepen. Indien men die maakt, en dat

'er

'er maar eene Pot is, de twee diese beschermen, geven hem nog eens de waarde van de Pot, elck voor de helft; soo hy de *vole* niet en maakt, de twee andere deelen de Pot. So hy de *vole* maakt, en dat 'er meer Potten sijn dan een, hy neemt al wat 'er in 't Spel staat, en de andere geven hem niet; soo hy de *vole* mist, deelen de twee andere de Potten onder malkander; maar soo hy *sans prendre* gespeeld heeft, laat hy niet sig daar van te doen betalen, als ook van sijn *matadors.*

XXIII.

Die een Kaart speelt eer het sijn beurt is om te speelen is de beest.

XXIV.

Als *l'Hombre* de *vole* onderneemt, en de selfde Kaart speelt, is het niet toegelaten te seggen wat men hout, maar de eerste Kaart die men speelt toont dat genoeg.

XXV.

't Geen vergeten word mag ge-eyst worden, tot dat men voleynd heeft met de Kaart te geven, en de overschietende kaarten op de Tafel geleyd; daar naar, is 'er *prescriptie.*

XXVI.

Als 'er twee Kaarten omgekeerd sijn, geeft men op nieuw de Kaart, en het Spel werd niet voort gespeeld.

XXVII.

Soo iemand kan doen blyken, dat het Spel

vals is door een Kaart die hy geécarteerd heeft, dat Spel is van geener waarde.

XXVIII.

Die *gano* seyt, soo hy vyf trekken haalt, en wint geen *codille.*

XXIX.

Indien den genen die niet genoeg Kaarten genomen heeft, sulks gewaar word eer hyse gesien heeft, soo kan hy de Kaart nemen die hem ontbreekt, ingevalle die nog op de Tafel is; maar soo een ander die genomen en onder sijn Spel gemengt heeft, neemt hy'er een weder uyt sijn geécarteerde.

XXX.

Soo den laasten meer Kaarten geécarteerd heeft als men hem heeft gelaten, en dat hy daar op let eer hy sijn Spel heeft opgenomen, hoewel hy sijn geécarteerde met dat van de andere vermengd heeft, hy en is de beest niet, maar hy neemt het geen hem ontbreekt uyt sijn geécarteerde.

XXXI.

Die twee-maal versaakt is tweemaal de beest, het getal hier van is niet bepaald.

XXXII.

Die naar het geven van de Kaart, of het écarteren, de onderste of eenige andere Kaart besiet die't hem niet geoorloofd is te sien, is de beest.

XXXIII.

Indien den laatsten écarteert voor den genen die voor

voor hem gaat, invoegen dat hy aan den anderen te kennen geeft hoe veel Kaarten hy van doen heeft, soo is hy de beest.

Dese wetten sien voornamentlijk op de vaste Speelders, die voordeel uyt haar misslagen souden konnen trekken: want de nieuwe Speelders, en voor al de Juffers, konnen onnooselijk sondigen, en het hoogste regt sou ten haren aansien het hooghste onregt wesen.

LXV.

Een Hoen door het Hooft te steken dat het nog levendig blyve.

DE Jongens, alsse een Hoen sien, nemen sy een Speld oft Naald, en doorboren het hooft van het Hoen, het Hoen dit aangedaan sijnde, komt niet terstond te sterven, maar het geneest wederom sonder eenig letsel daar van te hebben. Het schynt iets vreems, maar het is gemeen.

LXVI.

Om een Doove een Viool of een Lier te doen hooren spelen.

SPeelt op een Viool, Lier oft eenig ander diergelijk Instrument, laat den Dooven in 't hooft oft hals van de Viool of Lier byten, soo sal hy een liefllijke dreun van het spelen in sijn hersenen

gewaar werden; dit ſchynt een wonder te ſijn, maar evenwel gebeurlijk.

LXVII.

Om een Kan te maken uyt welcke niemand Drincken kan, als die het bedrog weet.

LAat een Kan van Aarde oft Metaal maken, laat dan verſcheide gaatjes van den hals tot de buik toe open ſijn, laat dan een Koraal gaan van de bodem tot in het hand-vad, en de rand van de kan, laat dan een klein gaatjen heimelijk onder het hand-vat gemaakt werden, op dat die het weet het gaatje met ſijn Vinger kan ſluyten, laat dan onder aan de rand nog een ander klein gaatjen ſtoppen, doet dan Bier in de Kan, laat dan ymand drinken, ſoo ſal uyt de hals, buyk, &c. van de Kan het Bier loopen, en beſtruiven ymands nette uytgeſtreken Bef, maar die de kneep weet, die houd ſijn duym op het gaatjen in 't hand-vat gemaakt, om de logt te ſluyten, ſoo ſal men behoorlijk konnen drinken.

LXVIII.

Om door middel van een Gedrukt Boek een heymelijke Brief te Schryven.

DE konſten en wyſen van bedriegen ſijn oneyndig, want deſe manier van Schryven, dat

at hy niet ligt kan ontdekt werden ten sy van die
gene, die kundig van de kunst is.

Om dit te doen neemt men soo een Boek als men begeert, 't sy een Bybel, Paapse Avemaria Boexken, of iets diergelijks : als men nu een Brief wil Schryven, soekt men aan de kanten van het blad, langs beyde sijden, als men begeert woorden te formeren, eerst aan de regter sijde, daar na aan de linker, en men set stippels by die Letters, en die doet men soo lange tot men sijn meyninge heeft beduid : dit gedaan sijnde send men het Boek aan sijn Vriend, en die van de saak bewust is, met een complement, datje hem bedankt, voor de leening des Boeks, of dat hy het heeft laten leggen en diergelijke, soo sal den andere uw Brief ontfangende met het Boek, uyt het Boek uw meninge verstaan.

LXIX.

Om de Kan aan de Mond soo vast te doen kleven, datse daar niet en is van te halen.

NEemt het Melkagtige Sop uyt de Vygeboomen, besmeert daar de mond van de Kan mede, als dan ymand daar uyt drinkt, sal hy daar niet van merken, maar de kan willende van de mond doen, sal daar soo hart aan kleven, dat se daar niet en is van te krygen.

LXX.

Hoe men sig in een Schip-breuk kan behouden.

MEnigte souden al geven watse in de Wereld hebben, om als se Schip-breuk lyden, behouden te mogen aan land komen.

Wanneer men dan ter Schepe gaat op een periculeuse reis, moet men een party Verkens blasen mede nemen: als het dan eens tijd van nood is om te vergaan, moet men se alle opblasen, en rontom sijn Lighaam hangen, soo sal men niet komen te sinken, als men in 't Water springt, en onderwijlen, kan men soo veel met Handen en Voeten worstelen als men kan, om elders aan Land te geraken.

LXXI.

Maniere om verscheide figuuren in de huid te schryven.

WE sien dat die in Oost-indien geweest hebben, of te Jerusalem, datse gemeenlijk eenige teykens op haar Armen en Handen hebben, dese werden aldus gemaakt.

Sy nemen een Spelt, met welke sy in de huyd steken, sulke figuuren als gy begeert, gestoken sijnde ende nog bloedende, vryven sy daar wat Boskruid in, so sullen daer die Letters en Figuren in staen die men gestoken hebt.

Een

LXXII.

Een aardige inhoud en uytcyferinge op een Bort by een Meester die de Cyferkonst leerde, in School opgehangen.

Op dit Bort stond dan aldus geschreven,

HOort Arithmeticasche geesten
Twaalf Buyk-rommelingen maken een veeste.
Twaalf Veesten gevangen in een Neus of Mond,
Maken een wel gesalueerde Stront,
Twaalf Stronten, let hier wel op,
Maken soo veel Stronten als een Schop,
Twaalf Schoppen Stronts afgestreeken met een Lemmer.
Vullen gesamentlijk eenen Emmer.
Twaalf Emmeren Stronts, 't sy van Wijsen of Narren.
Maken uyt een volle Karre.
Twaalf Karren Stronts, 't sy klein of groot,
Vullen een volkomen Boot.
Twaalf Booten Stronts van Borgers oft Eelen,
Maken uyt een heele Karveele.
Nu doet men weten en verstaan
Hoe veel Buyk-rommelingen in een Karveele Stronts gaan?

Facit 35831808. Buyck-rommelingen

Uyt-

Uytcyferinge van de de nevenstaande voorstellinge.

1 Voest maakt 12 Buykrommelingen.
12 melingen.

144 Stront.
12

288
144

1728 Schop.
12

3456
1728

20736 Emmer.
12

41442
20736

248832 Karren.
12

497664
248832

2985984 Boot.
12

5971968
2985984

Facit 35831808 Karveelen.

Om

LXXIII.

Om allerley Vrugten die in de Zomer groeyen, des Winters te vertoonen.

DIe allerlei soorten van Vrugten willen goed houden tot in de Winter toe, om dan sijn Gasten te tracteren, moeten alleenig maken, dat se de gesting daar van af konnen weren : 't welck gedaan sijnde, sullen de Vrugten lange konnen goed blyven.

Om dit dan in 't werk te stellen, moet men de Vrugten droog in Flessen doen, uyt welcke men de logt met een logt pomp heeft uytgetrokken. Dese Flessen dan wel toegestopt sijnde, kan men se op een koele plaats setten, of in een Regenbak hangen, en ter gelegen 'er tijd konnen uythalen.

LXXIV.

Van de Brillen.

WAt Brillen belieft u, begeert gy slegte Brillen ofte gekoleurt met Blauw, met Geel, met Roodt ofte met Groen, dese zijn seer bequaam om het gesicht te vermaken, en door een behaagelijke bedriegerye vertonense de opregte objecten, geverst met de selve koleuren, die groene Brillen alleen schynen te degenerere in de materie der Coleuren, in plaatse van de oprechte Groen te vertoonen,

nen, gevense de selve een bleeke doode coleur, is het niet daar om datse niet zijn genoegsaem geverft, met Groene, of is om datse niet lichts genoeg ontfangen, om de beeltenisse die door haar passeeren, tot de grondt des oogh Groen te maaken, soo dat de rede niet en zy is de selve moeyelijk te bedenke.

Wilt gy Brille gemaakt van Kristaleyn en gesneden, op de wijse als een Diamandt met verscheyde hoeken, dit is om een mirakeleuse menigvuldigingh te vertoone, want siende door de selve heene een Huys gelijk een groote Stat, een Stat, een heele Provintie, een gewaapent Soldaat lykt een gehele Compagnie.

Ten kortste door verscheydenheyt der refractien, soo veel vlacke als der sijn op de rugge der Brille, soo veel maale vermeerdert haar in aparentie, de objectie die men seydt om dat sig verscheyde beeltenisse in het Oge vertoonen, zijn dit geen exselente Brille voor de gieregaerts, die niet en beminnen dan Silver en Gout, want een eenig Pistool sal haar een heele schat schynen, maar het quaetste is wanneer sy die meenen te versaamelen isser niemand t'huys, en willende met de vinger tasten op de waaren Pistoletten, en vinden sy niet dan een ydele schaduwe. Belieft u Brille van een kort gesigt, dat is, sulke die de objecte verkleynen, en met een schoon perspectief verminderen, specialijk wanneer men siet eenige Landschap-

schappen, eenige Galderyen, eenig kostelik Gebouw of eenig groot Paleys, het vernuft der Schilders, soo wel als dit mijn verhaal is te kleyn om te vertoonen, de waardigheyd van dit verkorten, het sal u aengenaem sijn sulcks te considereren door experientie, weet alleenigh dat sulks arriveert om dat de Glaesen van dese Brillen hol zijn, en spiser na de midde toe als aen de kant, waer van daen dan komt datse *angilius visualus* den sigbaren hoeck, en weet oock boven dit alles een schone geheymenis, dat men door middel van dese Brillen, die stellende op eenigh venster, sien kan den gene die op de Straat passeeren sonder gesien te sijn, om datse de objecten die men siet, doet verhoogen, ten sal niet ongerymt schynen alhier eenighsins te handelen van andere soorten van Brillen, die men in Hollandt en op andere plaetse Verkykers noemd, de voorige slechte Brillen geven aen de oude Oogen een gesichte van jonge Lieden, maar dese geven aen een yder de Oogen van eenen *Lynceus*, om den Heemel self te door snuffelen en te ontdecken, 1 de sombere duystere Licham en die sigh vinden omtrendt de Sonne, en en eenighsins in aparentie dese schoone Sterren, verduysteren, 2 de nieuwe Planeeten, die *Jupiter* en *Saturnus* accompagneeren, 3 het wassen en afgaen der quartieren van *Venus*, gelijk geschiet aen de Maane, en dat sy verre ofte na by de Sonne is.

Een

Een ontallijke menighte van Sterren, die voor de natuerlijke ſwackheden onſes geſichts anderſins verborgen ſijn, en door dit inſtrument ondeckt werden, ſoo in die witte ſtreex des Heemels, *die men noemt de Melckwegh en van ſulke Sterren vol is,* als in de andere conſtellatie des Firmaments, in ſomme de toebereydingh van dit inſtrument is gans ſlecht, een ront bultachtigh Glas, en dicker in het midden om de ſtralen, die te beter te verſamelen, en de objecten te vergroten, vergrootende den ſigbaaren hoeck, een pijp om te beeter de ſpeſie te vergaderen, en te beletten het geflicker van het al te groote licht daar om heene, *(want om recht en wel te ſien moet het object ſeer klaar zijn, en het ooge in't duyſter)* eyndelijck een Glas van gemeene Brille om de ſtraale te onderſcheyden, dat het anderen Glas anders confuſelijck ſoude vertoonen alleene zijnde, wat aangaat de proporſie van deſe Glaſen en de Pijpen, hoewel daar van ſeeker regel zijn.

Nochtans is het dickwils eerder by geval, datmen een goede treft, men moeſt verſcheyde Glaſen hebben, en die in de experenſie t'effens bereyden, aengeſien alle proporſie van aller geſichte niet even aleens zijn.

Vervolgh.

WAt aengaet dit verhooge, of deſe refratſie der Sterren, als oock van Sonne en Maan, wel-

welkers natuure noch by de oude noch by de nie-we Philoſophen en is bekent geweeſt, heeft eerſt in onſe tijt aen geweeſen, den wel Edele en konſt-rijke Tichobrahe, en daar van verſcheyde tafelen gecalculeert en geobſerveert, dat de Sonne, Maa-ne en andere ſterre zijn, ontrent den Horiſont, door de tuſſen komende vapores ofte dampen ſigh grooter vertoonen en hooger, alſe wel doen on-trent de meridiaen, ofte alſe wel inder daat zijn, en ſulks kan beweſen worden, als volght.

Neemt eenig becken tobbe ofte andere ledigh vat, een weynigh breet zijnde en tamelijk hoogh, leght op den bodem een ſtuck Geldts, ofte maakt eenigh teken met krydt, dat gedaan zijnde doet de ſelve van u of ſetten, oft gaat eenigſins te rugge, ook ſoo dat gy het ſelve Gelt niet meer ſien kunt, als dan doende u Vat vullen met ſchoon waeter, ſal ſigh het gelt wederom door het tuſſen komen des waters aen u geſicht vertoonen, en dien vol-gens hooger ſchijnen als het inder daat is, ſiet *Inſtitus Aſtronomica Mety.*

LXXV.

Van het Kaets-ſpel, Kegel-ſpel, Raket-ſpel, en andere diergelijke Speelen.

HOe dan de Mathematiſche konſt ſullen die plaſe vinden onder de Kaetſeryen, en diſcou-rere van het duyke der Keegels, ja trounen en mo-

geljik

gelijck ſult gy met een Spel kunnen vinden dat ſigh beter weet te reguleren na de beginſelen van Matheſy als deſe ſpeelen, want alle de bewegingen worden gedaan door rechte linien, en door reflectie, en gelijk men in de aparentie der platte Spiegels oft kloot Spiegels, door rechte linien weet te expliceren, de voortbrenging en de reflectie van het ligt, en van de ſpeſie van gelijke, door de proportien kan men hier genoegſaam expliceren, het bewegen van een Bal ofte van een Kloot door linien, en geometriſche hoek, en hoewel de oeffeninge, experientie en behendigheyt der Speelders, hier in meer doet als alle andere regels, ſal ick nochtans eenige hier by voegen, de welke tot de ſelve gebragt zijnde, en gevoegt by de experentie, ſullen een groot voordel geven, den geenen die ſullen willen gebruyke 1 Regel wanneer een Bal een ander Bal pauſeert, ofte wanneer men met de Handt ofte met iets waar mede men ſlaat, een Bal weg ſlaat, het bewegen als dan geſchiet na een rechte linie getrocken uyt het middelpunt des Bals, door het contungent punct. 2 Regel, in alle ſoorten van beweging, wanneer een Bal of Kloot iwers opſprinkt, het ſy tegen de muur, tegen de vloer, tegen een hout ofte tegen een Raket, ſoo is den incedente hoeck altijt gelijk met de hoeck van Reflectie, in ſomma, uyt deſe regel is lichtelijk af te meten het gene volgt; in wat punt men het hout ofte muer raken moet, om

te

te maken dat de Bal ofte Kloot op ſprinckt in ſulken plaats, als men begeert. 2 Hoe men een Bal werpt tegen een ander Bal, invoege dat de eerſte of tweede gaat ontmoeten, een derde onderhoudende alſoo, gelijckelijck der incendente en de Reflexe hoecke. 3 Hoe men een Bal raaken en de ſelve kan dryven waar men wil, en meer andere diergelijke praktijke, in welkers oeffeninge men achting nemen moet, dat de beweging ſigh van langer hant verſpreyt,en dat de regels der Reflexie niet en konnen worden ſoo effen geobſerveert in het lokaal monument, als in de ſtraale van het licht,en in andere qualeteyten, ſoo dat het nootwendig is te ſupliceerén, door de behendigheyt ofte door forſe, in 't manquement dat van die ſyde koomen mocht.

LXXVI.

Van het Dammen en het Schaeck-ſpel.

DAt de ſpeelen ſijn ſpeelen van konſt, en ſijn voort gebracht door Mathematiſche inventie, ſulcks blijckt aen de ordonnantie, diſpoſitie, en beweginge van alle haare deelen die geſtelt worden op een vier kant, welkers ſyde verdeelt zijn in gelijke deelen, maekende t'ſaamen 64 kleyne 4 hoeken, aan alle ſijde gelijk; en voor telkonſtige Regelen kan men vinden, alle moogelijke fatſoenen om dit Spel aen te rechten, het ſy

dat

dat men heeft alle de ſtucken of alleenlijk een deel der ſelver, ja ſelfs gevonden hebbende de behoorlijke toeſtellingen kan men ontdecke welck daar van het beſte zy, om te winnen ſchoon dat het ſelve ſy van oneyndelijke arbeydt, en dat in dit Spel, gelijk in alle andere Spelen, de Geeſt, de Memorie, de Imaginatie, de Oeffening, de Genegentheyt meer doen als de Regels, veele hebben van deſe materien geſchreeven, en hebben onlangs gehoort, datter een nieuw Tractaat bewert uyt gegeven van het Dammen, om te betoonen een ſeeker middel om onfeylbaar altijdt te winnen, en als dan wanneer het Spel is aangeleyt tot een ſeker eynde te komen. Om hier toe te raken is veel tijts van nooden, en ook na het eynde van alles, de Reflexien die men volgens de Regels practiſeert met verdoenen der Geeſt meer, als dat ſy die ſoude konnen vermaaken, ſoo daar queſtie waaren eenige treck van Arithmetica te vertonen, belangende het Dammen, ick ſoude liever willen doen blijcken hoe dat men de multiplicatie en de diviſio mach afvaardigen, ſoo wel in 't geheel als gebrooken.

Door behulp van twee liniale gevoegt in forma van een winkelhaak, op de kleyne vierkante van 't Spel, of wel na de inventie van *Neperus* die in ſijn Radalogie de ſelve operatie leert practiſeeren, dat in het Damme en in 't Schaak-ſpel door gehele getalle kan worden gehandelt.

Ver-

Vervolgh.

Van dese rabdalogie is een soort van Arithmetica, om alles watter te Rekenen is af te vaardigen, alleen door Additio en Supstractio, siet Adrianus Vlack, Saul Habert D: AD Metius Mardele, en meer anderen.

LXXVII.

Om ook heymelijck te doen beven de Snaar van een Viool, ofte iets dat daar op leydt, sonder dat de selve van ymant aangeraakt wort.

Dit is een Mirakel in de Musycke, en seer lichtelijck te ondersoecken, neemt een gemeene Viool ofte eenigh diergelijke Instrument, kiest eenige twee distante snaaren, invoege dat daar een ander tusse beyde zy, accordeert dese twee uyterste snaaren in gelijk toon sonder te raken die in het midde leydt, strijkt met de strijk stock een weynigh hart op de grootste van dese twee, en u sal wonder te vooren komen, want op de selve tijt dat de snaar gestreken met de strijkstock sal komen te beven, sal oock de andere snaer die gelijke toon heeft, ogenschynlijck beven sonder datse van ymandt wort aen geroerdt, ja selfs de snaar in het midden beweegt sigh in geenderley maniere, en soo gy de eerste snaar stelt op een andere toon, de sleutel los drayende ofte de vinger op een van de toetse houdende, en sal de

de andere ſnaar ſigh niet bewegen , nu vrage ick waar dit beven der ſnaar van daan komt, is het door eenige verborge ſimpatie, of veel eer, dat de ſnaar geſtelt op gelijke toon, lichtelijk ontfanckt de inpreſſie des luchts, die bewoogen wort door het bewegen van de eerſte, hoe komt het dat ſy beeft ſoo haaſt als de eerſte wort geſtreken met de ſtrijck-ſtock. By deſe aparentie ſal ik voegen hoe het voorgaande noch wonderlijker geſchieden kan, met twee Luyten, twee Harpen, twee Violen, twee Clavercymbaels, ofte met twe andere Inſtrumenten, geſtelt in gelijk toon, want het eene Inſtrument door eenige handt maatigh aengeſtelt zijnde, ſal een bewegen geven aen de ſnaar van het andere, invoegen dat ſoo de ſnaar van elck der voorſeyde inſtrumenten ſo geaccordeert ſijn, dat die ten vollen ſonder diviſe aengetaſt zijnde, eenige harmonie konnen exprimeren, het welcke lichtelijck met twee harpen ofte met twee Clavercymbaels kan geſchieden, een van beyde geraeckt zijnde ſal in het andere diergelijke harmonye verwecken, mits dat de diſtantie tuſſen twee aen haare poſitie recht worde gekooſen, het welcke byſonder dan verſtandelijker, en ogenſchijnlijcker geſchieden ſal, wanneer de ſnaaren in uniſem geſtelt zijn, en prinſepalijck ſoo dick en even lanck zijnde, daar uyt dan openbaar is, dat op een ſelve Inſtrument, een ſnaare gemaackt ſijnde die meerder ſal bewegen, welck van een

toon

toon is als die gene die daar mede ſtaan in de octa-
vo, en meerder de octavo als die met haar ſtaan
in eenige andere Conſonatie tuſſen ſpeſie, anders
ſoo men dit bewegen der twee gelijke ſnaren noch
klaarder ſien wil, lecht op de eene ſnaar een dun
ſpaentje ofte een kleyn papiertje, ſoo ſal men ter-
wijl de andere wordt aengeraakt, dit papiertje
perfectelijck ſien bewegen.

LXXVIII.

Van de Progreſſien en van de wonderbare menigvul-dinge der dieren planten, vruchten, Gout en Silver, als men altijt argumenteert met ſekere proportie.

HIer ſal ick u voorſtellen niet min ſekreative,
als admirable dingen, maar ſoo ſecker en
ſoo licht te bewijſen, dat men niet en behoeft als
de getallen te multipliſeren, om daar van proeve
te doen, en voor eerſt.

Van de Moſtert Saetjes.

ICk ſegge dat al het Saat dat in twintigh jaar
van een Moſtert ſaatje ſal voort komen, en ſou-
de niet konnen blyven in het geheele begrijp des
Weerelts, wanneer die ſchoon duyſent maal gro-
ter was als ſe is, en anders niet en hielde als kleyne
moſtert ſaetjes, van het middelpunt af tot boven
aen het firmament, dit wort beweſen als volght,
een

een plante van een Moſtert ſaat, kan alleen lichtelijk voortbrengen meer dan duyſent korlen, maar laater ons maar duyſent neemen, en gedurende twintigh jaaren, dat is 20 maal 1000 gemultipliſeert, mits dat men al de Saatjes die yder jaar voort koomen wederom ſaayt, die elkens een plant voortbrenge van 1000 ſaetjes, dit ſoo ſijnde ſal daar ten eynde van 17 jaaren een getal komen, dat ſoo veel ſandts te booven gaan ſal alſſer leggen kan, tot het Firmament toe, want volgens de Rekeningh van *Archimedes*, en de alderſekerſte opinie van de groote des Firmamends die ons *Ticho Brahe* nagelaten heeft, ſoo kan het getal der ſanden uytgedrukt worden met 49 ſyfers, in plaats dat men voor het getal der Moſtert ſaetjes in 17 jaare alrede 52 ſyfers vint, en alſoo een Moſtert ſaetje ongelijck grooter is als een ſant korentie, 't is wel te gelooven dat voor de 17 jaar al het ſaat dat ſucceſſivelijck van een ſaatje kan voort komen, in het begrijp des hele Werelts niet ſoude konnen worden begreepen, en wat ſoude het dan zijn, ſoo men continueerde te multipliſeren elke reijs met duyſent tot 20 jaaren toe, 't is een ſaack ſoo klaar als den dagh, dat de veelheyt der Moſter koorentjes hondert duyſentmaal grooter ſoude zijn als de geheele Weerelt.

LXXIX.

Van de Biggens.

IS het niet een geneugelijcke en een admirable propositie, dat men seyt dat de groote Turck met alle sijn inkomste niet een jaar lanck soude konnen voeden, alle de biggens die in twaalf jaar tijts van een sogh en van haar geslacht voort komen, en nochtans is het een waarachtige saake, want laat ons neemen datter een sogh 't eener dracht 6 voort brengen kan, als twee Mannekens en 4 Vroukens, en dat yder Vrouke 12 jaren lank soo veel Biggens voort brengt, men sal bevinden na experientie des tijts, meer dan drie en dertigh miljoenen Biggens en soggen, en alsoo een kroon des jaars niet te veel is om soo een Beest te onderhouden en te voeden, want het geen twee penningen des daags en bedraeght, moest men ten minsten soo veel kroonen hebben om die een jaar lank te onderhouden, en alsoo den grooten Turck geen 33000 milioenen des jaars in te komen en heeft, is de propositie waarachtigh.

LXXX.

Van de Graen Koorrentjes.

GY sult alle verwondert zijn, soo ick segge dat een graantje Koorens, met al dat in den tijt

tijt van 11 Jaaren succeſſivelijck of voort komen kan, dit getal Koorentjes uytbrengen ſal 244. 140. 625. 000. 000. 000. 000. welke bedraegt 244 quintilioenen.

De ſaake geſtelt dat men alle Jaar ſaeyden, en dat yder ſaetje 50 Koorentjes voortbrachte, het welcke weynigh is, want ſy brengender ſomwyle 70, 80 ja 100 voort, oock wel meer, deſe ſomme ſal een cubyck Lichaam maaken van 244140 Franſche mijlen, gevende aen yder hondert Koorentjes voor lenckte en diepte, en dien volgens ſo gy naemd 244. 1400. Steeden ſo groot als Parys, haar gevende een mijl in 't vierkant, en hondert voeten in de hoogte, en de ſelve ſoude vol Kooren zijn van boven tot beneden, ſchoon dat daar anders niet in waar als Kooren, neemt nu dat een Maat ofte een Scheepel ſoo veel waater als een cubykſe voet, begrypende een milioen Koorentjes, ſoo komender 244. 140. 624. 000. 000. 000. Scheepels, een getal dat ſoo groot is, dat ſo men het wilde laeden in Scheepen, een 1000 Schepels in elck Schip dede, men ſoude ſoo veel Schepen behoeven, datſe de Oſeaen qualijck ſoude konnen dragen, te weeten 244 : 140 : 624 : 000 : 000 : 000 : en reekende yder Schepel tegen het vierde deel van een kroon, ſullen de ſelve beloopen, 61 : 635 : 156 : 250 : 000 : kroonen die ick niet geloove datter in de gantſche Weerelt zijn, is het dan niet wel gemenageert, dat men een ſaatje

ſaeyt

heydt, met al dat daar in een heel Jaar van voort omt, mits dat men Landryen hadden daer toe an noden, en onder dien niets en consumeerden.

LXXXI.

Van eene die Appelen, steenen, ofte andere diergelijke dingen by een raapen soude, op sekere conditie.

IMand heeft geleyt hondert Appelen, ofte hondert Eyeren, of diergelijke dingen, op een ry, elck een schrede van malkanderen, en een schrede van den eerste Appel staat een Korf geset, om de selve een voor een in te raapen, ick vraage hoe veel schreden hy te doen heeft, facit 10100 schrede, waar toe by na een halve dag van doen is, dit is een Aritmetische progressie van hondert termen, daar van de eerste twee is, en de laetste twee hondert, vint daar van de somme als 't volgt:

vergaert 200
ende 2
202

diens helfte is 101
multipliseert met 100 't getal der termen
10100

LXXXII.

Van het getal der Schaapen.

DIe geenen die groote Landeryen hebben, soude in weynigh jaaren rijck konnen zijn, soose haare Schaapen conserveerde alle jaaren sonder te verkoopen ofte sonder te slachten, en dat yder Schaap des jaars een ander voortbrachte, want hondert Schaapen in 16 jaaren tijts soude soo kunnen vermenigvuldigen, datse sullen worden een getal van 61 : 989 : 600 : dat over de 61 milioenen bedraeght, en alsoo yder Schaap hooft voor hooft een kroon waerdigh is, beloopen de selve oock soo veel kroonen, mits dat men veel Kooyen en weyen genoegh hadde, de antwoort staet maer alleen op het getal.

LXXXIII.

Van de Erweten.

ICk wil dat elke erwete 30 anderen voort brenge, en dat men al die daer van komt 12 jaren saeyde, dit soo sijnde salmen bevinden 531 : 441 : 000 : 000 : 000 : 000 : Erweten, en alsmen der 50 geeft voor de lengte, breete en dicte van een voet in 't vierkant, sullen de selve uytbrengen 4, 251 : 528 : 000 : 000 : teerlingen voeten, laet uw een teerling voet, dat is een vierkante voet waerdigh zijn,

zijn, een vierendeel van een kroon, soo sullense meerder kroonen beloopen als der in de geheele Weereldt zijn, namentlijck 1:062:882:000:000: kroonen, en soo ymand dese Erwete wilde verspreyde door de geheele Weereldt, en soude het gansche vlack van de kloot der Aerde en van het Water niet mode konnen bedecken, als hy die maer leyde een erweet dik op malkanderen.

LXXXIV.

Van eener die alleen verkoopt de nagels van sijn Paart, ofte de Knoopen van sijn Wambus, op seekere conditien.

SEeker malck een soude niet geck sijn, die sijn beste Paart ofte een geborduert Wambus verkofte, op seekere conditien, datmen hem betaelde de 24 nagels van sijn Paart, ofte de 24 knopen van sijn Wambus, te weeten de eerste voor een oortjen, de tweede 2 oortjes, de 3 vier, de 4 acht, en alsoo voorts verdubbelerende, want na gedaene rekeninge sal hy hebben voor sijn 24 nagels 16777215 oortjes, welke doen in alles 209715 guldens 3 stuyvers 3 oortjes.

LXXXV.

Van de Vissen, als Snoecken, Karpers, Brasems, en anderen.

SOo daar vruchtbaare Dieren ter Weereldt zijn, dat is, onder de Vissen, want sy maken een sulcken grooten meenigte van kleyne eyertjens, en brengen soo veel jongen voort, dat soo men der daegelijks niet een groot deel van verdistrueerden, sy souden al de Zee, Revieren en Stroomen volmaken, 't welke lichtelijk te bewijsen is, overleggende watter in tien of twaalf jaaren tijts kan voort komen, en makende comparatie met de solidity der waeteren, die gedistineert zijn om de Vissen te logeren.

LXXXVI.

Hoeveel sulke 40 Steeden ofte Dorpen waerdig zijn, die verkoft worden, met conditie dat men voor de eerste sal betalen 1 denier, voor de tweede twee, voor de 3 vier, en alsoo met de andere in dubbelde progressie.

HEt getal der deniers, dat hy betalen moet, maeckt 1299 : 511 : 627 : 775: welke bedragen 1527 : 099 : 483 : Fransche Kroonen, als 't blijckt, soo men het voorschreven getal divideerd door 720. want soo veel deniers gaende op een

en kroon tot 12 deniers, op een stuyver, en die
it getal sal willen leggen op renten, neemende
lleen 5 ten hondert, hoe wel men meer nemen
nochte, sal alle jaeren ontfangen 76 : 354 : 974
kroonen, dat sijn over de 76 milioenen, soo veel
ontrens als den Koninck van Sina jaarlijks treckt,
uyt sijn vaste Koninckrijcken, wat dunckt u sou-
de de Steden niet wel verkoft zijn.

LXXXVII.

Van de menigvulding der Menschen.

DAer zijn 'er die niet begrypen konnen hoe het weesen mach, dat van 8 Persoonen die na de Sondt Vloedt overbleeven, te weeten vier Mans, ende vier Vrouwen, soo veel Menschen gesprooten zijn, alsser behoefde om een monargie te beginnen onder Nemroth, en een Armaade toe te rusten van 200 duysent Menschen, omtrent 200 jaeren nae de Sontvloed, maar de saake is so wonderlijck niet, als men neemt een van de Kinderen Noë, want merkende, dat de generatie sigh over dertigh jaaren vernieuwen, en sevenvoudigh vermeerderen konnen, van een famielie vermeenigvuldigen agtmaal hondert duysent Zielen ofte Menschen, in dese vernieuwinge des Weerelts, waar in de Menschen doenmaels langer leefden, en meerder vrugtbaer waeren; daer zijnder oock die het wonder geeft, het ge-

ne men leeſt van de Kinderen Iſraëls, dat ſy van
70 in't getal na 120 jaren ſoo vermenigvuldigden,
datſe ſterck waeren over de 600 duyſent comba-
tante perſoonen, ſonder de Vrouwen, Kinderen,
en anderen oude, die bequaem waeren tot den oor-
logh, maar die anders effen rekeningh wilde ma-
ken, ſal bevinden, dat de familie van Joſeph al-
leen beſtant genoeg was om dit getal uyt te bren-
gen, hoe veel te meer dan noch alle de huysge-
ſinnen t'ſaemen.

LXXXVIII.

Progreſſie of Voortganck loopende tot 64 tre.

NOch is het goet Mathematicus te zijn, om
niet bedroogen te worden! Gy ſult Luyden
vinden, ſoo ſimpel, dat ſy eenige koop ſullen ma-
ken, met conditie van ſoo veel koorens te geven
alſſer van nooden ſijn om te vullen 64 plaetſe, leg-
gende een koorentje in de 1 plaetſe, 2 in de twede,
4 in de derde, en ſoo voorts, en ſy en ſien niet de
goede luyde, dat niet alleen haer Solders, maer
alle de Mageſijnen der Wereldt, daer toe niet ge-
noegh en zijn, want het getal van de koorentjes
bedraegt over de ſomme van 184467440951615,
het welke ſoo groot is, dat men daer meede ſou-
de konnen laden 1779199825 Scheepen, als yder
Schip konden houden 2500 mudden koorens, dat
lichtelijck te onderſoecken is, en ſoo men wilde
tellen

tellen soo veel Dimers alsser Greynen sijn, en dat
reduceren tot groot Gelt, het sal soodaenigen
Schat uyt brengen, dat noch Crassus, noch Cre-
sus, noch Turcken, noch Thinoyse, noch Span-
jaars, noch al de Prinsen der Weereldt, het tien-
den deel daer van niet soude kunnen voortbren-
gen, daer sijn meer graen koorentjes als deniers,
nochtans is het kennelijck, datter in de gantsche
Weereldt niet genoegh en zijn, om alle de voor-
gemelde Scheepen te laeden. Noch was het een
saeke vry wat absurter, soo ymandt aennam te
vullen 64 Plaatsen, te weeten, soo veel alsser sijn
in het Schaeck-spel, ofte op het Dam-bort, voort-
gaende met 3 voudige proportie, want hy behoe-
ven moeste 144561273430937494885946464 27
graen koorentjes ofte deniers, en soo dit weyt ko-
rentjes waeren, en dat men daer de Scheepen me-
de wilde laaden, men soude een sulcken schricke-
lijken getal Scheepen van doen hebben, datse
niet alleen den Oseaen soude bedecken, maer
meer dan hondert milioenen golven, die so groot
waeren als het Water en de Aerde t'saamen, soo
de Graan van Coriander waaren, men souden der
meer dat 70 globen mede konnen stofferen, so
groot als het Aartrijck, 't welck alles lichtelijck
te rekenen is, soo men de Graentjes reduseert in
eenige maaten, en de lading der Scheepen con-
sidereert, vergelijkende een Graen Coriander met
een ander dat groter is, alles geometrische propor-
tie.

Van

LXXXIX.

Van een Dienaer op sekere conditie aengenomen.

EEn Dienaer seydt aen zijn Heer, dat hy te vreede is te dienen soo lanck als hy leeft, alleenlijck dat hy hem geve soo veel plaets Aerde als hy behoeft om te sayen een koorentje Graans, met alles datter in acht Jaaren van voort komen sal, meent ghy dat dit goede koop sy voor my, ick achte dat het een diefachtige koop is, want wanneer hy maar van doen had de vierde van een duym voor de plaetse tot yder Koorentje, en dat elck niet meer teffens voortbracht als 40 Granen yder jaar, soo salder ten eynde van acht jaaren komen voor het getal der Koorentjes, ofte Granen 65536000000000, deese met 4. tot duymen gemaeckt, alsoo het vierendeelen zijn, komt 16384000000000 duymen, laet nu 12 duymen een voet maaken, soo gaender 144 duymen in het vierkant, in een voet door welke de voorige genoemde 16384000000000 gedeelt zijnde, komt 113777777777 vierkante voeten, neemt nu dat een uure gaans in de lankte heeft 18000 voeten, so sal een uure in 't vierkant doen 324000000 voeten, hier door de vierkante voeten gedeelt zijnde, soo komter voor het quotient over de 35 uuren in 't vierkant, die mijn Heer den knecht om sijn kooren te saeyen van doen sal hebben, dat by na een heele Provintie is.

Vervolgh.

DEse laetste questie hebbe ick doorgaans moeten veranderen, en na onse styl voegen, alsoo die van den Auteur defect en vol fouten was, gelijck ick oock by na alle de anderen hebbe moeten veranderen, hier kon ick niet na laeten een exempel by te voegen, dat eertijts gestelt is by Ludolf van Keulen, sijnde de laetste questie van zijn Algebra ofte konstige vrage, staende in het Boeck van den Sirckel, daar hy aldus spreekt.

Een Man brenght uyt Indien 40 Diamanten, welke meer dan hondert Ducaten waardigh sijn, dese wil hy aen een anderen verkopen, alsoo dat den kooper betaalen sal voor den eersten Diamant een Sant korrentjen, voor den tweeden tien, voor den derden 100, voor den vierden duysent, voor den vijfden 10000 en soo voort, altijts voor de volgende Diamant, tien mael soo veel sandt kornen als de naest-voorgaende, en dat tot den veertigsten Diamant toe, de vraegh is, of de kooper wel mogelijck is de Diamanten met het beloofde Sant te betalen? Antwoort onmogelijk.

Volght de bewysinge.

LAet *A*..............................*B* de lengte zijn van een duym breet, dese wert gedeelt in 30 gelijke deelen, dan werden gesien 30 spasien waar

van

van tussen elck gaen 20 santjes kornen, in de lengte aen malkanderen rakende, en konnen leggen, nu ick neemen dat daar 100 leggen konnen, dat is, tussen *A* ende *B* 300 leggen, als nu een voet lanck is twaelf duymen, dan komt voor een voet in de lengte 3600 sant kornen, item een grooten Duytse mijlen doet 22500 voeten, desen gemultiplisseert met 36000 komt 810000000, en soo veel Sant kornen dichte aen malkanderen geleyt, sullen langer linien maaken als een duytsche myle, dese multiplisseert met 5000 soo komdt voor 5000 mylen lengte 4050000000000000 sant kornen, diens quadraedt is 164025000000000000000000, dit quadraat is een korn dick, het welck gemultiplisseerdt met sijn radix, maeckt 664301250000-000000000000000000000000000000, dit is een corpus van 4050000000000 sant kornen hoogh, en dick, en grooter dan 5 duysent Duytse mylen, dick, lanck, en breedt, het welk veel grooter is dan de gantsche Weereldt, en by soo verre het Aertrijck met alles dat daar op ofte aen kleevende is, Sant waaren, soo soude men nochtans den Diamandt kooper niet kunnen betaalen na sijn voorgaende begeerten.

Soo dat den laesten Diamandt soude komen op 10000000000000000000000000000000000-000000, dat veel meer is als het voorgevonde getal, en voor alle de Diamanten souden koomen IIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIIII

san

ant koornen, welck getal onmogelijck is te be-
komen, ofte door Menſchen handen te tellen,
naer een getal te vinden, dat de begeerde ſan-
den te boven gaat, en veel duyſentmael meer
betekent, is licht om te doen. Item ymand heeft
bedongen een Put te graeven 100 voeten diep,
voor 50 Guldens, nu gebeurt het als den Put
80 voeten diep gegraven is, dat ſy beyde onder
malkanderen oneens worden, de vraegh is hoe
veel den Arbeyder voor ſijn arbeyt ontfangen ſal,
facit $32\frac{8}{111}$ guldens, hier vallen twe progreſſie, de
een beginnende van 1 tot 100, de andere van 1 tot
10, daar van ſoeckt by de ſomme als 't volght.

vergadert	1	1
tot	100	80
komt	101	81
multipliſeert met	50	40
komt	5050	3240 ſomme.

ſegt nu 5050 geve 50 guldens, wat 3240, facit $32\frac{8}{111}$
guldens, van den aert van deſe progreſſie, ſal in
onſe Aritmetica meer voor handen zijn.

XC.

De manier om een Fonteyn te leyden van onder aen den Bergh, over den top heenen, en vorders te doen daalen aen de andere ſijde.

MEn ſal in de Fonteyn maken een pijp van Loot, ofte van andere diergelijke materie, die gaat tot booven op den Bergh, en afgaende continueert tot aen de andere zijde, en een weynigh leeger als de Fonteyne, om dat het gelijk ſy een ſuyger, daer ick hier vooren van geſprooken hebbe, daer naer maektmen een gat boven op de Pijp van den Bergh, en hebbende het Orificium, dat is, de Pyp aen beyde eynden geſtopt, giet men die voor de eerſte mael vol Water, ſluytende wel ſorgvuldiglijck het gat toe, dat boven op den Bergh gemaeckt was, alsmen nu aen beyde eynden de Pijp wederom open doet, ſal men ſien dat het Waeter gedurigh voor deſe Pijp ſal opklimmen over den Bergh heenen, en daelen tot aen de andere ſyde, welke een ſeer lichte doch eedele inventie is, om Steeden en Dorpen daer mede te voorſien, wanneer ſy Waeter gebreck hebben.

XCI.

Een middel om te weeten hoe veel Wyn ofte Waater datter in eenige Tonnen noch overigh is, sonder het bong-gat te openen, alleen door het gat waer door men ordinaris tapt.

MEn sal maer nemen een Pijp van een Glas, een weynigh geboogen na beneeden, en daar door selfs die accommodeeren in den tap, rechtende de rest van de pype om hoogh, als dan sult gy sien dat de Wijn door de Pijp soo hoog, en niet hooger klimmen sal, alsse in 't vat is, door gelijcke weetenschap sou men het Vat kunnen vullen, ofte meerder daer by doen, ofte de Wijn veranderen van het eene Vat in het andere, sonder het tappoen te openen.

XCII.

Of het waar is dat een ende 't selve Vat meer Wyn of Waater in houdt, in de Kelder als op de Solder, en meer aan de voet van den Bergh als daar boven op.

'T Is een waerachtige saecke, om dat het Water, en alle andere vochtigheeden sich altijt in de ronde geest, om het middelpunt der Aerde, en dewyl het Vat nader by het centerum is, maakt het vlacke van het Waeter een kleynder globus, en

en dienvolgens meer gevult, en uytſtekende boven het Vat; ter contrarie, wanneer het ſelfde Vat is verder van het centrum der Aerde, maeckt het vlacke van 't Water een grooter gloobe, en daeromme minder verheven boven uyt het Vat, waer van daen komt dat het binnen ſijn boorden meer water in de Kelder houden zal, en onder aen den voet van den Bergh, als op een Solder of op de top van een Bergh.

1. Door de ſelve beginſelen kan men beſluyten, dat een ſelve Vat ſoo veel meer inhouden ſal, als het meer nadert by het centrum.

2. Dat men een Vat ſoude konnen maken ſeer dicht by het centrum, dat meer Waters ſal houden boven ſijn boorden, als in ſijn begrijp, ſoo de boorden niet te hoogh en waren.

3. Dat het Water na by het centerum ſich komende te ronde, allen t'halven het Vat naulijcks ſou konnen raken, dat ſelve quetterende ten dele, en geheel als men het voorſeyde Vat ſoude komen te dragen over het centrum.

4. Dat men niet ſoude kunnen dragen een Emmer ofte een Vat heel vol Waeters, uyt de Kelders op de Solders, ſonder iets te ſtorten, ter oorſake in 't opgaen het Vat minder capabel word, en derhalven is het nootſakelijk, dat ſy eenigh deel van het vocht kome te ontlaeden.

Te

XCIII.

Te raaden hoe veel punčten datter zijn op drie Kaarten die ymant heeft gekoosen.

NEemt een heel Spel Kaerten, daer men 'er 52 in heeft, en dat ymand 3 der selver uyt kiese welken hy wil, gy sult konnen raeden hoe veel punten op de selve zijn, te weeten aldus, seght hem dat hy tot de punten van een yder Kaert in 't bysonder, so veel Kaerten by teld dat het 15 maeckt, dat gedaen zijnde, laet u seggen het getal der resteerende Kaerten, waer van altijd 4 afgetoogen, sal de rest onfeylbaer zijn voor de somme der punten op de 3 kaerten.

Exempel.

LAet de punčten der 3 Kaerten zijn 4, 7, 9, het is seeker, dat om voor elck 15 uyt te brengen, tellende de punčten van yder Kaarte moet men 11 Kaerten by de 4 tellen, en 8 by de 7, ende 6 by de 9, en sullen alsoo noch overigh zijn 24 Kaarten, daer van 4 afgetoogen zijn de rest 20, voor de somme der oogen, op de 3 gekoose Kaerten, die dit Spel wil practiseeren met 4, 5, 6, ofte met meer Kaerten, het zy dat daer juyst 52 zijn, ofte meer, ofte min, of datmen in plaetse van 15 teld 12, 13, 14, &c. soo houdt men voor een ge-

generale regel, 't geen volght: multipliseert het getal dat gy wilt doen uyt komen, met het getal der gekoose Kaarten, en by het produck vergaadert het getal der gekoose Kaerten, dese somme substraheert van het geheele Spel der kaerten, de rest sal u aenwijsen het getal dat gy sult aftrecken, van de resteerende kaerten, om dit Spel te voltrecken, so daer niet en resteert na de substractie, behoort het getal der resteerende kaerten, effen uyt te drucken, de puncten der 3 gekoren kaerten, soo de substractie niet geschieden en kan, en dat het getal der kaerten te weynig is, soo moet men het getal der kaerten substraheren van het ander getal, en dese rest vergaeren by het getal der resteerende kaerten.

Vervolgh.

DE geleerde *Bachet*, in sijn Probiemes playsant, geest van dit werckstuck, als oock van de twee volgende volkoomen demonstratie, en de geenen die alleen maer een weynigh in het algebra zijn geoeffent, en de regels van Aditio, en de substractie met Plus en Minus verstaen, konnen lichtelijck daar van de reden begrypen.

Ver-

XCIV.

Verſcheyde Kaarten te leggen in verſcheyden ryen, en te raaden welk ymant gedocht heeft.

MEn neemt ordinari 15 kaerten, geleyd in 3 ryen, invoegen dat daar kaarten komen in elke ryen, neemt nu dat ymand denkt een van deſe kaerten, welke hy wil, mits dat hy u verklaere in wat rye de ſelve leyd, dit ſoo ſijnde kan men weeten welke kaerte hy gedocht heeft, als volgt.

1. Vergaard in 't byſonder de kaarten van een yder rye, en voegende de ſelve te ſaemen, lecht altijd die ryen daer in de gedochte kaerten gevonden worden in het midden der twee anderen.

2 Lecht wederomme alle de kaarten in de drie ryen, te weeten, een in de eerſte, een in de tweede, en een in de derde, daer na nochmaels, een in de eerſte, een in de tweede, en een in de derde en ſoo volgens, tot dat ſe alle ſijn geleyd.

3. Vraegt als dan in wat rye de gedachte kaart leydt, en neemt, als vooren, yder rye in het byſonder op, leggende die rye daer de gedochte kaert in is, tuſſen de twee andere ryen.

4. Eyndelijck lecht nochmaels, deſe kaerten in 3 ryen, en vraegt in wat rye de gedochte kaert word bevonden, en weeſt vry verſee-

kert dat ſe de derde is van de ry, daer de ſelve in leydt, 't welck anders lichtelijk is te raden, indien gy het werk wat heymelijker wilt bedecken, kunt gy nochmaels alle de kaerten vergaderen, en leggen in het midden der andere ryen, de rye daer de gedochte kaert in is, en alſoo ſal deſelven ſijn in het midden der 15 kaarten, oock alſoo, dat van wat ſijde men begint te tellen, 't ſal altijt de 8 ſijn.

XCV.

Verſcheyde Perſoonen voorgehouden zijnde verſcheide Kaarten, te raaden wat Kaarten elck van hun gedocht heeft.

LAet daer by exempel zijn vier Perſoonen, ſoo neemt vier kaarten, en die toonende aen de eerſte, ſeght hem dat hy een daer van denckt welcke hy wil, als dan lecht deſe kaart ter ſijden wegh, daer na neemd vier anderen, de ſelve toont aen de 2 perſoon, om daer een dien hy wil uyt te dencken, van gelijken doet met den derden Perſoon, als oock met de vierde, als dan neemd de vier kaarten van de eerſte Perſoon, en leghtſe in vier ryen, en op de ſelve lecht in de rye de vier kaarten van de tweede Perſoon, daer na die van de derde en de vierde, en toonende yder van deſe ryen in 't byſonder aen yder perſoon, vraeght yder van haar in welke ryen de

ge-

gedachte Kaart leyt, want voor seeker de Kaert van de eerste Persoon sal de eerste zijn, van de rye daer hy seyt de selve te zijn, de Kaart van de tweede Persoon sal de tweede van zijn rye zijn, die van de derde Persoon sal de derde van zijn rye zijn, en de vierde sal zijn de vierde van zijn rye daer in die wort bevonden; en alsoo van andere meer, soo daer meer Persoonen zijn, en consequentelijck meer Kaarten.

XCVI.

Een Instrument te maken dat van verre doet hooren, gelijck de Verkijkende Brillen van verre doen sien.

EN meent niet dat de Mathematische Konst, die met sulke schone behulpselen het gesichte te baete komt, het gehoor iets soude doen ontbreken, men weet dat men somtijts door *Sarbatanen*, dat is, door eenige lange Pypen, malkanderen van verre wel perfect kan verstaen; de ervaarentheyt leert ons ook, dat in sulcke plaatsen, daar de lange galderyen met verwulffsels zijn uytgehaalt, sal 't gebeuren, dat een mensche sachjens aen den eene hoeck spreeckende, van andere menschen aen de andere hoeck perfect kan verstaen worden, hoe wel dat andere Persoonen tusschen beyde zijnde, niemendalle en hooren, 't is een generaal presipium dat overal geldt, dat de holle pypen grootelijks dienen om de activi-

teyten der natuerlijke oorſaken te verſterken, wy ſullen ſien, dat het vuer gedwongen in ſulcke pypen ſal branden tot drie ofte vier voeten hoog, het welke in een vrye lucht qualijck ſal kunnen geſchieden, het ſpringen der Fonteynen leert ons, hoe dat het water met grooten fiolentie opvloeydt, wanneer het in eenige gooten ofte Canaal wordt gedwongen, de verrekykers doen ons van gelyken ſien, hoe dienſtelijck ſoodanige pypen zijn, om de ſpeſie en het licht dies te ſigbaerder te maaken, men ſeydt dat een ſeeker Prinſe in Italien een ſchoone ſale heeft, waar in hy lichtelijck en perfect kan hooren, al de diſcoerſen der gener die daar omtrendt om de galderyen wandelen, en dat door ſeekere vaaſe en kaanalen die op den Hof en deſe Saale reſponderen *Vitruvius* ſelfs, de Prinſe van alle *Argitecten*, maeckt menſi van eenige Kanalen die de ſtemme der Ageerders en de Comedie Speelders deeden verheffen. ten is niet van noden ſo veel te ſpreken om te bewijſen door wat beginſel de eerſte inventie van ſulcken nieuwen *Sarbatanen* ofte ſtemtrechters eerſt geſprooken zy, daar meede ſommige groote Perſoonaſie in onſen tyt ſigh weeten te behelpen, ſy werden gemaeckt van Silver, Kooper, ofte eenige andere luydende Materien, op de manieren van een waaren trechter, men voeght het wijde uytgeholde eynde na die geene die ſpreekt, ofte iets voor draeght, om daar door het

het geluyt der ſtemme te vergaaren en te maaken dat de pypen die aen het oore komt, de ſelve dies te klaer in ſlaedt, en minder wordt gediſſipeert ofte gebroken en dien volgens meerder geſterckt.

XCVII.

Wanneer een Kloot niet en kan door het gat, is dat de ſchult van het gat ofte van de Kloot, of is het dat de Kloot te groot is, of het gat te kleyn.

DEſe queſtie kan geappliſceert worden tot verſcheyde andere ſaaken, by exempel, ſoo het hooft van den Menſche niet en kan in den hoedt, of in een Kaſeel, of het been in de ſteevel, is het daarom dat het been te groot is, of de ſteevel te kleyn; als ietwes in eenigh vat niet en mach, is dan het Vat te kleyn, of iſſer te veel van 't geene men daar in vullen wil; wanneer een elle juyſt eenigh ſtuck Laaken niet juyſt uyt en meet, is het om dat de elle te kort zy of het Laken te lanck; en hoewel diergelijcke queſtien belachlijck ſchynen, oock en worden de ſelve niet voorgeſtelt als om te lachen; nochtans iſſer eenige ſubtiliteyt des geeſts in om die te ſolveren, want ſoo gy ſeght dat het de ſchuldt van de Kloot is, dat die te groot is, ick ſegge dat het niet en is, om dat ſoo het gat grooter waar ſouder de Kloot door moogen, 't is dan veel eer de ſchult van het gat,

ſoo gy toeſtaat dat het de ſchuldt is van het gat dat te kleyn is, ick ſal weer contrary bewyſen, want waar de Kloot kleynder ſy ſoude door het ſelve gat kunnen paſſeeren, ten kortſten ſoo gy ſeggen wilt, dat de ſchult aen beyde zyden is, ick hebbe wederom iets daer tegen, want ſoo het eene ofte het andere wort gecorrigeert, te weeten het gat of de kloot, ſoo en ſal daar geen ſwarigheyt zijn, waar aen is de ſchult dan ſoo het niet en is geſamelijk, noch aen het eene noch aen het andere? 't en is aen 't eene noch aen 't andere onderſcheydelijck, want verbeterende alleenelijck de Kloot, ofte alleenelijck het Gat, en verbeterende het een en het andere na proportie, ſal de ſwaarigheyt van den doorganck wegh genoomen zijn, het is niet van nooden het eene geſamelijk met het andere, noch oock onderſcheydelijck een van beyde, maar het eene of het andere, of in deferentie alle bey te ſamen.

XCVIII.

Van een luſtige Lampe, die niet uyt gaat, hoe dat men ſe in de Sack draaght ofte over de Aarde rolt.

HEt is van nooden dat het hol ofte den bak, daer men de oly ende het pit in doet, hebbe twee aſſen ofte Spillen, gevoegt in een ſirkel, deſe ſirkel heeft twee andere Spillen die in een tweede Sirkel komen, van Kooper ofte van andere

arde materie, en eyndelijck deſe twede Sirckel
heeft noch ſijn particuliere Spillen, gevoegt in
eenig ander ront lighaem dat om de lampe heenen
komt, invoegen dat daar ſijn 6 ſpillen voor 6 de-
ferente ſtellingen die daar zijn booven, beneden,
voor, agter, ter regter en onder ter ſlincker ſijden,
en door hulp van deſe Spillen met deſe bewegelij-
ke cirkels, de Lampe ſijnde in het midden, vint ſig
altyt geſtatueert in haar ſwaarheyts middelpunt,
ook hoe men de ſelve keert, of went, ofte poogt
om te werpen, het welke genoegelijk en admira-
belijk is, voor die de oorſaak daar van niet en be-
grypt.

Men ſeyt dat een ſeker Keyſer ſig eertyts een
waagen of ſitplaatſe heeft doen toeruſten na deſe
konſte gemaakt, ook ſoo dat hy ſig altyt bevont
in ſijn ruſtplaetſe, aen wat ſyde dat de wagen
quam te ſchudden ofte te hellen, ja ſelfs ſoo de
waagen omver gevallen hadde.

XCIX.

Van veel Kaarten te denken, wat Kaarten Imant gedagt heeft.

Nemt ſoo veel kaarten als 't u belieft, en laat
de ſelve in ordere ſien den geenen die daar
van begeert te denken: en dat hy onthout de hoe
meenigte die zy, te weeten, de eerſte, of de twe-
de, of de derde, ende op de ſelve tijt als gy hem de
kaer-

kaarten ſien laat, de eene na de anderen teltſe ſecretelijk, en als hy gedogt heeft, ſo continueert voorder te tellen, ſo veel als u belieft, dan neemt de kaarten die gy getelt hebt, daar van gy volkomentlijk het getal weet, en legtſe op de anderen die gy niet getelt hebt, invoegen dat ſoo ghy die wederom tellen wilde datſe contrarie ſijn geleydt, te weeten, dat de laeſte de eerſte ſy, en de leſte op een na de tweede, en ſoo met de anderen, daar nae vraagt hem de hoe meenigſte kaart hy gedogt heeft, en ſegt vryelijck datſe vallen ſal onder het getal der kaarten, die gy ſecretelijk getelt en verleyt hebt, mits dat gy begint verkeert te tellen, en dat gy op den eerſten legt het getal uytdruckende hoe meenigte kaarte dat gedagt was, want continueerende na de orderen der getallen en der kaarten, en ſal nooyt feylen te komen op de gedogte kaarten, ſoo haeſt als gy komt by het getal dat ſecreetelijk by uw getelt is.

Exempel.

NEemt de kaarten ABCDEFGHI, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. en dat de eerſte A ſy, de tweede B, de derde C, dat de gedagte kaarten zijn de vierde, en dat ghy voorder hebt getelt aen 1 het welck 9 kaarten zijn, daar na heven ſeert deſe 9 kaarten, en vraagt de hoemenigte ſijn gedagte kaarte was, hy ſal u ſeggen dat het de vierde was, en ghy ſult ſeggen dat hy de neegende koomen zal, of wel, ſon-

ſonder dit alles dan te ſeggen, ſult gy die op deſe plaetſe daar na dan bekennen, beginnende dan te tellen aen de leſte dat de I. is, ſtellende vier op I. vijf op H. ſes op G, en ſoo volgens ſult gy bevinden dat het getal G onfeylbaer vallen ſal op de gedochte kaart.

C.

Onderwyſinge van 't Picket-Spel, hoe men het ſelve wel en recht Spelen moet.

EErſtelijck moet men uyt een volle Kaerte alle tween, dryen, vieren en vyven wegh doen, en met de overighe bladeren, die ſich dan 36. in getal ſullen bevinden, ſpeelen.

Daer na wort geaccordeert, om wat prijs, en ten hoe veelſten, 't welke gemeenlijck 101. is, men uyt-ſpelen wil, of wie in vier of twee ſpeelen, de meeſte oogen maeckt, alles met believen van de ſpeelders. En die gene gewint den geaccordeerden prijs, die eerſt het bewilligde getal kan reeckenen, of in de voor verhaelde 2. of 4. ſpelen de meeſte oogen maeckt.

Als men nu ſal beginnen te ſpeelen, ſoo heft men af, wie de kaerte eerſt ſal geven, en die gene die het geringſte blad, of dat het weynigſte teldt, bekomt, die moet de kaert eerſt geven.

De

De brieven tellen ſoo veel oogen, als daer op geteykent ſtaen, uyt-genomen het Aes, het welcke elf telt; ſoo dat het Aes de koningh wint, de Koningh de Vrouw, de Vrouw de Knecht, de Knecht de Thien, en ſoo voorts tot op de Ses toe, dat de minſte kaert in 't ſpel is. Daer na menght diegene, die het weynigſte heeft af-geheven, de 36. kaerten door malkanderen, en ſtelt de ſelve op de tafel, nu ſonder arch of liſt gemengt ſijnde, ſijn partye voor, de welcke dan wel ſuyver en net moet af-heffen, want ſoo een blat gheſien wert, moet de kaerte wederom door ſchooten, en op nieus afgeheven worden: afgeheven ſijnde, moet het gene afgeheft is, onder genomen, en als dan voort gegeven worden, by een, twee, dry, of vier te gelijck, nae believen van de kaert-gever, doch over en weer, tot dat een yegelijck twaelf brieven heeft, der geſtalt nochtans, dat ſoo men begint, het ſy by een, twee, drie of vier t'effens, men alſoo voleynden moet, die twaelf brieven, die dan over ſchieten, moeten ſuyver ſonder het onderſte of eenigh blat daer van te kennen, op de tafel neder geſtelt worden: Na dat nu een yegelijck ſijne kaerten beſien, en die voor de handt ſit, bevindt, dat geen beelden of geblicken heeft moet hy tegen ſijne partye ſeggen, ick heb Blanche en leggen ſijne bladeren die hy wil diſcarteren, of wegh werpen op d'eene zyde, en die hy wil behouden op d'ander zyde; die

brie-

rieven nu die hy wederom neemt, in't midden,
n moet de selve niet eer roeren, voor dat sijn par-
ye oock gedifcarteert, en weder inghenomen
heeft, om als dan te toonen, sijn eerste twaelf
kaerten, dat daer geen beeldt onder is, en rekent
voor de kaerte Blanche thien.

Alhier is aen te mercken, dat die gene, die
voor de handt sit, groot voordeel heeft: door
dien hy van de overige twaelf bladeren tot acht
toe, doch niet meer koopen, of wisselen mach,
doch eerst van sijne soo veel wech geworpen heb-
bende; oock staet hem vry, te weten, die voor-
sit, te nemen, nae gelegentheyt van zijn Spel,
niet meer als 't hem belieft, het zy 1.2.3.4.5.6.7.
of 8, nae het getal dat hy wech geworpen heeft,
soo dat hy wederom twaelf brieven hebben moet,
en soo hy weyniger als acht neemt, mach hy de
overige van de acht besien, doch besien hebben-
de, moeten deselve wederom in die ordeningh
als sy gelegen hebben, op de ander vier gesteldt
worden. Den andere kan daer nae de rest, of
soo weynig bladeren als 't hem belieft, verwisse-
len, of koopen; en soo hy de overige niet al en
neemt, soo kan die voor de hant sit, deselve,
nae datse van den anderen besien sijn, ook te sien
krygen, doch, dat, eer hy de selve oock sien
wil, te vooren seggen, van wat verwe hy op spe-
len sal: of't geviel, dat hy door onachtsaemheyt,
of bedriegelijcker list, seyde, ick sal soodanige

verwe ſpeelen, en men bevont daer nae; dat hy de ſelve wech geworpen, of niet gehad hadde, en alſoo van die coleur niet ſpeelen kon, ſal hy gehouden zijn ſoodanige verwe op te ſpeelen, als het den anderen ſal believen, of begeeren. Ook is in acht te nemen, dat d'een, ſo wel als d'ander gehouden is, hoe ſchoonen ſpel hy oock heeft, ten minſten een bladt te diſcarteeren of verwiſſelen.

Na dat nu de kaert gegeven, en men gediſcarteert, of gekocht, en een yeder na behoren afgenomen heeft, telt die gene, ſoo voor de hant ſit, alle de oogen, die hy van eenderley verwe bekomen heeft, te weten, daer hy het meeſte getal in vint, en ſoo verre de andere ſo veel niet, of meer heeft, ſoo reekent men voor yegelijcke tien oogen een, als 30. gelden dry, 40. vier, en alſoo voort. En is te merken, dat 35. ſoo veel als 40. en 45. ſoo veel als 50. tellen, en ook ſo voort, maer 36. 37. 38, 39. en tellen niet meer als 40. als oock daer-en-tegen 31. 32. 33. 34. niet meer als 30. en alſoo voort met andere hoogere getallen.

Daer na, als men nu wegen deſes poincts (het welcke men Rommel noemt) vergeleecken is, telt die voor ſit, of noemt ſijn ſequens of danſen, ſoo hy eenigen heeft, dewelcke derde, vierde, vijfde, ſeſte, ſevende, achſte, of negende genoemt worden, na het getal der brieven, die malkanderen in eenderley coleur volgen. De derde ſe-
quens

uens of dans is, als men van onderen op begint, n hooger komt, als 6. 7. en 8. 7. 8. en 9. 9. 10. r Knecht. 10. Knecht en Vrouw. Knecht, Vrouw n Koningh. Vrouw, Koningh en Aes, het welke de hoogſte is. Een vierde ſequens is, als vier bladeren malkanderen in eenderley verwe volgen. De vijfde, als vijf, de Seſte als ſes, de Sevende als ſeven malkanderen volgen, en ſoo voort. Alſo is het oock gelegen met de anderen die volgen, en genoemt worden, den derden, den vierden, den vijfden, den ſeſten, den ſevenden, den achſten of den negenden Major, dat is hoogſten. Als Aes, Koningh, Vrouw, is een derden hoogſten of Major, Koning, Vrouw, Knecht is een derde van de Koning; Vrouw, Knecht, thien, een derde van de Vrouw, en ſoo voort nederwaerts.

Een yegelijcken en derden ſequens telt 3. de vierde 4. de vijfde 15. de ſeſte 16. de ſevende 17. de achſte 18. en de negende 19. welcke oogen men met de Blanche (ſoo daer een geweeſt is) en den Rommel te ſamen telt.

Doch hier in is aen te merken, dat die geene die den hoogſten derde, vierde, vijfde of andere volgende hoogere ſequenſen heeft, al waer 't maer een, alle de mindere ſequenſen van de mede ſpeelder ſteeckt, en te niet maeckt, gelijck als hy oock mede tot ſijn ſequens alle mindere tellen kan. Als by exempel: de eene heeft een derde

 Major,

Major, een derde van de Vrouw, van de Knecht, of minder; De andere heeft een derde van den Koningh. Naedemael dan, dat door den derden hoogften, den derden van den Koning en meer andere van lager getal, quaet gemaeckt worden; foo kan die gene oock die den derden Major heeft alle andere fequenfen van lager getal te famen tellen.

Vorder fteekt den vierden den derden, den vijfde den vierden, en fo voort: alfoo die een feften heeft, kan derdens, vierdens en vijfdens, foo hyfe heeft, oock alle tellen, of fchoon de andere een hoogere vijfde, vierde of derde hadde, als die gene die den feften toont: en alfoo moet men in alle diergelijcke faken voorder doen en handelen.

Nae de fequenfen telt men, de gelijcken, als dry Aefen, dry koningen, dry Vrouwen, dry knechten, en dry Thienen, foo men de felve heeft, welcke drye gelijcken fonder onderfcheit, dry tellen en gelijck als de fequenfen malkanderen volgen, namentlijck de Afen fijn de hoogfte, daer nae de koningen, dan de Vrouwen daer na de knechts, en de Thienen. Wat aengaet de negens, achten, fevens en feffen, worden niet getelt, gelijck onder de fequenfen. Men kan oock als men dry Afen heeft, dry Vrouwen, dry knegts dry Tienen tellen, foo de felve voor handen fijn fchoon den andere dry koningen hadde. In fomma,

ma, hier mede gaet het oock gelijk te voren van
de ſequenſen geſproken is: Maer by ſo verre d'een
of d'ander 4. Aſen, 4. koningen, 4. Vrouwen 4.
knechten of 4. thienen hadde, tellen als dan 14.
oogen; doch moeten, als mede de ſequenſen op-
gewesen en getoont worden.

Dit alles nu alſoo verricht, en eenen yegelijck
alle oogen, ſoo wegen Blanche, Rommel, Se-
quenſen als gelijcken te ſamen gereeckent hebben-
de, begint die voor de hant ſit op te ſpeelen, even
als in het Troef-ſpel, en telt voor het Aes, voor
de Thien, en voor een yegelijck Beelt of Blick
een oogh, en konnen de mindere, ſo op geſpeelt
worden, bladeren van de partie geſtooken wor-
den, te weten in eenderley ſoorte of verwe, de
welcke dan wederom opſpeeldt wat hem gevalt.
Soo yemandt een ſes of ſeven quam op te ſlaen, en
de andere van die couleur niet en hadde, en ge-
nootſaeckt, of tot voordeel van zijn ſpel goet
vont, een Aes, koningh of Vrouw of diergelij-
ke daer by te leggen, kan die ſes niet ſteeken, nog
daer voor reeckenen, ſoo dat men voor die ge-
wiſſen die men uyt ſpeelt, en daer men anderen
mede ſteeckt of overwint, alleen tellen mach.
Gelijck of yemand een Aes, koningh, Vrouw,
knecht of thien op-ſloegh, ſoo telt hy met een
yegelijcken opſlach een, en de andere, als hy op
een der ſelvige bladeren een hoger van die verwe
op ſpeelt, oock een, en neemt die 't hoogſte

 ge-

gespeelt heeft de les tot sich, en slaet weder op, van wat verwe hy goet vint, en gaet alsoo voort tot dat zijn partye wederom steeckt, ende continueren soo langh sy noch bladeren in de handen hebben. En die den steeck bekomt of het laetste bladt haelt telt daer voor twee oogen, soo het een Gewis of beelt is, maer is het een 9. 8. 7. of 6. teltmen maer een. Daer nae telt een yegelijck sijn gehaelde lessen, en die bevonden wordt de meeste t'huys gekregen te hebben, rekent daer voor tien oogen: maer hebbense beyde even veel lessen, kan voor de kaert niet getelt worden.

Daer nae merckt een yegelijck met legh-penningen of Cijffer-letteren alle de oogen die hy gespeelt heeft te samen, en als het spel van die reijs niet ten einde gebracht is, begint men wederom de kaerte saemen te leggen en door malkanderen te mengen als vooren, ende moet die geene, die in 't voorige spel voor de hant geweest is de kaerte oock geeven, ende alsoo met beurten, tot dat het spel uyt is, of het geaccordeerde getal berekent kan worden. Maer by aldien, dat die gene, die verlooren heeft, meer wil spelen, soo moet men wederom de kaert af-heffen, als vooren, ten waere saecken, te vooren geaccordeert was, dat de kaerte over de ander hant of met beurte soude gegeven worden, het welcke meerendeels geschiet: Doch soo is niemant van beyde gehouden, als het spel uyt is, meer te spelen ten sy met haer-

aerder beyder wil : want, om het groot voor-
eel; dat in het voor ſitten gevonden wort, mocht
lie gene die verloren hadde, ſeggen, ghy doet
ny ongelijck, ick ſitte nu voor de hant, ghy be-
oort my dit ſpel noch uyt te houden; dat gelt
iet, maer ſtaet een yegelijck vry, voort te ſpe-
en, of uyt te ſcheyden : ten ware te voren by
contract yet was geconditioneert, daer na men
ſich als dan gehouden is te reguleren.

Of het geviel, dat beyde de partyen het ſpel
tot op 4. of 5. of min of meer oogen ten eynde ge-
bracht hadden, en den eenen heeft Kaerte Blan-
che; die wint, ſoo hy met thien uyt kan, door
dien Blanche voor den Rommel getelt wort; ſoo
daer geen Blanche is, gelt den hoogſten Rom-
mel, kan men met Rommel niet uyt, als dan
volgt de hoogſte ſequens, daer nae de gelijcken,
daer nae de tellingen van het opſpeelen, en ten
laetſte de thien oogen van de kaert; wel verſtaen-
de nochtans dat men de kaerten niet kan tellen,
voor dat alle de bladeren geſpeelt zijn.

Wat in dit Spel vorder aen te mercken is.

DIe gene, die wegen Blanche, Rommel,
Sequenſen en gelijcken, te ſamen 30. tel-
len kan, te weten ſonder op ſpeelen, of dat zijn
partye iets gerekent heeft, of van zijn ſpel ſteken
kan, telt in plaets van 30. 90, en ſoo veel oogen
als

als hy over dertigh heeft, als by exempel, telt hy 31.32.33.34. of meer, segt hy 91.92.93.94. en soo voort, en wordt een Repick genoemt.

Voorder soo yemant, niet tegenstaende dat partyen sequensen gelijck hadden, met Rommel, Gelijcken, en op speelen, konde het getal van 30. bereycken, te weeten, als de andere niet en heeft getelt, soo telt hy in plaets van 30. 60. en wort maer een Pick genoemt: als namentlijck, wanneer men in 't op speelen so verre komt, dat men reeckende, sonder dat partye een oogh telt, voort speelt, moet men 60. tellen, want of het geviel, dat yemant al voort telden 30.31.32.33. en daer nae op sijn Pick dacht, en seyde 30. voor mijn Pick, dat maeckt 60. 61. 62. 63. en hindert hem sulx aen sijn Spel niet, alwaert schoon in 't eynde van het Spel, so verre hy maer, nae dat hy sijne oogen geschreven heeft, niet de kaerten doorschooten, en af heeft laeten heffen, en dat noch arger is, de kaerten al hadde beginnen te geven; in sulcken val, is hy daer van gantsch ontsteken, en vermach die 30. niet te rekenen.

Die alle de lessen haelt, die reekent in plaets van 10. voor de kaert 40. en voor de steeck 3. en wort een Capot genoemt.

Hier na moet dit voor al in acht genomen worden, dat die gene die sonder op spelen met sequensen en gelijcken, het getal van 30. konde bereyken,

ken, en alsoo 90. seggen, of met op spelen 30. en alsoo 60. soude willen tellen, en sijn medespeelder Rommel gelijck, of even hoog hadde, kan noch met 30. sonder op speelen, een Repick, veel weyniger, met op spelen 60. tellen, door dien sy even hoogen Rommel hebben, het welke Pick en Repick volkomentlijck verhindert. Maer al is't schoon dat sequensen even hoogh zijn, en men soudet de selve 30. sonder op spelen, en 30. met op slach konde rekenen, soo kan men niet te min Pick, of Repick maecken, soo dat Pick of Repick, alleen door gelijcken Rommel en Kaerte Blanche kan verhindert worden.

Hier by is noch aen te mercken, dat, of het geviel, dat partyen even hoogen Rommel en gelijcke sequensen en lessen hadden, niemant meer oogen tellen kan als hy goet gespeelt heeft.

Van Misverstanden of misbruycken, die in dit Spel komen voor te vallen.

EErstelijck, die meer bladeren als behoort, geeft, of neemt, het sy dan onversiens, of uyt bedrogh, soo staet het den voorsitter vry, of voort te speelen, of op nieuws te laten geven; als by exempel: soo die gene, die voort sit, in plaets van 12. brieven 13. hadde, en speelen wilde, soo moet hy eerst het overige bladt onder leggen, op dat de kaerte daer nae in 't discarteren gelijck uyt ko-

komen, en een yegelijck ſijn behoorlijck getal verkrijgen. Maer wanneer die gene, die geeft, 13. bladeren krijgt, moet hy in 't leſte, by al dien de voorſitter ſpeelen wil, het welcke hem in deſen val oock vry ſtaet, of de kaerte weder te laten geven, een meer wech werpen als hy kopen wil, ſoo dat hy maer 12. brieven in de hand houde, door dien de faute maer alleen van hem her komt, die de kaerte geeft. Doch met ſulcke conditie, dat men ſulcx den anderen bekent maeckt, eer men wech geworpen, veel weyniger als men de gekofte kaerte beſien heeft: want gediſcarteert en genomen hebbende, is men gehouden voort te ſpeelen op ſoodanige boete, als op die geene geſtelt is, die met te veel brieven ſpelen, gelijck hier na ſal volgen.

Maer ſoo het komt te gebeuren, dat d'een of d'ander 15. of 16. bladeren heeft, moet de kaerte op nieuws door ſchooten en hergeven worden, en het ſtaet niemant vry voort te ſpeelen.

Als men op geſpeel heeft, en Blanche, Rommel, Sequenſen of Gelijcken vergeten hebbende, konnen de ſelve daer nae niet gereekent worden.

Die geene, de welcke op ſpeelt, eer hy ſijn Rommel of Sequenſen getoont heeft, het zy dan datſe gelijck of meerder zijn, magh daer voor niet reeckenen, ſoo kan den anderen in ſulcken val ſijn Rommel en Sequenſen op wijſen en tellen, doch

och moet het selve geschieden sonder een bladt
oe gespeelt te hebben; het welck oock plaets
eeft in de Gelijcken : als by exempel : die voor
it, hadde 3. of 4. gelijcken, alwaer 't schoon A-
en en hadde een blat, sonder de selve te noemen,
of te tellen op gespeelt, ja soodanich dat het maer
uyt de Hant op de Tafel leght, soo heeft hy ver-
suymt, en kan daer voor niet reeckenen, en al
de Gelijcken die de partye heeft, kan hy tellen,
al waren 't schoon maer thienen.

Die eenige Gelijcken, het zy Asen, Konin-
gen, Vrouwen, Knechten of Thienen noemt en
telt, en daer na in het begin of eynde van 't spel
bevonden wort, de selve niet gehat te hebben,
het zy door onachtsaemheyt of bedrogh, alsoo
men de selve niet gewoon is, gelijck Blanche,
Rommel of Sequensen op te wijsen, telt van die
reys niet een oogh, al waer 't schoon, dat hy Pick
of Repick of Capot kon speelen, en daer en tegen
telt de partye alles wat hy goet speelt. Doch be-
halven dat soodanich valsch noemen quam te ge-
schieden, om sijner mede-speelders Pick of Re-
pick te verhinderen, soo kan hem doch sulckx
niet helpen, maer wort op nieuws getelt, en te
samen gerekent, al was 't schoon in 't eynde van
het spel.

Die met te veel bladen speelt telt niet : maer
met weyniger, kan niet sondigen, en moet al tel-
len wat hy goet spelen kan, alleen dat hy met elf
brieven

brieven Capot kan geſpeelt worden, als by exempel: die twaelf kaerten heeft, hadde tien leſſen t'huys gehaelt, ſoo hadde hy twee, en ſijn partye maer een brief in de hant, en ſpeelde dan een van die twee op, het welcke van ſijn partye niet en kon geſteeken worden, is onwederſprekelijck Capot; al waert ſchoon dat die gene die noch een blat op het leſt behout, even van die coleur als den anderen by geſlagen hadde, een lager was; om dat hy ſoo veel bladeren hadde konnen nemen als den anderen.

Voorder wat de tafel in 't op ſpelen vangt, kan niet weder op genomen worden, het waer dan ſake dat men van die verwe ſoo opgeſlagen was, niet by ſpeelde, het welck geſchieden kan door abuys of veranderinge van verwe op te ſlaen, in ſulcken val mach men de kaerte weder te rugh halen; want het is een vaſten regel in dit ſpel, dat men niet en kan vertaecken, en daer ſijn ook geen ſtraffen op geſtelt. Maer ymant dachte hy ſpeelde een Aes, een Koningh, Vrouw of Knecht by, en ſpeelde ondertuſſchen een lager bladt, ſoo dat hy niet ſteecken kan, te weten, van de ſelve verwe, dat moet leggen, en kan niet weder opgenomen worden.

Vorder, ſoo yemant in plaets van 3. of 4. Aſen, Koningen, Vrouwen, of diergelijcke noemen wilde, en quam ſich alſoo te verſpreecken, vervalt in de boven verhaelde ſtraf; als by exempel: yemant

emant mochte in der waerheyt 3. of 4. Asen
ebben, en noemde Koningen, of diergelijcken,
heeft hem versproken, en kan niet tellen; doch
als hy gespeelt heeft: Want soo ver hy noch geen
blat op gesagen heeft, staet het hem vry sonder
eenige straffe, sijn woort te veranderen, en het
selve te verbeteren.

Die sijn Kaert wech werpt, en met de andere
vermenght die op de Tafel leyt, meynende dat
hy verloren heeft, en daer na speurt geabuseert
te zijn, kan de selve niet weder nemen, en ver-
lieft sijn spel, maer niet vermenght sijnde staet
het hem vry te sien, of hy gewonnen of verloren
heeft.

Oock, soo yemandt, gelijck dickwils ge-
schiet, noch 2. of 3. bladeren in de hant hebben-
de, meynde, sijn partye niet te konnen spelen,
of hy moeste het noot sakelijck steecken, en des
wegen alle sijne brieven te gelijck quam op de ta-
fel te werpen, soo moet dat blat voor het eerste
op gespeelt, gehouden worden, het welcke de
tafel eerst vanght, of onder leght; want het kon-
de gebeuren, dat die brieven, die hy meende
dat sijn mede-speelder in de hant hadde, wech
geworpen waren soo kan hy dan steken, of gaen
laten, en alsoo na gelegentheyt van 't spel zijn
voordeel soecken.

Het is oock niet toegelaten twee mael wech te
werpen, of te kopen, als by exempel; die voor
sit,

ſit, wierp ſes brieven wech, en nam andere ſes, dan na behooren de andere twee beſiende, bevint, dat die bladeren hem dienſtigh ſouden ſijn, vermach niet meer te kopen, maer moet de ſelve voor ſijn mede-ſpeelders laten leggen, alſoo oock als de leſte een of twee brieven weyniger, als hem gelaten waren, quam te kopen, en ſagh dat voor hem noch nuttelijker kaerten daer bleven leggen, ſoo kan hy oock niet weer kopen, maer ſoo wel als de eerſte, laten liggen. Soo en is 't oock geen van beyde geoorloft, eenige bladeren, van die gene, die hy vermeent te nemen of kopen, te beſien, ja niet te roeren voor en al eer hy ſijn partye hebbe bekent gemaeckt, hoe veel bladeren hy van meeninge is te kopen, en alſulcken getal wech geworpen hebbe.

Soo yemandt meer bladeren quam te nemen als hy wech geworpen had, en ſulcx daer na bevonden wiert, noch geen blat om gekeert, of noch niet te ſamen gelecht ſijnde, kan men die bladeren, die te veel heeft weder wech leggen; maer ſoo men eenige beſien, of alle by malkanderen gedaen heeft, ſoo vervalt hy in die ſtraffe, als vooren, van niet voor die reys te tellen.

Voorders, ſoo yemandt uyt ontwetentheyt de kaerte twee mael na malkanderen gaf, en ſich onder tuſſchen quam te bedencken, ſonder nochtans eenige kaerte beſien te hebben, vermach hy de kaerte aen ſijn mede-ſpeelder over geven, en te ſeg-

ggen, ghy moet de kaerte geven, niet tegen-
aende hy alle sijne kaerten besien hadde.

·Oock, soo die gene die voor sit, sijn Rom-
nel, Sequens, of Gelijcken, sijn mede-speel-
der aengesegt, en hy daer op antwoort het is goet;
of hy schoon daer na bevont, dat hy hooger
Rommel, Sequens of Gelijcken heeft, soo kan
hem doch sulcx niet helpen, maer moet goet la-
ten, dat hy eenmael goet gegeven heeft.

Kaerte Blanche kan niet tellen, of moet op ge-
wesen, gelijck te voren verhaelt is, worden, en
verhindert Pick en Repick, al heeft men ook niet
meer.

Soo yemant 4. Asen, 4. Koningen, 4. Vrou-
wen, Knechten of Thienen hadde konnen heb-
ben, soo dat een der selve gediscarteert was, is
gehouden op het versoeck van den anderen te seg-
gen, wat hy gediscarteert, of welcke drie hy noch
in de hand gehouden heeft.

Wijders gelijck het gebeuren kan, als de kaerte
vals, en twee van eenderley aert daer in gevon-
den worden, soo is het spel maer voor die slach
en die tijt niet, als men de valscheyt bevint, en
blijft alles, wat te vooren geschiet is, in volle
kracht.

Nae dat men afgeven heeft, wie de kaerte sal
geven, en in 't geven te veel of te weynig blade-
ren bevonden worden, en vermach men om dit
mancquement niet op nieuws af-heffen, wie eerst

geven

geven ſal, maer wech doen, 't geene te veel, en by voegen wat daer bevonden wort te ontbreeken, maer weder door malkanderen geſchooten en gemengt, en by die gene die te vooren geven moeſt, gegeven worden.

Wanneer yemant, (het geluck tegen lopende) begeert veranderingh te maken in 't uytdeelen, als, ſoo hy te vooren by 4. te gelijck, en nu van meyninge is, by 3. 2. of eens t'effens te geeven, moet het ſelve ſijn partye bekent maken eer hy de kaert laet af-heffen.

En of het geviel dat eenige (de kaerte wel af geheven zijnde) bladeren bekent waren, en het eerſte blat goet of ſlecht was, ſoo moet men niet te min met het geven voort varen, ten ſy met believen van beyde partyen.

Wat aengaet het beſien van de onderſte kaerte, het welcke veel geſellen ſeer aerdigh weten te doen, daer moeten de ſpeelders ſoodanige ſtraf ſelfs op ſtellen als 't haer ſal goet duncken, alſoo het een aert van bedriegerye is, en in dit ſpel niet behoort gepleegt te worden.

Voorders, ſoo in het geven een kaerte omgekeert bevonden wiert, ſo moet het aengenomen, en geen kaert op nieuw gegeven worden, maer bevint men datter twee omgekeert ſijn, het welke den eenen te grooten voordeel, of den anderen ſchade ſoude toe brengen, moet de kaerte op nieuws gemengt en hergeven worden.

Die

Die met de kaert moffelt, of hoetelt, ſo men 't noemen mach, of kaerten die wech geworpen ſijn, verwiſſelt, die verlieſt ſijn gantſche Spel, en behoort niet alleen voor een bedrieger, en eerlooſe guyt, maer oock uyt het geſelſchap gebannen te worden.

Dit is alſoo kortelijk en in eender ſomma al het gene daer op dit ſpel ruſt, en wat daer toe hoort; En ſoo daer andere twijffelen, of vragen komen voor te vallen, konnen lichtelijck uyt deſe voorgeſchreven naerichting geſolveert en bevredight worden.

AENHANGSEL
Van allerley
BLANKET-WERK,
ofte Verciersels
Van 't Hair, Aansigt, Handen en diergelijke.

I.

Tegens de Sproeten in het Aansicht.

NEemt, Rosewater dry oncen, doet daar in dry grein sublimaat, en wascht uw daar dagelijks mede.

Of men neemt Verkens Melk, met welke men het aansicht dagelijks wast, soo sal het t'eenemael vervellen, en suyvere huyd maken.

II.

Om sagte en witte Handen te krygen.

NEemt *Amandel-Koeken*, die by de Apothekers te vinden sijn, of in plaets van den heele Amandelen, stoot die aan stukken, en

waſcht daar dagelijks uw handen mede, ſoo ſullen ſy wit en ſagt werden.

Men kan ook wel een weynig Olie van Wijnſteen daar onder mengen, ſoo ſullen de handen deste witter werden.

III.

Een ander manier.

LAat uw Handſchoenen maken, die van binnen met wit Waſch gewaſt ſijn, en doet die des nagts aan, ſoo ſullen ſy ſeer ſagt en wit werden.

IV.

Ruyckende Hand-ſchoenen, om de Handen ſagt te maken.

NEemt een half pond *Wit Waſch*, *Walſchot* oft *Sperma*, *Ceti*, *Veneetſe Terpentyn*, *Olie van groote Cataputia*, van *Jaſmyn*, van *Soete Amandelen*, elx een once, *Aluyn* en *Campher*, van elx een drachmen Laat dit te ſamen ſmelten, en doopt daar het Leer in, dat gy met uw handen wel vryven ſult, laat de ſelve dan ſoo een tijd lang hangen, en waſt ſe daar na met Roſe-water, ſoo kont gy daer handſchoenen van bereyden.

Iſt dat gy ſe nu nog op een andere wyſe begeert ruykend te maken, ſoo druypt daar eenige droppelen

pelen Balſem van Peru onder, oft Olie van Rhodus Hout, wat Civet, Amber oft Muſcus Soo kont gyſe ſoo aangenaem van Reuk maken, als gy ſelfs begeert.

V.

Een Water, om de Vlekken uyt het aanſicht te verdryven.

PLukt de *Bloem van Vlier,*
Venkel,
Wynruyt, van elx even veel.

Haelt het Water daer van over den helm, waſt uw daar mede, en gy ſult daar wonderlijke uytwerking van zien.

VI.

Een zeldſaam Water, om ſchoone Handen en ſchoon Aanſicht te krygen.

NEemt *Bladen van witte Lis*, haalt het Water daar van over, in glaſe oft verloode vaten, op een ſagt vuurtjen, neemt dan *Wit Sandel Hout*, waſt het wel, laat die in 't voorſeyde Water wieken, tot dat die wel geſwollen is, doet dan by yder once van dat water, een half once ofte dry vierden *Maſtix*, die wel gewaſſchen en gedroogt is, haalt dat in het bad over, leggende in de mond van den Helm, een weinig *Muſcus*, ſoo gy het wel

wel riekend wil hebben, ſult gy een deſtig water krygen, van weinige tot nog toe bekend.

VII.

Om de Vlekken uyt het aanſigt te doen.

NEemt *Limoenſop*,
Roſe-water, van elx twee oncen.
Sublimaat,
Loot-wit van elx twee drachmen.

doet alles by een, en maakt daer gelijk een ſalf af, ſmeerende des avonts het geſicht daar mede, als gy te bedde gaat, en 's morgens als gy op ſtaat, ſoo ſmeert het met Boter, dit is probatum.

VIII.

Een ander.

NEemt het *wit van een Ey*, en ſlaat het tot het werd als Water:

Neemt *dat Water*, twee oncen
Loot-wit, een half once
Quik-Silver, twee drachme.
Campher, een half drachme.

mengt alles onder een, en ſmeert daar het aanſicht mede.

IX.

Een ander manier.

NEemt *Koper-rood*, vier oncen.
Salpeter, dry oncen.
Schulpsers van Staal, een once.
haalt alles met malkander over den Helm, daar by doende *Kampher*, een half once.
wast hier het aansigt dagelijks mede.

X.

Een Water, om de vlekken des Aansigts te weren, en 't selve schoon en helder te maken.

NEemt een witte gepluymde Duyf, doet hem het ingewand uyt, dat is de darmen, snyd ook het hooft en poten af:

Neemt dan *Fraxirel*, dry goede handen vol.
Melk, twee pond.
Room van Melk, dry oncen.
Olie van soete Amandelen 6 oncen, welke vers geperst is.

Doet alles onder een, en haalt het over door een Glas, wast daar alle dagen het aansigt mede en de handen, soo sullen sy dagelijks witter werden, zagt en sonder eenige vlek, alles soo fray als in de volle somer.

Een

XI.

Een ander Water, om het aansigt schoon te houden.

NEemt wit van Eyeren, haalt het over, om een Water daar uyt te distilleeren, wast daar soo dickwils uw aansigt mede als het uw belieft.

XII.

Een Water om het aaasigt helder en blinkent te maken,

NEemt Ezelinne Melk, en schalen van Eyeren, laat daar een Water van distelleeren, en wast het aansigt daar mede, soo sult gy blank, schoon en wit werden.

XIII.

Een Water om Roode Wangen te maken.

NEemt een Schenkel van een Koe ofte Os, dat is onder de knye, doet daar het vel af met de tengels, breekt dan het knye in stukken, te weten het been, zenuwen en merg, distilleert daar een Water af, en wast daar s'ogtens mede.

Een

XIV.

Een Blanketsel, om het aansigt en andere deelen des Lighaems te reynigen.

NEemt *witte Borax*, twee oncen.
Aluyn, een once.
Campher, twee drachmen.
Pluym-aluyn,
Schilter Aluyn, van elx een once.

elck besonder gestooten sijnde, menget met elkander, doet het dan in een groot vat, met Fonteyn water, die gy toe dekken sult, doende die met een doek digt toe, laat het dan twee uuren lang op het vuur staan, set het dan af, en koud geworden sijnde, doet het in een ander vat.

Neemt dan het wit van twee wig'ige Eyeren, die op de selfde dag geleyt sijn, en slaat het met verjuys: doet het dan in 't vat met water, en laat het twintig dagen in de Sonne staan, soo hebt gy een goed water.

XIV.

Om het aansigt te doen Glimmen.

NEemt een *Limoen*, doet daar een gat in, soo groot dat men 'er een Noot in steken kan, vult het met *Kandy Suyker*, en mengt daar onder vijf of ses blaadjes Gout, en maakt het weder toe

met dat ſtuk, welke gy daar uyt geſneden hebt, nayende dat met een naalde toe, om wel te doen ſluyten, laat deſe Limoen dan op de kolen braden, met de naad boven, als ſe begint te braden, moet gy ſe ſommige reyſen om wenden, tot dat ſy eenige tijd ſweet, doet hem dan van het vuur om daar van te gebruyken, ſteekt dan uw vinger in het gat, dat gy toe gebonden had, en ſtrykt daar het aanſigt mede, ſoo hebt ghy het na uw wenſch.

XV.

Om de Vlekken uyt het aangeſigt te doen.

NEemt *Meel van Lupinen,*
Geyte Gal,
Limoen Sop,
Aluyn,
mengt het onder malkanderen in manier van een ſalfje, ſmeert dan des avonts op de plaatſen daar de vlekken ſijn, ſoo ſullen ſy wel haaſt verdwynen.

XVI.

Water van witte Meloenen, om een ſuyvere huyd te maken.

NEemt *witte Meloenen*, die van haar ſchorſen wel geſuyvert ſijn, en ſnydſe in ſtukken,

en, soo dick als een vinger, weg doende het middenste

Neemt dan het volgende.

Aluyn, vier oncen.
Quik-silver, die gedood is.
Aluyn Roche, gebrand, elx een once.
Verkens Reusel, twee oncen.
Terpentyn, een pond.
12 *Eyeren* met haar schalen gestampt.
Limoen-sop, soo veel gy wilt.
Suyker, 40. oncen.
Geyte Melk,
Witte wijn, elx een pint.

Doet alles gesamentlijck in een glase kolf, en haalt hier een water uyt, op een sagt vuurtjen, welk destig is om te wassen.

Alsoo maakt men ook een water van Kalebassen, als ook van de topjes en bloeysels van bomen en kaasjes bladen, wilde Wijngaart en andere dingen.

XVII.

Een VVater om een blank aansicht te krygen.

NEmt *Silver-glit* oft *Lithargirium argenti* een once, stoot het seer fijn, en doet het in een potjen, giet daar over goede witte Wijn Edick, laat

laat het ſoo lange verkoken, dat het dry vingers lang geſakt is, laat het koud werden, doet het door een teems oft doek, en bewaart het.

Nog is goed Melck, en ſap van orangie, met Olie van Wijn-ſteen gemengt.

XVIII.

Een wonderlijk water, dat ſeer ligt te maken is, om het aanſigt ſchoon te houden, maar kan op ſekere tyd van't Jaar alleen gemaakt werden.

PLukt de Gerſt, wanneer die nog melkagtig is, en nog niet tot een vaſte greu geworden, als gy deſe in een mortier geſtooten hebt, giet daar Eſelinne Melck by, en diſtilleert het in 't Water bad, waſt dan het aenſigt met dit water, dit is beproeft: dog dit water kan maar eenmaal in 't jaar gemaakt werden.

XIX.

Een Blanketſel, om het aangeſigt wit te maken en te vercieren.

NEemt *Glit*,
Maſtix,
wierook,
Spiegel-hars, van elx even veel.

Vryft het alles klein op een marmer-ſteen, met goede welriekende Wijn vervogtigende, laat het

door

voor een glase Kolf distilleren, tot dat de vuy-lighe yt droog is, ontfangt het Water in een glasen phiool, wast daar het aansigt mede als gy slapen gaat, soo sal het blank werden, 't welk met geen ander heeft konnen geschieden.

XX.

Een wijn om het aansigt te Blanketten.

DE Wijn die men voor het aansigt maakt, is een Verciersel voor de Vrouwen, 't welk al-dus gemaakt werd.

Neemt *Brasili Hout.*
Aluyn.

stoot se en doetse in *Roode wijn*, laatse te samen ko-ken, tot dat ses deelen van de Wijn tot een ge-worden sijn: als het koud is, laat de Vrouw daar een stuk Katoen in nat maken, en laatse wassen op die plaatsen daar het haer belieft.

XXI.

Een voordeftig en sonderling blanketsel dat seer goed is.

NEemt versche Limoenen, parst daar het sop uyt, en distilleert het door een glasen helm, 't welk een sonderling middel is om het aansigt te vercieren.

Een

XXII.

Een ander Blanketſel.

DIſtileert het water uyt groene Pyn Appels, 't welk de rimpels uyt het aanſigt doet gaan, en maakt dat ymand weder jong werd.

XXIII.

Een ander beproeſt middel, om het aanſigt ſchoon te maken.

SNyd een *Meloen*, in ſtukjes.
wortels van Arun, een hand vol.
Limoen Sop, agt oncen.
Geyte Melk, Seſtien oncen.

Laat alles door een glaſen Kolf in het water-bad diſtilleren. Dit water is treffelijk en wonderbaar.

XXIV.

Een ander ſonderling Blanketſel, wonderlijk om het aanſigt ſchoon te maken, 't welk beproeſt is.

NEemt een half doſijn *Limoenen*, haktſe aan ſtukken, laatſe in een pintje *Soete Melk* wieken, met een once witte *Suyker*, en ſoo veel *Aluyn*, diſtilleert het in 't bad, en waſt uw daar des avonds mede.

XXV.

Een ander beproeft middel.

NEemt *witte Brood* 1 st.
witte Rosen,
Lis Bloemen,
Plompen, elx een hand vol.
Het wit van ses Eyeren,
Geyte Melk, 1. pond.
distillert alles te samen in een kolf in 't Bad.

XXVI.

Een ander besonder middel, om het Aansigt te Blanketten.

NEemt *Meel van Rys*,
Loot-wit,
Zee-schuym, 2 oncen.
wierook,
Mastix,
Arabische Gom, elx een once.
laat dit alles tot een poeder werden, vervogtigt dan uw poeder met rosewater oft Leliwater, en doet het in een jornaal Glas, maakt dan daar een doek in nat, met welk gy het aansigt des ogtens en des avonts kont wasschen, met een stuckjen scharlaken.

Om

XXVII.

Om roode wangen en lippen te maken.

NEemt Concenilie , laat die in Rose-water wieken , de tinctuur daar uyt getrokken sijnde . doopt daar eenige stukjes witte wolle in , en laat die lapjes droogen , doopse dan daar weder in , en laat weder droogen , doet dit soo lange tot de lapjes rood genoeg sijn.

Als gy uw dan rood wilt maken , soo maakt de lapjes een weynig nat met speeksel , en vrijst daar mede op uw koonen , soo sullen sy aangenaam rood werden.

XXVIII.

Een ander manier.

NEemt *Alcanet wortel*, wiekt die in water, tot al de tinctuur uyt getrokken is , dit vogt dompt men sagjes uyt , tot het dik geworden is , dan soo bestrykt men daar eenige witte papieren mede , op welke gy het sult laten droogen.

Wanneer gy het dan gebruyken wilt , so maakt een weynigje nat met spog ; en strykt daar mede over uw wangen.

Een

XXIX.

Een middel om het aanſigt ſeer ſuyver te maken, en blank.

DEn vermaarden *Robbert Boyle*, verhaalt dat hy ſeker juffers gekent heeft, die een blanket water maakte, alleen uyt reegen water, in welke eenige dagen wat Quik-ſilver geſtaan had, dit had ſe in verſcheyden hoven gebruykt, om de Juffers ſuyver te houden.

XXX.

Een ander.

SOmmige vergaderen de Sneeuw, die in de maand van Maart gevallen is, welke ſy het ganſche jaar door bewaren, en ſig daar mede waſſchen.

XXXI.

Nog een ander.

NEemt een pint Regen-water, druypt daar hondert droppelen Olie van Wijn-ſteen in, en giet'er een weynig Roſe-water by, ſoo hebt gy een deftig blanket water.

XXXII.

Om de Huyd seer sagt en wit te maken.

NEemt loog van Wijnsteen sout, die niet al te sterk is, vier oncen Olie van bittere Amandelen, die door uytpersinge gemaakt is, soo veel het uw believt, laat 'er soo veel onder malkanderen gemengt werden, dat het vogt terstond wit werde, en alsoo blyve, laat dan hier de huyd des ogtens en des avonds mede gevreven werden.

XXXIII.

Een ander.

NEemt *wortels van Arum,*
witte wyngaart,
Salomons Zegel, elx een once.
Saad van fenegriek, een drachme.
Campher, een half drachme.
fijntjes gestooten sijnde, giet daar soo veel Loog van Wijnsteen Sout op als genoeg is, of dry oncen, perst het uyt, en legt het daar twee maals des daags op, soo sullen mede alle vlekken verdwynen.

XXXIV.

Een ander.

NEemt *Levende Swavel* gestooten, een once, en twee oncen *Swarte Seep*, bind het in een doeckje te samen, hangt het negen dagen lang in een pond Asijn, gebruykt dit vogt dan, twee maals daags de huyd daar mede vryvende.

XXXV.

Een ander Blanketsel.

NEemt *Lithargirie*, oft Goud-glit een once, giet daer een pond Asijn over, laat dit een nagt staan wieken, giet dan daar twee oncen loog van Wynsteen sout by, soo hebt gy een vogt soo wit als melk, met welke gy wasschen kont.

XXXVI.

Een blanket water, om de vuurigheyt uyt het Aangesigt weg te nemen.

NEemt twee dragmen *Campher*, snyd die in kleyne stukjes, vrijft dat in een steenen Mortier, daar allenxkens het sop van eene Limoen by druppende, doet dan daar by een pond witte Wijn, giet het dan door een doek, en laat de overige Kampher in een doekje gebonden, in de fles hangen; hier mag men dagelijks eenige reysen mede wassen.

XXXVII.

Een gedistilleert Blanketsel water.

NEemt *Spaans Groen*, vier oncen, giet daar over twee pond Wijn Asijn, doet het te samen in een Kolf, en distilleert 't op het sand, met een sagte warmte, bewaart dan het eest uyt komende *Phlegma*, met welke men het Aansigt twee maals des daags sal wassen, dit is seer goed tegens de vuurigheyt.

XXXVIII.

Een ander.

NEemt *Sublimaat*, een once, stootse fijn, en doet het in een Tinne Kom, giet daar over dry pond Fontyn water, laat dit so vier en twintig uuren staan, somwijls met een houte spatel omroerende, welck vogt swart sal werden, filtreert dit door een Grauw papier, soo werd het helder en klaar; hier mede magh men het aansigt eens daags wasschen.

XXXIX.

Een ander tegens de Vuurigheyt.

NEemt *Sout van Loot*, ses grein.
Campher, een drachme.
Rosewater, dry oncen.

mengt

mengt dit onder een, wast hier alle dage mede.

XL.

Een bedriegelijk Blanketsel, om ymand swart te maken, in plaats van wit.

NEemt soo veel *Silver* als gy begeert, smelt dat in sterck-water, dampt dan het sterck-water uyt, tot het droog is, giet dan op dese kalk schoon regen water, en dampt het weder uyt, dit tot drymaal herhalende, en als de groenagtige koleur, die men gemeenlijk in de kry stallen van Silver siet, 't eenemaal verdwynt.

Laat dan de Persoon, die gy bedriegen wilt, sijn aansigt met sijn eygen spog nat maken, en bestryken het selve met een weinig van dit poeder, soo sal de huyd ongemeen wit werden, en na dat het sal gedroogt wesen, sal de koleur veel swarter sijn dan inkt.

XLI.

Om nette swarte wijnbrauwen te maken.

LAat uw Wijnbrauwen eerst netjes scheeren, neemt dan een kruyd-nagel, en brand die aen de Kaars, maakt die dan een weynig nat met spog, en bestrykt daar de wijnbrauwen mede, soo verre als het hair is, met een swarte linie, soo sult gy aanlokkelijke wijnbrauwen hebben.

XLII.

Om Moesjes in het aanſigt te maken.

NEemt *wit was*, een loot, doet hier by een vierendeel loots Terpentyn, ſmelt dit onder malkanderen, en ſmeert daer mede op fijne ſwarte ſijde, ſoo kont gy daer ſulke moesjes van gedaante, grooteen figuur van ſnyden als het uw belieft.

XLIII.

Om het Hair te krullen.

SOmmige hebben haer Hair regt neder hangende als een pond Kaerſen, en ſouden wel veel willen geven, datſe goet gekrult Hair hadden, derhalven heb ick deſe practijk uytgevonden.

Bind uw hair op, en neemt dan een Confoor met vuur, op welke een Pot met water ſtaet te koken, laat dan de eene opgebonden lock hairs daer twee uuren lang in koken, het Hooft rontom met ſervetten bindende, op dat de heete waſem daer geen ſchade aan en doet. Dit kont gy op uw gemak doen, ſettende het Confoor met de ſiedende pot op een lage Tafel, alwaar gy met een ſtoeltjen kont by gaen ſitten, dit gedaen ſijnde ſoo kont gy de andere opgeknoopte lok daer ook

ſoo

ſoo lang in houden als de andere, laat dan uw Hair
droogen, ſoo ſal het ſoo lange gekrult blyven,
tot dat het verwaſſen is, 't welk gy dan al weder
op de ſelve wijſe kont doen.

XLIV.

Een ander manier om het Hair te doen krullen.

NOg heb ick een kunsje, om die Hair hebben als een die uyt Braſyl gekomen is, te doen krullen.

Laat uw een Kam maken van Yſer, maakt deſe kam geduurigh heel warm, als gy daer mede ſult kammen, ſoo ſal uw hair gekrult werden, maer men moet het al verſcheyde reyſen op een Dagh doen.

XLV.

Nog een andere wijſe om het Hair te doen krullen.

NEemt Arabiſche Gom, een once, laat dat in dry oncen water ſmelten, beſtrykt daar des Avonts als gy ſlapen gaat uw hair mede, dat het nat is, wind uw hair lokken dan op Tobakx Pypjes oft Papiertjes, en ſteeckt het onder uw Muts, ſoo ſal het 's Ogtens droog ſijn, kamt het dan uyt en poejert het, ſoo ſult gy de heele Dagh ſchoon gekrult hair hebben.

XLVI.

Nog een manier om het Hair te krullen.

NEemt Tobaks Pypen ofte ysertjes, welke soo dick sijn als Tobax Pypen, maakt die heet, en laat uw Hair daer van een ander voorsigtig, dat hy uw niet brand, opwinden, soo sal uw hair mede gekrult sijn.

XLVII.

Om Blond Hair te maken.

MEn siet veele Waterlandsche Boerinnen, die met het Hooft blood gaan, blond hair hebben, welk kunsjen sy weten te doen, met het selve alle weken in Seep-sop te wasschen, met loog daar in, 't welk het Hair wit bijt.

XLVIII.

Om het Hair swart te verven.

NEemt Basten van eyke Boomen, kookt die in Water, en wast uw hair daer somtyds mede, en gedroogt zijnde, sal het Swart werden.

Of men smelt Silver in Sterk-water, en men bevogtigt de Kam met dit Water, 't welk het hair seer swart maakt, dit wil ick niemand raden, alsoo dat het Hair te veel stukken gegeten werd.

Om

XLIX.

Om het Hair te doen wasschen.

NEemt dry Lepels *Honingh*, en dry Handen vol *wijngaert-rankjes*, daer de Wijngaart sig mede vast houd en op klatert, stampt se te degen, en drukt 'er het sop uyt, 't welk gy onder de Honing sult mengen : wast dan daer de kaale plaatsen mede, daar gy wilt hebben dat het Hair dick en lang wast.

L.

Een ander.

WAst alleenig de kaale plaatsen maer met *Honing water*, of neemt *Franse wijn*, een half pint, vangt dan hondert *Honing-byen*, en laet die in de Wijn weiken.

Of neemt *Honing-byen*, soo veel als gy begeert, verbrand se tot assche, maakt daar een loog uyt met Franse Wijn, en wast daer mede.

LI.

Om het Hair op allerley plaatsen wegh te doen gaen.

NEemt vyftig of sestig eyer-schalen, stoot se fijn tot een poeder, haelt daer een water van over, met welke gy de plaatsen wasschen sult, daer gy geen Hair begeert te hebben.

LIII.

Een Zeep te maken, om de handen te wasschen.

NEemt *Veneetse Zeep*, 1. pond.
Roode Suyker, dry oncen.
Gom-dragant, een half once.
laat de Gom eenige tijd in water leggen, om die week te maken, neemt dan de geschrabde Zeep, en doetse in een Ketel met het andere, mengt het met een houte Spatel wel rontom, tot se werd als een Lym, wast dan daar uw handen mede, soo sult gy daer goede effecten van gewaar werden.

LIV.

Een wel-riekende Zeep-bal te maken.

NEemt *Spaanse Zeep* twee oncen.
Ireas Poeder,
Sandel Hout, elkx een scrupel.
Olie van Rhodus Hout,
Nagelen, elkx ses droppelen.
kneed alles te degen onder een, en maakt daar Zeep balletjes van.

LV.

Een ander manier, om wel-rieckende Zeep-balletjes te maken.

NEemt *Spaanse Zeep*, twee oncen.
witte Suyker, twee drachmen.
Olie van Jasmyn, soo veel als genoeg is om daer onder te konnen kneden.

Dit alles onder een gemengt sijnde, maakt daer balletjes af, om mede te wassen.

LVI.

Een Pomade om de Baard en Knevels op te setten.

NEemt een once *Roos-salf*, smelt daar by een half loot *wit-was*, dog in den Somer daer wat meer by, druypt daer dan ses of seven droppelen Olie van Rhodus Hout by, hier kont ghy langwerpige Rolletjes van maken, en daer mede ter gelegener tijd de knevels op stryken.

LVII.

Een ander.

NEemt *Rose-salf*, als voren gesegt is, met wat *was* stijf gemaakt, druypt daer eenige droppelen *Olie van Jasmijn* in, die hier uyt Italien gebrogt werd, alles te degen onder een gesmolten sijnde, maakt daer mede Rolletjes af, soo hebt gy

ghy een bequame Pomade. Maer om de ſelve witter te hebben, kan men daer eenige droppelen *Olie vanwijn-ſteen* by doen.

LVIII.

Manier om de Knevels op te ſetten.

SOmmige hebben geern lange Knevels, en ſijn nochtans neerwaarts waſſende, om dit dan voor te komen, en ſe na om hoog te doen waſſen, ſoo laat men een Schaar maken, welkers Scharen niet ſnydende maer rond ſijn, als Priemtjes, deſe laat men op het vuur heet worden, hier mede vat men de Knevels, en men drait ſe naer om hoogh, ſoo blyven ſy over eynde ſtaen.

LIX.

Een water om de Tanden wit te maken.

MEn neemt eenige *Limoenen*, daer haelt men een water van over, waſt dan daer de Tanden mede, ſo ſullen ſy ſeer ſuyver en wit werden.

Maer als gy daer geen water van maakt, ſoo gebruykt het ſap dat heel goed is, maer het water is beter, en veel aengenamer, want het verlieſt ſijn kragt niet in 't overhalen.

LX.

Andere verscheyde middelen om de Tanden wit te maken.

DOet *wijn-steen* in een Marmer Vat, stopt dat digt toe, graeft het onder d'Aerd, en laet het daar blyven, tot het in water verandert is, graaft het dan weder uyt de Aard, en vrijst daer de Tanden mede, soo sullen sy seer schoon werden.

Men neemt ook water van Aluyn en Salpeter, 't welk in 't begin van het overhalen afdruypt, vryft daer oock de Tanden mede.

Of neemt kaasjes bladen Wortel, vrijft daer dagelijks de Tanden mede, soo werden zy blinkend en schoon, sonder het Tand-vleys te bederven.

Of neemt een korst Terwen Brood, laat sulkx op de kolen leggen, tot het soo swart word als een kool, stoot dit tot poeder, en schuurt daer de Tanden mede, die men met schoon Water na wassende, 't zy een Put of Fonteyn, dan eens in Wijn, dit is seer goed en dikwils goed bevonden.

LXI.

Poeder om de Tanden schoon te maken.

NEemt stukjes van gebroken schootels *Porceleyn*, een once, stoot die tot een redelijk fijn poeder,

poeder, doet daer by wit Zandel-hout, een dragme, mengt dit onder malkanderen; neemt dan de Wortels van kaesjes bladen, laat die droogen, weekt ſe dan in Roode Wijn, en droogtſe dan wederom, ſchuurt dan uw Tanden met deſe wortel, en het poeder, welke heel wit ſullen werden.

LXII.

Manier om Stokjes voor de Tanden te maken.

NEemt *Malve-wortel*, van de buytenſte ſchorſe geſuyvert, ſnyd ſe ſoo lang als een vinger, ſoo veel als 't uw believt, doet die in een nieuwe aarde Pot, en giet daer over

Roode wijn, een pond.
Grana Kermes, dry dragmen.
Aluyn,
Drake-bloed, van elx een half once.

mengelt dit alles onder een, en ſtelt de Pot op warme aſſche, dikmaels omroerende, tot dat de wortelen de roode koleur hebben in gedronken, wilt gy daer twee of dry grynen *Muſcus* by doen, ſoo ſullen ſy aengenaem rieken: droogt de wortels dan op, en ſuyvert ſe van alle veſelen, en bewaart ſe tot het gebruyk.

LXIII.

Middel om de Tanden schoon te maken.

NEemt *Roode Koral*, twee oncen.
Puym-steen,
Zee schuym,
Drake Bloed, elx een once,
Kaneel,
Iris,
Aluyn,
Grana kermes, elx twe dragmen.
Nagelen, een dragme.
Muscus, ses greyn.
Geschuymde Honing, ander half pond.

Mengt het onder malkanderen; met een weynig kan men de Tanden schuuren en wit maken.

LXIV.

Een middel van Parys, om de Tanden wit te maken.

NEemt *Roode en witte koral*,
Crystal, elx een half once.
Drake-bloed, ander half once.
Puym-steen, ses dragmen.
Nagelen,
Roode, *witte en geele Santels*, elx dry dragmen.
Muscus, dry greyn.
Roode wijn, vier oncen.

Ge-

Geschuymde Honing, vijftien oncen.

Mengt alles behoorlijk onder malkanderen, en gebruykt het als het vorige.

LXV.

Een ander.

NEemt *Gebranden Aluyn*,
Puym-steen, elx een once.
maakt daer een Poeder af, en vrijft daer de Tanden mede.

LXVI.

Een ander.

NEemt *Puym-steen*, een once.
Tartarus Vitriolatus, een half once.
maakt daer een Poeder van, en vrijft 'er de Tanden mede.

Men gebruykt de *Tartarus Vitriolatus* ook wel alleen, maer is wat scherp.

Sommige nemen *Spiritus Vitrioli*, hier in steken sy een penceel, en bestryken daer de Tanden mede, die men terstond met regewater moet na spoelen.

LXVII.

Pleystertjes tegen de Tand-pyn of Hooft-pyn, om aan *de slaap van het Hooft te leggen.*

NEemt swarte Hermozijn, legt daer sommige stukjes suyvere Mastix op, duwt op den Mastix een ysere Stamper, soo heet gemaakt, dat door de hitte de Mastix kan smelten, en aen de Hermosijn hangen, en aen plakken: smeert de Mastix dunnetjes pleysterwijs, en koud geworden sijnde, snyd daer ronde Pleysterkens af, ende wat werm gemaakt sijnde, legt die op de slaap van 't Hooft, sommige nemen hier toe wel *Gummi Tacamahaca* oft *Gummi elemni*, en is mede seer goed.

't En is mede niet vreemt dat men een dropjen Olie van Nagelen, oft van Campher, op de Pleyster laat droppen, eer men se appliceert.

LXVIII.

Een ander manier.

NEemt *Gom Elemni*, een once.
Veneetse Terpentyn,
Wit Was,
Mastix,
Drakebloed, elx een half once.

Neemt t'eenemaal suyvere *Gummi Elemni*, smelt het selve met Was en Terpentyn, op een kleyn

kleyn Vuurtjen, lauw geworden ſijnde, mengelt daer onder de Maſtix en Drakebloed fijn gepoedert, en maakt van deſe mengelinge roode Pleyſtertjes.

LXIX.

Om wel riekende Zeep te maken.

ALs men Gebarbiert werd, hebben de Barbiers een gemeene Spaanſe Zeep, die onder de Neus vry wat ſtinkt, derhalven in plaats van die, heb ick een beter en wel riekender gepractizeert, ſoo

Neemt *Veneetſe Zeep*, twee pond.
Nagel-poeder,
Witte Santel, elx een once.
Benzoin, een half once.
Muſcus, tien greyn,

ſtampt het met Roſe-water tot een deeg.

Neemt Veneetſe oft Spaanſe Zeep, breekt die in den Mortier met Roſe-water, en mengelt dan daer onder de voorſchreven Poederen, en maakt daer Zeep balletjes af, ſo groot als het uw belieft.

Sommige doen hier anders geen Poederen by, dan van *Ireos wortel*, ſommige doender eenige droppelen van Nagel Olie en Kaneel Olie in.

Ireos

LXX.

Ireos oft Violette Poeder, om tussen het Lyn-waat in de Kasse te leggen.

NEemt *Iris van Florencen,*
Styrax Calamita, elx vier oncen.
Rosen, ses oncen.
Majolein,
Lavendel Bloemen, elx twee oncen.
Calmus wortel, ander half once.
wortels van Cyperus,
Nagelen, elx een once.
stoot het alles tot een grof Poeder, en doet het in een sakjen: legt het dan soo in de Kas.

LXXI.

Een ander.

NEemt *Labdanum,*
Styrax,
Benzoin, elx een once.
Muscus,
Zivet, elx dry greyn.
Olie van Rosen Hout, 20 druppels.
Nagelen, 30 druppelen.
mengt het onder malkanderen.

LXXII.

Een ander.

NEemt een hand vol Katoen, drupt daer onder *Olie van Rhodus Hout*,
Nagelen,
Majorein, elx 20. drup.
Kaneel, tien drup.
Muscus,
Zivet, elx een half scrupel.
legt dat soo in uw Kas.

LXXIII.

Ruykend water oft Damast water.

NEemt *Rose-water*, IV pond.
Lavendel-water, VIII. pond.
laat daer het volgende in wieken, in een zakjen gedaen,
Neemt *Rosen*,
Majolein, elx twee dragmen.
Styrax Calamita, een half once.
Muscus, ses greyn.

LXXIV.

Een ander Riekend water.

NEemt *Angelica wortel*, twee oncen.
Majorein,

La-

Lavendel,
Ireos,
Rhodus Hout,
Aloes Hout,
Sandel Hout, elx een once.
Roſe-water,
Lavendel-water,
Water van Lelytjes van den Dale, elx twee pond.

diſtilleert dit te ſamen in een Water-bad, maer laet een weynig Muſcus in den helm leggen.

LXXV.

Een ander Riekend tinctuur.

NEemt *Muſcus*,
Zivet, elx een ſcrupel.
Amber Grys, een half ſcrupel.
Brandewyn. dry oncen.

laet dit eenige dagen met malkanderen in dè Sonne ſtaen, doet het dan door een Doekjen, ſoo hebt gy een ſeer aengename tinctuur.

LXXVI.

Een ander.

NEemt *Peruviaanſe Balſem*, een dragme.
Ireos wortel, een once.
Rhodus Hout,

Muscus Saad,
Geel Sandel Hout, elx een half once.
Brandewyn, tien oncen, of wat meer.
treckt hier een tinctuur uyt.

LXXVII.

Poeder om de Tanden Wit te maken.

NEemt *wyn-steen*,
Gemeen Sout, elx een half once.
vrijft hier alle Ogtens uw Tanden mede, soo sullen sy soo wit werden als yvoor.

LXXVIII.

Om Ruykende Kralen te maken, die men om de Handen en den Hals draagt.

NEemt *Labdanum*, twee oncen.
Styrax, een half once.
Benjoin, dry dragmen.
Muscus, een scrupel.
Zivet, een half scrupel.
laet dit alles onder malkanderen gestampt werden, een uur lang, met een warme stamper met *Roosewater* en *Gom dragant*, hoe langer gy het stampt, hoe tayer dat het werd, formeert dan daer Kralen af, soo groot als gy begeert, en rygt die aen een Draed, gedroogt sijnde kont gy die aen een Lintjen rygen.

LXXIX.

Een aengenaem Orangie Water, om te ruyken.

NEemt Orangie Bloesem, so veel gy begeert, doet daer eenige stukjes Orangie Schillen by, giet hier over soo veel water van Lelijtjes van den Dale, dat het bedoken legge, distilleert dan dit sagjes in 't water Bad, soo hebt gy een seer liefelijk riekend water.

LXXX.

Roode Ruykende Kralen om den Hals.

NEemt heel fijn gemalen *rood Sandel Hout*, en *Drakebloed*, elx een once, *Vermilioen*, twee dragmen, doet daer by *Muscus*, *Zivet*, elx een half dragme, *Ambergrys*, een scrupel, mengt dit alles te degen onder een, maakt daer een masse van, die met *Gom Dragant* en *Rose-water* moet ge-kneed en wel gestampt werden, formeert dan daer Kralen af; of laet de masse drogen, en doet daer Kralen van drayen, en gaetjes in drillen, soo sullen sy soo schoon Rood sijn als Koral.

LXXXI.

Om Geele ruykende Kralen te maken.

NEemt *Florentynse Iris*, een once.
Olie van Kaneel, tien drop.

 Nage-

Nagelen, 20 drop.
Rhodus Hout, 30 drop.

laet de Iris seer fijn gestooten sijn, en drupt daer de Olien onder, maakt dan een slym met Rose-water en Gom Dragant, en stoot het tot een masse, uyt welke gy Kralen als voren kont maken, indien men se geelder wil hebben, kan men daer een weynig droppen *Tinctuur van Saffraen*, oft van *Curcuma* onder roeren, maer in het dragen werden sy geelder.

LXXXII.

Om Ruykende kralen te maken van verscheyden koleuren.

NEemt *Labdanum*,
Styrax, elx een half once.
Muscus, een scrupel.

laet dit heel fijn stooten, doet daer by grof gestoten *Iris*, een half once.
Spaens-groen,
Vermilioen, elx een half dragmen.
Gom Dragant, een once.
Rose-water, soo veel genoeg is.

laet dit alles tot een masse stooten, en gedroogt sijnde, moet gy daer Kralen van laten drayen, en gaetjes in drillen, soo sal het gene grof is, gesien werden, en een swarte, groene, witte en roode steen gelyken, aldus konnen se op verscheyden wijsen gekoleurt maken.

LXXXIII.

Om een aengename Ruyk-bal te maken.

NEemt gemalen Poeder, van *Florentynse Iris*, een once, *Gom Dragant*, een half loot, *Olie van Rhodus Hout*, een scrupel, *Olie van Nagelen*, een half dragme, laet alles met *Rosewater* wel samen gestooten werden, en tot een Bal gemaekt.

LXXXIV.

Een Zivet Bal.

NEemt *Labdanum*,
Styrax,
Benzoin, van elx een half once.
Muscus,
Zivet, elx een scrupel.
Olie van Kaneel, ses drup.
Nagelen, tien drup.

laet alles tot een klomp gestooten werden, met *Rose-water*; dan kont gy daer groote of kleyne Balletjes van maecken na uw believen; en om de vastigheyt kan men daer wat Gom Dragant in doen.

Een

LXXXV.

Een ander.

NEemt *Labdanum*, dry oncen.
Styrax, twee oncen.
Nagelen,
Wortels van lange Cyperus, elx dry dragmen.
Calmus,
Witte Sandel Hout, elx twee dragmen.
Majorein, een dragme.
Muscus, ses greyn.

De Santels sult gy eerst kleyn breken, dan daer by doen de *Calmus*, *Cypres* wortel, en Nagelen, de selve kleyn gebroken sijnde, doet daer by de Rosen, en Majolein, en sift het door een fijne sift, met een weynig van dit Poeder sult ghy de *Muscus* kleyn vryven.

Dan sult gy de Mortier en de Stamper t'eenemael heet maken, en in de selve den *Labdanum* en *Styrax*, met wat *Styrax Liquida*, en een weynig *Wit Was*, met sommige droppelen gesmolten, malaxeren en sagt maken, dan sult gy de voorschreve Poederen daer by doen, en sterk stampende, een masse daer van maken, en van de selve ronde Ballen, welke men in de schaduwe moet laten drogen.

Om

LXXXVI.

Om riekende Kaerſen te maken, om alle ſtank uyt het huys te jagen.

NEemt *Styrax*,
kolen van Linde Bomen, elx vier oncen.
Styrax Liquida, een once.
Benzoin, ſes dragmen.

Neemt de Linde Kolen, want dat ſijn de beſte, oft anders gemeene Houts Kolen, ſtampt die en ſift ſe, de *Benzoin* van gelijken, daer na ſult gy de Mortier en ſtamper t'eenemael heet maken, en de *Styrax*, met de *Styrax Liquida*, onder een kneden en ſagt maken, dan ſult gy de geſtoote Kolen met de *Benzoin* daer onder mengen, en met de *Tragacant* en *Roſewater* een maſſe maken, hier van maakt gy kleyne Keersjes, die gy in de ſchaduw laet droogen. Als 'er dan vuyle ſtank is, ſoo ontſteekt ſoo een kaersjen, ſoo ſal alle vuyle ſtank verdreven werden.

LXXXVII.

Een aengename Snuyf Tabak.

NEemt *Witte Nies-wortel*,
Tabak, van elx een half once.
Majolein,
Roſemaryn, van elx een dragme.

laet

laet dit alles onder een tot een Poeder gestooten werden, dat niet al te fijn is.

LXXXVIII.

Een ander Ruykend Snuyf Poeder.

NEemt *Witte Peper*,
Witte Nies wortel,
Gaiega, elx een half loot.
Olie van Nagelen, tien drup.
kaneel, ses drup.

laet alles wel onder een gestooten werden.

LXXXIX.

Een ander.

NEemt *Taback*, een once, droogt se wat op een warme Plaet, stootse dan fijn, druypt daer onder eenige druppelen *Olie van Rhoaus Hout*, soo hebt gy een aengename Snuyf Tabak.

XC.

Een ander.

NEemt een once gestoote Tobak, als voren gesegt is, en drupt daer eenige droppelen *Olie van Jasmyn* in.

XCI.

Nog een ander.

NEemt twee oncen goede gedroogde *Tabak*, gestooten sijnde, doet daer een scrupel *Muscus* onder.

XCII.

Maniere om Caschou toe te maken, om een aengename Mond te maken.

NEemt een once *Caschou*, stamptse en sift se fijn, mengt onder het Poeder een scrupel *Muscus*, en half soo veel *Amber Grys*, maakt met Rose-water daer een masse van. Uyt dese masse maekt men kleyne langwerpige Korreltjes, van welke men een seffens in de Mond steekt, dat een seer frisse aengename Mond maakt.

XCIII.

Een ander manier van Caschou te beryden.

NEemt een once Poeder van *Caschou*, als boven gesegt is, drupt daer onder *Balsem van Peru*, ses drup. *Olie van Nagelen*, twintig drup. kneed dit onder een als voren.

Ruykend

XCIV.

Ruykend Hair Poeder, om de Pruyken te Poederen.

NEemt een pond *drooge Styffel*, vervogtigt die met *Brandewijn*, laet dan de selve op een Oven droogen, gedroogt sijnde, stampt die fijn, roert daer dan onder *Olie van Rhodus Hout*, tien droppelen, *Olie van Nagelen*, twintig droppelen, *Zivet*, ses greyn. Laet dan alles onder een geroert werden.

XCV.

Een ander Hair Poeder.

NEemt witte *Uytgebrande Beenen*, een vierendeel ponds, fijn gemalen Poeder van *Florentynse Iris Wortel*, by de drogisten te koop (want in d'Apteken willen sy te veel winnen, dat souw in de Lombert gehaalt sijn) een pond, mengt dit onder een: Maer is 't dat gy het sterk na Muscus wilt laten rieken, soo mengt daer onder een once of twee *Labdanum*, een once *Styrax*, en een scrupel *Muscus* by.

XCVI.

Een ander.

NEemt *Styffel*, als voren bereyd, en *Florentynse Iris Wortel* gestooten, van elx even veel,

Olie

Olie van Rhodus Hout, ſoo veel genoeg is, om een goede Reuk te maken.

XCVII.

Een ander.

NEemt *Styffel*, als voren, met Brandewijn bereydt, twaelf oncen, doet hier by een hand vol geſtooten *Eyke Bladen*, dit ſal het vette en ſmerige hair ſeer doen op droogen, maer wil men het Riekend hebben, kan men daer de Riekende Olien met Muſcus en diergelijke, als voren geſegt is, by doen.

XCVIII.

Een wel-riekende Balſem te maken.

NEemt *Roos Salf*,
Wit was, elx een half once.
ſmelt het onder malkanderen, mengt daer by gediſtilleerde Olie van Notemoſcaat, een ſcrupel, Muſcus een half ſcrupel, Amber Grys, ſes greyn, dit is mede een goede Balſem.

Of neemt *Roos Salf*, een weynig met *wit was* hard gemaekt, drupt daer onder *Jenuviaenſe Balſem*, en wat *Olie van Rhodus Hout*, of *Olie van Nagelen*, *kaneel*, en diergelijke, ſoo hebt gy een deftige Balſem.

Om

XCIX.

Om de Rimpelen van den Ouderdom uyt het Voor-Hooft te doen verdwynen, en weder Jong te gelyken.

MEn ſmelt Wit Was, met een weynig Olie, op dat het een weynig dik werde, als een Pleyſter, neemt dan Linnen dat out is, dopt het daer in, en daer uyt nemende ſal men het uyt rekken, hier van kan men ſlepjes ſnyden, die men des nagts op het Voor-hooft bind, ſoo ſullen alle de rimpelen weg gaen. Hier onder deſe Salf kan men wel een weynig *Sperma Cety* mengen, met eenige wel riekende Olien, anders ruykt het niet aengenaem.

C.

Een wel-riekende Balſem te maken.

NEemt *wit was*, een dragme.
Roos Salf, een once.
ſmelt het onder een, drupt en mengt 'er onder Olie van Jaſmijn, of Olie van Rhodus Hout, of Kaneel Olie, of Olie van Nagelen, ſoo kunt gy verſcheyden Balſems hebben.

E Y N D E.

REGISTER

Van al de Hooft-deelen des eerſten Boeks.

ge

Blixem-

TWEEDE BOEK.

leg-

Gla-

DERDE BOEK.

Om

Om

Een

VIERDE BOEK.

Een

VYFDE BOEK.

nen.

Pro-

BLANKET-WERK.

Een

E Y N D E.